

XLII. ELŐADÓMŰVÉSZET

ágazathoz tartozó

4 0215 06

NÉPZENÉSZ II.

**NÉPZENÉSZ HÚROS /VONÓS, BILLENTYŰS, FAFŰVÓS, ÜTŐS, NÉPI ÉNEKES SZAKIRÁNY
SZAKKÉPESÍTÉSHEZ**

I. A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0215 06

A szakképesítés megnevezése: Népzeneész II.

Szakirány megnevezése: Népzeneész (népzeneész húros/vonós, billentyűs, fafűvós, ütős, népi énekes)

Tanulmányi terület: Művészet

Iskolai rendszerű képzés esetén az évfolyamok száma: 5 év, 2 év

I. Óraszámok szakgimnáziumi képzésben 9-12 és 5/13. évfolyamra

9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	5/13. évfolyam	Összóraszám
1148 óra*				961	2109

*A megjelölt óraszámok szakmai szempontok figyelembevételével jelenjenek meg a 9-12 évfolyamokban.

II. Óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

1/13. évfolyam	2/14. évfolyam	Összóraszám
1116	961	2077

Képesítő vizsga

a 02154051 Népzeneész II. *Billentyűs,*

a 02154052 Népzeneész II. *Fafűvós,*

a 02154053 Népzeneész II. *Húros/vonós,*

a 02154054 Népzeneész II. *Népi énekes*

és a 02154055 Népzeneész II. *Ütős*

szakképesítés megszerzésére irányuló

szakmai képzéseket megalapozó programkövetelmény alapján

Vizsgatevékenységek:

I. Gyakorlati: főtárgy, társhangszer, kötelező zongora.

II. Írásbeli: Népzeneelmélet- és történet, Néprajz.

III. Szóbeli: Népzeneelmélet- és történet, Néprajz.

	A mérés módszere	Az értékelés szempontjai	Súlyozása százalékos arányban kifejezve a vizsga	Egyéb követelmények

			egészének értékelésében	
Gyakorlati / főtárgy	Népzenei összeállítások megszólaltatása nyilvános vizsgahangverseny keretében	játéktechnika, játékbiztonság, intonáció, ritmika, zenei memória, muzikalitás, hangképzés, artikuláció	30	
Gyakorlati / társhangszer	Népzenei összeállítások megszólaltatása nyilvános vizsgahangverseny keretében	játéktechnika, játékbiztonság, intonáció, ritmika, zenei memória, muzikalitás, hangképzés, artikuláció	20	Ha a vizsgázó a társhangszer óra terhére a népzeneelmélet tárgyat választotta, akkor a társhangszer vizsgafeladat pontszámát a szóbeli népzeneelmélet felelet pontjával megegyezően kell kitölteni.
Gyakorlati / kötelező zongora	Szabadon választott műsor hangversenyszerű bemutatása	játékbiztonság, ritmika, zenei memória, muzikalitás	10	A kamarazenei- és kortárszenei művek kivételével a

				műsort fejből kell játszani.
Írásbeli / Népzeneelmélet- és történet	<p>1. Autentikus népzenei felvételről lejátszott népdalok, hangszeres dallamok származási helyének, műfajának és funkciójának felismerése, a hangszer (vagy hangszerek) megnevezésével</p> <p>2. Egy autentikus népzenei felvételről származó népdal első versszakának lejegyzése szöveggel és díszítőhangokkal</p> <p>3. A lejegyzett népdal stílusának felismerése (főstílus, stílusréteg) és elemzése, beleértve a főbb</p>	zenei hallás, zenei íráskészség, elméleti ismeretek helyes gyakorlati alkalmazása	10	

	zenei jellemzőket (hangsor, kadencia, ambitus, szótagszám, forma, ritmusképlet)			
Írásbeli / Néprajz	A magyar népi kultúra szellemi, tárgyi és szociális jelenségeiből választott témájú esszé írása	elméleti ismeretek, szakszerű fogalmazás	10	
Szóbeli / Népzeneelmélet- és történet	Egy előre meghatározott tételsorból húzott vizsgakérdés kifejtése	elméleti ismeretek, szakszerű fogalmazás	10	
Szóbeli / Néprajz	Egy előre meghatározott tételsorból húzott vizsgakérdés kifejtése	elméleti ismeretek, szakszerű fogalmazás	10	

2020. szeptember 1-től

4 0215 06 NÉPZENÉSZ II. NÉPZENÉSZ (BILLENTYŰS SZAKIRÁNY) SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

		9.		10.		11.		12.		5/13.	
		E	GY	E	GY	E	GY	E	GY	E	GY
	Összesen:	3,5	8,5	3,5	8,5	4,5	6,5	3,5	7,5	12,5	18,5
	Összesen:	13		14		13		12		31	
Népi hangszeres zenélés tevékenysége	Főtárgy		2		2		2		2		4
	Kamara		1		1						4
	Társhangszer		2		2				1		2
	Kötelező zongora		1		1		1		1		1
	Néptánc										3
	Hangszerismeret										2
Általános zenei ismeretek	Szolfézs		1,5		1,5		1		1		2
	Zeneelmélet	1,5		1,5		1		1		2	
	Zenetörténet	1		1						2	
Népzenei elméleti ismeretek	Népzeneelmélet-és történet	1		2		1		1		5	
	Néprajz	1		1		1				2	
	Népzenei lejegyzés		1		1		1		1		2
Ágazati szakmai kompetenciák erősítése*	Zenetörténet					1		1			
	Népzeneelmélet-és történet					1		1			
	Kamara						1		1		
	Társhangszer						2		1		

*

4 0215 06 NÉPZENÉSZ II. NÉPZENÉSZ (FAFŰVÓS SZAKIRÁNY) SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

		9.		10.		11.		12.		5/13.	
		E	GY	E	GY	E	GY	E	GY	E	GY
	Összesen:	3,5	8,5	3,5	8,5	4,5	6,5	3,5	7,5	12,5	18,5
	Összesen:	13		14		13		12		31	
Népi hangszeres zenélés tevékenysége	Főtárgy		2		2		2		2		4
	Kamara		1		1						4
	Társhangszer		2		2				1		2
	Kötelező zongora		1		1		1		1		1
	Néptánc										3
	Hangszerismeret										2
Általános zenei ismeretek	Szolfézs		1,5		1,5		1		1		2
	Zeneelmélet	1,5		1,5		1		1		2	
	Zenetörténet	1		1						2	
Népzenei elméleti ismeretek	Népzeneelmélet-és történet	1		2		1		1		5	
	Néprajz	1		1		1				2	
	Népzenei lejegyzés		1		1		1		1		2
Ágazati szakmai kompetenciák erősítése*	Zenetörténet					1		1			
	Népzeneelmélet-és történet					1		1			
	Kamara						1		1		
	Társhangszer						2		1		

4 0215 06 NÉPZENÉS SZ II. NÉPZENÉS (HÚROS/VONÓS SZAKIRÁNY) SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

		9.		10.		11.		12.		5/13.		
		E	GY	E	GY	E	GY	E	GY	E	GY	
		Összesen:	3,5	8,5	3,5	8,5	4,5	6,5	3,5	7,5	12,5	18,5
		Összesen:	13		14		13		12		31	
Népi hangszeres zenélés tevékenysége	Főtárgy		2		2		2		2		4	
	Kamara		1		1						4	
	Társhangszer		2		2				1		2	
	Kötelező zongora		1		1		1		1		1	
	Néptánc										3	
	Hangszerismeret										2	
Általános zenei ismeretek	Szolfézs		1,5		1,5		1		1		2	
	Zeneelmélet	1,5		1,5		1		1		2		
	Zenetörténet	1		1						2		
Népzenei elméleti ismeretek	Népzeneelmélet- és történet	1		2		1		1		5		
	Néprajz	1		1		1				2		
	Népzenei lejegyzés		1		1		1		1		2	
Ágazati szakmai kompetenciák erősítése*	Zenetörténet					1		1				
	Népzeneelmélet- és történet					1		1				
	Kamara						1		1			
	Társhangszer						2		1			

4 0215 06 NÉPZENÉSZ II. NÉPZENÉSZ (ÜTŐS SZAKIRÁNY) SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

		9.		10.		11.		12.		5/13.	
		E	GY	E	GY	E	GY	E	GY	E	GY
:	Összesen:	3,5	8,5	3,5	8,5	4,5	6,5	3,5	7,5	12,5	18,5
	Összesen:	13		14		13		12		31	
Népi hangszeres zenélés tevékenysége	Főtárgy		2		2		2		2		4
	Kamara		1		1						4
	Társhangszer		2		2				1		2
	Kötelező zongora		1		1		1		1		1
	Néptánc										3
	Hangszerismeret										2
Általános zenei ismeretek	Szolfézs		1,5		1,5		1		1		2
	Zeneelmélet	1,5		1,5		0,5		0,5		2	
	Zenetörténet	1		1						2	
Népzenei elméleti ismeretek	Népzeneelmélet- és történet	1		2		1		1		5	
	Néprajz	1		1		1				2	
	Népzenei lejegyzés		1		1		1		1		2
Ágazati szakmai kompetenciák erősítése*	Zenetörténet					1		1			
	Népzeneelmélet- és történet					1		1			
	Kamara						1		1		
	Társhangszer						2		1		

4 0215 06 NÉPZENÉSZ II. NÉPZENÉSZ (NÉPI ÉNEKES SZAKIRÁNY) SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

		9.		10.		11.		12.		5/13.	
		E	GY	E	GY	E	GY	E	GY	E	GY
	Összesen:	3,5	8,5	3,5	8,5	4,5	6,5	3,5	7,5	12,5	18,5
	Összesen:	13		14		13		12		31	
Népdaléneklés tevékenysége	Főtárgy		2		2		2		2		4
	Hangegészségtan										1
	Beszédgyakorlat										1
	Kamara		1		1						4
	Társhangszer		2		2				1		2
	Kötelező zongora		1		1		1		1		0,5
	Néptánc										3
Általános zenei ismeretek	Szolfézs		1,5		1,5		1		1		2
	Zeneelmélet	1,5		1,5		1		1		2	
	Zenetörténet	1		1						2	
Népzenei elméleti ismeretek	Népzeneelmélet- és történet	1		1		1		1		5	
	Néprajz	1		1		1				2	
	Népzenei lejegyzés		1		2		1		1		2
Ágazati szakmai kompetenciák erősítése*	Zenetörténet					1		1			
	Népzeneelmélet- és történet					1		1			
	Kamara						1		1		
	Társhangszer						2		1		

K E R E T T A N T E R V
NÉPZENÉSZ II.
SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

II. A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0215 06

A szakképesítés megnevezése: Népzeneész II.

Szakirány megnevezése: Népzeneész (billentyűs)

Tanulmányi terület: Művészet

Iskolai rendszerű képzés esetén az évfolyamok száma: 5 év, 2 év

III. Óraszámok szakgimnáziumi képzésben 9-12 és 5/13. évfolyamra

9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	5/13. évfolyam	Összóraszám
1148 óra*				961	2109

**A megjelölt óraszámok szakmai szempontok figyelembevételével jelenjenek meg a 9-12 évfolyamokban.*

IV. Óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

1/13. évfolyam	2/14. évfolyam	Összóraszám
----------------	----------------	-------------

1116	961	2077
------	-----	------

IV. A Népzeneész II. szakképesítés moduljai, tantárgyai, témakörei

Népi hangszeres zenélés	
<i>Tantárgyak megnevezése</i>	<i>Témakörök</i>
Népi harmonika főtárgy	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Anyagismeret</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Hangszerismeret	<i>A hangszeres anatómiája</i>
	<i>A népi hangszeres készítésének alapjai</i>
	<i>A népi hangszeres karbantartása és javítása</i>
Kamara	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása</i>
	<i>Népi énekesek hangszeres kísérete</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Társhangszer/ének	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>

Kötelező zongora	<i>Technikai gyakorlatok, etűdök</i>
	<i>Barokk zeneművek</i>
	<i>Előadási darabok</i>
Néptánc	<i>Fejlesztési feladatok</i>
	<i>Néptánc repertoár</i>
	<i>Színpadi adaptáció</i>
	<i>Táncfolklorisztika</i>
Általános zenei ismeretek	
Szolfézs	<i>Készségfejlesztés hallás után</i>
	<i>Készségfejlesztés éneklés útján</i>
	<i>Készségfejlesztés írásban</i>
	<i>Stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása</i>
Zeneelmélet	<i>Összhangzattan</i>
	<i>Formatan</i>
	<i>A continuo-játék alapjai</i>
Zenetörténet	<i>Zenetörténeti ismeretek</i>
	<i>Műelemzés</i>
	<i>Zenehallgatás</i>
Népzenei elméleti ismeretek	
Népzenei és néprajzi ismeretek	<i>A népzene gyűjtése és kutatásának története</i>
	<i>Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései</i>
	<i>A magyar népzene rendszerezése</i>

	<i>A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene</i>
	<i>A vokális népzene műfajai</i>
	<i>A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben</i>
	<i>Népzene és műzene kapcsolata</i>
	<i>Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára</i>
	<i>Néprajzi alapvetés</i>
	<i>Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés</i>
	<i>Társadalomnéprajz</i>
	<i>Tárgyi kultúra</i>
	<i>Folklór</i>
	<i>Hon- és népismeret</i>
Népzenei lejegyzés	<i>A népzenei lejegyzés története és funkciói</i>
	<i>A népzenei lejegyzés jelrendszere</i>
	<i>Vokális népzenei felvételek lejegyzése</i>
	<i>Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése</i>

A

**Népi hangszeres zenélés
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népi hangszeres zenélés megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Főtárgy	Hangszerismeret	Kamarazene	Tárhangszer/ének	Kötelező zongora	Néptánc
FELADATOK						
A saját hangszere szempontjából földrajzilag, műfajilag és előadásmódban reprezentatív, alkatának, egyéniségének, beállítódásának is megfelelő népzenei repertoárt alakít ki, melyet folyamatosan bővít	x		x	x		
Repertoárját memorizálja, és az anyagot hosszú távon fejben tartja	x		x	x	x	
Repertoárját folyamatosan gyakorolja	x		x	x	x	x
Hangszerét, hangszereit karbantartja	x	x		x		
Szólistaként és hangszerének megfelelő autentikus népzenei együttesekben muzsikál, együttest vezet	x		x	x		
Népzenei előadásokat, táncműsorokat, szervez, azokban közreműködik	x	x	x	x		x
A fellépéséhez szakmailag minden tekintetben felkészül	x	x	x	x	x	x
Hangszerét természetesen, oldottan kezeli, a zenét kifejező, egyéni, stílusos hangon szólaltatja meg	x		x	x		
Az előadáson helyes tempóban, zeneileg pontosan, megfelelő technikai színvonalon szólaltatja meg a repertoárját	x		x	x	x	x
Az előadásra kerülő autentikus vagy feldolgozott népzenei anyagot stílushűen, művészi és érzelmileg kifejezően adja elő	x		x	x	x	
SZAKMAI ISMERETEK						

Saját hangszere népzenei irodalmának ismerete és folyamatos bővítése	x	x	x	x		
Kimunkált hangszertechnikai tudáson alapuló biztonságérzet és előadói készség	x		x	x	x	
Érzelmileg átélt, hiteles előadásmód	x		x	x	x	x
A népzenei anyag stílusos, pontos, tagolt, kifejező, technikai és zenei szempontból magas színvonalú, tudatos előadás	x		x	x		
Az elméletben tanultak alkalmazása saját hangszerén	x	x	x	x		

1. Népi harmonika főtárgy tantárgy

1.1. A tantárgy tanításának célja

A népi harmonika tantárgy tanításának célja, hogy a növendékek olyan szakmai tudást és zenei műveltséget sajátítsanak el, mellyel felsőfokú tanulmányokat folytathatnak, illetve képesek lehetnek arra, hogy a közművelődés különböző területein közép fokú végzettséget igénylő munkaköröket lássanak el. Ezzel a tevékenységgel segítsék elő a hagyományos paraszti kultúra értékeinek fennmaradását, továbbélését.

Ismertesse meg a tanulókkal

- a harmonika alapvető sajátosságait, felépítését, működésének elvét, akusztikai sajátosságait,
- a hangszer történetét, fajtáit, a néphagyományban betöltött szerepét,
- a hangszer alkalmazásának területeit, lehetőségeit a Közép–európai (szomszédnépi) és a magyar dialektusterületek vonatkozásában egyaránt.

A fentiek eléréséhez gyakoroltasson rendszeresen

- hármas– és négyeshangzatokat akkordfogásban, különböző felbontásokban, futamokban, a skálákhoz hasonló módokon,
- a felmerülő technikai problémáknak megfelelő mozdulatsorokat, díszítésmódokat.

Fordítson figyelmet

- a céltudatos gyakorlási módszer kialakítására,
- a lapról olvasási készség és a hallás utáni tanulás párhuzamos fejlesztésére,
- a tudatos zenei memorizálásra,
- a zeneileg igényes, stílushelyes kidolgozásra,
- a rendszeres társas muzsikálásra, koncertekre.

Fejlessze a tanuló

- zenei hallását, a melodikus és a funkciós hallást,
- metrum– és ritmusérzékét, periódus érzékét,

- hangszerkezelését, technikáját, a kezek függetlenségét etűdszerű ujjgyakorlatok alkalmazásával,
- légszekrény-kezelését,
- muzikalitását a stílusos dallamformálással, a dallam és kíséret viszonyának igényes kimunkálásával.

Legyen képes

- a tanult kéz– és légszekrény–technikai elemeket egy meggyőző zenei kifejezés szolgálatába állítani,
- pontos levegőgazdálkodásra hosszabb légszekrény–utak esetén, differenciált dinamika és kifejező játékmód mellett is,
- különböző dialektusok, tájegységek dallamainak stílusos, ízléses, igényes előadására,
- egyszerűbb népzenei darabokat zeneileg és technikailag önállóan megoldani,
- kamarazenei feladatkörben közreműködni.

A tanuló ismerje

- a gyors kéztechnika alapjait, a kéz tizenhatod mozgású egyenletes vezetését, az ujjak alacsony, aktív, pontos munkáját,
- a darabok karakterének megfelelő regisztrálás szempontjait,
- a darabok harmóniai szerkezetét, stílusjegyeit.

Legyen képes

- a pontos levegőgazdálkodásra, egyenletes légszekrény–vezetésre, pontos, gyors, törésmentes légszekrény–váltásra, valamint egyenletesen vezetett dinamikai ívek megvalósítására,
- két–, illetve többszólamú darabok előadására,
- saját kézalkatának megfelelő, célszerű ujjrendeket készíteni,
- a többszólamú művekben tiszta szólamvezetésre, pontos tagolásra, világos, érthető megformálásra,
- a kifejezőmód, megfelelő stílusismeret és technikai felkészültség birtokában zenei élményt nyújtani,
- kifejező és dinamikailag árnyalt hangon játszani.

Tudja a tanult kéz– és légszekrény–technikai elemeket egy meggyőző zenei kifejezés szolgálatába állítani.

Tudjon

- nagyobb terjedelmű zenei folyamatokat előadni,
- kamarazenében – a hagyományban előforduló hangszerekkel – közreműködni,
- ritmikailag pontos, stílusos díszítéseket játszani,
- egyrészt pontosan kottát olvasni a zenei karakter, a hangok, a ritmus, az ujjrend, a légvezetés, a regisztrálás pontos figyelembevételével.

1.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a harmonikához szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a harmonikának a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az

alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

1.3. Témakörök

1.3.1. *Technikai fejlesztés*

Alakítson ki

- helyes hangszer–, test–, kar– és kéztartást,
- helyes dinamikailag árnyalt, telt, színes, kifejező harmonikahangot,
- kidolgozott légszekrény–vezetést,
- a szóló és kísérő funkciónak, valamint különböző etnikai karaktereknek megfelelő regisztrálási képességet,
- laza, egyenletes ujj– és kartechnikát,
- a két kéz függetlenségét.

1.3.2. *Anyagismeret*

Különböző népzenei dialektusokból, karakterekből, esetleg szomszédnépi hagyományból válogatott program kialakítása az ajánlott tananyag segítségével.

Ajánlott tananyag:

Bogár István: Harmonikaiskola I–II.

A Népzenei Füzetek sorozat népi hangszerekhez kapcsolódó példatárai, hangszer–iskola kiadványai, kíséret–, és hangzó mellékletei (Budapest 1992–98) Magyar Művelődési Intézet, szerk.: Eredics Gábor (Pl. Vavrincz András: Vajdaszentiványi népzene I.

Árendás Péter – Kozma Gyula: Vajdaszentiványi népzene I. brácsa, bőgő melléklet)

Bármilyen más, a helyei és területi etnikai sajátosságokhoz valamint a tanuló érdeklődéséhez, tudásszintjéhez igazodó harmonikaiskola, népzenei dallamtár, hangzó anyag.

1.3.3. *Népzenei összeállítások alkotása*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

1.3.4. *Színpadgyakorlat*

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadgyakorlat bemutatása, illetve táncházi előadása.

2. Hangszerismeret tantárgy

2.1. A tantárgy tanításának célja

A tárgy tanításának célja, hogy a növendék a gyakorlatban is megtapasztalja a Népzeneelmélet és - történet tantárgy keretében a népi hangszerekről megtanult elméleti ismereteket. Megismerje a népi hangszerek készítésének formáit, módszereit és lehetőségeit. Célja továbbá, hogy a növendék saját hangszerének magabiztos kezeléséhez hozzájáruljon ismeretanyagával.

2.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Hangszerismeret a hangszeres Főtárgy, a Társhangszer/ének és a Kamarazene, valamint az elméleti tárgyak ismeretanyagával együtt tudja megismertetni komplexitásában a magyar népi hangszerek és hangszeres zene világát.

2.3. Témakörök

2.3.1. *A hangszerek anatómiája*

A népi hangszertípusok és fejlődésük

Anyag- és szerkezet összefüggései, a hangszerek felépítése. Hangszertervezés

Felépítés és megszólaltatás összefüggései

Hangszerakusztikai alapvetés

2.3.2. *A népi hangszerek készítésének alapjai*

A népi hangszerek készítésében használható anyagok, segédanyagok

A népi hangszerkészítés szerszámai

Egyes népi hangszerek készítésének folyamata, módjai, fortélyai

A népi hangszerek díszítése. Hangszeresztétika

2.3.3. *A népi hangszerek karbantartása és javítása*

A hangolás, intonálás, szabályozás kérdései

A hangszerkezelés alapjai

A mindennapi hangszerkarbantartás

A hangszerek hibáinak felismerése, a hangszerjavítás lehetőségei

Restaurálás, újjáépítés lehetősége a népi hangszereknél

Munkavédelmi szabályok

3. Kamara tantárgy

3.1. A tantárgy tanításának célja

A Kamarazene tárgy feladata, hogy alkalmat teremtsen a népi hangszeres zenélés egyik alapvető formájának gyakorlásához, a közös muzsikáláshoz, amely fontos közösségformáló erő.

A hangszerének megfelelő összetételű, autentikus hangszeres, hangszeres-énekes kamarazene órákon a növendék megtanulhatja, illetve gyakorolhatja a népzenei dialektusok jellegzetes hangszeres darabjait. Ez a tevékenység kialakíthatja és fejlesztheti a társas zenélés készségét és ösztönözheti a kiemelkedő egyéni teljesítmények létrejöttét.

3.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a népzenehez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népzenenek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zene-történet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

3.3. Témakörök

3.3.1. *Népzenei repertoár*

A népi hangszeres Főtárgyak kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendékből álló kamaracsoportok összetételének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített fejlesztési terv alapján a Kamara tanár határozza meg az elvégzendő tananyagot.

3.3.2. *Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása*

A tanult zenei anyagból a növendékek egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

3.3.3. *Népi énekesek hangszeres kísérete*

Az énekszó kísérésének technikai, harmonizálási, előadás-módbeli sajátosságainak megismerése, saját gyakorlatban történő kimunkálása.

3.3.4. *Színpadai gyakorlat*

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadai adaptációja.

4. Társhangszer/ének tantárgy

4.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi népzenei tanulmányok fontos célja, hogy a növendék felkészüljön a felsőfokú népzeneész előadóművész és népzene tanár képzésre.

Ehhez – a kétszakos képzés előfeltételeként – nélkülözhetetlen egy Társhangszer/ének kiválasztása, melyet a felsőfokú felvételi követelményekben meghatározott szinten kell elsajátítani.

A szakgimnáziumba érkező növendék gyakran nem rendelkezik Társhangszeres/énekes előtanulmányokkal. Ebben az esetben az egyéni alkatnak, készségeknek, képességeknek megfelelő Társhangszer/ének kiválasztásában a főtárgytanár és hangszeres tanárok véleményének kikérése is szükséges. A továbbiakban a választott Társhangszer/ének tanulásában a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat az érintett tanár számára.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

4.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A hangszeres tanulásánál fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitékintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

4.3. Témakörök

4.3.1. *Technikai fejlesztés*

Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében

4.3.2. *Népzenei repertoár*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében.

4.3.3. Népzenei összeállítások alkotása

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

4.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja vagy tánccházi bemutatása.

5. Kötelező zongora tantárgy

5.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen a legalább alapfokú zongorajáték, hiszen a zenei elméleti tárgyak mindegyikénél rendszeresen szükség van rá az órákon, az egyéni felkészülésnél. A fix hangolású billentyűk a szolfézsórai hallásfejlesztéshez-, az akkordikus megszólaltatás lehetősége pedig a zeneelméletben nyújt segítséget. Ahhoz, hogy ezekre az oktatásban betöltött szerepekre használni tudja a zongorát, megfelelő manuális készségek birtokába kell juttatni a növendékeket. Az előtanulmányaik, illetve választott szakuk igényei szerint igen változó tudásszinttel érkeznek a tanulók, ezért a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat a tanár számára.

5.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

Mint minden hangszer esetében, a zongora kötelező tanulásánál is fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A témakörök mindegyikében foglalt zenei anyag szabadon bővíthető a növendék tudásszintjének megfelelő bármely művel.

5.3. Témakörök

5.3.1. Technikai gyakorlatok, etűdök

C. Czerny: könnyű technikai gyakorlatai (pl. 160 rövid gyakorlat)

C. Czerny: A kézügyesség iskolája I. kötet

J. B. Cramer: Etűdök

5.3.2. Barokk zeneművek

J. S. Bach: Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach

J. S. Bach: 18 kis prelúdium

J. S. Bach: Szvit-tételek (pl. francia szvit)
J. S. Bach: Kétszólamú invenciók
J. S. Bach: Háromszólamú invenciók

5.3.3. Előadási darabok

Bartók B.: Mikrokozmosz
Bartók B.: Gyermekeknek
R. Schumann: Jugendalbum
P. Csajkovszkij: Jugendalbum
Kodály Z.: Gyermektáncok
A. Diabelli: Négykezesek
Mező I.: Négykezes zongoradarabok
Kurtág Gy.: Átiratok Machautól J. S. Bach-ig (négykezes, kézzongorás)
W. A. Mozart: Hat bécsi szonatina
F. Schubert: Táncok
F. Mendelssohn: Lieder ohne Worte
Mosonyi M.: Magyar gyermekvilág
J. Haydn: Szonáták (Wiener Urtext 1a, 1b)
F. Schubert: Táncok

6. Néptánc tantárgy

6.1. A tantárgy tanításának célja

A Néptánc tárgy tanulásának az a célja, hogy a népzenei tanuló növendékek megismerjék, elsajátítsák és használják a magyar néptánc kultúra elemeit, megértsék és mozgáskultúrájukba építsék a Kárpát-medence táncainak formanyelvét, adottságaiknak megfelelően és szituatív módon tudják használni, illetve továbbfejleszteni táncos anyanyelvünket, ismerjék a népi műveltség és a néptánc egységét, illetve kölcsönös meghatározottságait, és használni tudják a dallam, a ritmus és a mozgás harmóniájának-diszharmóniájának hatásait.

A Néptánc képességfejlesztő és attitűdalakítási potenciálja – a dallam-ritmus-mozgás egységéből, a táncnak a személyiség „egészét” mozgósító (ének, mozgáskoordináció, kooperáció) szerepéből adódóan – rendkívül nagy. Felkínálható tevékenységei, közvetített ismeretei, attitűdkialakítási-befolyásolási szándékai révén a néptánc közösségfejlesztő hatása révén képes oldani a népzenei-néptáncos elkülönülést.

Mind az énekes, mind a hangszeres tanulók számára lehetőséget biztosíthat a Néptánc arra, hogy funkcióban használják választott zenei főtárgyukat: egymás táncát kísérik, így megtapasztalják a táncos-zenész-énekes együttműködést.

Az önálló, szabad, alkotó mozgás élményének megtapasztalása a kreativitás fejlesztését eredményezi.

A közös munka eredményének, sikerének megélése, a fokozott koncentráció és kooperáció elérése, a művészi kifejezőképesség továbbfejlesztésében segít.

6.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Néptánc tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a néprajz ismeretanyagához.

A közismereti kerettantervek adta lehetőséggel élve a testnevelés óraszámába heti két órában beépítve 9-12. osztályban néptáncot segíti a testnevelés a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

6.3. Témakörök

6.3.1. Fejlesztési feladatok

A 9-12. osztályban tanultak alapján elkészített fejlesztési tervben a néptánc pedagógus az alábbi fejlesztési területekre tervezze meg a tevékenységet:

- testtartás
- mozgáskoordináció
- ritmusgyakorlatok
- mozdulatelemek összefűzése
- ének- tánc koordináció

6.3.2. Néptánc repertoár

A néptánc dialektusok megismerése, elsajátítása:

I. Nyugati vagy dunai táncdialektus:

Rábaköz;

Dél-Dunántúl (Somogy)

Kelet-Dunántúl (Sárköz)

II. Középső, vagy tiszai táncdialektus:

Felső-Tisza-vidék (Szatmár)

Keleti palócok

III. Keleti, vagy erdélyi táncdialektus
Kalotaszeg
Mezőség
Moldvai csángók

6.3.3. Színpadi adaptáció

A Néptánc tanulásának nem közvetlen célja koreográfiák létrehozása, de későbbi munkavállalásuk során az énekes és hangszeres tanulók zenei feladataik között elkérést kaphatnak koreográfiák zenéjének összeállítására.

Ennek figyelembevételével a koreográfia szerkesztése, megtanulása során a néptáncot oktató pedagógus rávilágíthat a hagyományos táncalkalmak táncrendjének és azok színpadra alkalmazásának összefüggésére. A színpadi adaptáció egyes problémáit a koreográfia alkotása közben érzékeltetheti önálló részfeladatok kiadásával és értékelésével.

A témakör kereteiben ismerkedjen meg a színpadi adaptáció alapfogalmaival: koreográfia, koreográfus, rendező, szerep, szereposztás, csoport, szólamok, szólista, kar, próba, főpróba, színpadbejárás.

A fentiek mellett a koreográfia megtanulása és bemutatása a művészeti nevelés, képességfejlesztés egyik eszköze lehet.

A koreográfia a csoport képességeihez igazodjon, így a bemutatás a kívánatos sikerélményt jelentheti a tanulók számára, erősíti a csoport, az iskola közösségi összetartozását.

6.3.4. Táncfolklorisztika

A Néprajz tantárgyban tanult táncfolklorisztikai ismeretek bővítése, finomítása az alábbi témakörökben:

A magyar néptánc kutatás korszakai, egyéniségei, főbb kézikönyvei

Archív néptánc felvételek értelmezése

A néptánc gyűjtése ma: néptánc és hangszeres zene összefüggése

Kárpát-medencei interetnikus kapcsolatok a néptáncban

A magyar néptánc történeti fejlődése

Táncalkalmak a magyar paraszti hagyományban

A táncdivatok hatása az egyes néptáncdialektusok repertoárjára

Néptánc terminológia

Az
Általános zenei ismeretek
megnevezésű
programkövetelmény - modul
tantárgyai, témakörei

Az Általános zenei ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Szolfézs	Zeneelmélet	Zenetörténet
FELADATOK			
Egy-, illetve két szólamban hallás után dallamokat lejegyez	x		
Lapról olvas	x		
Ügyel a helyes tempóra, ritmusra, dinamikára és a tiszta intonációra	x		
Pontosan értelmezi a zenei műszavakat, előadási jeleket, utasításokat	x	x	
Felismeri a funkciós zene harmóniáit		x	
Tisztában van a klasszikus összhangzattan alapvető szabályaival és a gyakorlatban is tudja alkalmazni		x	
Diktálás után egyszerűbb akkordfűzési gyakorlatot játszik, lejegyez		x	
Az akkordok jelöléseit helyesen alkalmazza		x	
Tájékozódik a zenetörténeti korszakokban, a különböző stílusokban, műfajokban			x
Felvétel alapján zeneművet egy-egy jellegzetes részletéről felismer			x
SZAKMAI ISMERETEK			
Hangsorok és hangközök	x	x	
Ritmusok, ritmusképletek		x	
Az összhangzattan, a harmonizálás alapja	x	x	
Az alapvető zenei szakkifejezések	x	x	x
A zenetörténet korszakaira jellemző stílusjegyek, műfaji sajátosságok		x	x
A legjelentősebb zeneszerzők életműve			x
Műelemzés	x	x	x
Zenefelismerés			x

7. Szolfézs tantárgy

7.1. A tantárgy tanításának célja

A szolfézs tárgy tanításának célja, hogy segítse az általános zenei műveltség megalapozását és ismertesse meg e különleges kifejezési móddal - a zenével - a tanulókat. A zeneiskolában szerzett zenei ismeretekre és elkezdett készségek fejlesztésére alapozva fejlessze tovább a növendék tudását és képességeit. Egészítse ki a tanuló tudását a szakgimnáziumban folytatandó hangszeres, zeneelméleti és zenetörténeti tanulmányokban. Fejlessze a majdani aktív zenéléshez szükséges képességeket és készségeket. A lehető leghamarabb vonjon párhuzamot és találja meg az összefüggéseket, kapcsolódási pontokat a készségek fejlesztése és az aktív zenei tevékenységformák között. Járuljon hozzá a széleskörű szakmai tudás megszerzéséhez, amely alkalmassá teszi a növendéket a szakirányú felsőoktatásban folytatandó tanulmányok, illetve a középfokú végzettséget igénylő munkakörök ellátására.

7.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A szolfézs tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, szöveges mű esetén az irodalom tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgyval. Az idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen a szöveges zeneművek teljes megismeréséhez és tanulmányozásához.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, hiszen a szolfézs a zene teljesebb megértését szolgálja.

7.3. Témakörök

7.3.1. *Készségfejlesztés hallás után*

A hallás utáni készségfejlesztés a szolfézs tárgy egyik legfontosabb eleme, mely sokban épül a zeneiskolai alapokra. A tanulók számára nagyon fontos, hogy mind jobban, készség szinten felismerjék az európai műzene évszázadok során folyamatosan cizellálódó elemeit.

Fejleszteni kell:

- A hangközök felismerését
- A hármas- és négyeshangzatok felismerését
- Tipikus dallami fordulatok felismerését
- A különböző ritmusképletek biztos beazonosítását
- A különböző metrumérzetek gyors beazonosítását
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek felismerését
- A különböző zenei formák elkülönítését

- A zenei memóriát
- A többszólamú hallás kifejlődését

7.3.2. *Készségfejlesztés éneklés útján*

Az éneklés útján történő készségfejlesztés azért nagyon fontos, mert ez az egyetlen eszköz, amivel a tanuló saját biológiai organizmusán keresztül szűri a zene legkisebb elemeit is. Ahhoz, hogy saját hangszerén egy nagyobb ívet elő tudjon adni, szükséges, hogy apró elemeire bontva is értelmezni tudja őket. Ezeket pedig csak énekelve tudja igazán magáévá tenni. Az éneklés segít neki a hallás- és írási készségfejlesztésben is, hiszen ez az egyetlen biztos, önellenőrzésre is alkalmas eszköze, amibe a zenei elemeket be tudja illeszteni. A kamaraének rendkívül komplexen, már egészen kezdő szinten is nagyon segíti a későbbi aktív zenésztevékenység gyakorlását.

Fejleszteni kell:

- A tiszta intonációt
- A hangközök és hangzatok biztos éneklésének és felépítésének készségét
- Az alkalmazkodási képességet a többszólamú éneklés hangzás-egyensúlyának kialakításában
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek alkalmazását
- Az improvizációs készséget és zenei fantáziát
- Az előadási készséget
- A memóriát és a koncentráció képességet
- A stílusos előadási és formálási készséget
- A dinamika és hangszín, valamint a zenei karakterek és dramaturgia megvalósítása iránti érzékenységet
- A zenei ízlést és differenciáló-képességet

A stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása témakörben felsorolt műzenei példák nagy része a megfelelő módszerekkel felhasználható az éneklési készségek fejlesztésére is.

7.3.3. *Készségfejlesztés írásban*

Az írásbeli készségfejlesztés kapcsolja össze a hallás- és éneklés készségfejlesztését. Rendkívül komplex feladat, két különböző agyi tevékenység egyidejű koordinálása.

Fejleszteni kell:

- Hangközök, hangzatok felépítésének készségét
- Tipikus dallami fordulatok felismerését és alkalmazását
- A különböző ritmusképletek felismerését és alkalmazását
- A különböző metrumérzetek gyors felismerését és alkalmazását
- A dallam-, metrum- és ritmustényezők összekapcsolásának képességét

- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek felismerését
- A belső hallást, a kottakép elképzelését, értelmezését
- A többszólamú hallást (polifon, homofon)
- A zenei formák áttekintésének képességét
- Az elemzés képességét; a rész és egész viszonyának áttekintését

7.3.4. *Stílus- és zenetörténeti ismeretek elsajátítása*

Nagyon fontos, hogy a készségfejlesztési céllal megszólaltatott zeneművek a szolfézs tantárgy keretében híven tükrözzék a tanuló általános ismereteit a zenetörténeti korszakok stílusairól is. Előfordulhat, hogy olyan zenei korszakokkal találkozik egy tanuló a tantárgy keretében, amellyel hangszerén soha (pl. gregorián, reneszánsz), ám stílusuk ismeretére szüksége van, hiszen nem válhat belőle kiművelt zenész fő, ha bizonyos zenei korszakok stílusjegyeivel egyáltalán nem kerül kapcsolatba. A saját hangszerén egy zenemű muzikális megformálását nagyon sokban elősegíti, ha a szolfézs tárgy keretében kisebb példákon gyakorolja a zenei formák összefogását, előadását. Ezáltal kialakul benne egy olyan stílusismeret, melyre az aktív zenei tevékenységformákban is állandóan szüksége lesz, illetve saját hangszerén is kamatoztathatja majd tudását.

A zenei anyag kiválasztásában a tanár vegye figyelembe az adott osztály összetételét és képességeit: a tananyag mennyisége és nehézségi szintje a tanulócsoport felkészültségéhez igazodjon. Itt csupán javaslatok szerepelnek, hogy mely zeneszerzőktől érdemes műveket keresnünk:

- A középkor egyszólamú egyházi és világi zenéje (gregorián, trubadúr-, trouvère- és Minnesang költészet)
- A középkor többszólamú zenéje (ars antiqua, ars nova, trecento – Leoninus, Perotinus, Machaut, Landini)
- A korai reneszánsz (Dunstable, Dufay, Binchois, Ockeghem, Josquin, Agricola, Obrecht, Isaac, de la Rue)
- Az érett reneszánsz (Gombert, Willaert, Clemens non Papa, Arcadelt, Cipriano de Rore, Lassus, A. Gabrieli, Palestrina, Vecchi, Marenzio, G. Gabrieli, Gastoldi, Croce, Gesualdo, Viadana, Banchieri, Jannequin, Sermisy, Goudimel, Passereau, Certon, le Jeune, Senfl, Othmayr, Gallus, Praetorius, Hassler, Friderici, Tallis, Byrd, Morley, Bull, Farnaby, Dowland, Weelkes, Gibbons, Victoria)
- A korabarokk (Monteverdi, Schütz, Buxtehude, Lully, Purcell)
- A nagy barokk zeneszerzői (Händel, Bach, Telemann, Scarlatti, Vivaldi, Rameau)
- A bécsi klasszika (Mozart, Haydn, Beethoven)
- A romantika (Mendelssohn, Weber, Schubert, Schumann, Brahms, Berlioz, Liszt, Verdi, Muszorgszkij, Saint-Saëns, Bruckner)
- Az utóromantika (Wolf, Mahler, R. Strauss, Mascagni, Leoncavallo, Puccini, Rachmaninov, Massenet, Fauré)
- A XX. század zenéjének főbb irányzatai (impresszionizmus, expresszionizmus, folklorizmus, neoklasszicizmus, új bécsi iskola - Debussy, Ravel, Stravinsky, Schönberg, Webern, Berg, Honegger, Prokofjev, Sosztakovics, Hindemith, Orff, Britten, Bartók, Kodály)

- A második világháború utáni szerzők (Messiaen, Boulez, Stockhausen, Varèse, Ligeti, Dallapiccola, Nono, Lutoslawsky, Penderecki, Eben)
- A második világháború utáni magyar szerzők (Bárdos, Sugár, Ránki, Farkas, Kósa, Kadosa, Maros, Petrovics, Szokolay, Lendvay, Balassa, Kurtág, Bozay, Durkó, Szöllősy, Hidas, Kocsár, Csemitzky, Orbán, Vajda)

8. Zeneelmélet tantárgy

8.1. A tantárgy tanításának célja

A zeneelmélet tárgy tanításának célja, hogy a zeneművek legbelsőbb titkaiba is betekintést nyerjenek a zenét tanuló tanulók. A zeneelmélet tantárgy által elsajátított készségek segítségével újabb érzékek nyílnak meg a tanulók számára, hogy egy adott zeneművet még alaposabban megismerjenek, így a zenei nyelv sokoldalú megismerése révén tájékozódni tudnak a zeneművek harmónia- és formavilágában. Elsőként a barokk és a bécsi klasszika zeneszerzőinek szólamvezetési szabályával ismerkednek meg (ezt a részt nevezzük összhangzattannak), majd egy zenemű nagyobb összefüggéseibe is betekintést engedő formai kérdések kerülnek előtérbe, melynek segítségével a nagy arányokat érthetjük meg (ez a formatani rész). Hogy a tudás ne legyen meddő és kizárólag elméleti, az erre legalkalmasabb hangszeren, a zongorán modellezzük egy-egy zenemű harmóniai szerkezetét. Ennek a kezdő formája, amikor egy növendék fokszámok alapján, szólamvezetési alapelveket betartva harmóniakat rögtönöz a zongoránál. Továbbfejlesztett formája pedig az ún. continuo-játék, mely elsősorban a barokk zene mindennapi gyakorlatát felelevenítve, a közös zenélés öröméhez juttatja a tanulót a harmóniafüzési szabályok készségszintre emelkedése után és "zenévé gyúrja" a tanulóban fokozatosan összeálló zeneelméleti ismereteket.

8.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zeneelmélet nevű tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgygyal. A matematika tárgy által elsajátítható többféle logikai rendszer segít megérteni a zenei folyamatok legfelső szintjeit is és konkrét segítséget nyújt a különböző akkordok megnevezésének, felépítésének meghatározásakor. Egyben a hallás utáni rögzítéskor (diktandó) jó hasznát veszi a logikai képességeknek, melyek a szólamvezetés szabályainak törvényszerűségei miatt a hallásban megmutatkozó hiányokat jól pótolják.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műremek lehetséges zenei eszközeit, formáit. A szolfézs, zeneelmélet, zenetörténet tárgyak között természetesen szoros kapcsolat áll fenn, hiszen mindegyikben szükség van bizonyos ritmikái, hallási készségre, elméleti ismeretekre, zeneirodalmi tájékozottságra.

8.3. Témakörök

8.3.1. *Összhangzattan*

Elsőként a zeneművek legelemibb sejtjeinek viselkedésével kell megismerkedni, a benne található legkisebb hangzó egységek, a szólamok pontos viselkedésformáinak elsajátításával. Műzenei példák egy-egy odaillo részletének sokaságaival tanítható ezek megismerése: célszerű minden alkalommal a megfelelő zeneműrészletek meghallgatásával, bemutatásával, elemzésével kezdeni, amit azután a művek alapján készíthető harmóniai vázlatok, mintapéldák, akkordfűzési és egyéb gyakorlatok követhetnek. Fontos, hogy a kisebb részletek elemzése is komplex legyen, tehát nem csak a megtanulandó akkordokra terjedjen ki, hanem a ritmikára, melodikára, formára is. A harmóniai menetek hangzásának, a zenei szerkesztés logikájának, a szép szólamvezetés törvényszerűségeinek felismerése és elsajátítása érdekében nem mellőzhetjük akkordfűzések rendszeres gyakorlását. Erre szükség van

- hallás útján (diktandó)
- írásban (kidolgozási példák)
- zongoránál (kézbe diktandó).

A barokk és bécsi klasszikus alapelvek megismerése:

- alapszabályok elsajátítása
- a mollban feltűnő vezetőhang miatti anomáliák tisztázása
- a hármashangzat fordítások általános és kivételes esetei
- a négyeshangzatok felépítése, fordításainak megtanulása
- az alterált akkordok felismerése, felépítése
- esetleg kitekintés a romantikus korszak harmóniáira is
- esetleg kitekintés a reneszánsz korszak harmóniáira is

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Keszler Lőrinc: Összhangzattan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai A témakör részletes kifejtése

8.3.2. *Formatan*

A formatan témakör betekintést enged nyújtani a zeneművek struktúrájába. Fokozatosan megismeri általa a tanuló a zeneszerzők szerkesztési elveit, korszakokra, műfajokra lebontva. Ismertessen meg a bécsi klasszika formáival:

- periódus
- zenei mondat
- két- és háromtagú forma és annak variánsai (külső- vagy belső bővítés, coda)
- szonátaforma
- rondóforma

- szonátarondó
 - Haydn-rondó
 - variációs forma
 - kidolgozás nélküli szonátaforma
- A barokk kor fontosabb formáival is:

- bar forma
- barokk kétrészes táncforma
- Couperin-rondó
- fúga, esetleg kettősfúga
- chaconne
- passacaglia

Képezze a formatani elemzések szerves részét a harmóniai elemzés is, mely csak akkor lehetséges, ha az összhangzattan témakörben a tanuló tudása már előrehaladottabb állapotban van. Sok esetben a formai határokat a harmóniai elemzés eredménye határozza meg (pl. félzárlat, álzárlat).

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Gárdonyi: Elemző formatan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Gyórfy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai

9. Zenetörténet tantárgy

9.1. A tantárgy tanításának célja

A zenetörténet tárgy tanítása az európai zene történetének összefüggéseire, valamint a zene koronként változó kulturális beágyazottságára irányítja a tanulók figyelmét. Tanulmányaik során megismerik a különböző kultúrtörténeti korszakok kapcsolódását, képet kapnak arról, hogy egy-egy zeneszerző milyen stílusirányzatok közepette alkotott. Tágas zenetörténeti ismeretek birtokában képes lesz elhelyezni saját hangszerének repertoárját egy szélesebb zenei és művészeti kontextusban, ami zenei tevékenységét nyitottabbá, összetettebb, együttműködésre alapuló feladatok elvégzésére alkalmasabbá teheti. A zenetörténeti ismeretek ugyanannyira elengedhetetlenek egy zenét tanuló tanuló számára, mint egy átlagos tanuló számára a közismereten tanult történelem vagy irodalom. A zenetörténettel való foglalkozás igen alkalmas a különböző

ismeretek (történelem, irodalom, művészettörténet) integrálására is, valamint arra, hogy olyan irányokba nyissa a tanuló zenei érdeklődését, melyre a hangszeres órákon nem adódik lehetőség.

9.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zenetörténet tárgy különösen szoros kapcsolatot ápol olyan közismereti tantárgyakkal, mint a művészettörténet, történelem és irodalom; egy-egy zenei korstílus vagy zeneszerzői életpálya megértése ezek ismerete nélkül nem lehetne teljes, hiszen az európai kulturális centrumokban a művészeti ágak mindig együttesen voltak jelen, így megértésük is csak egymás kölcsönös figyelembevételével lehetséges.

Fontos célunk, hogy a tanuló - a korszakot jellemző stílusjegyek és történelmi események tükrében - meglássa az összefüggéseket a különböző tantárgyak között, és minél nagyobb rálátással szemlélje az elemzett zeneművet. Mivel az órákon a zeneművek elemzése áll a középpontban, a hangszeres foglalkozás célját is segítik, hiszen az elemzett művek sok esetben részét képezik a tanulók hangszeres repertoárjának. A zenetörténet tárgy elengedhetetlen része a szakmai nyelv és a zenei szakszavak használata; ismeretének elsajátítása pedig olyan zenei tantárgyak esetében is alapvető elvárás, mint a szolfézs és zeneelmélet.

9.3. Témakörök

9.3.1. *Zenetörténeti ismeretek*

A történelem tantárgyhoz hasonlóan egészen a kezdetektől napjainkig ismerteti korszakról korszakra haladva a zeneművek keletkezéseinek, percepcióinak legfontosabb történeteit, eseményeit. Ez magában foglalja egy-egy zeneszerző élettörténetét is, amely soha nem választható el az adott környezettől, korszaktól. Átfogóan bemutatja egy mű kulturális jelentőségét, benyomását a kortársakra, illetve megmutatja akár a saját korunkig is elérő hatásait. Zeneműveket összefüggésükben is bemutat.

A tanítandó tananyag szempontjából előnyt élvez a késő-reneszánsz/kora-barokk és a klasszikus modern (Bartók és kortársai) közötti négy évszázad zenéje. Ezek zenetörténetének kiemelkedő életművei köré csoportosított tematika főbb vonalakban:

- A késő-reneszánsz zenéje: Palestrina, Lassus, Victoria, Dowland, Gesualdo, G. Gabrieli
- Az itáliai barokk zene: Monteverdi, Corelli, Scarlatti, Vivaldi
- A francia barokk: Lully, Rameau
- A német barokk: Schütz, Bach, Telemann
- Az angol barokk: Purcell, Händel
- A rokokó és az átmeneti korszak: C. Ph. E. Bach, Mannheimi Iskola, Quantz, Gluck
- A bécsi klasszika: Haydn, Mozart, Beethoven és Schubert
- Romantika: Berlioz, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Brahms, Bruckner,
Csajkovszkij, Chopin, Paganini
- Romantikus német opera: Weber, Wagner
- Romantikus olasz opera: Rossini, Donizetti, Verdi

- Nemzeti stílusok: Erkel, Muszorgszkij, Grieg, Smetana,
- Századforduló: Richard Strauss, Gustav Mahler
- Francia századelő: Debussy, Ravel, Satie
- Modernizmus: Schönberg, Berg, Webern, Stravinsky, Bartók, Kodály, Sosztakovics
- Új irányok: Messiaen, Stockhausen, Ligeti, Reich, Cage, Kurtág

9.3.2. *Műelemzés*

A zenetörténet rengetegéből egy-egy példaértékűnek ítélt zenemű kiemeléseként sor kerül annak közelebbi megismerésére. Ez magában foglalhatja a zenemű keletkezésének körülményeitől, zeneszerzőjének életrajzától, a közönség első fogadtatásától elkezdve a legaprólékosabb harmóniai és formai elemzését is. Nagyon fontos, hogy a kiválasztott zenemű jól beilleszkedjen a tananyag egyéb részeibe, ezáltal a bemutatni kívánt stíluskorszakok még közelebbi megvilágításba kerüljenek a tanuló számára. A megfelelően kiválasztott tananyagnak része lehet olyan zenemű is, melyet bármely tanuló a főtárgy óráján is tanulhat, ezáltal képezve hidat a tantárgyak között. Az alábbiakban olvasható egy-két javasolt szemelvény, de ezen a területen kell a leginkább az iskola és egy adott osztály adottságaihoz igazítani a tananyagot:

- Lassus: Matona mia cara
- Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
- Corelli: Karácsonyi Concerto Grosso
- Vivaldi: A Négy Évszak
- Lully: Atys
- Schütz: Musikalische Exequien
- Purcell: Dido és Aeneas
- Händel: Messiás
- J. S. Bach: Máté-passió
- J. S. Bach: c-moll passacaglia és fuga
- Haydn: fisz-moll „Búcsú” szimfónia (no. 45)
- Mozart: Don Giovanni
- Beethoven: Coriolan – nyitány
- Beethoven: C-dúr „Waldstein” zongoraszonáta (op. 53)
- Beethoven: 9. szimfónia
- Schubert: Erlkönig
- Schubert: Winterreise
- Schumann: Karnevál

- Brahms: Ein deutsches Requiem
- Chopin: Etűdők
- Liszt: Haláltánc
- Verdi: Traviata
- Wagner: Trisztán és Izolda (előjáték és szerelmi halál)
- Mahler: I. szimfónia
- Richard Strauss: Imigyen szóla Zarathustra
- Bartók: A kékszakállú herceg vára
- Bartók: Concerto
- Berg: Wozzeck
- John Cage: 4'33''

9.3.3. *Zenehallgatás*

A zenehallgatás a tantárgy talán legfontosabb része. Ennek a tanulási formának a folytatásakor sajátítja el a tanuló a történelmi korokra jellemző hangzáskultúra élményvilágát. Ennek segítségével tud tájékozódni a később megismerendő zeneművek sűrűjében és ennek segítségével tudja majd saját hangszerén az előadandó zeneművet stílusosan eljátszani. Zenehallgatás nélkül a műelemzések sem lehetnek mélyrehatóak. Feladata, hogy kinyisson egy teljesen új világot a tanulók ízlésében, amellyel gazdagíthatják érzélemvilágukat. Hivatástudatot ébreszt leendő zenekari zenészekben.

Javasolt zenehallgatási szemelvények:

Palestrina: Missa Papae Marcelli

Gesualdo: Moro lasso

Purcell: Dido és Aeneas

Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása

Corelli: Concerto Grossók

Rameau: Hyppolite és Aricia

Bach: János-passió

Máté-passió

Magnificat

h-moll mise (Kyrie, Credo, Sanctus)

Brandenburgi versenyek

h-moll szvit

Musikalisches Opfer

12., 21., 46., 56., 65., 105., 106., 179. kantáta
Goldberg-változatok
A fuga művészete

Vivaldi: Versenyművek

Gloria

A négy évszak

Händel: Messias

Alcina

Julius Caesar Egyiptomban

Gluck: Orfeusz és Euridiké

Haydn: Napszak-szimfóniák

A megváltó hét szava

A teremtés

Szimfóniák, No. 45., 88., 90., 102., 103., 104.

C-dúr „Kaiser” vonósnégyes

Mozart: Szöktetés a szerájból

Figaro házassága

Don Giovanni

A varázsfuvola

„Jupiter” C-dúr szimfónia

„Nagy” g-moll szimfónia

d-moll zongoraverseny

A-dúr zongoraszonáta (K. 331)

a-moll zongoraszonáta (K. 330)

C-dúr „Dissonanzen” vonósnégyes

c-moll mise

Requiem

Beethoven: 3., 5., 6., 7., 9. szimfónia

Zongoraszonáták:

c-moll „Pathétique” (op. 13)

cisz-moll „Holdfény” (op. 27 no.2)

d-moll „Vihar” (op. 31 no. 2)

C-dúr „Waldstein” (op. 53)
f-moll „Appassionata” (op.57)
B-dúr „Hammerklavier” (op.106)
c-moll (op. 111)
Hegedűverseny
c-moll zongoraverseny
Fidelio
Nyitányok: Egmont és Coriolan
a-moll vonósnégyes (op. 132)
B-dúr vonósnégyes („Nagy Fúga”)
Schubert: dalok
- Erlkönig
- Gretchen am Spinnrade
- Heine-dalok
- Der Tod und das Mädchen
Winterreise
Die Schöne Müllerin
d-moll „A halál és a lányka” vonósnégyes
Pisztráng-zongoraötös
C-dúr vonósötös
„Nagy” C-dúr szimfónia
h-moll „Befejezetlen” szimfónia
Weber: A bűvös vadász
Mendelssohn: „Olasz” szimfónia
„Skót” szimfónia
Szentivánéji-álom kísérőzene
Éliás oratórium
e-moll hegedűverseny
Schumann: Carnaval
a-moll zongoraverseny
A költő szerelme – dalciklus
Asszonyszerelem, asszonysors – dalciklus

Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Chopin: Ballada (g), Mazurkák, Prelűdök
Brahms: I. és IV. szimfónia
 A végzet dala
 d-moll és B-dúr zongoraverseny
 Hegedűverseny
 f-moll zongoraötös (op. 34)
 Német Requiem
Liszt: Zarándokévek
 Haláltánc, Esz-dúr zongoraverseny
 Faust-szimfónia
 Rapszódia
 Szimfonikus költemények (Les préludes, Mazeppa, Tasso)
 Szürke felhők
Csajkovszkij: Anyegin, Pikk dáma
Wagner: Tannhäuser
 A Nibelung Gyűrűje
 Mesterdalnokok
Verdi: Don Carlos
 Trubadúr
 Rigoletto
 Aida
 Otello
Muszorgszkij: Borisz Godunov
 Egy kiállítás képei
Mahler: 1., 2., 3. szimfónia
R. Strauss: Zarathustra
 Salome
 Rózsalovag
 4 utolsó ének
Rahmanyinov: Holtak szigete
 Prelűdök

Szimfonikus táncok

Debussy: Prelűdök

Egy faun délutánja

A tenger

Bartók: Kossuth-szimf.

Színpadai művek (összes)

Táncszvit

Szabadban

Zongoraversenyek

Concerto

Cantata profana

Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára

Kodály: Psalmus Hungaricus

Háry János

Galántai táncok

Stravinsky: Tűzmadár

Le Sacre du Printemps

A katona története

Zsoltárszimfónia

Oidipus

The Rake's progress

In memoriam DT

Schönberg: Pierrot lunaire

Varsói túlélő

Berg: Hegedűverseny

Wozzeck

Sosztakovics: 5. 7. 9. 11. szimfónia

2. zongoraverseny

Messiaen: 4 ritmikus etűd

Kvartett az idők végezetére

Turangalila

A

**Népzenei elméleti ismeretek
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népzenei elméleti ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Népzeneelmélet- és történet	Néprajz	Népzenei lejegyzés
FELADATOK			
Autentikus népzenei anyagot tanulmányoz a helyszínen és autentikus népzenei felvételről	x	x	x
Autentikus felvételeket hallás utáni lejegyez, memorizál	x		x
Az elméleti ismereteket alkalmazza a gyűjtött népzenei anyag feldolgozása során: népzenei dallam- és szöveglejegyzés, elemzés, rendszerezés, archiválás	x	x	x
A népzenei szakirodalom vonatkozó részeit folyamatosan feldolgozza	x	x	x
SZAKMAI ISMERETEK			
Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, éprajz, folklór, etnográfia, etnológia) helyes használata		x	
A tájegységek sajátos zenei nyelvezete létrejöttének néprajzi tényezői (történeti földrajz, életmód, etnikai, felekezeti viszonyok stb.)		x	
A néphagyomány, benne a népzene hagyományos gyakorlatának törvényszerűségei	x	x	
A néptánc, hangszeres és vokális népzene összefüggései, egymásra hatása	x	x	
A magyar vokális népzene legjellemzőbb hangsorai, azok szerepe a népdalstílusokban	x		x
A magyar népzene stílusai, stílusrétegei	x		
Népzenei rendszerezések, népdaltípusok és zenei jellemzőik	x		x
Az öt magyar népzenei dialektus és kistájai földrajzi, stílusrétegekhez kapcsolódó zenei és szövegműfaji jellegzetességei (dallam, intonáció, ritmika, metrum, tempó, díszítés, stílusrétegek, műfajok, hangszeres zene, előadásmód, zenehasználat stb)	x	x	x
A változatképződés szerepe, tényezői és törvényszerűségei	x	x	

A népzeneire jellemző variációs gyakorlat törvényszerűségei a dallam, a ritmika, a díszítés, a szöveg tekintetében	x	x	x
A magyar népi hangszerek története, osztályozása, típusai, földrajzi elterjedése, hangszertársulások	x	x	
A magyar népzene jeles énekes és hangszeres egyéniségeinek, együtteseinek repertoárja, használati- és előadásmódja	x	x	
A tánc típusok zenei kíséret módjai, a harmonizálás típusai a népzenei gyakorlatban	x		x
A népzene és műzene kapcsolata, egymásra hatása	x	x	
A népzenei szakirodalom áttekintő ismerete	x	x	

10. Népzenei és néprajzi ismeretek tantárgy

10.1. A tantárgy tanításának célja

A népzenei elméleti tantárgy tanításának általános célja, hogy a növendék átfogó és összefüggő ismeretekre tegyen szert a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyagában, dallamstílusában, néprajzi-népzenei kapcsolataiban, az énekes és hangszeres előadásmód kérdéseiben és a népzene földrajzi jellegzetességeiben.

A népi hangszer, hangszeres népzene tekintetében célja: a népi hangszerek történetével, a hangszeres zenének a vokális zenétől eltérő vonásaival való megismerkedés. Továbbá betekintés nyújt a hangszeres magyar népzenei stílusokba, megismerteti a hangszeres zenei repertoár fő jellemzőit, a különbözőterületeken és etnikumok körében használt népi hangszereket.

Fontos célja, hogy kiindulópontot nyújtson a Kárpát-medencében együtt élő népek hagyományos zenei kultúrájának megismeréséhez.

A néprajz tanításának általános célja, hogy minden növendék ismerje meg hazánk, népünk, kulturális örökségünk leginkább jellemző sajátosságait.

Összefüggésében lássa a magyar népzene létrehozó magyar paraszti kultúra jelenségeit földrajzi, történeti, társadalmi vonatkozásban egyaránt.

Célja továbbá, hogy

- sajátíttassa el azokat az ismereteket, gyakoroltassa azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld jobb megismeréséhez, a haza és népei megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek;
- ismertesse fel a növendékekkel, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- tudatosítsa a növendékekben, hogy mindenkinek először a saját hagyományait, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy azután másokét is;

- alapozza meg és mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet;
- ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, hogy a múlt tisztelete, a szülőföld szeretete, a hozzávaló kötődés erősödjék a növendékekben.

10.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei és néprajzi ismeretek tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a magyar és világirodalom, a klasszikus zene (zeneirodalom és zenetörténet), valamint a művészettörténet ismeretanyagához. Ezek együttesen biztosítják a növendékek adott életkori szintjéhez igazodó kultúrtörténeti tájékozottságot.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

10.3. Témakörök

10.3.1. A népzene gyűjtése és kutatásának története

A zenei néphagyomány feltárása, gyűjtése, közlése, valamint a tudományos kutatás kialakulásának, történetének összefüggései:

- az 1815 előtti évszázadok dallamos népdalemlékei Pominóczkitól Kájonin keresztül Pálócziig;
- a napóleoni háborúk végétől a szabadságharc végéig terjedő időszak dalgyűjteményei, az MTA gyűjtési felhívása és ennek eredményei (Almási, Tóth I., Kiss Dénes stb.);
- az 1850-1890 közötti időszak eredményei, kéziratok és nyomtatott dalgyűjtemények (Szini, Füredi, Bartalus, Arany J. stb.);
- a néprajzilag és zeneileg hiteles 1905 előtti gyűjtések, a fonográf bevonása (Kiss Áron, Vikár Béla, Sebestyén Gyula, Seprődi János stb.);
- Kodály Zoltán és Bartók Béla tevékenysége
- az 1945 utáni főbb kutatási eredmények: MNT, Lajtha, Jagamas, Almási, Kallós, Szenik, Bodor, Ág, Vargyas stb. munkássága;
- korunk legfontosabb magyar népzene kutatói, kutatási területeik.

A népzene gyűjtés módszerei, technikai eszközeinek fejlődése.

A népzenei hangfelvételek archiválásának kérdései.

A népzenei anyagközlés etnomuzikológiai, etikai szempontjai.

Alapművek a Kárpát-medencei magyar népzene kutatásban (könyvek és hangzó népzenei kiadványok).

10.3.2. Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései

A népzene-történet fogalma

- Történelem előtti, archaikus réteg
- Ugor kori ősréteg
- Az ugor kori ősréteg továbbfejlődése a strófikus sirató stílus
- A „nemzetek feletti ősréteg”: a pszalmodiáló stílus
- Ótörök ősréteg: kisambitusú pentaton stílus
- Ótörök ősréteg: a nagyívű, ereszkedő (pentaton) kvintváltó stílus
- A középkori népzene
- A 16-17. század népzeneje
- A 18-19. század népzeneje
- A 19-20. század népzeneje: az új stílus

A témakör feldolgozásához ajánlott: Paksa Katalin: Magyar népzene-történet (Balassi Kiadó, Budapest, 1999.) című könyve és annak hangzó CD-melléklete

10.3.3. A magyar népzene rendszerezése

A összehasonlító népzene-tudomány eredményei:

Zenei stílusok, rétegek, hatások:

- kötetlen szerkezetű ütempáros, recitáló és egyéb dallamok rendszerezése
- kötött vagy strófyszerkezetű dallamok rendszerezése

A „Bartóki” három fő osztály: régi stílusok, új stílus, vegyes osztály (régies népi réteg, műzenei és európai átvételek stb.)

A „Kodály-rend”

A „Járdányi-rend”

A „Dobszay-Szendrei” Típusrend

A zeneanyag földrajzi tagozódása, fő- és aldialektusok Bartók, Domokos Pál Péter szerint

A zeneanyag függőleges tagozódása egy-egy falun belül

A strófikus dallamok elemzési szempontjai (hangsor, ritmika, sorszerkezet, kadenciaképlet, ambitus, dallamvonal stb.)

Ajánlott irodalom: Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv (Hagyományok Háza, Budapest, 2010.) és hangzó CD- vagy DVD-melléklete

10.3.4. A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene

A népi hangszer fogalma

A hangszeres zene, illetve a hangszeres népzene fogalma

A hangszeres népzene funkciói – különös tekintettel a magyar néphagyományon belüli szerepükre

A nemzetközi és hazai kutatástörténeti előzmények általános vázolója (Mahillon, Curt Sachs, Erich von Hornbostel, Vikár Béla, Bartók Béla, Sárosi Bálint, Tari Lujza, Pávai István)

A hangszerek osztályozása: az idiofon hangszerek, a membranophon, hangszerek, a chordofon hangszerek, az aerofon hangszerek a magyar néphagyományban nemzetközi kitekintéssel

Hangszer-együttesek a magyar népzeneben

A tanult hangszerek kiemelkedő játékosai a néphagyományban

A tanult hangszerek, hangszer-együttesek előfordulása a magyar nyelvterületen.

A zenészek rétegzettsége: professzionisták és amatőrök; a parasztszenészek és a cigányzenészek szerepe.

Ajánlott irodalom:

Sárosi Bálint: Hangszerek a magyar néphagyományban. (Planétás Kiadó, Budapest, 1999.) és hangzó CD-melléklete

Sárosi Bálint: Hangszeres népzenei hagyomány. (Balassi Kiadó, Budapest, 2008.) és hangzó CD-melléklete

10.3.5. A vokális népzene műfajai

A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.

A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.

A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.

A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

A népdaléneklés alkalmai.

Ajánlott irodalom:

Magyar néprajz V. Foklór 1. Népköltészet (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.)

10.3.6. A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben

A magyar népzene előadásmódja kialakulásának és változásának tényezői, összetevői:

– A határozott kötődésű dallamok hordozó-alkalmai; fő csoportjai: az emberélet fordulói, a naptári ünnepek, bizonyos munkák, tevékenységek, vallási kötődésű énekek, híradás–jeladás, egyéb alkalmak (történet dallal, hangszeres elő- köz- utójáték figurák stb.)

– Alkalomhoz félig kötött dallamok: táncdarabok, utánzók, paródiák, stb.

- Kötetlen zenealkalmak; tilalom és szabadság íratlan törvényei az emberélet, az esztendő, a családi és egészségi állapot függvényében
- dallam és szöveg kapcsolata, dallam és hangszer kapcsolata
- Előadásmód, hangvétel, énekes díszítés és hangszeres cifrázás, hangszeres kíséretmód
- Változatképződés; ép és romlott változatok alakulása

Ajánlott irodalom:

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje (Planétás Kiadó, Budapest, 2006.) és hangzó CD-melléklete

10.3.7. Népzene és műzene kapcsolata

A magyar népzene szerepe a 20-21. századi európai műzenében

A magyar példa világjelentősége. A népzene Bartók Béla és Kodály Zoltán, Lajtha László, Bárdos Lajos és mások műveiben

Népi hangszerek a klasszikus zenében.

A survival és revival (zenei folklorizmus) jelenségei

10.3.8. Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára

A hagyományos zenei kultúrák általános zenei jelenségeinek (hangsorok, ritmika, lüktetés, funkciók, műfajok, formai megoldások stb.) bemutatása példák segítségével.

10.3.9. Néprajzi alapvetés

Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, néprajz, folklór, etnográfia, etnológia) meghatározása

A magyar nép táji-történeti tagolódása; etnikai csoportok, néprajzi tájak, határon túli magyarok; nemzetiségek, szomszédaink.

10.3.10. Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés

A néprajztudomány vázlatos története.

A legfontosabb hazai gyűjtemények és intézmények.

A legfontosabb megjelent kézikönyvek.

10.3.11. Társadalomnéprajz

A magyar parasztság társadalmi helyének történelmi okai; a hagyományos magyar paraszti társadalomban az egyén és közösség, a közösség és a társadalom viszonya.

A hagyományos paraszti társadalom rétegei; alá- és fölérendeltségi viszonyok.

A nemek és korcsoportok szerinti szerep- és munkamegosztás a hagyományos paraszti életben.

10.3.12. Tárgyi kultúra

A gyűjtögetés, zsákmányolás szerepe a népi gazdálkodásban

Földművelés

Állattartás, pásztorélet

Népi táplálkozás

Település és népi építészet

Kézművesség és díszítőművészet

Népviséletek

10.3.13. Folklor

A népszokás fogalma, típusai, összefüggései a néphittel, népi vallásossággal.

Az emberi élet fordulóihoz, a jeles napokhoz, a gazdasági élethez kötődő népszokások.

Népköltészet:

- A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.
- A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.
- A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.
- A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

Néptánc

- A magyar néptánc történeti és stílusrétegei.
- A régi és új magyar táncstílus szemelvényeinek megismerése.
- A tánc hagyományozódása, alkalmai, a táncrend fogalma, táncszók.

10.3.14. Hon- és népismeret

Tanulmányi kirándulások: népi műemlékek, helyi gyűjtemények, tájházak, múzeumok látogatása.

Bevezetés a néprajzi gyűjtőmunkába.

A lakóhely története, a helyi hagyományok megismerése, ápolása.

Lehetőség szerint részvétel különböző honismereti, néprajzi, népzenei és néptánc táborokban, kézműves foglalkozásokon.

Folklorrendezvények látogatása és megbeszélése (pl. táncházak, táncháztalálkozó,

„Mesterségek Ünnepe” stb.).

11. Népzenei lejegyzés tantárgy

11.1. A tantárgy tanításának célja

A Népzenei lejegyzés a Népzeneelmélet és történet, valamint a Főtárgy és Kamarazene legfontosabb kiegészítője. Célja, hogy a növendék a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyaga elemző lejegyzésének alapelveit, jelrendszerét, gyakorlatát elsajátítsa, ezzel is segítse énekes, hangszeres tevékenységét.

Alapja a zenei írás-olvasásban való jártasság, a zenei hallás, ritmusérzék, tempóérzék, melynek további fejlesztésében a tantárgy jelentős szerepet kap.

A Népzenei lejegyzés gyakorlatában a magyar népzene elméletének megismerése, valamint az énekes és hangszeres repertoár gyakorlása közben elemző módon kap képet a magyar népzene dallamstílusai, stílusrétegei, népdaltípusai, a magyar népzene földrajzi jellegzetességeiben valamint azok előadásmódja rögzítésének kérdéseiben.

11.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei lejegyzés tárgya szorosan kapcsolódik a Népzeneelmélet- és történet, Néprajz, Főtárgy, Kamarazene, Szolfézs, Zeneelmélet anyagához, valamint egyéb közismereti tartalmakhoz: történelem, földrajz, nyelvtan, irodalom.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

11.3. Témakörök

11.3.1. *A népzenei lejegyzés története és funkciói*

A dallamlejegyzés zenetörténeti előzményei

A népzenei lejegyzések kezdetei és fejlődése a vokális és hangszeres népzeneben

A népzenei lejegyzés funkciói a tudományban, az előadóművészetben és az oktatásban.

11.3.2. *A népzenei lejegyzés jelrendszere*

A népzenei lejegyzések elemei a vokális és hangszeres népzeneben:

- dallam,
- ritmus,
- tempójelzések,
- díszítések,

- népdalszövegek.

A parlando-rubato dallamok lejegyzésének kérdései

A táncdallamok lejegyzésének kérdései

Az előadásmódbeli utasítások jelzésének lehetőségei a vokális és különféle hangszerek repertoárjának lejegyzésében

A dallam- és szövegváltozatok lejegyzésének lehetőségei

A népzenei partitúra készítésének alapelvei, szabályai, jelrendszere

11.3.3. Vokális népzenei felvételek lejegyzése

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott népdalok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

11.3.4. Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott hangszeres dallamok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

Általános megjegyzések:

A képzés teljes ideje alatt, minden évfolyamon tanítandó tantárgyak:

- főtárgy
- kötelező zongora
- társhangszer
- szolfézs
- zeneelmélet
- zenetörténet
- kamarazene
- népzenei és néprajzi ismeretek
- népzenei lejegyzés

Ezekre épülően kezdhető meg:

- néptánc
- hangszerismeret

Az iskola a pedagógiai programjában határozza meg azokat a további tantárgyakat, amelyeket kötelezően vagy fakultatív jelleggel a képzés

részének tekint. Ezek a tárgyak lehetnek: zenei munkaképesség megőrzése, hangkultúra, illetve már meglévő tantárgyak további foglalkozásai (ide értve a fejlesztési, tehetséggondozási célú órákat is) stb. Ezen tantárgyak a szakmairányok esetében is eltérő heti óraszámokat eredményezhetnek.

A művészeti ágazathoz kapcsolódó közismereti óraszám a szakmai tantárgyak óraszámához átcsoportosítható.

A szakmai tartalmak kiegészítésére ajánlott a mindennapos testnevelés keretében a zenei munkaképesség megőrzése, illetve a szakmai órák közül a néptánc bevonása. A néptánc, amennyiben nem a mindennapos testnevelés keretében valósul meg, évfolyamok közötti összevonással is megtartható.

A társhangszer tantárgy óraszámának terhére a 11. évfolyamtól népzeneelmélet tárgy is felvehető a népzeneelmélet tanári, illetve etnomuzikológia szakokra készülő tanulóknak.

Amennyiben a tanuló kérvényezi, a társhangszerének óraszámát az ajánlotton túl, a főtárgyának az adott évfolyamon érvényes óraszámáig meg lehet növelni a fakultációs órakeret terhére.

K E R E T T A N T E R V
NÉPZENÉSZ II.
SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

V. A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0215 06

A szakképesítés megnevezése: Népzeneész II.

Szakirány megnevezése: Népzeneész (fafűvós)

Tanulmányi terület: Művészet

Iskolai rendszerű képzés esetén az évfolyamok száma: 5 év, 2 év

VI. Óraszámok szakgimnáziumi képzésben 9-12 és 5/13. évfolyamra

9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	5/13. évfolyam	Összóraszám
1148 óra*				961	2109

**A megjelölt óraszámok szakmai szempontok figyelembevételével jelenjenek meg a 9-12 évfolyamokban.*

VII. Óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

1/13. évfolyam	2/14. évfolyam	Összóraszám
----------------	----------------	-------------

1116	961	2077
------	-----	------

IV. A Népzeneész II. szakképesítés moduljai, tantárgyai, témakörei

Népi hangszeres zenélés	
<i>Tantárgyak megnevezése</i>	<i>Témakörök</i>
Népi fúvós főtárgy	<i>Népi furulyák</i>
	<i>Duda</i>
	<i>Népi klarinét</i>
	<i>Tárogató</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása (minden fúvós főtárgy esetében)</i>
	<i>Színpadi gyakorlat (minden fúvós főtárgy esetében)</i>
Hangszerismeret	<i>A hangszerek anatómiája</i>
	<i>A népi hangszerek készítésének alapjai</i>
	<i>A népi hangszerek karbantartása és javítása</i>
Kamara	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása</i>
	<i>Népi énekesek hangszeres kísérete</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Társhangszer/ének	<i>Technikai fejlesztés</i>

	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Kötelező zongora	<i>Technikai gyakorlatok, etűdök</i>
	<i>Barokk zeneművek</i>
	<i>Előadási darabok</i>
Néptánc	<i>Fejlesztési feladatok</i>
	<i>Néptánc repertoár</i>
	<i>Színpadi adaptáció</i>
	<i>Táncfolklorisztika</i>
Általános zenei ismeretek	
Szolfézs	<i>Készségfejlesztés hallás után</i>
	<i>Készségfejlesztés éneklés útján</i>
	<i>Készségfejlesztés írásban</i>
	<i>Stílus és zenei történelmi ismeretek elsajátítása</i>
Zeneelmélet	<i>Összhangzattan</i>
	<i>Formatan</i>
	<i>A continuo-játék alapjai</i>
Zenei történet	<i>Zenei történelmi ismeretek</i>
	<i>Műelemzés</i>
	<i>Zenehallgatás</i>
Népzenei elméleti ismeretek	

Népzenei és néprajzi ismeretek	<i>A népzene gyűjtése és kutatásának története</i>
	<i>Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései</i>
	<i>A magyar népzene rendszerezése</i>
	<i>A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene</i>
	<i>A vokális népzene műfajai</i>
	<i>A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben</i>
	<i>Népzene és műzene kapcsolata</i>
	<i>Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára</i>
	<i>Néprajzi alapvetés</i>
	<i>Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés</i>
	<i>Társadalomnéprajz</i>
	<i>Tárgyi kultúra</i>
	<i>Folklór</i>
	<i>Hon- és népismeret</i>
Népzenei lejegyzés	<i>A népzenei lejegyzés története és funkciói</i>
	<i>A népzenei lejegyzés jelrendszere</i>
	<i>Vokális népzenei felvételek lejegyzése</i>
	<i>Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése</i>

A

**Népi hangszeres zenélés
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népi hangszeres zenélés megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Főtárgy	Hangszerismeret	Kamarazene	Társhangszer/ének	Kötelező zongora	Néptánc
FELADATOK						
A saját hangszere szempontjából földrajzilag, műfajilag és előadásmódban reprezentatív, alkátának, egyéniségének, beállítódásának is megfelelő népzenei repertoárt alakít ki, melyet folyamatosan bővít	x		x	x		
Repertoárját memorizálja, és az anyagot hosszú távon fejben tartja	x		x	x	x	
Repertoárját folyamatosan gyakorolja	x		x	x	x	x
Hangszerét, hangszereit karbantartja	x	x		x		
Szólistaként és hangszerének megfelelő autentikus népzenei együttesekben muzsikál, együttest vezet	x		x	x		
Népzenei előadásokat, táncműsorokat, szervez, azokban közreműködik	x	x	x	x		x
A fellépéséhez szakmailag minden tekintetben felkészül	x	x	x	x	x	x
Hangszerét természetesen, oldottan kezeli, a zenét kifejező, egyéni, stílusos hangon szólaltatja meg	x		x	x		
Az előadáson helyes tempóban, zeneileg pontosan, megfelelő technikai színvonalon szólaltatja meg a repertoárját	x		x	x	x	x
Az előadásra kerülő autentikus vagy feldolgozott népzenei anyagot stílushűen, művésziileg és érzelmileg kifejezően adja elő	x		x	x	x	
SZAKMAI ISMERETEK						

Saját hangszere népzenei irodalmának ismerete és folyamatos bővítése	x	x	x	x		
Kimunkált hangszertechnikai tudáson alapuló biztonságérzet és előadói készség	x		x	x	x	
Érzelmileg átélt, hiteles előadásmód	x		x	x	x	x
A népzenei anyag stílusos, pontos, tagolt, kifejező, technikai és zenei szempontból magas színvonalú, tudatos előadás	x		x	x		
Az elméletben tanultak alkalmazása saját hangszerén	x	x	x	x		
SZAKMAI KÉSZSÉGEK						
Pontos zenei hallás-és intonációs készség	x		x	x	x	
Ritmus- és tempóérzék	x		x	x	x	x
Stílusérzék	x		x	x	x	x
Hangszeres készség	x	x	x	x	x	
Előadói készség	x		x	x	x	x

12. Népi fúvós főtárgy tantárgy

12.1. A tantárgy tanításának célja

A furulya főtárgy tanításának célja olyan népi fúvós hangszereken játszó zenészek képzése, akik képesek a hagyományos magyar népzenei darabok stílushű, hiteles és zenei élményt adó megszólaltatására, továbbadására, a népzene önálló továbbtanulására (felvételek, kották és saját népzenei gyűjtések alapján), valamint középfokú szakismeretet igénylő közművelődési feladatok ellátására.

Sajátítsák el a tanulók a népzene gondolkodásmódját, ami a megformálás szabályaira támaszkodva mindig újraalkotja, és sohasem másolja a dallamokat. Jussanak el tehát a beszélt anyanyelvhez hasonlóan a zene anyanyelvi szintű tudásának közelébe. Kapjanak bevezetést a népzene teljes világgképébe.

Ismertesse meg

- a furulyák fontosabb típusait, fajtáinak és a dudának a játéktechnikáját,
- a magyar népzene stílusait, a népzenei dialektusterületeket és azok jellemző zenei vonásait,
- a magyar népzene főbb műfajait, valamint táncműfajait,
- a népzene előadásmódját.

Fejlessze a tanuló

- hallását,

- a nyelvvel összefüggő ritmus- és hangsúlyérzékét,
- stílusérzékét,
- rögtönzőképességét,
- zenei emlékezetét,
- képességét dallamok rögtönző összefűzésére, táncjátékok és ciklusok kialakítására,
- önálló lényegfelismerő képességét.

A tanuló rendelkezze

- az adott stílus és földrajzi terület előadói hagyományára épülő rögtönzőképességgel,
- zenei emlékezőtehetséggel,
- megfelelő prozódiai képességgel,
- táncjátékos rutinnal,
- jó lapról olvasási képességgel.

A tanuló ismerje

- hangszerei történetét, típusait a magyar nyelvterületen, és szélesebb elterjedtségét legalább Európában,
- hangszerei repertoárját (annak jellemző részeit) és előadói hagyományát a magyar nyelvterület különböző vidékein,
- a szomszéd népek hasonló hangszereit, és tudjon példákat azok repertoárjából.

A duda főtárgy tanításának célja olyan népi fúvós hangszereken játszó zenészek képzése, akik képesek a hagyományos magyar népzenei darabok stílushű, hiteles és zenei élményt adó megszólaltatására, továbbadására, a népzene önálló továbbtanulására (felvételek, kották és saját népzenei gyűjtések alapján), valamint középfokú szakismeretet igénylő közművelődési feladatok ellátására.

Sajátítsák el a tanulók a népzene gondolkodásmódját, ami a megformálás szabályaira támaszkodva mindig újraalkotja, és sohasem másolja a dallamokat. Jussanak el tehát a beszélt anyanyelvhez hasonlóan a zene anyanyelvi szintű tudásának közelébe. Kapjanak bevezetést a népzene teljes világgépébe.

Ismertesse meg

- a duda fontosabb típusait, fajtáinak játéktechnikáját,
- a magyar népzene stílusait, a népzenei dialektusterületeket és azok jellemző zenei vonásait,
- a magyar népzene főbb műfajait, valamint táncjátékosait,
- a népzene előadásmódját.

Fejlessze a tanuló

- hallását,
- a nyelvvel összefüggő ritmus- és hangsúlyérzékét,
- stílusérzékét,

- rögtönzőképességét,
- zenei emlékezetét,
- képességét dallamok rögtönző összefűzésére, táncjátékok és ciklusok kialakítására, önálló lényegfelismerő képességét.

A tanuló rendelkezzen

- az adott stílus és földrajzi terület előadói hagyományára épülő rögtönzőképességgel, - - zenei emlékezőtehetséggel,
- megfelelő prozódiai képességgel,
- táncjátékos rutinnal,
- énekkísérő rutinnal,
- jó lapról olvasási képességgel.

A tanuló ismerje

- hangszeri történetét, típusait a magyar nyelvterületen, és szélesebb elterjedtségét legalább Európában,
- hangszeri repertoárját (annak jellemző részeit) és előadói hagyományát a magyar nyelvterület különböző vidékein,
- a szomszéd népek hasonló hangszereit, és tudjon példákat azok repertoárjából.

A népi klarinét főtárgy tanításának a célja, hogy a növendékek a zeneiskolai klasszikus (esetleg népi) oktatásra alapozva olyan átfogó, mindenre kiterjedő hangszeres képzést kapjanak, és olyan zenei műveltségre tegyenek szert, amely alkalmassá teszi őket a szakirányú felsőoktatásban való részvételre, illetve középfokú népzenei felkészültséget igénylő munkakörök betöltésére és feladatok elvégzésére.

A program ismertesse meg a növendékekkel

- a zenét, mint alapvető kifejezési formát, ezen belül a népzenei és annak jelentőségét,
- a népzene kapcsolatát más zenei műfajokkal és más művészeti ágakkal,
- a klarinét kialakulását, fejlődésének történetét és kapcsolatát az ősi, illetve népi fúvós hangszerekkel,
- a klarinét szerepét és stílusos használatát a magyar népzene stílusrétegei és földrajzi területei alapján,
- a hangszer használatát a hazánkban élő nemzetiségek, illetve a szomszéd népek zenéjében,
- a klasszikus klarinét-repertoár népzenei ihletésű darabjait.

A program fejlessze módszeresen és sokoldalúan a tanuló

- zenei képességeit: hallását, harmónia- és ritmusérzékét, memóriáját, továbbá érzékenységét a kifejezés, a dinamika és a hangszín árnyalataira,
- variációs és improvizációs képességét,
- zenei ízlését és stílusérzékét.

A program alakítsa ki

- fejlett, mindenre kiterjedő légzéstechnikát,
- sokszínű zenei kifejezésre alkalmas, dinamikai árnyalatokban és hangszínekben gazdag klarinéthangot,
- megfelelő gyorsaságú és irányítható hangindítást,

- egyenletes, virtuóz darabok játszására is alkalmas ujjtechnikát

A tárogató főtárgy tanításának a célja, hogy a növendékek a zeneiskolai klasszikus (esetleg népi) oktatásra alapozva olyan átfogó, mindenre kiterjedő hangszeres képzést kapjanak, és olyan zenei műveltségre tegyenek szert, amely alkalmassá teszi őket a szakirányú felsőoktatásban való részvételre, illetve középfokú népzenei felkészültséget igénylő munkakörök betöltésére és feladatok elvégzésére.

A tárogató tanításának a célja

- a modern tárogató, mint a klarinéthoz legközelebb álló rokon népi hangszer megismertetése,
- a néphagyományban élő tárogatózene megismerése, a hangszerjáték elsajátítása,
- a tárogató felhasználása a táncmuzikában, színpadi szereplésnél szólóban vagy együttesben.

A növendék

- ismerje meg a történelmi és a modern tárogató származását, történetét,
- tudja a két hangszer típus rendszertani különbségét,
- legyen képes a ma használt Böhm-rendszerű klarinétól eltérő, oktávvaltós német rendszerű hangszeren a fogásokat elsajátítani
- legyen tudatában annak, hogy mai formájában ez az egyetlen speciálisan magyar népi hangszer, amelyet más népek is tőlünk vettek át,
- rendelkezzen kellő ismeretekkel a régi tárogató-típus előfordulásáról a tágabb környezetünkben (Eurázsia), illetve a modern tárogató előfordulásáról a Kárpát-medencében,
- ismerje a tárogatót, mint szólóhangszert, tudja, mely területen, mikor, milyen zenekarban használták,
- szerezzon tapasztalatot arról, milyen formációkban alkalmazható egy mai népzenei együttes hangszerként.

A tanuló

- legyen képes biztos intonációval, a klarinétól eltérő szájtartással játszani,
- a regiszterek nagyon eltérő hangszín adottságainak kiegyenlítésére,
- alkalmazza a különböző stílusrétegekbe tartozó dallamok díszített lejátszásához szükséges fúvástechnikai eszközöket és módokat (különös tekintettel a parlando, rubato és giusto előadásmód különbségére),
- legyen képes tiszta hangképzésre, beleértve a mély hangok (d1-c-h stb.) indításának, játszásának fokozott nehézségeit is,
- legyen képes megfelelő technikával stílusosan előadni a tanult darabokat,
- legyen kellő ismerete a különböző népzenei dialektusterületek zenéjéről, legyen kellő rutinja a színpadon.

12.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

A tantárgy a fizika, történelem, néprajz, néptánc, zeneelmélet tárgyakkal áll kapcsolatban. A fizikából a zenei hang akusztikai tulajdonságait, a zenei hangsor és a felhangrendszer mély kapcsolatát ismerheti meg a tanuló. A történelem segít elhelyezni népzeneinket a magyarság

őstörténetében és a honfoglalás utáni történetében. A néprajz megmutatja a zene helyét a hagyományos közösségben. A néptánc segít a táncdallamok helyes ritmikai, tempó- és hangsúlybeli értelmezésében.

A zeneelmélet a népzene önálló tanulmányozásához szükséges ismereteket adja meg.

12.3. Témakörök

12.3.1. népi furulyák

Technikai fejlesztés

A tanuló legyen képes

- természetes hangszerkezelésre,
- tiszta intonációra,
- a hangszín, a hang kialakítására, díszítésére a hagyomány adta kereteken belül,
- hangszeres népzenei darabok önálló megtanulására felvételtől,
- énekes dallamok megformálására hangszerein az adott stíluson belül,
- népdalok és hangszeres darabok értelmes, tagolt előadására, és a helyes deklamáció alkalmazására,
- táncrendek eljátszására helyes sorrendben.
- középfokú felkészültséget igénylő közművelődési munka elvégzésére

Anyagismeret

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg. Az előírt anyag mindig az elvégzendő minimumot jelenti, amelynél többet végezni kívánatos és hasznos.

Különböző népzenei dialektusokból, karakterekből válogatott program kialakítása az ajánlott tananyag segítségével.

Zenei anyag 1.

Hatlyukú furulya:

- a hatlyukú furulya alsó 15 hangjának használata,
- az ajakkal segített felhangos fúvástechnika kialakítása,
- a staccato és a legato játék alapelemeinek elsajátítása

Az anyag a bartóki IV. dialektusra, azon belül a Székelyföld anyagára épül. Variálás és díszítés a székely furulya-stílus szabályai szerint.

Zenei anyag 2.

Hatlyukú furulya, valamint kettős furulya:

- a hatlyukú furulya két oktávjának használata,

- torokhangos kíséret (gutturális hang),
 - a kettős-furulya játékmódja: gyimesi dallamok, díszítés és variálás a gyimesi furulyastílus szabályai szerint.
- A zenei anyag a bartóki II. népzenei dialektusterület anyagából merít, egyenlő arányban a régi stílusrétegekből és az új népdalstílusból.
- A palóc furulyajáték ismeretanyagának további bővítése:
- a semleges hangsorú furulyák használata,
 - dudanóták furulyán.

Zenei anyag 3.

Hatlyukú furulya, hosszúfurulya (ötlyukú furulya):

- a bartóki I. népzenei dialektus dallamai és a fentebbi hangszerek játékmódja,
- ismerkedés a dunántúli „hosszi furuglá”-val,
- a 2. átfújás használata hosszúfurulyán,
- a torokhangos kíséret szabályai hosszúfurulyán (a dallam záróhangja a furulya alaphangja – hatlyukú és ötlyukú hosszúfurulyán egyaránt).

Zenei anyag 4.

Hatlyukú furulya, hangképzőnyílás nélküli furulya (tilinkó) és dudu:

- dudaszereű furulyajáték,
- a főhangok közötti díszítmények, figurák mindkét hangszeren,
- a hatlyukú furulya 2. és 3. átfújása,
- tilinkójáték (moldvai dallamanyag alapján: a „tavaszi havajgatás”),
- ismerkedés a mezőségi, széki, Nagyenyed környéki és moldvai furulyazenével,
- ismerkedés a zoboralji és a moldvai dudazenével (vokális dudanóták alakjában is),
- ismerkedés a szomszéd népek hangszereivel és dallamaival,
- önálló dallamtanulás, -lejegyzés.

12.3.2. Duda

Technikai fejlesztés

A tanuló legyen képes

- természetes hangszerkezelésre,
- hangszerének karbantartására,
- hangszere pontos behangolására,

- tiszta intonációra,
- a hangszín, a hang kialakítására, díszítésére a hagyomány adta kereteken belül,
- hangszeres népzenei darabok önálló megtanulására felvételtől,
- énekes dallamok megformálására hangszerein az adott stíluson belül,
- népdalok és hangszeres darabok értelmes, tagolt előadására, és a helyes deklamáció alkalmazására,
- táncrendek eljátszására helyes sorrendben.
- népszokások hagyományhű kíséretére,
- középfokú felkészültséget igénylő közművelődési munka elvégzésére.

Anyagismeret

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg.

A duda a magyar népzeneben mára csak a bartóki II. népzenei dialektusterületre (Észak), a Dunántúlra és Moldvára szorult vissza, technikailag viszont meglehetősen nehéz hangszer (a bőrben levő nyomás – ami a tiszta intonáció kulcskérdése – és a dallamjáték, valamint a kontrasípon való játék összehangolása igen fáradtságos tanulási folyamat).

Mivel a néphagyományban dudásaink hangszertanulásukat szinte kivétel nélkül furulyán kezdték, e kerettantervben is összekötjük a két hangszert. A dudajátékosnak a furulyajáték alapjait el kell sajátítani.

Zenei anyag 1.

Hatlyukú furulya:

- a hatlyukú furulya alsó 15 hangjának használata,
- az ajakkal segített felhangos fúvástechnika kialakítása,
- a staccato és a legato játék alapelemeinek elsajátítása

Az anyag a bartóki IV. dialektusra, azon belül a Székelyföld anyagára épül. Variálás és díszítés a székely furulya-stílus szabályai szerint.

Zenei anyag 2.

Hatlyukú furulya, duda:

- a palóc furulyajáték,
- semleges hangsorú furulyák,
- dudánóták furulyán,
- intonálás dudán; hangok elválasztása előkéekkel és staccato imitálásával dudán (ún. „nyitott” és „zárt” játék; a kontrasíp zárt, csak a záróhangok elválasztásánál használjuk.)

A zenei anyag a bartóki II. népzenei dialektusterület anyagából merít, egyenlő arányban a régi stílusrétegekből és az új népdalstílusból

Zenei anyag 3.

Dudautánzó furulyajáték (a dallam záróhangja a furulya alaphangja mind az alsó, mind a felső oktávon).

A főhangok közötti díszítőhangok, figurák, mindkét hangszerezen.

A dallamhangokat szétválasztó kontrajáték dudán.

A dallamrepertoár bővítése népszokásdallamokkal (kiemelt tekintettel a furulyának és a dudának a palóc karácsonyi ünnepkörben betöltött szerepére), illetve a népi tánczenéből.

Zenei anyag 4.

Hatlyukú furulya, hosszúfurulya (ötlyukú furulya) és duda:

- a bartóki I. népzenei dialektus dallamai és a fentebbi hangszerek játékmódja,

- ismerkedés a dunántúli „hosszi furuglá”-val,

- a 2. átfújás használata hosszúfurulyán,

- a torokhangos kíséret szabályai hosszúfurulyán (a dallam záróhangja a furulya alaphangja, hatlyukú és ötlyukú hosszúfurulyán egyaránt),

- ismerkedés a dunántúli duda-repertoárral, a dallamhangokat elválasztó kontrajáték dudán,

- önálló tanulás felvételtől, dallamlejegyzés.

Zenei anyag 5.

Tilinkójáték.

Ismerkedés a gyimesi, széki, és moldvai furulyazenével.

A Hont megyei dudastílus, ritmusaprózó kontrajáték.

Ismerkedés a zoboralji és a moldvai dudazenével, vokális dudanótákkal.

Ismerkedés a szomszéd népek hangszereivel és dallamaival.

Önálló dallamtanulás, -lejegyzés.

12.3.3. Népi klarinét

Technikai fejlesztés

A tökéletes légzéstechnika megalapozása.

A helyes levegővezetés fontosságának tudatosítása.

Különböző karakterű hangok képzésére alkalmas szájtartás kialakítása.

A különböző hangindításfajták tökéletesítése, technikájának tudatosítása.

A hangindítás lazaságának és gyorsaságának fejlesztése.

Laza test- és kéztartás kialakítása.

Játék Esz-, D- és A-klarinéton.

A klarinét játékmódja szólóban, vonós- és fúvószenekarban.

Játék A-klarinéton.

Az ún. „német rendszer” fogásainak elsajátítása.

A technikai és zenei megvalósítás összhangjának fejlesztése.

A hangszeres dallamok énekes változatainak megtanulása.

Énekelt vagy más hangszereken előadott dallam alapján klarinét variáns elkészítése, illetve rögtönzése.

Dallamvariánsok rögtönzése adott zenei stíluson belül, illetve különböző tájegységek stíluskeretei között.

Egyes dallamok különböző változatai a tájegység, az adott zenekari környezet és a használt klarinétfajta függvényében.

Hosszabb zenei folyamatok összeállítása és játéka, közjátékok, utójátékok rögtönzése.

Rendszeres gyakorlásokon és zenehallgatáson alapuló munkamódszer kialakítása.

Történelmi áttekintés: a klarinét kialakulása, fejlődésének története és kapcsolata az ősi, illetve népi fúvós hangszerekkel.

A tanuló legyen képes

- természetes, oldott hangszerkezelésre,
- a helyes légzéstechnika alkalmazására,
- skálák játszására az összes hangnemben,
- tiszta intonációra és emellett speciális intonációs feladatok megoldására,
- különböző dinamikai árnyalatok és hangszínek alkalmazására, játékára,
- a népzenei praxisnak megfelelően hallás után tanulni és a dallamokat megfelelő színvonalon lejegyezni,
- biztosan memorizálni, a tanult darabok többségét kotta nélkül játszani,
- koncertszámok, illetve teljes tánczenei folyamatok zenéjét összeállítani és előadni, illetve népzenei csoportját (ha van) a színpadi szerepléskor irányítani.

Rendelkezzék

- igényes, fejlett hallással,
- biztos memóriával,
- biztos tempóértéssel és ritmusérzéssel,
- jó formaérzéssel (pl. jó periódusérzéssel),
- jó előadókészséggel és színpadi rutinnal.

Anyagismeret

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg.

A népi klarinét tantárgyhoz készített kerettanterv az egyes évfolyamoknál igyekszik beépíteni a képzésbe minden olyan klasszikus zenéből vett elemet, amely a biztos hangszerkezelést, jó technikát fejleszt, valamint megismerteti a népzene műzenei felhasználásával.

Ezért minden évfolyam tananyagánál a klasszikus zenében használt etűdfüzetek használatát, illetve előadási darabok megtanulását javasoljuk, majd ezeket kövesse a népzenei anyag.

Zenei anyag 1.

Bevezetés a bartóki I. népzenei dialektus hangszeres zenei anyagába: Dél-Dunántúl. Ugrós, Lassú csárdás, Friss csárdás, Verbunk.

„Dudálás” – dudautánzás klarinéton, Verbunk

Délkelet-Dunántúl: ugrós-, párnatánc-, kanásztáncdallamok.

Kalocsai „Mars”, Lassú csárdás, Friss csárdás, Verbunk.

Zenei anyag 2.

Ismerkedés a bartóki III. dialektussal: Kelet-Magyarország, Szatmár. Magyar verbunk, Lassú csárdás, Friss csárdás, Oláhos, Botoló (az utóbbi a cigány folklór részeként).

Zenei anyag 3.

Ismerkedés a bartóki IV. népzenei dialektusterület zenéjével:

Bukovina és a Székelyföld népzeneje (Udvarhely megye, Maros-Torda megye).

A bukovinai székely hangszeres zenei anyagból: „A juhait kereső pásztor”, „Hétféle” táncdallam (pl. „Mazur”, „Silladri”, „Verbunk” stb.), „Ardeleana” (Ardeleanka), Csárdás.

Udvarhely: Csúrdöngölő, Székely verbunk, Sebes.

Maros-Torda megye: Sebes, Legényes, Forгатós.

Valamint a Székelyföld egyéb területeiről: Verbunk, Lassú csárdás, Sebes csárdás, Forгатós.

Zenei anyag 4.

Ismerkedés a bartóki II. népzenei dialektusterület zenéjével: észak-magyarországi területek (főleg Heves, Nógrád és Pest megye) Borsod és a Felvidék (volt Gömör, Pozsony, valamint Esztergom megye).

Palócvidek: Pozsik István énekes, furulyás (Bükkszék, Heves megye) klarinétos anyaga Sárosi Bálint gyűjtéséből, valamint Manga János, Borsai Ilona és mások népzene gyűjtéseiből válogatott anyag.

Klarinét a cigányzenekarban: Kartal (Pest megye, Galga-mente). Lassú csárdás, Friss csárdás, Lakodalmi kísérő, Menyasszonyfektető, továbbá: Vasvári verbunk, Csárdás (Domaháza, Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

A szlovákiai magyar területekről: ismerkedés Gömör megye népzenejével. Verbunk, Csárdás, Friss.

A Csallóköz népzeneje (szlovákiai magyar hangszeres népzene): Kürt (volt Esztergom megye). A hagyományos lakodalom repertoárja, valamint (Bihari stb.) Verbunkosok és Frissek.

Ismerkedés a magyarországi nemzetiségek zenéjével: maglódi szlovák táncok. „Cifruválás” (verbunk), illetve „Páros cifruválás”, Lassú csárdás, Friss csárdás, „Csupkálás” (Mártogatós), Mars.

Zenei anyag 5.

A bartóki III. népzenei dialektusterület ismeretanyagának bővítése: Dél-Alföld.

A parlando-rubato stílus előadásának tökéletesítése klasszikus értékű vokális népdalokon, pásztordalokon, továbbá Hallgató, Lassú csárdás, Friss csárdás, Oláhos, „Vendégkísérő” és Mars.

Mivel a hangszer e területen a tekerővel párosítva különös hangsúlyra tett szert a néphagyományban, ebben az évfolyamban módot kell találni arra, hogy a növendékek a tekerőt tanulókkal, mint hangszer-páros, minél többet „kamarazenéljenek” együtt.

A tanulóknak bevezetést kell kapnia a népi klarinét népi fűvőszekari, – illetve az adott földrajzi területeknél fogva – a tamburazenekari gyakorlatához is.

A Duna-Tisza köze népzeneje és a Dunántúllal érintkező területek: Dávod (Bácska). Ugrós. Délkelet-Dunántúl. Ugrós, Párnatánc.

Zenei anyag 6.

Ismerkedés a magyarországi nemzetiségek népzenejével. Bevezetés a magyarországi román népzenebe: eleki román táncdallamok. Lunga, Minintelu, Tiganeasca, Ardeleana.

A kétegyházi román táncrend: Lunga, Minintelu, Tiganeasca, Lunga és Doina.

Bevezetés a román (anyaországi) népzenebe: Mezőségi román táncdallamok. Invirtita, Fecioreste rar, Tiganeasca stb.

12.3.4. Tárogató

Technikai fejlesztés

A program feladata hangszertechnika szempontjából:

- a klarinétól eltérő szájtartás kialakítása,
- az intonációs nehézségek folyamatos kontrollja,

- a fogások elsajátíttatása (köztudott, hogy a tárogató oktávvtáltós és német rendszerű hangszer, ezért komoly gyakorlás szükséges a fogások elsajátításához),
- a regiszterek nagyon eltérő hangszínadottságainak – amit fúvásmódokkal lehet kiegyenlíteni – folyamatos figyelemmel tartása,
- a különböző stílusrétegekbe tartozó dallamok díszített lejátszásához szükséges fúvástechnikai eszközök és módok elsajátíttatása (különös tekintettel a parlando, rubato és giusto előadásmód különbségére),
- a figyelem felkeltése a mély hangok (d1-c-h stb.) indításának, játszásának fokozott nehézségeire.

Fejlessze

- a biztos intonációt,
- a technikát,
- a különböző zenei és előadói stílusok iránti érzéket,
- a könnyű tájékozódást a különböző népzenei dialektusterületek zenéjében,
- a hallás utáni tanulást,
- az együttjátszási készséget,
- a dinamikai és ritmikai alkalmazkodó készséget,
- a tudatos gazdálkodást a korlátozott hangnemi és hangterjedelmi lehetőségekkel, a színpadi rutint.

Anyagismeret

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg.

A tananyag illeszkedik a népi klarinét tananyagához, részben meg is egyezik vele, azzal a különbséggel, hogy a különböző néprajzi tájegységek zenéjét a tárogatós növendék egy év alatt megismeri.

Hangfelvételeken kiadott tárogató zene viszonylag kevés van más népi hangszerekhez képest, ezért tanulási segédanyagként föltétlenül érdemes felhasználni vokális népdalokat, illetve a klarinétnál (esetleg furulyánál) használt dallamokat.

Mivel a hangszerhez máig erősen kötődik az ún. kuruc zenei hagyomány anyaga (értve ezalatt jó néhány a múlt században keletkezett magyar nótát is), a növendékeknek föltétlenül meg kell ismerkedniük a tényleges kuruc dallamanyag legjavával. E népdalokat, a Rákóczi-nótát és indulót, valamint a népi tárogatósok körében szintén kedvelt 1848-as dalokat a tanár tetszés szerint, a többi anyag mellett ossza el az év folyamán, figyelve a nehézségi fokra.

Zenei anyag 1.

Alapelemek a bartóki I. és III. népzenei dialektusterületek hangszeres zenei anyagára alapozva: Dél-Dunántúl, illetve Dél-Alföld és Felső-Tiszavidék.

Dél-Dunántúl: Kanásztánc-dallamok (régí stílus; díszítések nélkül).

Dél-Alföld: régi és új stílusú népdalok – utóbbiak Lassú és Gyors csárdásként is –, népies műdalok a stílus korai (19. század eleji) időszakából.

Felső-Tiszavidék: Verbunk (írott D-ben és E-ben), lassú csárdás, e1 záróhangra, oláhos, e1 és h1 záróhangokra, lassú csárdás (variánsok is) e1 és h1 záróhangra, friss csárdás (e1 és h1).

A Hortobágy környéke: parlando, rubato előadásmódú pásztordalok, (díszítésekkel).

Zenei anyag 2.

Ismerkedés a bartóki II., (északi) dialektusterület zenéjével:

Az észak-magyarországi területek (főleg Heves, Nógrád és Pest megye), Borsod és Felvidék (volt Gömör, Pozsony, valamint Esztergom megye).

Palócidék: Pozsik István énekes, furulyás, klarinétos és tárogatós anyaga Sárosi Bálint gyűjtéséből, Dudanóta: csárdás, népdalok tárogatón.

A szlovákiai magyar területekről: ismerkedés Gömör és Nógrád megye népzenejével. Verbunkok, dudanóták, parlando-rubato játékmód az északi területek pásztordalaiban.

Zenei anyag 3.

Ismerkedés a bartóki IV. (erdélyi) dialektusterület zenéjével:

Bukovina, Székelyföld és Gyimes. A bukovinai székely hangszeres zenei anyagból „Silladri”, „Verbunk”, „Ardeleana”, Csárdás.

Udvarhely: Csúrdöngölő, Székely verbunk, Sebes.

Maros-Torda megye: Sebes, Legényes, Forgató.

A Székelyföld egyéb területeiről: Verbunk, Lassú csárdás, Sebes csárdás, Forgató.

12.3.5. Népzenei összeállítások alkotása (minden fűvós főtárgy esetében)

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

12.3.6. Színpadi gyakorlat (minden fűvós főtárgy esetében)

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi bemutatása, illetve táncművészeti előadása.

13. Hangszerismeret tantárgy

13.1. A tantárgy tanításának célja

A tárgy tanításának célja, hogy a növendék a gyakorlatban is megtapasztalja a Népzeneelmélet és - történet tantárgy keretében a népi hangszerekről megtanult elméleti ismereteket. Megismerje a népi hangszerek készítésének formáit, módszereit és lehetőségeit. Célja továbbá, hogy a növendék saját hangszerének magabiztos kezeléséhez hozzájáruljon ismeretanyagával.

13.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Hangszerismeret a hangszeres Főtárgy, a Társhangszer/ének és a Kamarazene, valamint az elméleti tárgyak ismeretanyagával együtt tudja megismertetni komplexitásában a magyar népi hangszerek és hangszeres zene világát.

13.3. Témakörök

13.3.1. A hangszerek anatómiája

A népi hangszertípusok és fejlődésük

Anyag- és szerkezet összefüggései, a hangszerek felépítése. Hangszertervezés

Felépítés és megszólaltatás összefüggései

Hangszerakusztikai alapvetés

13.3.2. A népi hangszerek készítésének alapjai

A népi hangszerek készítésében használható anyagok, segédanyagok

A népi hangszerkészítés szerszámai

Egyes népi hangszerek készítésének folyamata, módjai, fortélyai

A népi hangszerek díszítése. Hangszeresztétika

13.3.3. A népi hangszerek karbantartása és javítása

A hangolás, intonálás, szabályozás kérdései

A hangszerkezelés alapjai

A mindennapi hangszer karbantartás

A hangszerek hibáinak felismerése, a hangszerjavítás lehetőségei

Restaurálás, újjáépítés lehetősége a népi hangszereknél

Munkavédelmi szabályok

14. Kamara tantárgy

14.1. A tantárgy tanításának célja

A Kamarazene tárgy feladata, hogy alkalmat teremtsen a népi hangszeres zenélés egyik alapvető formájának gyakorlásához, a közös muzsikáláshoz, amely fontos közösségformáló erő.

A hangszerének megfelelő összetételű, autentikus hangszeres, hangszeres-énekes kamarazene órákon a növendék megtanulhatja, illetve gyakorolhatja a népzenei dialektusok jellegzetes hangszeres darabjait. Ez a tevékenység kialakíthatja és fejlesztheti a társas zenélés készségét és ösztönözheti a kiemelkedő egyéni teljesítmények létrejöttét.

14.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a népzenehez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népzenenek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

14.3. Témakörök

14.3.1. Népzenei repertoár

A népi hangszeres Főtárgyak kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendékből álló kamaracsoportok összetételének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített fejlesztési terv alapján a Kamara tanár határozza meg az elvégzendő tananyagot.

14.3.2. Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása

A tanult zenei anyagból a növendékek egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

14.3.3. Népi énekesek hangszeres kísérete

Az énekszó kísérésének technikai, harmonizálási, előadásmódbeli sajátosságainak megismerése, saját gyakorlatban történő kimunkálása.

14.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja.

15. Társhangszer/ének tantárgy

15.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi népzenei tanulmányok fontos célja, hogy a növendék felkészüljön a felsőfokú népzénesz előadóművész és népzene-tanár képzésre.

Ehhez – a kétszakos képzés előfeltételeként – nélkülözhetetlen egy Társhangszer/ének kiválasztása, melyet a felsőfokú felvételi követelményekben meghatározott szinten kell elsajátítani.

A szakgimnáziumba érkező növendék gyakran nem rendelkezik Társhangszeres/énekes előtanulmányokkal. Ebben az esetben az egyéni alkatnak, készségeknek, képességeknek megfelelő Társhangszer/ének kiválasztásában a főtárgytanár és hangszeres tanárok véleményének kikérése is szükséges. A továbbiakban a választott Társhangszer/ének tanulásában a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat az érintett tanár számára.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felméréssel készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

15.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A hangszerek tanulásánál fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felméréssel készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

15.3. Témakörök

15.3.1. *Technikai fejlesztés*

Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében

15.3.2. *Népzenei repertoár*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében.

15.3.3. *Népzenei összeállítások alkotása*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

15.3.4. *Színpadgyakorlat*

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja vagy tánccházi bemutatása.

16. Kötelező zongora tantárgy

16.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen a legalább alapfokú zongorajáték, hiszen a zenei elméleti tárgyak mindegyikénél rendszeresen szükség van rá az órákon, az egyéni felkészülésnél. A fix hangolású billentyűk a szolfézsórai hallásfejlesztéshez-, az akkordikus megszólaltatás lehetősége pedig a zeneelméletben nyújt segítséget. Ahhoz, hogy ezekre az oktatásban betöltött szerepekre használni tudja a zongorát, megfelelő manuális készségek birtokába kell juttatni a növendékeket. Az előtanulmányaik, illetve választott szakuk igényei szerint igen változó tudásszinttel érkeznek a tanulók, ezért a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat a tanár számára.

16.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

Mint minden hangszer esetében, a zongora kötelező tanulásánál is fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A témakörök mindegyikében foglalt zenei anyag szabadon bővíthető a növendék tudásszintjének megfelelő bármely művel.

16.3. Témakörök

16.3.1. *Technikai gyakorlatok, etűdök*

C. Czerny: könnyű technikai gyakorlatai (pl. 160 rövid gyakorlat)

C. Czerny: A kézügyesség iskolája I. kötet

J. B. Cramer: Etűdök

16.3.2. *Barokk zeneművek*

J. S. Bach: Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach

J. S. Bach: 18 kis prelúdium

J. S. Bach: Szvit-tételek (pl. francia szvit)

J. S. Bach: Kétszólamú invenciók

J. S. Bach: Háromszólamú invenciók

16.3.3. Előadási darabok

Bartók B.: Mikrokozmosz
Bartók B.: Gyermekeknek
R. Schumann: Jugendalbum
P. Csajkovszkij: Jugendalbum
Kodály Z.: Gyermektáncok
A. Diabelli: Négykezesek
Mező I.: Négykezes zongoradarabok
Kurtág Gy.: Átiratok Machautól J. S. Bach-ig (négykezes, kézzongorás)
W. A. Mozart: Hat bécsi szonatina
F. Schubert: Táncok
F. Mendelssohn: Lieder ohne Worte
Mosonyi M.: Magyar gyermekvilág
J. Haydn: Szonáták (Wiener Urtext 1a, 1b)
F. Schubert: Táncok

17. Néptánc tantárgy

17.1. A tantárgy tanításának célja

A Néptánc tárgy tanulásának az a célja, hogy a népzene tanuló növendékek megismerjék, elsajátítsák és használják a magyar néptánc kultúra elemeit, megértsék és mozgáskultúrájukba építsék a Kárpát-medence táncainak formanyelvét, adottságaiknak megfelelően és szituatív módon tudják használni, illetve továbbfejleszteni táncos anyanyelvünket, ismerjék a népi műveltség és a néptánc egységét, illetve kölcsönös meghatározottságait, és használni tudják a dallam, a ritmus és a mozgás harmóniájának-diszharmóniájának hatásait.

A Néptánc képességfejlesztő és attitűdalakítási potenciálja – a dallam-ritmus-mozgás egységéből, a táncnak a személyiség „egészét” mozgósító (ének, mozgáskoordináció, kooperáció) szerepéből adódóan – rendkívül nagy. Felkínálható tevékenységei, közvetített ismeretei, attitűdkialakítási-befolyásolási szándékai révén a néptánc közösségfejlesztő hatása révén képes oldani a népzene-sz-néptáncos elkülönülést.

Mind az énekes, mind a hangszeres tanulók számára lehetőséget biztosíthat a Néptánc arra, hogy funkcióban használják választott zenei főtárgyukat: egymás táncát kísérik, így megtapasztalják a táncos-zene-sz-énekes együttműködést.

Az önálló, szabad, alkotó mozgás élményének megtapasztalása a kreativitás fejlesztését eredményezi.

A közös munka eredményének, sikerének megélése, a fokozott koncentráció és kooperáció elérése, a művészi kifejezőképesség továbbfejlesztésében segít.

17.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Néptánc tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a néprajz ismeretanyagához.

A közismereti kerettantervek adta lehetőséggel élve a testnevelés óraszámába heti két órában beépítve 9-12. osztályban néptáncot segíti a testnevelés a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

17.3. Témakörök

17.3.1. Fejlesztési feladatok

A 9-12. osztályban tanultak alapján elkészített fejlesztési tervben a néptánc pedagógus az alábbi fejlesztési területekre tervezze meg a tevékenységet:

- testtartás
- mozgáskoordináció
- ritmusgyakorlatok
- mozdulatelemek összefűzése
- ének- tánc koordináció

17.3.2. Néptánc repertoár

A néptánc dialektusok megismerése, elsajátítása:

I. Nyugati vagy dunai táncdialektus:

Rábaköz;

Dél-Dunántúl (Somogy)

Kelet-Dunántúl (Sárköz)

II. Középső, vagy tiszai táncdialektus:

Felső-Tisza-vidék (Szatmár)

Keleti palócok

III. Keleti, vagy erdélyi táncdialektus

Kalotaszeg

Mezőség

Moldvai csángók

17.3.3. Színpadi adaptáció

A Néptánc tanulásának nem közvetlen célja koreográfiák létrehozása, de későbbi munkavállalásuk során az énekes és hangszeres tanulók zenei feladataik között elkérést kaphatnak koreográfiák zenéjének összeállítására.

Ennek figyelembevételével a koreográfia szerkesztése, megtanulása során a néptáncot oktató pedagógus rávilágíthat a hagyományos táncalkalmak táncrendjének és azok színpadra alkalmazásának összefüggésére. A színpadi adaptáció egyes problémáit a koreográfia alkotása közben érzékeltetheti önálló részfeladatok kiadásával és értékelésével.

A témakör kereteiben ismerkedjen meg a színpadi adaptáció alapfogalmaival: koreográfia, koreográfus, rendező, szerep, szereposztás, csoport, szólamok, szólista, kar, próba, főpróba, színpadbejárás.

A fentiek mellett a koreográfia megtanulása és bemutatása a művészeti nevelés, képességfejlesztés egyik eszköze lehet.

A koreográfia a csoport képességeihez igazodjon, így a bemutatás a kívánatos sikerélményt jelentheti a tanulók számára, erősíti a csoport, az iskola közösségi összetartozását.

17.3.4. Táncfolklorisztika

A Néprajz tantárgyban tanult táncfolklorisztikai ismeretek bővítése, finomítása az alábbi témakörökben:

A magyar néptánc kutatás korszakai, egyéniségei, főbb kézikönyvei

Archív néptánc felvételek értelmezése

A néptánc gyűjtése ma: néptánc és hangszeres zene összefüggése

Kárpát-medencei interetnikus kapcsolatok a néptáncban

A magyar néptánc történeti fejlődése

Táncalkalmak a magyar paraszti hagyományban

A táncdivatok hatása az egyes néptáncdialektusok repertoárjára

Néptánc terminológia

Az
Általános zenei ismeretek
megnevezésű
programkövetelmény - modul
tantárgyai, témakörei

Az Általános zenei ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Szolfézs	Zeneelmélet	Zenetörténet
FELADATOK			
Egy-, illetve két szólamban hallás után dallamokat lejegyez	x		
Lapról olvas	x		
Ügyel a helyes tempóra, ritmusra, dinamikára és a tiszta intonációra	x		
Pontosan értelmezi a zenei műszavakat, előadási jeleket, utasításokat	x	x	
Felismeri a funkciós zene harmóniáit		x	

Tisztában van a klasszikus összhangzattan alapvető szabályaival és a gyakorlatban is tudja alkalmazni		x	
Diktálás után egyszerűbb akkordfűzési gyakorlatot játszik, lejegyez		x	
Az akkordok jelöléseit helyesen alkalmazza		x	
Tájékozódik a zenetörténeti korszakokban, a különböző stílusokban, műfajokban			x
Felvétel alapján zeneművet egy-egy jellegzetes részletéről felismer			x
SZAKMAI ISMERETEK			
Hangsorok és hangközök	x	x	
Ritmusok, ritmusképletek		x	
Az összhangzattan, a harmonizálás alapja	x	x	
Az alapvető zenei szakkifejezések	x	x	x
A zenetörténet korszakaira jellemző stílusjegyek, műfaji sajátosságok		x	x
A legjelentősebb zeneszerzők életműve			x
Műelemzés	x	x	x
Zenefelismerés			x

18. Szolfézs tantárgy

18.1. A tantárgy tanításának célja

A szolfézs tárgy tanításának célja, hogy segítse az általános zenei műveltség megalapozását és ismertesse meg e különleges kifejezési móddal - a zenével - a tanulókat. A zeneiskolában szerzett zenei ismeretekre és elkezdett készségek fejlesztésére alapozva fejlessze tovább a növendék tudását és képességeit. Egészítse ki a tanuló tudását a szakgimnáziumban folytatandó hangszeres, zeneelméleti és zenetörténeti tanulmányokban. Fejlessze a majdani aktív zenéléshez szükséges képességeket és készségeket. A lehető leghamarabb vonjon párhuzamot és találja meg az összefüggéseket, kapcsolódási pontokat a készségek fejlesztése és az aktív zenei tevékenységformák között. Járuljon hozzá a széleskörű szakmai tudás megszerzéséhez, amely alkalmassá teszi a növendéket a szakirányú felsőoktatásban folytatandó tanulmányok, illetve a középfokú végzettséget igénylő munkakörök ellátására.

18.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A szolfézs tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, szöveges mű esetén az irodalom tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap

nyílik a művészettörténet tárgygal. Az idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen a szöveges zeneművek teljes megismeréséhez és tanulmányozásához.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, hiszen a szolfézs a zene teljesebb megértését szolgálja.

18.3. Témakörök

18.3.1. *Készségfejlesztés hallás után*

A hallás utáni készségfejlesztés a szolfézs tárgy egyik legfontosabb eleme, mely sokban épül a zeneiskolai alapokra. A tanulók számára nagyon fontos, hogy mind jobban, készség szinten felismerjék az európai műzene évszázadok során folyamatosan cizellálódó elemeit.

Fejleszteni kell:

- A hangközök felismerését
- A hármas- és négyeshangzatok felismerését
- Tipikus dallami fordulatok felismerését
- A különböző ritmusképletek biztos beazonosítását
- A különböző metrumérzetek gyors beazonosítását
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek felismerését
- A különböző zenei formák elkülönítését
- A zenei memóriát
- A többszólamú hallás kifejlődését

18.3.2. *Készségfejlesztés éneklés útján*

Az éneklés útján történő készségfejlesztés azért nagyon fontos, mert ez az egyetlen eszköz, amivel a tanuló saját biológiai organizmusán keresztül szűri a zene legkisebb elemeit is. Ahhoz, hogy saját hangszerén egy nagyobb ívet elő tudjon adni, szükséges, hogy apró elemekre bontva is értelmezni tudja őket. Ezeket pedig csak énekelve tudja igazán magáévá tenni. Az éneklés segít neki a hallás- és írási készségfejlesztésben is, hiszen ez az egyetlen biztos, önellenőrzésre is alkalmas eszköze, amibe a zenei elemeket be tudja illeszteni. A kamaraének rendkívül komplexen, már egészen kezdő szinten is nagyon segíti a későbbi aktív zenésztevékenység gyakorlását.

Fejleszteni kell:

- A tiszta intonációt
- A hangközök és hangzatok biztos éneklésének és felépítésének készségét
- Az alkalmazkodási képességet a többszólamú éneklés hangzás-egyensúlyának kialakításában
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek alkalmazását
- Az improvizációs készséget és zenei fantáziát

- Az előadási készséget
- A memóriát és a koncentráció képességet
- A stílusos előadási és formálási készséget
- A dinamika és hangszín, valamint a zenei karakterek és dramaturgia megvalósítása iránti érzékenységet
- A zenei ízlést és differenciáló-képességet

A stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása témakörben felsorolt műzenei példák nagy része a megfelelő módszerekkel felhasználható az éneklési készségek fejlesztésére is.

18.3.3. Készségfejlesztés írásban

Az írásbeli készségfejlesztés kapcsolja össze a hallás- és éneklés készségfejlesztését. Rendkívül komplex feladat, két különböző agyi tevékenység egyidejű koordinálása.

Fejleszteni kell:

- Hangközök, hangzatok felépítésének készségét
- Tipikus dallami fordulatok felismerését és alkalmazását
- A különböző ritmusképletek felismerését és alkalmazását
- A különböző metrumérzetek gyors felismerését és alkalmazását
- A dallam-, metrum- és ritmustényezők összekapcsolásának képességét
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek felismerését
- A belső hallást, a kottakép elképzelését, értelmezését
- A többszólamú hallást (polifon, homofon)
- A zenei formák áttekintésének képességét
- Az elemzés képességét; a rész és egész viszonyának áttekintését

18.3.4. Stílus- és zenetörténeti ismeretek elsajátítása

Nagyon fontos, hogy a készségfejlesztési céllal megszólaltatott zeneművek a szolfézs tantárgy keretében híven tükrözzék a tanuló általános ismereteit a zenetörténeti korszakok stílusairól is. Előfordulhat, hogy olyan zenei korszakokkal találkozik egy tanuló a tantárgy keretében, amellyel hangszerén soha (pl. gregorián, reneszánsz), ám stílusuk ismeretére szüksége van, hiszen nem válhat belőle kiművelt zenész fő, ha bizonyos zenei korszakok stílusjegyeivel egyáltalán nem kerül kapcsolatba. A saját hangszerén egy zenemű muzikális megformálását nagyon sokban elősegíti, ha a szolfézs tárgy keretében kisebb példákon gyakorolja a zenei formák összefogását, előadását. Ezáltal kialakul benne egy olyan stílusismeret, melyre az aktív zenei tevékenységformákban is állandóan szüksége lesz, illetve saját hangszerén is kamatoztathatja majd tudását.

A zenei anyag kiválasztásában a tanár vegye figyelembe az adott osztály összetételét és képességeit: a tananyag mennyisége és nehézségi szintje a tanulócsoporthoz igazodjon. Itt csupán javaslatok szerepelnek, hogy mely zeneszerzőktől érdemes műveket keresnünk:

- A középkor egyszólamú egyházi és világi zenéje (gregorián, trubadúr-, trouvère- és Minnesang költészet)
- A középkor többszólamú zenéje (ars antiqua, ars nova, trecento – Leoninus, Perotinus, Machaut, Landini)
- A korai reneszánsz (Dunstable, Dufay, Binchois, Ockeghem, Josquin, Agricola, Obrecht, Isaac, de la Rue)
- Az érett reneszánsz (Gombert, Willaert, Clemens non Papa, Arcadelt, Cipriano de Rore, Lassus, A. Gabrieli, Palestrina, Vecchi, Marenzio, G. Gabrieli, Gastoldi, Croce, Gesualdo, Viadana, Banchieri, Jannequin, Sermisy, Goudimel, Passereau, Certon, le Jeune, Senfl, Othmayr, Gallus, Praetorius, Hassler, Friderici, Tallis, Byrd, Morley, Bull, Farnaby, Dowland, Weelkes, Gibbons, Victoria)
- A korabarokk (Monteverdi, Schütz, Buxtehude, Lully, Purcell)
- A nagy barokk zeneszerzői (Händel, Bach, Telemann, Scarlatti, Vivaldi, Rameau)
- A bécsi klasszika (Mozart, Haydn, Beethoven)
- A romantika (Mendelssohn, Weber, Schubert, Schumann, Brahms, Berlioz, Liszt, Verdi, Muszorgszkij, Saint-Saëns, Bruckner)
- Az utóromantika (Wolf, Mahler, R. Strauss, Mascagni, Leoncavallo, Puccini, Rachmaninov, Massenet, Fauré)
- A XX. század zenéjének főbb irányzatai (impresszionizmus, expresszionizmus, folklorizmus, neoklasszicizmus, új bécsi iskola - Debussy, Ravel, Stravinsky, Schönberg, Webern, Berg, Honegger, Prokofjev, Sosztakovics, Hindemith, Orff, Britten, Bartók, Kodály)
- A második világháború utáni szerzők (Messiaen, Boulez, Stockhausen, Varèse, Ligeti, Dallapiccola, Nono, Lutoslawsky, Penderecki, Eben)
- A második világháború utáni magyar szerzők (Bárdos, Sugár, Ránki, Farkas, Kósa, Kadosa, Maros, Petrovics, Szokolay, Lendvay, Balassa, Kurtág, Bozay, Durkó, Szöllősy, Hidas, Kocsár, Csemitzky, Orbán, Vajda)

19. Zeneelmélet tantárgy

19.1. A tantárgy tanításának célja

A zeneelmélet tárgy tanításának célja, hogy a zeneművek legbelsőbb titkaiba is betekintést nyerjenek a zenét tanuló tanulók. A zeneelmélet tantárgy által elsajátított készségek segítségével újabb érzékek nyílnak meg a tanulók számára, hogy egy adott zeneművet még alaposabban megismerjenek, így a zenei nyelv sokoldalú megismerése révén tájékozódni tudnak a zeneművek harmónia- és formavilágában. Elsőként a barokk és a bécsi klasszika zeneszerzőinek szólamvezetési szabályával ismerkednek meg (ezt a részt nevezzük összhangzattannak), majd egy zenemű nagyobb összefüggéseibe is betekintést engedő formai kérdések kerülnek előtérbe, melynek segítségével a nagy arányokat érthetjük meg (ez a formatani rész). Hogy a tudás ne legyen meddő és kizárólag elméleti, az erre legalkalmasabb hangszereken, a zongorán modellezzük

egy-egy zenemű harmóniai szerkezetét. Ennek a kezdő formája, amikor egy növendék fokszámok alapján, szólamvezetési alapelveket betartva harmóniákat rögtönöz a zongoránál. Továbbfejlesztett formája pedig az ún. continuo-játék, mely elsősorban a barokk zene mindennapi gyakorlatát felelevenítve, a közös zenélés öröméhez juttatja a tanulót a harmóniafűzési szabályok készségi szintre emelkedése után és "zenévé gyúrja" a tanulóban fokozatosan összeálló zeneelméleti ismereteket.

19.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zeneelmélet nevű tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgyával. A matematika tárgy által elsajátítható többféle logikai rendszer segít megérteni a zenei folyamatok legfelső szintjeit is és konkrét segítséget nyújt a különböző akkordok megnevezésének, felépítésének meghatározásakor. Egyben a hallás utáni rögzítéskor (diktandó) jó hasznát veszi a logikai képességeknek, melyek a szólamvezetés szabályainak törvényszerűségei miatt a hallásban megmutatkozó hiányokat jól pótolják.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, formáit. A szolfézs, zeneelmélet, zenetörténet tárgyak között természetesen szoros kapcsolat áll fenn, hiszen mindegyikben szükség van bizonyos ritmikai, hallási készségekre, elméleti ismeretekre, zeneirodalmi tájékozottságra.

19.3. Témakörök

19.3.1. Összhangzattan

Elsőként a zeneművek legelemibb sejtjeinek viselkedésével kell megismerkedni, a benne található legkisebb hangzó egységek, a szólamok pontos viselkedésformáinak elsajátításával. Műzenei példák egy-egy odaillő részletének sokaságaival tanítható ezek megismerése: célszerű minden alkalommal a megfelelő zeneműrészletek meghallgatásával, bemutatásával, elemzésével kezdeni, amit azután a művek alapján készíthető harmóniai vázlatok, mintapéldák, akkordfűzési és egyéb gyakorlatok követhetnek. Fontos, hogy a kisebb részletek elemzése is komplex legyen, tehát nem csak a megtanulandó akkordokra terjedjen ki, hanem a ritmikára, melodikára, formára is. A harmóniai menetek hangzásának, a zenei szerkesztés logikájának, a szép szólamvezetés törvényszerűségeinek felismerése és elsajátítása érdekében nem mellőzhetjük akkordfűzések rendszeres gyakorlását. Erre szükség van

- hallás útján (diktandó)
- írásban (kidolgozási példák)
- zongoránál (kézbe diktandó).

A barokk és bécsi klasszikus alapelvek megismerése:

- alapszabályok elsajátítása
- a mollban feltűnő vezetőhang miatti anomáliák tisztázása
- a hármashangzat fordítások általános és kivételes esetei
- a négyeshangzatok felépítése, fordításainak megtanulása

- az alterált akkordok felismerése, felépítése
- esetleg kitekintés a romantikus korszak harmóniáira is
- esetleg kitekintés a reneszánsz korszak harmóniáira is

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfüzési gyakorlatokat belőlük:

Keszler Lőrinc: Összhangzattan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai A témakör részletes kifejtése

19.3.2. Formatan

A formatan témakör betekintést enged nyújtani a zeneművek struktúrájába. Fokozatosan megismeri általa a tanuló a zeneszerzők szerkesztési elveit, korszakokra, műfajokra lebontva. Ismertessen meg a bécsi klasszika formáival:

- periódus
- zenei mondat
- két- és háromtagú forma és annak variánsai (külső- vagy belső bővítés, coda)
- szonátaforma
- rondóforma
- szonátarondó
- Haydn-rondó
- variációs forma
- kidolgozás nélküli szonátaforma

A barokk kor fontosabb formáival is:

- bar forma
- barokk kétrészes táncforma
- Couperin-rondó
- fúga, esetleg kettősfúga
- chaconne
- passacaglia

Képezze a formatani elemzések szerves részét a harmóniai elemzés is, mely csak akkor lehetséges, ha az összhangzattan témakörben a tanuló tudása már előrehaladottabb állapotban van. Sok esetben a formai határokat a harmóniai elemzés eredménye határozza meg (pl. félzárlat, álzárlat).

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfüzési gyakorlatokat belőlük:

Gárdonyi: Elemző formatan
Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet
Győrffy,Beischer-Matyó,Keresztes: Összhangzattan
Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai

20. Zenetörténet tantárgy

20.1. A tantárgy tanításának célja

A zenetörténet tárgy tanítása az európai zene történetének összefüggéseire, valamint a zene koronként változó kulturális beágyazottságára irányítja a tanulók figyelmét. Tanulmányaik során megismerik a különböző kultúrtörténeti korszakok kapcsolódását, képet kapnak arról, hogy egy-egy zeneszerző milyen stílusirányzatok közepette alkotott. Tágas zenetörténeti ismeretek birtokában képes lesz elhelyezni saját hangszerének repertoárját egy szélesebb zenei és művészeti kontextusban, ami zenei tevékenységét nyitottabbá, összetettebb, együttműködésre alapuló feladatok elvégzésére alkalmasabbá teheti. A zenetörténeti ismeretek ugyanannyira elengedhetetlenek egy zenét tanuló tanuló számára, mint egy átlagos tanuló számára a közismereten tanult történelem vagy irodalom. A zenetörténettel való foglalkozás igen alkalmas a különböző ismeretek (történelem, irodalom, művészettörténet) integrálására is, valamint arra, hogy olyan irányokba nyissa a tanuló zenei érdeklődését, melyre a hangszeres órákon nem adódik lehetőség.

20.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zenetörténet tárgy különösen szoros kapcsolatot ápol olyan közismereti tantárgyakkal, mint a művészettörténet, történelem és irodalom; egy-egy zenei korstílus vagy zeneszerzői életpálya megértése ezek ismerete nélkül nem lehetne teljes, hiszen az európai kulturális centrumokban a művészeti ágak mindig együttesen voltak jelen, így megértésük is csak egymás kölcsönös figyelembevételével lehetséges. Fontos célunk, hogy a tanuló - a korszakot jellemző stílusjegyek és a történelmi események tükrében - meglássa az összefüggéseket a különböző tantárgyak között, és minél nagyobb rálátással szemlélje az elemzett zeneművet. Mivel az órákon a zeneművek elemzése áll a középpontban, a hangszeres foglalkozás célját is segítik, hiszen az elemzett művek sok esetben részét képezik a tanulók hangszeres repertoárjának. A zenetörténet tárgy elengedhetetlen része a szakmai nyelv és a zenei szakszavak használata; ismeretének elsajátítása pedig olyan zenei tantárgyak esetében is alapvető elvárás, mint a szolfézs és zeneelmélet.

20.3. Témakörök

20.3.1. Zenetörténeti ismeretek

A történelem tantárgyhoz hasonlóan egészen a kezdetektől napjainkig ismerteti korszakról korszakra haladva a zeneművek keletkezéseinek, percepcióinak legfontosabb történeteit, eseményeit. Ez magában foglalja egy-egy zeneszerző élettörténetét is, amely soha nem választható el az adott környezettől, korszaktól. Átfogóan bemutatja egy mű kulturális jelentőségét, benyomását a kortársakra, illetve megmutatja akár a saját korunkig is elérő hatásait. Zeneműveket összefüggésükben is bemutat.

A tanítandó tananyag szempontjából előnyt élvez a késő-reneszánsz/kora-barokk és a klasszikus modern (Bartók és kortársai) közötti négy évszázad zenéje. Ezek zenetörténetének kiemelkedő életművei köré csoportosított tematika főbb vonalakban:

- A késő-reneszánsz zenéje: Palestrina, Lassus, Victoria, Dowland, Gesualdo, G. Gabrieli
- Az itáliai barokk zene: Monteverdi, Corelli, Scarlatti, Vivaldi
- A francia barokk: Lully, Rameau
- A német barokk: Schütz, Bach, Telemann
- Az angol barokk: Purcell, Händel
- A rokokó és az átmeneti korszak: C. Ph. E. Bach, Mannheimi Iskola, Quantz, Gluck
- A bécsi klasszika: Haydn, Mozart, Beethoven és Schubert
- Romantika: Berlioz, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Brahms, Bruckner, Csajkovszkij, Chopin, Paganini
- Romantikus német opera: Weber, Wagner
- Romantikus olasz opera: Rossini, Donizetti, Verdi
- Nemzeti stílusok: Erkel, Muszorgszkij, Grieg, Smetana,
- Századforduló: Richard Strauss, Gustav Mahler
- Francia századelő: Debussy, Ravel, Satie
- Modernizmus: Schönberg, Berg, Webern, Stravinsky, Bartók, Kodály, Sosztakovics
- Új irányok: Messiaen, Stockhausen, Ligeti, Reich, Cage, Kurtág

20.3.2. Műelemzés

A zenetörténet rengetegéből egy-egy példaértékűnek ítélt zenemű kiemeléseként sor kerül annak közelebbi megismerésére. Ez magában foglalhatja a zenemű keletkezésének körülményeitől, zeneszerzőjének életrajzától, a közönség első fogadtatásától elkezdve a legaprólékosabb harmóniai és formai elemzését is. Nagyon fontos, hogy a kiválasztott zenemű jól beilleszkedjen a tananyag egyéb részeibe, ezáltal a bemutatni kívánt stíluskorszakok még közelebbi megvilágításba kerüljenek a tanuló számára. A megfelelően kiválasztott tananyagnak része lehet olyan zenemű is, melyet bármely tanuló a főtárgy óráján is tanulhat, ezáltal képezve hidat a tantárgyak között.

Az alábbiakban olvasható egy-két javasolt szemelvény, de ezen a területen kell a leginkább az iskola és egy adott osztály adottságaihoz igazítani a tananyagot:

- Lassus: Matona mia cara
- Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása

- Corelli: Karácsonyi Concerto Grosso
- Vivaldi: A Négy Évszak
- Lully: Atys
- Schütz: Musikalische Exequien
- Purcell: Dido és Aeneas
- Händel: Messiás
- J. S. Bach: Máté-passió
- J. S. Bach: c-moll passacaglia és fuga
- Haydn: fisz-moll „Búcsú” szimfónia (no. 45)
- Mozart: Don Giovanni
- Beethoven: Coriolan – nyitány
- Beethoven: C-dúr „Waldstein” zongoraszonáta (op. 53)
- Beethoven: 9. szimfónia
- Schubert: Erbkönig
- Schubert: Winterreise
- Schumann: Karnevál
- Brahms: Ein deutsches Requiem
- Chopin: Etűdök
- Liszt: Haláltánc
- Verdi: Traviata
- Wagner: Trisztán és Izolda (előjáték és szerelmi halál)
- Mahler: I. szimfónia
- Richard Strauss: Imigyen szóla Zarathustra
- Bartók: A kékszakállú herceg vára
- Bartók: Concerto
- Berg: Wozzeck
- John Cage: 4'33"

20.3.3. Zenehallgatás

A zenehallgatás a tantárgy talán legfontosabb része. Ennek a tanulási formának a folytatásakor sajátítja el a tanuló a történelmi korokra jellemző hangzáskultúra élményvilágát. Ennek segítségével tud tájékozódni a később megismerendő zeneművek sűrűjében és ennek segítségével tudja majd saját hangszerén az előadandó zeneművet stílusosan eljátszani. Zenehallgatás nélkül a műelemzések sem lehetnek

mélyrehatóak. Feladata, hogy kinyisson egy teljesen új világot a tanulók ízlésében, amellyel gazdagíthatják érzélemvilágukat. Hivatástudatot ébreszt leendő zenekari zenészekben.

Javasolt zenehallgatási szemelvények:

Palestrina: Missa Papae Marcelli
Gesualdo: Moro lasso
Purcell: Dido és Aeneas
Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
Corelli: Concerto Grossók
Rameau: Hyppolite és Aricia
Bach: János-passió
Máté-passió
Magnificat
h-moll mise (Kyrie, Credo, Sanctus)
Brandenburgi versenyek
h-moll szvit
Musikalisches Opfer
12., 21., 46., 56., 65., 105., 106., 179. kantáta
Goldberg-változatok
A fuga művészete
Vivaldi: Versenyművek
Gloria
A négy évszak
Händel: Messiás
Alcina
Julius Caesar Egyiptomban
Gluck: Orfeusz és Euridiké
Haydn: Napszak-szimfóniák
A megváltó hét szava
A teremtés
Szimfóniák, No. 45., 88., 90., 102., 103., 104.
C-dúr „Kaiser” vonósnégyes
Mozart: Szöktetés a szerájból

Figaro házassága
Don Giovanni
A varázsfuvola
„Jupiter” C-dúr szimfónia
„Nagy” g-moll szimfónia
d-moll zongoraverseny
A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
a-moll zongoraszonáta (K. 330)
C-dúr „Dissonanzen” vonósnégyes
c-moll mise
Requiem
Beethoven: 3., 5., 6., 7., 9. szimfónia
Zongoraszonáták:
c-moll „Pathétique” (op. 13)
cisz-moll „Holdfény” (op. 27 no.2)
d-moll „Vihar” (op. 31 no. 2)
C-dúr „Waldstein” (op. 53)
f-moll „Appassionata” (op.57)
B-dúr „Hammerklavier” (op.106)
c-moll (op. 111)
Hegedűverseny
c-moll zongoraverseny
Fidelio
Nyitányok: Egmont és Coriolan
a-moll vonósnégyes (op. 132)
B-dúr vonósnégyes („Nagy Fúga”)
Schubert: dalok
- Erlkönig
- Gretchen am Spinnrade
- Heine-dalok
- Der Tod und das Mädchen
Winterreise

Die Schöne Müllerin
d-moll „A halál és a lányka” vonósnégyes
Pisztráng-zongoraötös
C-dúr vonósötös
„Nagy” C-dúr szimfónia
h-moll „Befejezetlen” szimfónia
Weber: A bűvös vadász
Mendelssohn: „Olasz” szimfónia
„Skót” szimfónia
Szentivánéji-álom kísérőzene
Éliás oratórium
e-moll hegedűverseny
Schumann: Carnaval
a-moll zongoraverseny
A költő szerelme – dalciklus
Asszonyszerelem, asszonysors – dalciklus
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Chopin: Ballada (g), Mazurkák, Prelűdök
Brahms: I. és IV. szimfónia
A végzet dala
d-moll és B-dúr zongoraverseny
Hegedűverseny
f-moll zongoraötös (op. 34)
Német Requiem
Liszt: Zarándokévek
Haláltánc, Esz-dúr zongoraverseny
Faust-szimfónia
Rapszódia
Szimfonikus költemények (Les préludes, Mazeppa, Tasso)
Szürke felhők
Csajkovszkij: Anyegin, Pikk dáma
Wagner: Tannhäuser

A Nibelung Gyűrűje

Mesterdalnokok

Verdi Don Carlos
Trubadúr

Rigoletto

Aida

Otello

Muszorgszkij Borisz Godunov

Egy kiállítás képei

Mahler: 1., 2., 3. szimfónia

R. Strauss: Zarathustra

Salome

Rózsalovag

4 utolsó ének

Rahmanyinov: Holtak szigete

Prelűdök

Szimfonikus táncok

Debussy: Prelűdök

Egy faun délutánja

A tenger

Bartók: Kossuth-szimf.

Színpadai művek (összes)

Táncszvit

Szabadban

Zongoraversenyek

Concerto

Cantata profana

Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára

Kodály: Psalmus Hungaricus

Háry János

Galántai táncok

Stravinsky Tűzmadár

Le Sacre du Printemps

A katona története

Zsoltárszimfónia

Oidipus

The Rake's progress

In memoriam DT

Schönberg: Pierrot lunaire

Varsói túlélő

Berg: Hegedűverseny

Wozzeck

Sosztakovics: 5. 7. 9. 11. szimfónia

2. zongoraverseny

Messiaen: 4 ritmikus etűd

Kvartett az idők végezetére

Turangalila

A

**Népzenei elméleti ismeretek
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népzenei elméleti ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Népzeneelmélet- és történet	Néprajz	Népzenei lejegyzés
FELADATOK			
Autentikus népzenei anyagot tanulmányoz a helyszínen és autentikus népzenei felvételtől	x	x	x
Autentikus felvételeket hallás utáni lejegyez, memorizál	x		x
Az elméleti ismereteket alkalmazza a gyűjtött népzenei anyag feldolgozása során: népzenei dallam- és szövegjegyzés, elemzés, rendszerezés, archiválás	x	x	x
A népzenei szakirodalom vonatkozó részeit folyamatosan feldolgozza	x	x	x
SZAKMAI ISMERETEK			
Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, éprajz, folklór, etnográfia, etnológia) helyes használata		x	
A tájegységek sajátos zenei nyelvezete létrejöttének néprajzi tényezői (történeti földrajz, életmód, etnikai, felekezeti viszonyok stb.)		x	
A néphagyomány, benne a népzene hagyományos gyakorlatának törvényszerűségei	x	x	
A néptánc, hangszeres és vokális népzene összefüggései, egymásra hatása	x	x	
A magyar vokális népzene legjellemzőbb hangsorai, azok szerepe a népdalstílusokban	x		x
A magyar népzene stílusai, stílusrétegei	x		
Népzenei rendszerezések, népdaltípusok és zenei jellemzőik	x		x
Az öt magyar népzenei dialektus és kistájai földrajzi, stílusrétegekhez kapcsolódó zenei és szövegműfaji jellegzetességei (dallam, intonáció, ritmika, metrum, tempó, díszítés, stílusrétegek, műfajok, hangszeres zene, előadásmód, zenehasználat stb)	x	x	x

A változatképződés szerepe, tényezői és törvényszerűségei	x	x	
A népzeneire jellemző variációs gyakorlat törvényszerűségei a dallam, a ritmika, a díszítés, a szöveg tekintetében	x	x	x
A magyar népi hangszerek története, osztályozása, típusai, földrajzi elterjedése, hangszertársulások	x	x	
A magyar népzene jeles énekes és hangszeres egyéniségeinek, együtteseinek repertoárja, használati- és előadásmódja	x	x	
A tánc típusok zenei kíséret módjai, a harmonizálás típusai a népzenei gyakorlatban	x		x
A népzene és műzene kapcsolata, egymásra hatása	x	x	
A népzenei szakirodalom áttekintő ismerete	x	x	

21. Népzenei és néprajzi ismeretek tantárgy

21.1. A tantárgy tanításának célja

A népzenei elméleti tantárgy tanításának általános célja, hogy a növendék átfogó és összefüggő ismeretekre tegyen szert a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyagában, dallamstílusában, néprajzi-népéleti kapcsolataiban, az énekes és hangszeres előadásmód kérdéseiben és a népzene földrajzi jellegzetességeiben.

A népi hangszer, hangszeres népzene tekintetében célja: a népi hangszerek történetével, a hangszeres zenének a vokális zenétől eltérő vonásaival való megismerkedés. Továbbá betekintés nyújt a hangszeres magyar népzenei stílusokba, megismerteti a hangszeres zenei repertoár fő jellemzőit, a különbözőterületeken és etnikumok körében használt népi hangszereket.

Fontos célja, hogy kiindulópontot nyújtson a Kárpát-medencében együtt élő népek hagyományos zenei kultúrájának megismeréséhez.

A néprajz tanításának általános célja, hogy minden növendék ismerje meg hazánk, népünk, kulturális örökségünk leginkább jellemző sajátosságait.

Összefüggésében lássa a magyar népzene létrehozó magyar paraszti kultúra jelenségeit földrajzi, történeti, társadalmi vonatkozásban egyaránt. Célja továbbá, hogy

- sajátíttassa el azokat az ismereteket, gyakoroltassa azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld jobb megismeréséhez, a haza és népei megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek;
- ismertesse fel a növendékekkel, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- tudatosítsa a növendékekben, hogy mindenkinek először a saját hagyományait, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy aztán másokét is;

- alapozza meg és mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet;
- ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, hogy a múlt tisztelete, a szülőföld szeretete, a hozzávaló kötődés erősödjék a növendékekben.

21.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei és néprajzi ismeretek tárgya kapcsolódik a történelem, a földrajz, a magyar és világirodalom, a klasszikus zene (zeneirodalom és zenetörténet), valamint a művészettörténet ismeretanyagához. Ezek együttesen biztosítják a növendékek adott életkori szintjéhez igazodó kultúrtörténeti tájékozottságot.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

21.3. Témakörök

21.3.1. A népzene gyűjtése és kutatásának története

A zenei néphagyomány feltárása, gyűjtése, közlése, valamint a tudományos kutatás kialakulásának, történetének összefüggései:

- az 1815 előtti évszázadok dallamos népdalemlékei Pominóczkitól Kájonin keresztül Pálócziig;
- a napóleoni háborúk végétől a szabadságharc végéig terjedő időszak dalgyűjteményei, az MTA gyűjtési felhívása és ennek eredményei (Almási, Tóth I., Kiss Dénes stb.);
- az 1850-1890 közötti időszak eredményei, kéziratok és nyomtatott dalgyűjtemények (Szini, Füredi, Bartalus, Arany J. stb.);
- a néprajzilag és zeneileg hiteles 1905 előtti gyűjtések, a fonográf bevonása (Kiss Áron, Vikár Béla, Sebestyén Gyula, Seprődi János stb.);
- Kodály Zoltán és Bartók Béla tevékenysége
- az 1945 utáni főbb kutatási eredmények: MNT, Lajtha, Jagamas, Almási, Kallós, Szenik, Bodor, Ág, Vargyas stb. munkássága;
- korunk legfontosabb magyar népzene kutatói, kutatási területeik.

A népzene gyűjtés módszerei, technikai eszközeinek fejlődése.

A népzenei hangfelvételek archiválásának kérdései.

A népzenei anyagközlés etnomuzikológiai, etikai szempontjai.

Alapművek a Kárpát-medencei magyar népzene kutatásban (könyvek és hangzó népzenei kiadványok).

21.3.2. Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései

A népzene-történet fogalma

- Történelem előtti, archaikus réteg
- Ugor kori ősréteg
- Az ugor kori ősréteg továbbfejlődése a strófikus sirató stílus
- A „nemzetek feletti ősréteg”: a pszalmodiáló stílus
- Ótörök ősréteg: kisambitusú pentaton stílus
- Ótörök ősréteg: a nagyívű, ereszkedő (pentaton) kvintváltó stílus
- A középkori népzene
- A 16-17. század népzeneje
- A 18-19. század népzeneje
- A 19-20. század népzeneje: az új stílus

A témakör feldolgozásához ajánlott: Paksa Katalin: Magyar népzene-történet (Balassi Kiadó, Budapest, 1999.) című könyve és annak hangzó CD-melléklete

21.3.3. A magyar népzene rendszerezése

A összehasonlító népzene-tudomány eredményei:

Zenei stílusok, rétegek, hatások:

- kötetlen szerkezetű ütempáros, recitáló és egyéb dallamok rendszerezése
- kötött vagy strófaszerkezetű dallamok rendszerezése

A „Bartóki” három fő osztály: régi stílusok, új stílus, vegyes osztály (régies népi réteg, műzenei és európai átvételek stb.)

A „Kodály-rend”

A „Járdányi-rend”

A „Dobszay-Szendrei” Típusrend

A zeneanyag földrajzi tagozódása, fő- és aldialektusok Bartók, Domokos Pál Péter szerint

A zeneanyag függőleges tagozódása egy-egy falun belül

A strófikus dallamok elemzési szempontjai (hangsor, ritmika, sorszerkezet, kadenciaképlet, ambitus, dallamvonal stb.)

Ajánlott irodalom: Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv (Hagyományok Háza, Budapest, 2010.) és hangzó CD- vagy DVD-melléklete

21.3.4. A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene

A népi hangszer fogalma

A hangszeres zene, illetve a hangszeres népzene fogalma

A hangszeres népzene funkciói – különös tekintettel a magyar néphagyományon belüli szerepükre

A nemzetközi és hazai kutatástörténeti előzmények általános vázolója (Mahillon, Curt Sachs, Erich von Hornbostel, Vikár Béla, Bartók Béla, Sárosi Bálint, Tari Lujza, Pávai István)

A hangszerek osztályozása: az idiofon hangszerek, a membranophon, hangszerek, a chordofon hangszerek, az aerofon hangszerek a magyar néphagyományban nemzetközi kitekintéssel

Hangszer-együttesek a magyar népzeneben

A tanult hangszerek kiemelkedő játékosai a néphagyományban

A tanult hangszerek, hangszer-együttesek előfordulása a magyar nyelvterületen.

A zenészek rétegzettsége: professzionisták és amatőrök; a parasztszenészek és a cigányzenészek szerepe.

Ajánlott irodalom:

Sárosi Bálint: Hangszerek a magyar néphagyományban. (Planétás Kiadó, Budapest, 1999.) és hangzó CD-melléklete

Sárosi Bálint: Hangszeres népzenei hagyomány. (Balassi Kiadó, Budapest, 2008.) és hangzó CD-melléklete

21.3.5. A vokális népzene műfajai

A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.

A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.

A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.

A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

A népdaléneklés alkalmai.

Ajánlott irodalom:

Magyar néprajz V. Foklór 1. Népköltészet (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.)

21.3.6. A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben

A magyar népzene előadásmódja kialakulásának és változásának tényezői, összetevői:

– A határozott kötődésű dallamok hordozó-alkalmai; fő csoportjai: az emberélet fordulói, a naptári ünnepek, bizonyos munkák, tevékenységek, vallási kötődésű énekek, híradás–jeladás, egyéb alkalmak (történet dallal, hangszeres elő- köz- utójáték figurák stb.)

– Alkalomhoz félig kötött dallamok: táncdarabok, utánzók, paródiák, stb.

- Kötetlen zenealkalmak; tilalom és szabadság íratlan törvényei az emberélet, az esztendő, a családi és egészségi állapot függvényében
- dallam és szöveg kapcsolata, dallam és hangszer kapcsolata
- Előadásmód, hangvétel, énekes díszítés és hangszeres cifrázás, hangszeres kíséretmód
- Változatképződés; ép és romlott változatok alakulása

Ajánlott irodalom:

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje (Planétás Kiadó, Budapest, 2006.) és hangzó CD-melléklete

21.3.7. Népzene és műzene kapcsolata

A magyar népzene szerepe a 20-21. századi európai műzenében

A magyar példa világjelentősége. A népzene Bartók Béla és Kodály Zoltán, Lajtha László, Bárdos Lajos és mások műveiben

Népi hangszerek a klasszikus zenében.

A survival és revival (zenei folklorizmus) jelenségei

21.3.8. Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára

A hagyományos zenei kultúrák általános zenei jelenségeinek (hangsorok, ritmika, lüktetés, funkciók, műfajok, formai megoldások stb.) bemutatása példák segítségével.

21.3.9. Néprajzi alapvetés

Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, néprajz, folklór, etnográfia, etnológia) meghatározása

A magyar nép táji-történeti tagolódása; etnikai csoportok, néprajzi tájak, határon túli magyarok; nemzetiségek, szomszédaink.

21.3.10. Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés

A néprajztudomány vázlatos története.

A legfontosabb hazai gyűjtemények és intézmények.

A legfontosabb megjelent kézikönyvek.

21.3.11. Társadalomnéprajz

A magyar parasztság társadalmi helyének történelmi okai; a hagyományos magyar paraszti társadalomban az egyén és közösség, a közösség és a társadalom viszonya.

A hagyományos paraszti társadalom rétegei; alá- és fölérendeltségi viszonyok.

A nemek és korcsoportok szerinti szerep- és munkamegosztás a hagyományos paraszti életben.

21.3.12. Tárgyi kultúra

A gyűjtögetés, zsákmányolás szerepe a népi gazdálkodásban

Földművelés

Állattartás, pásztorélet

Népi táplálkozás

Település és népi építészet

Kézművesség és díszítőművészet

Népviseletek

21.3.13. Folklor

A népszokás fogalma, típusai, összefüggései a néphittel, népi vallásossággal.

Az emberi élet fordulóihoz, a jeles napokhoz, a gazdasági élethez kötődő népszokások.

Népköltészet:

– A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.

– A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.

– A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.

– A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

Néptánc

– A magyar néptánc történeti és stílusrétegei.

– A régi és új magyar táncstílus szemelvényeinek megismerése.

– A tánc hagyományozódása, alkalmai, a táncrend fogalma, táncszók.

21.3.14. Hon- és népismeret

Tanulmányi kirándulások: népi műemlékek, helyi gyűjtemények, tájházak, múzeumok látogatása.

Bevezetés a néprajzi gyűjtőmunkába.

A lakóhely története, a helyi hagyományok megismerése, ápolása.

Lehetőség szerint részvétel különböző honismereti, néprajzi, népzenei és néptánc táborokban, kézműves foglalkozásokon.

Folklorrendezvények látogatása és megbeszélése (pl. táncházak, táncháztalálkozó,

„Mesterségek Ünnepe” stb.).

22. Népzenei lejegyzés tantárgy

22.1. A tantárgy tanításának célja

A Népzenei lejegyzés a Népzeneelmélet és történet, valamint a Főtárgy és Kamarazene legfontosabb kiegészítője. Célja, hogy a növendék a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyaga elemző lejegyzésének alapelveit, jelrendszerét, gyakorlatát elsajátítsa, ezzel is segítse énekes, hangszeres tevékenységét.

Alapja a zenei írás-olvasásban való jártasság, a zenei hallás, ritmusérzék, tempóérzék, melynek további fejlesztésében a tantárgy jelentős szerepet kap.

A Népzenei lejegyzés gyakorlatában a magyar népzene elméletének megismerése, valamint az énekes és hangszeres repertoár gyakorlása közben elemző módon kap képet a magyar népzene dallamstílusai, stílusrétegei, népdaltípusai, a magyar népzene földrajzi jellegzetességeiben valamint azok előadásmódja rögzítésének kérdéseiben.

22.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei lejegyzés tárgya szorosan kapcsolódik a Népzeneelmélet- és történet, Néprajz, Főtárgy, Kamarazene, Szolfézs, Zeneelmélet anyagához, valamint egyéb közismereti tartalmakhoz: történelem, földrajz, nyelvtan, irodalom.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

22.3. Témakörök

22.3.1. *A népzenei lejegyzés története és funkciói*

A dallamlejegyzés zenetörténeti előzményei

A népzenei lejegyzések kezdetei és fejlődése a vokális és hangszeres népzeneben

A népzenei lejegyzés funkciói a tudományban, az előadóművészetben és az oktatásban.

22.3.2. *A népzenei lejegyzés jelrendszere*

A népzenei lejegyzések elemei a vokális és hangszeres népzeneben:

- dallam,
- ritmus,
- tempójelzések,
- díszítések,

- népdalszövegek.

A parlando-rubato dallamok lejegyzésének kérdései

A táncdallamok lejegyzésének kérdései

Az előadásmódbeli utasítások jelzésének lehetőségei a vokális és különféle hangszerek repertoárjának lejegyzésében

A dallam- és szövegváltozatok lejegyzésének lehetőségei

A népzenei partitúra készítésének alapelvei, szabályai, jelrendszere

22.3.3. *Vokális népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott népdalok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

22.3.4. *Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott hangszeres dallamok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

Általános megjegyzések:

A képzés teljes ideje alatt, minden évfolyamon tanítandó tantárgyak:

- főtárgy
- kötelező zongora
- társhangszer
- szolfézs
- zeneelmélet
- zenetörténet
- kamarazene
- népzenei és néprajzi ismeretek
- népzenei lejegyzés

Ezekre épülően kezdhető meg:

- néptánc
- hangszerismeret

Az iskola a pedagógiai programjában határozza meg azokat a további tantárgyakat, amelyeket kötelezően vagy fakultatív jelleggel a képzés részének tekint. Ezek a tárgyak lehetnek: zenei munkaképesség megőrzése, hangkultúra, illetve már meglévő tantárgyak további foglalkozásai (ide értve a fejlesztési, tehetséggondozási célú órákat is) stb. Ezen tantárgyak a szakmairányon belüli szakok esetében is eltérő heti óraszámokat eredményezhetnek.

A művészeti ágazathoz kapcsolódó közismereti óraszám a szakmai tantárgyak óraszámához átcsoportosítható.

A szakmai tartalmak kiegészítésére ajánlott a mindennapos testnevelés keretében a zenei munkaképesség megőrzése, illetve a szakmai órák közül a néptánc bevonása. A néptánc, amennyiben nem a mindennapos testnevelés keretében valósul meg, évfolyamok közötti összevonással is megtartható.

A társhangszer tantárgy óraszámának terhére a 11. évfolyamtól népzeneelmélet tárgy is felvehető a népzeneelmélet tanári, illetve etnomuzikológia szakokra készülő tanulóknak.

Amennyiben a tanuló kérvényezi, a társhangszerének óraszámát az ajánlotton túl, a főtárgyának az adott évfolyamon érvényes óraszámáig meg lehet növelni a fakultációs órakeret terhére.

K E R E T T A N T E R V
NÉPZENÉSZ II.
SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

VIII. A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0215 06

A szakképesítés megnevezése: Népzeneész II.

Szakirány megnevezése: Népzeneész (húros/vonós)

Tanulmányi terület: Művészet

Iskolai rendszerű képzés esetén az évfolyamok száma: 5 év, 2 év

IX. Óraszámok szakgimnáziumi képzésben 9-12 és 5/13. évfolyamra

9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	5/13. évfolyam	Összóraszám
1148 óra*				961	2109

**A megjelölt óraszámok szakmai szempontok figyelembevételével jelenjenek meg a 9-12 évfolyamokban.*

X. Óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

1/13. évfolyam	2/14. évfolyam	Összóraszám
----------------	----------------	-------------

1116	961	2077
------	-----	------

IV. A Népzeneész II. szakképesítés moduljai, tantárgyai, témakörei

Népi hangszeres zenélés	
<i>Tantárgyak megnevezése</i>	<i>Témakörök</i>
Népi vonós/húros főtárgy	<i>Népi hegedű</i>
	<i>Népi brácsa</i>
	<i>Népi bőgő/cselló</i>
	<i>Tekerő</i>
	<i>Citerák</i>
	<i>Tamburák</i>
	<i>Koboz</i>
	<i>Népi cimbalom</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása (minden vonós/húros főtárgy esetében)</i>
	<i>Színpadi gyakorlat (minden vonós/húros főtárgy esetében)</i>
Hangszerismeret	<i>A hangszerek anatómiája</i>
	<i>A népi hangszerek készítésének alapjai</i>
	<i>A népi hangszerek karbantartása és javítása</i>
Kamara	<i>Népzenei repertoár</i>

	<i>Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása</i>
	<i>Népi énekesek hangszeres kísérete</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Társhangszer/ének	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Kötelező zongora	<i>Technikai gyakorlatok, etűdök</i>
	<i>Barokk zeneművek</i>
	<i>Előadási darabok</i>
Néptánc	<i>Fejlesztési feladatok</i>
	<i>Néptánc repertoár</i>
	<i>Színpadi adaptáció</i>
	<i>Táncfolklorisztika</i>
Általános zenei ismeretek	
Szolfézs	<i>Készségfejlesztés hallás után</i>
	<i>Készségfejlesztés éneklés útján</i>
	<i>Készségfejlesztés írásban</i>
	<i>Stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása</i>
Zeneelmélet	<i>Összhangzattan</i>
	<i>Formatan</i>
	<i>A continuo-játék alapjai</i>

Zenetörténet	<i>Zenetörténeti ismeretek</i>
	<i>Műelemzés</i>
	<i>Zenehallgatás</i>
Népzenei elméleti ismeretek	
Népzenei és néprajzi ismeretek	<i>A népzene gyűjtése és kutatásának története</i>
	<i>Magyar népzene történet és stílusösszefüggései</i>
	<i>A magyar népzene rendszerezése</i>
	<i>A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene</i>
	<i>A vokális népzene műfajai</i>
	<i>A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben</i>
	<i>Népzene és műzene kapcsolata</i>
	<i>Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára</i>
	<i>Néprajzi alapvetés</i>
	<i>Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés</i>
	<i>Társadalomnéprajz</i>
	<i>Tárgyi kultúra</i>
	<i>Folklór</i>
	<i>Hon- és népismeret</i>
Népzenei lejegyzés	<i>A népzenei lejegyzés története és funkciói</i>
	<i>A népzenei lejegyzés jelrendszere</i>
	<i>Vokális népzenei felvételek lejegyzése</i>

	<i>Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése</i>
--	--

A

**Népi hangszeres zenélés
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népi hangszeres zenélés megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Főtárgy	Hangszerismeret	Kamarazene	Tárhangszer/ének	Kötelező zongora	Néptánc
FELADATOK						
A saját hangszere szempontjából földrajzilag, műfajilag és előadásmódban reprezentatív, alkatának, egyéniségének, beállítódásának is megfelelő népzenei repertoárt alakít ki, melyet folyamatosan bővít	x		x	x		
Repertoárját memorizálja, és az anyagot hosszú távon fejben tartja	x		x	x	x	
Repertoárját folyamatosan gyakorolja	x		x	x	x	x
Hangszerét, hangszereit karbantartja	x	x		x		
Szólistaként és hangszerének megfelelő autentikus népzenei együttesekben muzsikál, együttest vezet	x		x	x		
Népzenei előadásokat, táncjátékokat, szervez, azokban közreműködik	x	x	x	x		x
A fellépéséhez szakmailag minden tekintetben felkészül	x	x	x	x	x	x
Hangszerét természetesen, oldottan kezeli, a zenét kifejező, egyéni, stílusos hangon szólaltatja meg	x		x	x		
Az előadáson helyes tempóban, zeneileg pontosan, megfelelő technikai színvonalon szólaltatja meg a repertoárját	x		x	x	x	x
Az előadásra kerülő autentikus vagy feldolgozott népzenei anyagot stílushűen, művésziileg és érzelmileg kifejezően adja elő	x		x	x	x	
SZAKMAI ISMERETEK						

Saját hangszere népzenei irodalmának ismerete és folyamatos bővítése	x	x	x	x		
Kimunkált hangszerteknikai tudáson alapuló biztonságérzet és előadói készség	x		x	x	x	
Érzelmileg átélt, hiteles előadásmód	x		x	x	x	x
A népzenei anyag stílusos, pontos, tagolt, kifejező, technikai és zenei szempontból magas színvonalú, tudatos előadás	x		x	x		
Az elméletben tanultak alkalmazása saját hangszerén	x	x	x	x		

23. Népi vonós/húros főtárgy tantárgy

23.1. A tantárgy tanításának célja

A népi vonós/húros főtárgy tanításának célja, hogy a növendék – a zeneiskolában szerzett hangszeres felkészültségére és zenei ismereteire alapozva – olyan szakmai tudást és általános zenei műveltséget sajátítson el, amely alkalmassá teszi őt tanulmányai folytatására a szakirányú felsőoktatásban, illetve a közművelődés területén középfokú népzenei felkészültséget igénylő munkakör ellátására.

A főtárgy órák célja, hogy fejlessze a növendék

- hallását,
- a magyar nyelvvel összefüggő ritmus- és hangsúlyérzékét,
- stílusérzékét,
- improvizációs készségét,
- zenei fantáziáját, a zenei emlékezetét,
- zenei ízlését, a zenei karakterek iránti érzékenységét,
- technikai adottságait,
- előadókészségét,

A tantárgyi program célja, hogy a tanuló megismerje

- a hangszeres magyar népzeneét, ezen belül a különböző dialektusokat, a különböző tájegységek stílusjegyeit, hangszere irodalmát, az alapvető tánc típusok kísérőzenéjét;
- a tánc ciklusokat (táncrend) és egyéb zenék stílusos előadását, illetve a táncok kíséretét;
- a különböző táncok kísérőzenéjének szerkezetét és felépítését, valamint a dallamok hovatartozását;

- és sajátíttassa el hangszere speciális játéktechnikáját
- ismerje meg hangszere természetét, történetét és népi vonatkozásait,
- a jelentősebb adatközlők nevét, működési területét,
- a régi és új stílusú táncok zenéjének jellemző megszólaltatási módjait,
- a tánczenei folyamatok szerkezetét, felépítését, zenei tartalmát,
- a nem tánchoz kapcsolódó zenéket (pl. népszokások).

A főtárgy célja továbbá, hogy a növendék legyen képes

- természetes, oldott hangszerkezelésre,
- tudatosan gyakorolni,
- technikáját önállóan továbbfejleszteni,
- kifejező hangképzésre,
- az adott tánczenére jellemző hangsúlyozás és dinamika tudatos alkalmazására,
- a teljes tánczenei folyamat zenéjének felépítésére, táncszerű eljátszására,
- önálló zenekari számok összeállítására,
- a tanultak (tempó, harmonizálás, játékmód) alapján egy ismeretlen táncdallamot a megfelelő népzenei dialektuson, illetve tánc típuson, szokáskereten belül elhelyezni, hallás után megtanulni, illetve lejegyezni.
- színpadon magabiztosan kiállni és viselkedni,
- a megkezdett tempót megtartani, lassítani, illetve gyorsítani,
- muzsikálás közben a zenekarával, a táncossal, illetve színpadi zenészként a közönséggel kapcsolatot teremteni, illetve tartani.

23.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a vonós/húros hangszerekhez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Mindegyik főhangszer-típusnak a művészetekbe való integrálásához fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

23.3. Témakörök

23.3.1. Népi hegedű

Technikai fejlesztés:

A Népi hegedű főtárgy esetében az anyagismeret egyes témaköreihez kötődően az alábbi elemeket kell folyamatosan fejleszteni a növendék képességei, készségei, előtanulmányai figyelembevételével:

- helyes testtartás, hangszertartás,
- hangképzés,
- intonáció,
- a vibrato helyes alkalmazása,
- hangszerkezelés,
- artikulációk és díszítések alkalmazása,
- helyes ritmus és tempó,
- a stílusos előadásmód technikai összetevői,
- a zenei stílus és az előírások megvalósítása,
- állóképesség.

Anyagismeret:

Zenei anyag 1.

Ismerkedés a bartóki I. népzenei dialektussal: Dunántúl.

Ugrós, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (kétféle hangnemben, pl.: A-D),
valamint:

„Kalocsai mars”, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (C, illetve D hangnemekben).

Technikai feladatok

Hangsúlyozás, hangindítás, gyors, rövid nyolcadok, a III-IV. fekvés használata és gyakori váltása, staccato és marcato vonásnemek.

Tempótartás, különös tekintettel a friss csárdásra.

Dunántúli terc és szeptim intonálása az ugrósban.

Lassú csárdás táncszerű giusto eljátszása, a sorvégi tenutós tizenhatodok eljátszása tempóban.

Egy-egy dallamnál legalább két variáció elsajátítása (az improvizálás előkészítése).

Transzponálás D- és A-alapú (D-dúr, A-dúr, illetve d-moll, a-moll) hangnemekbe, lejegyzési gyakorlatok.

Hallás utáni dallamtanulás.

A dallamok énekes változatainak megtanulása.

Énekes dallam stílusos improvizálása hangszeren (kb. 10 dallam).

Tánczenei folyamat összeállítása, a dallamok kötése, műfaji váltás:

- ugrós – lassú csárdás – friss csárdás,
 - lassú csárdás – friss csárdás – ugrós,
 - ugrós – friss csárdás,
 - verbunk és frisse.
- Hegedűkontra kíséret: esztam, lassú dúvő.

Zenei anyag 2.

Ismerkedés az erdélyi népzenei dialektussal: Kalotaszeg.
Legényes, verbunk, „szapora”.

Technikai feladatok

Pontozott tizenhatod-menetek külön vonóval, hármaskötés, kettőskötés.

Hangsúlyozás jobb, illetve bal kézben.

Felső és alsó váltóhang, előkék, egyszerű körülírás, trilla.

Fekvésváltás.

Dallamok összekapcsolása.

Verbunknál és szaporánál: virtuóz tizenhatod-menetek, spiccato vonás, hangindítás emelt vonóval, kötések nagy tempóban.

Tempótartás.

Közjátékok tanulása műfajonként és hangnemenként, megfelelő használatuk, a virtuóz játék előkészítése a magas fekvésben.

Zenei anyag 3.

Erdély (folytatás): Sóvidék. Verbunk, szöktető, jártatós, forgató.

Technikai feladatok

A II. fekvés gyakori használata, gyakori kettős-, hármaskötések, tempótartás, hangsúlyozás, hangsúlyozó díszítések.

Közjátékok.

Műfajok összekapcsolása és lezárása.

Tánczenei folyamat összeállítása.

Hegedűkontra kíséret.

Zenei anyag 4.

A bartóki IV. népzenei dialektusterület: Szatmár. Oláhos, kondástánc, cigánytánc, csendes, csárdás, ugrós, magyar verbunk, juhásznóta (A-alapú hangnemben).

Technikai feladatok

Bal kéz: váltóhangok, glissando, előke, utóka, körülírás, ritmikus vibrato, negyedik ujjas üveghangok, speciális egyujjas ujjrendek, csúszások.

Jobb kéz: hangsúlyozás, belső, illetve szinkópás hangsúlyozás.

Lassú csárdás – friss csárdás műfaji váltás.

Parlando-rubato előadásmód – kitarított, hosszú hangok megszólaltatása, díszítése („hallgató” is).

Hegedűkontra kíséret: gyors dúvó, lassú dúvó, esztam, parlando-rubato dallamok kísérete.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Zenei anyag 5.

Erdély (folytatás): Szék. Sűrű tempó, ritka tempó, verbunk, négyes, csárdás, lassú, porka, hétlépés.

Technikai feladatok

Férfi táncok kísérő-dallamainál: gyors pontozott tizenhatodok külön vonóval, különböző vonásnemekkel, belső hangsúlyozás, fekvésváltás.

Aszimmetrikus lüktetésű dallamok – „Négyes”, „Lassú”.

Hangképzés, kitarított hangok megszólaltatása, díszítések, ritmikus vibrato, trilla, körülírás.

Hangsúlyozás.

Közjátékok.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Tánczenei folyamat eljátszása.

Kontra kíséret.

Zenei anyag 6.

Erdély (folytatás): Ördögösfüzes. Ritka és sűrű fogásolás, lassú csárdás.

Technikai feladatok

Triolás játékmód, díszítések, hangsúlyozás, hangképzés.

Kontrakíséret.

Zenei anyag 7.

Kalotaszeg (folytatás): Csárdás, „Hajnali” A- és G-alapú hangnemekben.

Technikai feladatok

Gyors tizenhatod-menetek, sorzáró formulák.

Közjátékok.

A „Hajnali” című dallam díszítése és a folyamatos körülírás.

Hangképzés.

Vonókezelés.

Ének kísérése.

Kontrakíséret.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Zenei anyag 8.

Ismerkedés az északi népzenei dialektusterülettel: Palócvidek, Csallóköz, Mátyusföld. Verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták, kanásztánc, alkalomhoz kötött dallamok (pl. menyasszonytánc).

Technikai feladatok

A duda utánzása hegedűn (scordaturával).

A friss csárdások gyors tempója, tempótartás, dallamtanulás.

Magas fekvések.

Játék tercpárhuzamban („tercelés”).

Kontrakíséret (dűvő, esztam).

Énekes dallam eljátszása hangszeren, stílusos improvizálása (kb. 10 dallam).

Zenei anyag 9.

Erdély (folytatás): Magyarpalatka, Magyaraszóvát. Ritka magyar, sűrű magyar, négyes (magyar tánc), korcsos, szökős, ritka csárdás, sűrű csárdás, lassú cigánytánc.

Technikai feladatok

II. fekvés, egyujjazás, belső hangsúlyozás.

Ritmikus díszítés, sűrű trilla, előke, utóka.
Körülírás, a különböző díszítőelemek összekapcsolása.
Jobb kézben: vonásnemek, fölfelé hangsúlyozás, indított hangok.
Hangképzés, dinamika.
Közjátékok.
Aszimmetria (Ritka magyar, Négyes, Korcsos, Lassú cigánytánc).
„Egy-pár” tánc (táncsorrend) műsorszerű összeállítása.
Kíséret, összjáték.
Énekes dallamok megtanulása.

Zenei anyag 10.

A bartóki I. népzenei dialektus (folytatás): Vas és Sopron megye. Régi magyar tánczene, korai verbunkos stílus, nyugat-dunántúli népi táncdallamok megismerése.
Tendl Pál, Tendl Vilmos, Csejtei István prímások anyagából.

Technikai feladatok

A bécsi klasszikus zenéhez közel álló népzenei stílusjegyek elsajátítása.
Harmonizálás, vonókezelés.

Zenei anyag 11.

Dunántúl (folytatás): Rábaköz. Dus, kanásztánc, verbunk és frisse, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták.

Technikai feladatok

Dallamtanulás.
Zenekari összjáték.
Énekes dallamok adaptálása hegedűre (transzponálás, improvizálás) különböző hangnemekbe (D-A-G).
Dudautánzás.

Zenei anyag 12.

Erdély (folytatás): Bonchida. Magyar táncrend: lassú magyar, sűrű magyar, lassú csárdás, sűrű csárdás.
Román táncrend: román forgató, lassú cigányos, gyors cigányos, verbunk, sűrű legényes.

Technikai feladatok

Hangsúlyozás.

Vonásnemek.

Magas fekvések.

Egyujjazás.

Hangképzés, díszítés (terces körülírás).

Közjátékok.

Aszimmetria (Lassú magyar, Román forgató).

Zenei anyag 13.

Vajdaszentivány, Magyarpéterlaka. Verbunk, Sebes forduló, Lassú, Korcsos, Cigánycsárdás dallamok.

Technikai feladatok

Gyors tizenhatod-menetek.

Közjátékok.

Vonásnemek.

Magas fekvések II-VI.

Sebes forduló, Korcsos hangsúlyozása, hármaskötés.

Előke és díszítés összekapcsolása, sűrű trilla.

Hangképzés.

Zenei anyag 14.

Az északi népzenei dialektus ismeretanyagának bővítése: Gömör. Juhásznóta, lassú csárdás, friss csárdás.

Technikai feladatok

Formulák magas fekvésekben (patronszerű gyors futamok).

Giusto játékmód.

Parlando-rubato előadásmód.

Dallamtanulás énekkel együtt.

Kontrakíséret.

Zenei anyag 15.

A Székelyföld ismeretanyagának bővítése: Csíkszentdomokos. Hegedű, kontra és gardon.

Zenei anyag 16.

Székelyföld: Gyimes. Féloláhos, verbunk, lassú magyaros, sebes magyaros, lassú csárdás, sebes csárdás, kettős jártatója és sirülője, héjszák (kb. 30 dallam).

Technikai feladatok

Hegedűtartás és vonókezelés.

II. fekvés mint alapfekvés.

Egyujjazás, speciális ujjrendek.

Tizenhatod-játék az alsó fél vonón.

Speciális kötések és vonásnemek.

Aszimmetrikus játék (lassú magyaros), szinkópás lüktetés (kettős jártatója és sirülője).

A táncok összekapcsolása.

Gardonkíséret.

Zenei anyag 17.

Ádámos. Magyaros, lassú, székely verbunk, féloláhos, szökő, „szegényes”.

Technikai feladatok

Tizenhatod felosztású menetek, zárlatok, nyolcadoló lüktetés (lassú), speciális vonásnemek.

Aszimmetrikus játékmód (szegényes), ritmikus játék.

Zenei anyag 18.

Moldva. Magyar és román táncdallamok: Magyaroska, stîca, sîrba, ruszászka, polka, bolgáros, ruca, virágtánc, ardeleanka, sîrba studencilor, kettős (de doi), csaszu, kecskés, drumul dragului (táncként egy dallam).

Technikai feladatok

Pontozott ritmusok, staccato játékmód, gyors játék.

Tizenhatodos húr váltások, speciális díszítés és vonókezelés.

Tánckíséret, motivikus jellegű improvizálás.

Színpadai zenekari szám összeállítása – különböző hangszer összeállítások.

23.3.2. Népi brácsa

Technikai fejlesztés

A Népi brácsa főtárgy esetében az anyagismeret egyes témaköreihez kötődően az alábbi elemeket kell folyamatosan fejleszteni a növendék képességei, készségei, előtanulmányai figyelembevételével:

- helyes testtartás, hangszertartás,
- hangképzés,
- intonáció,
- harmonizálás,
- hangszerkezelés, vonókezelés,
- vonásnemek,
- helyes, differenciált ritmus és tempó,
- a stílusos előadásmód technikai összetevői,
- a zenei stílus és az előírások megvalósítása,
- állóképesség.

Anyagismeret

Zenei anyag 1.

A bartóki I. népzenei dialektus: Dunántúl.

Ugrós, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (kétféle hangnemben – pl. A-D), valamint „Kalocsai mars”, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (C, D hangnemekben).

Technikai feladatok

Lassú és gyors esztam, illetve lassú dúvő.

Vonóindítás, vonóváltás, különféle hangsúlyozási módok.

Modális és funkciós harmonizálás-módok.

Négyhúros brácsán C, D és A hangnemekben egyszerűbb harmonizálás, illetve akkordmenetek az első és második fekvésben.

Egy-egy dallamnál több variáció elsajátítása (az improvizálás előkészítése).

A dallamok énekes változatainak megtanulása.

Kamarazenélési képességfejlesztés: a primás kísérése (a tudatosságtól az automatizmusig).

Zenei anyag 2.

Ismerkedés az erdélyi népzenevel: Kalotaszeg.

Legényes, verbunk, szapora.

Technikai feladatok

Funkciós harmonizálás a háromhúros brácsán.

Az akkordkészlet bővítése: szeptim-, szűkített és váltó-akkordok.

Egy dallam harmóniavázán alapuló minimum három-négyféle akkordozás elsajátítása, variálása (improvizatív alkalmazása).

Több kalotaszegi brácsás vonókezelésének és harmonizálásának összehasonlítása, a különbségek tudatosítása.

Vonózás-variációk.

Tempóartás, „együttlélegzés” a primás játékkal.

Zenei anyag 3.

A bartóki III. népzenei dialektus: Alföld.

Szatmár. Oláhos, kondástánc, cigánytánc, csendes, csárdás, ugrós, magyar verbunk, juhásznóta (minimum két hangnemben: A D).

Technikai feladatok

Jellegzetes akkordmenetek és vonásnemek elsajátítása háromhúros brácsán.

Bonyolultabb akkordmenetek négyhúros brácsán A és D hangnemekben (ifj. Horváth András népi zenész játékmódja alapján), valamint C-G, illetve G-D húrokon a szatmárökörítői és a tiszta-kóródi zenekar alapján.

A vonás- és akkordvariációk stílushű használata.

Brácsaszólam megtanulása autentikus népzenei hangfelvételtől (a dallamok lejegyzésével, figyelemmel a zenészek lehetséges tévesztéseire).

A vonókezelés helyes értelmezése és elsajátítása videofelvétel segítségével.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Zenei anyag 4.

A bartóki IV. népzenei dialektus: Erdély (folytatás).

Szék: sűrű tempó, ritka tempó, verbunk, négyes, csárdás, lassú, porka, hétlépés.

Technikai feladatok

Ifj. Ádám István széki kontrás harmóniakészlete, harmonizálási módjának elsajátítása és összevetése más széki kontrásokéval (pl. Mikó Albert, Moldován György).

„Szalasztott” vonóindítás és hangsúlyozás.

Az előke tudatos alkalmazása vonóváltásnál.

A primás hangsúlyozásmódjának ismerete.

A különböző tánc típusok tempóinak pontos ismerete.

Lejegyzés és visszatartás autentikus népzenei hangfelvételtől.

A zenei folyamat egészének vizsgálata, egy-egy hosszabb zenei folyamat törvényszerűségeinek felismerése és alkalmazása.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Zenei anyag 5.

Erdély (folytatás): Ördögösfüzes.

Ritka és sűrű fogásolás, lassú csárdás.

Technikai feladatok

Dallamhangokra épülő dúr harmonizálás.

A „ritka fogásolás” sajátosságos vonózásának elsajátítása.

Zenei anyag 6.

Erdély (folytatás): Kalotaszeg.

Csárdás, „Hajnali” A-G hangnemekben.

Technikai feladatok

Az első évfolyamban elsajátított technikák tökéletesítése.

Négyhúros brácsán Culi János „Kucsi” akkordkészletének és játékstílusának megtanulása a magyarlónai zenekarral készült felvételek alapján.

Zenei anyag 7.

Az északi népzenei dialektus területeiről Palócvidek, Csallóköz, Mátyusföld. Verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudánóták, kanásztánc, alkalomhoz kötött dallamok (pl. lakodalmások – menyasszonytánc).

Technikai feladatok

Négyhúros brácsán és hegedű-kontrán funkciós akkordmenetek megtanulása.

Eredeti felvételtől a kontrakíséret megjegyzése.

Egy-egy dallam kíséretében egyéni variációk, stílusos improvizálás gyakorlása.
Egy-egy ismeretlen dallam stílusos megharmonizálása első hallás után.

Zenei anyag 8.

Erdély (folytatás): Magyarpalatka, Magyar-szovát.

Ritka magyar, sűrű magyar, verbunk, négyes (magyar tánc), korcsos, szökős, ritka csárdás, sűrű csárdás, lassú cigánytánc, román táncok, alkalomhoz kötött dallamok (pl. halottkísérők).

Technikai feladatok

Dúr harmóniasorok és ennek helyi jellegzetességei.

Vonókezelés elsajátítása, vonásnemek.

Kiemelkedő brácsás egyéniségek játékstílusának összehasonlítása, a különbözőségek tudatosítása (Magyarpalatka: Kodoba Béla, Moldován Emerik, Mácsingó Sándor, Radák Mihály, Magyar-szovát: Botezán János, Huszár Sándor).

Vonásvariációk.

A belső hangsúlyozás és aszimmetria gyakoroltatása, szigorúan a primás játékához igazodva.

A passzív dalkincs növelése: énekes dallamok megtanulása.

Zenei anyag 9.

Vas és Sopron megye. Régi magyar tánczene, korai verbunkos stílus, nyugat-dunántúli népi táncdallamok megismerése. Tendl Pál, Tendl Vilmos, Csejtei István zenekara.

Technikai feladatok

A bécsi klasszikus zenéhez legközelebb álló népzene stílusjegyeinek elsajátítása, kiemelt figyelemmel a harmonizálásra.

Zenei anyag 10.

A dunántúli népzenei dialektusterület (folytatás): Rábaköz. Kanásztánc, verbunk és frisse, lassú csárdás, friss csárdás.

Technikai feladatok

Dallamtanulás, majd minden dallam automatikus transzponálása különböző hangnemekbe: A-D-G-C.

Zenei anyag 11.

Erdély. Kalotaszeg-Mezőség: Bonchida.

Magyar táncrend: Lassú magyar, sűrű magyar, verbunk, lassú csárdás, sűrű csárdás. Román táncrend: román forгатós, lassú cigányos, gyors cigányos, barbunc, sűrű legényes.

Technikai feladatok

A már megismert, bonyolult akkordkészletű négyhúros brácsajáték után az egyszerűbb, más jellegű bonchidai harmonizálás elsajátítása (Kalló János és Ádám József játéka alapján).

A hegedű-kontra kéttagú banda játékmódja (Pusztai Sándor és ifj. Kolbász Béla játéka alapján).

Eredeti hangfelvételek lejegyzése.

Vonókezelés.

Stílusos játék.

Zenei anyag 12.

Székelyföld: Vajdaszentivány, Magyarpéterlaka. Verbunk, sebes forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás.

Technikai feladatok

Vonásnemek különbözőségének összehasonlítása Horváth Mihály vajdaszentiványi, és Ponci Gyula péterlaci brácsás játékában.

A harmonizálás és az akkordkészlet összehasonlítása Horváth Mihály és Ponci Gyula játékában.

Ritmusvariációk egy-egy tánc kíséretében.

Zenei anyag 13.

Az északi népzenei terület zenei ismeretanyagának bővítése: Gömör.

Juhásznóta, lassú csárdás, friss csárdás.

Technikai feladatok

Molnár Kálmán brácsás bonyolult akkordmeneteinek elsajátítása négyhúros brácsán, a magasabb fekvésekben is.

A töltőszólam és a dallamjáték közötti játékmód, az ún. „dallamimitáló harmonizálás” elsajátítása a juhász-repertoárban.

Seres Kálmán kontrás egyszerűbb harmonizálása és összevetése Molnár Kálmán játékával.

A stílusos improvizálás gyakorlása, saját variációk létrehozása.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel, különös tekintettel a juhászanyag parlando-rubato előadásmódjára.

Zenei anyag 14.

Székelyföld: Ádámos. Magyaros, lassú, székely verbunk, féloláhos, szökő, szegényes, pontozó.

Technikai feladatok

A Küküllő menti dallamkincs és a táncok megismerése.

Egyedi vonásnemek Kozák József brácsajátékában.

Az adámosi zenekar játékának összehasonlítása más Küküllő menti zenekarokéval (Magyarkirályfalva, Magyarózd, Dombó, Magyarbece, Szászcsávás).

23.3.3. Népi bőgő/cselló

Technikai fejlesztés

A Népi bőgő/cselló főtárgy esetében az anyagismeret egyes témaköreihez kötődően az alábbi elemeket kell folyamatosan fejleszteni a növendék képességei, készségei, előtanulmányai figyelembevételével:

- helyes testtartás, hangszertartás,
- hangképzés,
- intonáció,
- harmonizálás,
- hangszerkezelés, vonókezelés,
- vonásnemek,
- helyes, differenciált ritmus és tempó,
- a stílusos előadásmód technikai összetevői,
- a zenei stílus és az előírások megvalósítása,
- állóképesség.

Anyagismeret

A nagybőgő és a gordonka hangszereket a magyar nyelvterület népi zenekari gyakorlatát mintául véve együtt tanítjuk (a bőgősök ritka kivétellel mind csellón kezdik tanulmányaikat, mivel a népzeneben a kétféle hangszereken nagyjából ugyanazt kell megszólaltatni).

A népi nagybőgőn a legmélyebb húrt (E-húrt) nem használják, illetve fel sem teszik hangszerükre. Így a hangszer hangolása: „G-D-A”. Ha a hangszer kéthúros, akkor a hangolása lehet „G-D”, vagy „G-C”. Néhány erdélyi, mezőségi faluban egyhúros hangszert használnak; ilyenkor általában „C” hangra hangolják a bélhúrt.

A népi cselló (amely általában bélhúros), mérete egyezik a 4/4-es gordonkáéval. A népi gyakorlatban használt csellónak három húrja van, amelynek hangolása a legmélyebb húrtól kezdve: „C-G-D”, tehát a gordonka legvékonyabb húrját, az „A”-t nem használják.

A vonó a barokk viola da gamba vonójához hasonlítható: rövid, de erős (házi készítésű, lószőrrel felszerelt).

A zenei anyag kiválasztását és mennyiségét mindenkor a tanuló technikai fejlettsége, muzikalitása, zenei érettsége határozza meg.

Zenei anyag 1.

A) A bartóki I. népzenei dialektus: a dunántúli tánczene kísérete

„A-D” hangnemekben. Ugrós, lassú csárdás, friss csárdás.

B) Kalocsai tánczene kísérete „C-D” hangnemekben: mars, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk.

C) A bartóki IV. népzenei dialektus, Erdély, Kalotaszeg.

Tánczene-kíséret „A-G” hangnemekben: legényes, verbunk, szapora.

D) Erdély, Székelyföld: sóvidéki tánczene kísérete „A-D” hangnemekben: verbunk, szöktetős, jártatos, forgatós.

Technikai feladat

A dúvó vonás alkalmazása egyenletes ritmusban, mérsékelten gyors tempóban (legényes, lassú csárdás, forgatós), illetve az alapvonások ismerete (détaché, martelé, legato).

Követelmények

Az alapvonások játszása hajlékony, szép hangon bőgőn és csellón (ugrós - dus - mars, lassú és friss csárdás, dúvó, verbunk).

A húr- és vonóváltó-műveletek tudatos előkészítése és végrehajtása.

Tiszta intonáció (a kar és a kézfej szerepe).

A fekvésváltások előkészítése, beillesztésük a zenei folyamatba, valamint könnyed, zavartalan eljátszásuk középtempóban.

Dinamikai váltások gyakorlása.

Kotta nélküli játék a stílus követelményeinek megfelelően.

A játszott dallamok formai-szerkezeti tagolásának ismerete.

Eligazodás a bőgő, illetve cselló hangolású hangszeren.

Eligazodás a kontrás által fogott akkordokon és azok felismerése a fogásmódok alapján is.

Törekvés a tempótartásra, hallás utáni dallalmtanulásra.

A dallamok énekes változatainak megtanulása.

Transzponálás D-A-C hangnemekbe.

Hangsúlyozás, hangindítás.

Zenei anyag 2.

A) Az alföldi népzenei dialektusból: szatmári tánczene kísérete

„A” hangnemben. Magyar verbunk, csendes, lassú csárdás, cigánytánc, kondástánc, ugrós, juhásznóta, oláhos.

- B) Erdély (folytatás): széki tánczene kísérete „A” hangnemben.
Verbunk, lassú, csárdás, porka, hétlépés, négyes, sűrű tempó, ritka tempó.
- C) Erdély (folytatás): ördögösfüzesi tánczene kísérete „A-D-G” hangnemekben.
Ritka és sűrű fogásolás, lassú csárdás.
- D) Erdély (folytatás): kalotaszegi tánczene kísérete „A-G” hangnemekben. Csárdás, „Hajnali”.

Technikai feladatok

A növendék tudja és alkalmazza

- bőgőn és csellón egyenletes ritmusban, mérsékelten gyors tempóban is a szimmetrikus és az aszimmetrikus dúvó vonásokat,
- a lassú és a verbunk „merítéses” vonásokat, a ritka és sűrű fogásolás vonásait, a hajnali-táncdallam „tapasztott” vonását, illetve az alapvonásokat (détaché, martelé, marcato, legato).

Követelmények a zenei anyag elsajátításával kapcsolatban

A növendék legyen képes

- a különböző tánc típusokat az adott hangnemben lezárni (Magyar verbunk),
- a műfaji váltások magabiztos végrehajtására („Csendes”-Lassú, Csárdás, Porka-Hétlépés, sűrű-ritka tempó, lassú-csárdás, ritka-sűrű fogásolás, hajnali-csárdás),
- a parlando-rubato előadásmód megszólaltatására,
- hangsúlyozásra,
- különböző vonásnemekkel a belső hangsúlyozásra,
- aszimmetrikus dúvó vonást külön vonóval is létrehozni (Négyes, lassú),
- a szatmári, széki és kalotaszegi kíséretet (legalább az egyiket) csellón is megszólaltatni,
- tánczenei folyamat kíséretének eljátszására,
- megtanulni a dallamok énekes változatait szöveggel is,
- fogások alapján ránézésből is felismerni a kontrás által játszott harmóniákat és azokat tudja követni hangszerén,
- az aszimmetrikus játékmód elsajátítására (ördögösfüzesi ritka fogásolás),
- énekes kísérésére,
- a közjátékok felismerésére, tonalitásának (relatív hangmagassági viszonyokon alapuló) meghatározására
- sorzáró képletek, záróformulák alkalmazására.

Zenei anyag 3.

A) Ismerkedés az északi népzenei dialektussal. Népi tánczenekíséret tanulása a következő tájegységekről: Palócföld, Csallóköz, Mátyusföld.

Verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták, kanásztánc, menyasszonytánc.

B) Erdély (folytatás): mezősegi tánczenék kísérete - Magyarpalatka, Magyarország. Ritka és sűrű magyar, négyes, lassú cigánytánc, ritka csárdás, szökös, sűrű csárdás, korcsos.

C) Dunántúl (folytatás): Vas és Sopron megyei táncdallamok kíséretének megtanulása. Régi magyar tánczenék, korai verbunkosok, nyugat-dunántúli táncdallamok.

Rábaközi táncok kísérete. Verbunk és frisse, dus, kanásztánc, lassú friss csárdás, dudanóták.

Technikai feladatok

Legyen tisztában az egyes területek zenei formai egységének fogalmával, tudja a primást követni a kontrással összhangban (különös tekintettel a friss csárdásokra).

Követelmények a zenei anyag elsajátításával kapcsolatban

A növendék legyen képes

- a pizzicato különböző fajtáit alkalmazni,
- stílusos improvizálásra bőgőn és csellón is (vonásnemek váltogatására),
- a friss csárdások gyors tempójának megtartására, illetve finom módosulásaira (a friss gyorsuló tempói, illetve friss utáni újabb váltás lassúra),
- árnyalt zenei előadásmódra, különösen az alkalomhoz kötődő dallamoknál,
- a bécsi klasszikus zenéhez legközelebb álló népzene stílusjegyeinek elsajátítására,
- zenekari összjátékra,
- az aszimmetria árnyalt kifejezésére (pl. ritka magyar, négyes, korcsos, lassú cigánytánc),
- belső hangsúlyozásra,
- énekes kísérésére,
- improvizálásra az adott stíluson belül, illetve transzponálásra „D-A-G” hangnemekbe,
- a dallamok énekes változatait szöveggel is megtanulni, többek közt a helyes prozódia érdekében

Zenei anyag 4.

A) Nyugat-Erdély (folytatás): bonchidai tánczenék kísérete „A-D-G” hangnemekben. Lassú-sűrű magyar, lassú-sűrű csárdás, román forgató, lassú és gyors cigányos, verbunk, sűrű legényes.

- B) Vajdaszentiványi és péterlaci táncok kísérete. Verbunk, sebes forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás.
C) Méhkeréki és eleki táncok kísérete „A-D” hangnemekben.

Technikai feladatok

Tudja a különböző tánc típusok tempóit és azok műfaji váltásait magabiztosan végrehajtani.

Alkalmazza az alapvonásokat (esetleg német kápás vonóval is) és a talpas pizzicatót mérsékelten gyors tempóban is.

Követelmények a zenei anyag elsajátításával kapcsolatban

A növendék legyen képes

- a helyes hangsúlyozásra (sebes forduló, korcsos),
- a különböző vonásnemek összekötésére, variációira,
- a közjátékok magabiztos kíséretére mind ritmikailag, mind hangnemileg,
- aszimmetria „lekövetésére”, különös tekintettel a román forgatóásra, az ardelenescura és a lungára,
- a különböző tánc típusokat helyes hangnemben lezárni (lassú és sűrű magyar, sebes forduló, korcsos),
- a műfaji váltások magabiztos végrehajtására ritmikailag és hangnemileg is,
- ritmikus vonókezelésre, rövid különvonások, csúcsnál alkalmazott gyors indításra,
- speciális vonásnemek variálására,
- a dallamok énekes változatainak megtanulására szöveggel is,
- énekes kísérésére,
- hallás utáni dallamtanulásra,
- a megtanult dallamokat kotta nélkül előadni.

Zenei anyag 5.

A) Az északi népzenei dialektus folytatása: Gömör megye népzeneje. Juhásznotha, lassú és friss csárdás.

B) Székelyföld (folytatás): Csíkszentdomonkos népzeneje. Verbunk (magyarországi), cepel.

C) Gyimesi népzene. Féloláhos, verbunk, lassú és sebes magyaros, lassú és sebes csárdás, kettős jártatója és sírülője, héjszák.

D) Ádamos népzeneje. Magyaros, lassú, székely verbunk, féloláhos, szökő, szegényes.

E) Moldvai népzene. Magyaros, öves, kezes, gergelytánc, erdélyes, virágtánc, kecskés, kettős, bolgáros, oroszos, stica, polka, sîrba, ruca, sîrba studencilor, drumul dragului (táncként egy-egy dallam).

Technikai fejlődéssel összefüggő követelmények a zenei anyaghoz kapcsolódva

A növendék legyen képes

- a parlando-rubato, giusto játékmódra,
- a megtanult dalokat stílusosan, kotta nélkül játszani,
- a műfaji váltások (különböző tánc típusok között) magabiztos végrehajtására (ritmikailag és hangnemiileg),
- a dallamok énekes változatainak megtanulására szöveggel is,
- énekes kísérésére,
- hallás utáni dallamtanulásra,
- a dallamok hallás utáni lekottázására,
- sorzáró ritmusképletek ritmikailag helyes, zeneileg stílusos alkalmazására, az ütőgardon alapritmusainak pontos, stílushű elsajátítására,
- felismerni a csiki és a gyimesi ritmizálás hasonlóságait, illetve különbözőségeit,
- az aszimmetrikus kíséretre ütőgardonon (magyarországi verbunk, lassú magyaros, szegényes),
- a szinkópa, valamint az aszimmetrikus ritmusú táncdallamok ritmikailag pontos kísérésére ütőgardonon (Kettős jártatója és sírülője),
- színpadi produkcióra alkalmas zenekari darabok összeállítására.

23.3.4. *Tekerő*

A tekerő főtárgy tanításának célja olyan népzeneészek képzése, akik képesek a hagyományos magyar népzenei darabok stílushű, hiteles és zenei élményt adó megszólaltatására és továbbadására.

Célja a beszélt anyanyelvhez hasonló, zenei anyanyelvi szintű tudás megközelítése, a növendékek bevezetése a népzenebe.

A tanuló a zeneiskolában szerzett hangszeres és elméleti felkészültségére alapozva sajátítson el olyan szakmai tudást és általános zenei műveltséget, amely alkalmassá teszi felsőfokú tanulmányok folytatására, illetve a közművelődés területén középfokú zenei felkészültséget igénylő munkakör ellátására.

A tekerő tanításának célja továbbá, hogy megismertesse meg a tanulóval

- a tekerőn keresztül is a magyar népzene főbb stílusrétegeit, népzenei dialektusait,
- a népzene variatív és improvizatív jellemvonásait,
- a magyar népzene főbb műfajait,
- a magyar népzene előadásmódját,
- a hangszerkezeléshez szükséges, minél tökéletesebb technikai fogásokat,
- a tekerő működési elvét, beállításának módszereit,
- a hangszerre jellemző díszítésmódokat és egyéb zenei, valamint kifejezésmódbeli lehetőségeket.

A tekerő tanításának célja, hogy fejlessze a növendék

- hallását,
- magyar nyelvi, zenei és prozódiai érzékét,
- stílusérzékét,

- improvizációs készségét,
- zenei fantáziáját, zenei emlékezetét,
- zenei ízlését, a zenei karakterek iránti érzékenységét,
- technikai adottságait,
- előadókészségét.

Segítse a növendéket abban, hogy képessé váljon önálló műsor összeállítására.

Adjon teret a tanuló kreatív megnyilvánulásainak. Tegye fogékonnyá és nyitottá más népek (például a szomszédos népek) és más zenék (például klasszikus zene, kortárs zene) befogadására.

A tanuló ismerje meg tanulmányai során

- hangszer múltját itthon és Európában,
- hangszer repertoárját, és a dallamanyag előadói hagyományát
- a magyar népzenei dialektusterületeket, azon belül hangszer előfordulását a nyelvterületen belül,
- a magyar népzene stílusait és az egyes stílusok jellemző zenei vonásait,
- hangszer irodalmát, jelentősebb népzene kutatók munkásságát, és azok írásait,
- a jelentősebb népi adatközlőket és a rájuk jellemző előadói stílusjegyeket.

A tanuló legyen képes a tekerő tárgy tanulása során:

- elemezni a népdalokat és népi dallamokat zenei ismérvek alapján (beleértve a formai, szerkezeti, valamint harmóniai vonásokat is)
- énekes dallamok megformálására hangszerén, az adott zenei stílusnak és földrajzi területnek megfelelő hagyományos módon,
- a dallamok díszítésére a stílus adta kereteken belül,
- természetes, oldott hangszerkezelésre,
- a jobb és bal kéz játszóméchanizmusának összehangolására,
- tiszta intonációra,
- dinamikailag árnyalt és kifejező hangképzésre,
- zenei és technikai szempontból tudatos, elemző gyakorlásra,
- technikájának önálló továbbfejlesztésére,
- hangszeres népzenei darabok önálló megtanulására (ha ehhez szükséges, lejegyzésére hangfelvételtől).

Technikai fejlesztés

Sokoldalúan fejlessze a tanuló technikáját az alábbi elemek tekintetében:

- hajlékony, szép hangon a fődallamokat játszani, megfelelő billentéstechnikával,

- a „leváltó-technika” elsajátítása,
- a dallam fő hangjainak körülírása,
- tudatosan előkészíteni és végrehajtani a dallam- és ritmusvariációkat (recsegés-formulák, sorzárlatok),
- a tiszta intonáció,
- a fekvésváltások előkészítése és könnyed beillesztése a zene folyamatába, majd zavartalanul, középtempóban eljátszani,
- bal kézben három és négy ujjal játszani és a megfelelő ujjrend alkalmazása,
- megfelelő dinamikai váltások,
- a megtanult dalokat kotta nélkül játszani a zenei tartalom kifejezésének igényével,
- tempótartás,
- különböző műfajok összekapcsolása és lezárása,
- hallás utáni dallamtanulás,
- a dallamok énekes változatainak megtanulása,
- transzponálás „B-A” hangnemekbe,
- hangsúlyozás, hangindítás.

Egyenletes ritmusban, mérsékelt gyors tempóban is az egyenletes negyed, illetve nyolcad mozgású, valamint az aszimmetrikus ritmusok, sorvégi záróformulák megszólaltatása.

Váljon képessé a növendék

- a különböző dallamokat, táncok kísérődallamait az adott hangnemben lezárni,
- a műfaji és stílusváltások magabiztos végrehajtására (parlando, rubato, giusto, illetve énekelt népdal-tánczene),
- a parlando-rubato előadásmód kíséretében alkalmazott, kitartott hangok megszólaltatására,
- különböző leváltó-hangokkal a belső hangsúlyozásra,
- tánczenei folyamat kíséretének megfelelő eljátszására,
- a dallamok énekes változatainak megtanulására (szöveggel),
- énekes kísérésére,
- a triola ritmus pontos megszólaltatására,
- megfelelő sorzáró dallamképletek (formulák) alkalmazására,
- más hangszerrel való együttjátszásra (tekerő-duda, illetve tekerő-klarinet).
- az ujjrendek különböző, speciális fajtáit alkalmazni,
- tempótartásra,
- árnyalt zenei előadásmódra, különösen az alkalomhoz kötődő dallamoknál,
- aszimmetrikus dallamok előadására,
- improvizálásra adott stíluson belül, illetve a dallamok. transzponálására „D-A-G” hangnemekbe, dallamdíszítések váltogatására,

- hangnemváltásra (üreshúros, illetve kvart indítású dallamoknál),
- speciális hangolásmódok elsajátítására (dupla-dallam oktáv-, kvart-, illetve kvintpárhuzamban, egy tekerővel),
- a különböző ritmusok összekötésére, variációira,
- a közjátékok magabiztos kíséretére mind ritmikailag, mind hangnemileg,
- ritmikus kerékforgatásra, rövid „különvonások”, a tekerő hajtókarával alkalmazott gyors, illetve szaggatott indításra,
- többféle kromatikus menet összekötésére, variációira,
- esetleg a többszólamúság alkalmazására a tekerőzenekarokban (kvint- és kvartpárhuzamok több tekerővel).

Anyagismeret

Zenei anyag 1.

Az Alföld – benne kiemelten Dél-Alföld. A bartóki III. népzenei dialektusterülettel való kezdést indokolja, hogy a tekerő e területen maradt fenn legtovább.

Táncdallamok és kíséretük „B” hangnemben. A megfelelő giusto tempójú dallamokon a ritmuskísérő recsentés gyakoroltatása.

Népdalok kíséretmódja: parlando rubato népdalok egyszerű bourdon-kísérete

(„duda-basszus” játékmód), valamint a táncdallamok kísérete „oláhos” és friss csárdás dallamokban.

Zenei anyag 2.

Jeles napok és a hozzájuk kötődő szokásdallamok.

Farsangi-húsvéti dalok, Szent Balázs; Szent Gergely; Szent Iván napja, Luca napja. Karácsony: karácsonyi köszöntők, betlehemesek és regős énekek valamint újévköszöntők. Névnepköszöntők – Szent István, Szent János stb.

Zenei anyag 3.

Az Alföld ismeretanyagának bővítése.

Tánczene kísérete „A-B” hangnemekben: halk-„dudabasszus”-kíséretmód, lassú és friss csárdás, oláhos stb.

Zenei anyag 4.

Az I. népzenei dialekturterülettel való ismerkedés: Dunántúl.

Táncdallamok kísérete „A” hangnemben.

Bourdonkíséret lassú tempóban, valamint a recsegés tanulása giusto dallamokon: lassú és friss csárdás, valamint ugrós.

Zenei anyag 5.

Kalocsai táncok kísérete „C-D” hangnemben. Mars, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk.

Zenei anyag 6.

Rábaközi táncok kísérete „A” hangnemben. Dus, lassú csárdás, friss csárdás.

Zenei anyag 7.

Magyar történeti dallamok a XVI. századtól, régi magyar tánczenék (kb. 40 dallam).

Vokális dallamok megtanulása szöveggel is.

Zenei anyag 8.

Ismerkedés a tekerő európai zenetörténeti anyagával.

A) Bretagne-i tánczenék kísérete „G-A-B-C” hangnemekben (kb. 15 dallam).

B) Occitan (trubadúr) zenei hagyomány (kb. 10-20 dallam).

C) Olasz és német reneszánsz táncdallamok és kíséretük „G-A-B-C” hangnemekben (kb. 6-6 dallam).

D) Francia barokk udvari zene „C” hangnemben (kb. 15 dallam).

Zenei anyag 9.

A dunántúli népzenei repertoár bővítése az alábbiakkal:

A) Bakony és Balaton környéki népdalok (kb. 10 dallam).

B) Somogy megye népzeneje (kb. 30 dallam).

C) Rábaköz és Szigetköz népzeneje (táncenként 4-4 dallam).

D) Vas és Zala megye népdalai (kb. 20 dalam).

Zenei anyag 10.

Az északi népzenei repertoár bővítése az alábbiakkal:

A) Gömör megye népzeneje: balladák, juhásznóta, lassú és friss csárdás (kb. 10 dallam).

B) Egyéb palóc (pl. Mátravidék, Ipoly-mente) és egyéb északi népzenei dialektusú dallamrepertoár: a dudanóták

23.3.5. *Citera*

A citera tárgy középfokú tanításának alapvető célja az alapfokon megszerzett tudás elmélyítése, hogy a tanuló képessé váljon középfokú zenei végzettséget igénylő munkakör ellátására a közművelődés területén, valamint felkészülhessen a felsőfokú tanulmányokra.

A citera tárgy oktatásának további célja, hogy a növendék ismerje a magyar citera valamennyi típusát, azok kialakulást, fejlődését; a hangszer elterjedtségét és helyét a magyar népzében; ismerje az interetnikus vonatkozásokat, kapcsolatát az énekes népzével; továbbá a citerazene autentikus forrásanyagát, hangszeres repertoárját, előadói hagyományát, a jelentősebb adatközlők előadói stílusjegyeit. Lehetőség nyílik megismerni a hangszer múltját és jelenét; megtanulni az általános táji- és előadásbeli stílusjegyeket; tanulmányozni a mára már hozzáférhető számos eredeti felvételt – ezáltal felismerni a belső hangsúlyokat és a variálási lehetőségeket; valamint a citera szakirodalmát is. Nyerjen betekintést a hangszeres és vokális népzene gyűjtésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretekbe (a rendelkezésre álló lehetőségek szerint terepen is), valamint ismerkedjen meg a népzenei archiválás történetével és a különböző korszakok technikai lehetőségeivel. Ismerje meg a legfontosabb népzene gyűjtői életműveket, a népzenei gyűjtéseket őrző és feldolgozó intézményeket, és az ott található legfontosabb gyűjteményi egységeket.

Tudatos gyakorlás során alakuljon ki könnyed és magabiztos hangszerkezelés, a virtuóz technika, a fejlett forma-, ritmus- és tempóérzék, biztos memória és improvizációs készség. A tanuló képessé válik önállóan hallás után vagy kottából történő dallamtanulásra, hangfelvétel szakszerű lejegyzésére, a hagyományos játékmódok pontos megfigyelésére, szóló- és kísérő funkció ellátására különböző összetételű hangszeres együttesekben, adott népzenei dialektus előadói hagyományára épülő rögtönzőkészségre, a dallamok díszítésére a stílus adta kereteken belül. Képes továbbá – a népzene és a műzene stílusjegyeinek pontos ismeretével, valamint zeneesztétikai szempontok bevonásával – koncertprogram, színpadi tánczenei kíséretének összeállítására és előadására.

A növendék a program végén rendelkezék biztos zenei és általános memóriával, megfelelő népzenei repertoárral (~500 énekes és hangszeres dallam), játéktechnikai- és stílusismerettel; valamennyi népzenei dialektusterületről kidolgozott zenei összeállítással; tánckíséreti tapasztalattal; színpadi rutinnal (szóló és kamarazenei formációkban egyaránt) és műsorvezetői készséggel; valamint a népzenei forrásanyag áttekintéséhez szükséges alapvető ismeretekkel és technikákkal. Fordítson figyelmet a társas muzsikálásra, rendszeres gyakorlásra, valamint a kitartó, céltudatos munkára.

Technikai fejlesztés

A technikai fejlesztés célja, hogy kialakuljon és tudatossá váljon a megfelelő testtartás, a helyes pengetőfogás, valamint a jobb és bal kéz teljes szinkronja. A növendék képes legyen a különböző ritmusok és hangsúlyok határozott és pontos megvalósítására, a parlando és giusto énekelt dallamok prozódiaileg helyes megszólaltatására, a vokális és instrumentális dallamok fő hangjainak és díszítéseinek értelmezésére és zenei megformálására, valamint forrásértékű népzenei anyagok stílushű újrafogalmazására a tanult játéktechnikai elemek segítségével.

Az elsajátítandó játéktechnikai elemeket ritmika és dallamjáték szempontjából csoportosítjuk, előbbiek a bal kéz, utóbbiak a jobb kéz technikai fejlesztéséhez tartoznak. A megfelelő ritmika szempontjából a legfontosabb játéktechnikai elemek a következők: ritmusaprozás,

ritmusbontás, pergetés, kapkodós játékmód, húrlefogás, esztam, lassú- és gyorsdűvő kíséret, arpeggio, aszimmetrikus ritmizálás, szinkópa ritmus, triolás pengetés, összepergetés. A stílusos dallamjátékhoz az alábbi technikai elemek ismerete szükséges: előkék és utókák, tizenhatodos dallamdíszítések, sorvégi díszítések, körülírás fajtái, sorösszekötő futamok alkalmazása, glisszandók alkalmazása, trillaszerű díszítés, nyomóval való játék, diatonikus játékmód.

További technikai követelmény, hogy a tanuló megfelelően tudja alkalmazni a dallamformálás elemeit parlando és giusto dallamok esetében egyaránt; ismerje és skálaszerűen gyakorolja a citerán hagyományosan használt hangsorokat diatonikus és kromatikus játékmóddal; valamint képes legyen mindkét nyomós, valamint az ujjas balkéz-technika alkalmazására.

Anyagismeret

A hagyományos citerajáték forrásértékű helyszíni gyűjtései a magyar nyelvterületen egyenlőtlenül oszlanak el. A legjobban adatolt terület az Alföld és a Dél-Dunántúl, a Felföldről, Délvidékről és Moldvából azonban csak szórványos adatokkal rendelkezünk. A közelmúlt kutatásainak köszönhetően egyre többet tudunk az erdélyi citerajátékról is. A tananyag elosztása három témacsoport meghatározásával történik. Az első két témacsoport a hagyományos citerajáték elemzésével, reprodukálásával és alkotó interpretációjával, a harmadik az eredetileg nem citerán játszott dallamok megszólaltatásának lehetőségével, citerás szempontú, értő kiválogatásával foglalkozik. Kiegészítésül – a tehetséggondozás eszközeként és a kamarazenei foglalkozások további anyagaként – megemlítünk néhány lehetőséget a zenei kitekintésre.

1. témacsoport: egy adatközlő repertoárjának és játéktechnikájának ismerete, elemző feldolgozása, hiteles előadása. Zenei összeállítás készítésekor a kisebb repertoárral rendelkező előadó vagy kevesebb gyűjtött anyag esetén egy kistájon belül több adatközlő játéknak hasonló szellemű feldolgozása javasolt. Ehhez a témacsoporthoz ajánlott írásbeli feladatként tudományos igényű lejegyzések készítése (megfelelő adatolás, tempójelzés, variánsok jelölése, tonus finalis, dalszöveg) tartozik. Az értékelésnél fontos szempont a stílushűség, az adatközlő több ismert variánsának improvizatív kombinálása. Az anyag kiválasztásánál kiemelt figyelmet érdemel Gáspár Lajos, Magda Imre, Maszlag Józsefné Mecs Balog Mária, Mező Józsefné Bozsik Margit, Sajti Mihály, Szaszko József, Takács Józsefné Tatár Kiss Erzsébet és Takács József, Tuka Zsigmond, Vass Sándor, valamint a Bogdán Imre – Bogdán Sándor és a Balogh József – Nyerges József citeraduó repertoárja.

2. témacsoport: egy adatközlő repertoárjának és játéktechnikájának elemző feldolgozása után a területre jellemző, de a vizsgált adatközlő repertoárjában nem szereplő, a megismert stílusjegyekkel „felöltöztetett” dallamok megszólaltatása. Zenei összeállítás készítésekor a kisebb repertoárral rendelkező előadó vagy kevesebb gyűjtött anyag esetén egy kistájon belül több adatközlő játéknak hasonló szellemű feldolgozása javasolt. Ehhez a témacsoporthoz ajánlott írásbeli feladatként egyszerű lejegyzések készítése (dallamváz, megfelelő adatolás,

variánsok jelölése) tartozik, jelölve a variációs lehetőségeket vagy teljes versszakos, stílushű változatok megalkotása. Az értékelésnél fontos szempont a kiválasztott adatközlő stílusához leginkább kapcsolható dallamtípusok kiválasztása, a megismert variánsok improvizatív kombinálása. Az anyag kiválasztásánál kiemelt figyelmet érdemel Balatinc István; Cuci József; Kócs Imre; Koller József és Dékány János; Magda Imre; Papp Rókus és Bársony Mihály; Szaszko József; Szilágyi Sándor; Tarcsa Sándor, Szántó András és Kovács Lajos; Vass Sándor, Márton István és Orbán István repertoárja.

3. témacsoport: eredetileg nem citerás, magyar népzenei anyagok megszólaltatása citerán. A dallamok kiválasztásánál fontos szempont a hangszer technikai lehetőségeinek kihasználása a bourdon hangzás megőrzése mellett. Ez a témacsoport lehetőséget ad kifejezetten virtuóz, nagy tempójú táncdallamok, aszimmetrikus ritmusok és páratlan ütembeosztású dallamok interpretálására. Ehhez a témacsoporthoz javasolt írásbeli feladatként partitúraszerű lejegyzések készítése tartozik (előadásmód, szerkezet, tempójelzés, népzében előforduló aszimmetrikus ritmusok lejegyzése, javasolt dalszövegek). Az értékelésnél fontos szempont az egyéni munka mértéke, az igényes dallamválogatás és az ötletes, mai előadóművészi szempontokat is figyelembe vevő összeállítások készítése. A feldolgozható területek közül kiemelt figyelmet érdemelnek a hangszeres zene egyes területei (Dunántúl, Dél-Alföld, Erdély, Gyimes, Moldva), valamint a teljes magyar nyelvterület énekes dallamanyaga, tájak szerint részletezve:

- Dél-dunántúli énekes és hangszeres dallamok
- Rábaközi dallamok
- Felföld énekes és hangszeres muzsikája
- Nyíradonyi énekes anyag
- Szatmári muzsika vonószenekekarok játéka nyomán
- Bihari népdalok
- Dél-alföldi dallamok
- Délvidék népzeneje
- Szilágysági énekes és hangszeres dallamok
- Kalotaszegi énekes dallamok és vonós tánczene
- Küküllő menti énekes és táncdallamok füttyszó és vonószenekekarok játéka alapján
- Gyimesi énekes, furulyás- és hegedűs dallamok
- Bukovinai énekes és hangszeres dallamok
- Moldvai énekes anyag (keserves, ballada, lírai dalok, guzsalyas dalok, katonadalok)
- Moldvai furulyás-, tilinkós-, kavalos- és hegedűs táncdallamok

A zenei kitekintés, a további repertoár bővítés lehetőséget ad a tehetséggondozás eszköztárának és a kamarazenei foglalkozások anyagának felfrissítésére. Célja, hogy a tanuló – népzenei készségeit használva – eligazodjon korunk színes zenei világában. Képes legyen más

műfajok képviselőivel alkotó munkára, inspiratív együttműködésre (táncszínházi, bábszínházi, színházi, utcaszínházi produkciók, kreatív zenei műhelyek, szerzői estek, külföldi workshopok, alternatív oktatási irányzatok, stb.); megismerje a népzenei feldolgozásokat és az ehhez kapcsolódó technikákat; részese legyen hangzásbeli és hangszerelési kísérletezéseknek. Emellett fontos más népek népzenejének és régebbi korok zenéjének megismerése is. Ajánlott témakörök:

- Páratlan nyolcadú vagy váltakozó ütemű népzenei anyagok
- Ünnepkörhöz köthető népelemek (karácsony, húsvét, pünkösd)
- XVII. századi magyar vonatkozású források feldolgozása
- Középkori zenei források
- Különböző hangolású citerák használata egy összeállításon belül
- Népzenei feldolgozások technikák elemzése, alkalmazása
- Variációs gyakorlatok (dallamsorra, dallamra, ritmusképletre)

23.3.6. Tamburák

A tambura tárgy oktatásának alapvető célja, hogy a növendék szélesebb rálátással ismerje meg a népi pengetős hangszereket, közvetlenül is betekintést nyerjen a tamburazene hagyományába, ismerje meg e hangszercsalád játéktechnikai lehetőségeit, repertoárját, és a népi többszólamúságot.

A tambura tanulásával a növendék nemcsak a magyar, hanem más európai népek (délszláv, bolgár, török stb.) hagyományos zenéjével is megismerkedhet, ezáltal is gazdagítva zenei és általános műveltségét.

A növendék ismerje meg

- a hangszertípust, annak fejlődését, elterjedtségét és helyét a magyarországi hangszeres népzeneben,
- a tambura hangszercsalád tagjait, ezen belül megfelelő szinten sajátítsa el az adott hangszer játéktechnikai elemeit.

Mint a népi hangszerjátékban általában, itt is követelmény az egyes zenei egységek gyors memorizálása, illetve a teljes dallam fejből tartása, valamint az elsajátított anyag kotta nélküli megszólaltatása. A stílus megragadásában alapvető szerepe van a belső hallásnak, amely segít a sztereotip zenei formulák felismerésében és memorizálásában.

Technikai fejlesztés

A növendék legyen képes

- laza, kiegyensúlyozott pengetésre,
- könnyed és magabiztos hangszerkezelésre,
- különböző hangsorokat, skálákat tisztán és pergőn játszani,
- különböző fekvésben előadni, játszani régi és új stílusú dallamokat,

– más népi hangszerekkel közösen, együttesben játszani.

Helyes test-, hangszer- és kéztartás.

Szabályos húrlefogás.

A parlando-rubato játék elsajátítása.

Tizenhatod-játék dallamjátékban és díszítéseknél.

Skálák: F-, B-, Fisz-, Cisz-, Gisz-, Disz-dúr d-, g-moll, nyolcad és tizenhatod értékkel pengetve.

A dinamika lehetőségek kihasználása a stílus adta kereteken belül.

Az egyes tamburafélék technikai fejlesztésének sajátos elemeit, a hangszerkezelést, a tanulandó anyag tükrében ismertetjük az alábbiakban.

Anyagismeret:

Prímtambura

Dél-Dunántúl, Dél-Alföld magyar népzenei anyaga.

A szomszéd népek tamburás népzenei anyagának megismerése.

Közepes hangterjedelmű hangszeres táncdallamok, ill. népdalok megtanulása, megszólaltatása stílusos díszítésekkel, variációkkal, a harmadik és negyedik fekvés igénybevételével, kvint transzpozíciók használatával.

Zenei ismeretek, a hangszerkezelés fejlesztése:

- Gyakorlatok aszimmetrikus ritmusú táncdallamok megszólaltatásához hangsúlyok, belső hangsúly, alkalmazásával.
- Tizenhatod hangérték és szünet, triola, szinkópa, valamint az esztam kísérettípus ismerete.
- Kétféle pengetési irány alkalmazása.
- Egyszólamú dallamjáték, fekvésben, hármas pergetés alkalmazásával.
- Hangsúlyok, belső hangsúlyok alkalmazása dallamjátékban.
- A negyed hangértékek hármas pergetéssel történő kitöltése.
- Hat és hétfokú hangkészletben szabad variációk, önálló dallamsorok, periódusok improvizálása.
- A gyors esztam és a lassú dúvó kísérettípus ismerete.
- Módosított hangok használata.
- Váltóhangos díszítések.
- Halkítás – erősítés, árnyalt dinamika használata.
- A hangszín változtatás pengetés technikai ismerete.

- A kettőzött húron való játék meghatározó szerepének tudatosítása a népzene stílusos megszólaltatásában.
- Dallamjáték fekvésben, hármás és ötös pergetés alkalmazásával.
- Táncdallamok, ill. népdalok megszólaltatása stílusos díszítésekkel, a népzenei–, előadói gyakorlatban használatos hangnemekben, az ötödik és hatodik fekvés igénybevételével, kvint transzpozíciók használatával. Aszimmetrikus ritmusú (7/8, 9/8, 11/8) táncdallamok megszólaltatása.
- Parlando–rubato dallamok megformálása folyamatos pergetéssel.
- Dominánsszeptim akkordok, dúr és moll akkordok fordításainak ismerete.
- Skálajáték egy húron. Dúr és moll skálák 4#, 4b előjegyzésig, két oktávon élénk tempóban.
- Dallamjáték bourdon kíséret alkalmazásával.
- Skálajáték egy húron. Dúr és moll skálák 4#, 4b előjegyzésig, két oktávon élénk tempóban.
- Automatizmusok kialakítása különösen a húr váltások, fekvésváltások, a helyes hangszertartás, pengetőfogás, kéztartás területén.
- A játéktechnika tökéletesítése révén gyors tempójú hangszeres táncdallamok, megszólaltatása stílusos diatonikus és kromatikus körülírásokkal, futamokkal, triolás, a kettőzött húron szekundos díszítésekkel, a népzenei–, előadói gyakorlatban használatos hangnemekben.
- Játék ff, f, mf, p, pp dinamikai tartományokban, tiszta intonációval, az optimális hangszín megtartásával az oktáv váltások során is.
- A hangterjedelem kibővítése kromatikusan c1–a3–ig.
- A futamtechnika, díszítéstechnika fejlesztése.
- Kromatikus skálák.
- Dúr és moll skálák játéka 6#, 6b előjegyzésig, két – két és 1/2 oktávon élénk tempóban, hármashangzat felbontással.
- Hosszabb játékfolyamat teljesítése biztos tempótartással szóló és kísérő szerepkörben, koncerten és tánckísérő funkcióban tamburazenekarral, vagy más vegyes összetételű együttessel, népdalkörrel, a népzenei–, előadói gyakorlatban használatos hangnemekben

Bassprímtambura és csellótambura

A követelmények és a tanítás szakirányú feladatainak tekintetében a basszprímtambura és a – vele rokon zenei funkciót betöltő – csellótambura tanterv azonos a prímtambura kerettantervével. A prímtamburától részleges eltérő zenekari szerepük indokolja az alábbi kiegészítéseket, hangsúly áthelyezéseket.

Zenei ismeretek, a hangszerkezelés fejlesztése:

- A hangszer hangolásának, helyes tartásának, a pengetés–technikájának ismerete.

- Basszprím/csellótambura szólamok párhuzamos mozgással és ellenmozgással, heterofon dallam és tercparhuzam, improvizatív és rögzült motívumokból építkező obligát szólam.
- Dallamjáték fekvésben.
- Dallam és terc szólam ismerete.
- A harmóniamenet ismerete.
- A basszprím/csellótambura szólam rögzült motívumainak ismerete, használata.
- A basszprím/csellótambura vertikális pozíciója a tamburazenekari szólambeosztásban.
- Hangképet, hangzást, disszonancia–konzonancia váltakozását meghatározó szólamának stíluskeretei.
- A basszprím/csellótambura szólam rögzült motívumainak használata.
- A sorvégi átvezető frázisok, nyugóhangok, ritmikai kiegészítő motívumok stilisztikai jelentősége.
- A basszprím/csellótambura, mint szólóhangszer, mint terc–tambura.
- A basszprím/csellótambura szólam zenekari összetételtől függő determinációi.

Brácstambura

A követelmények és a tanítás szakirányú feladatainak tekintetében a brácstambura tanterv azonos a prímtambura tantervével. A prímtamburától eltérő zenekari szerepe – akkordikus és ritmikai kísérő funkciója – indokolja az alábbi kiegészítéseket, hangsúly áthelyezéseket.

Zenei ismeretek, a hangszerkezelés fejlesztése:

- A hangszer hangolásának ismerete, a brácstambura helyes tartása, a pengetés–pergetés technika transzferálása. Alkalmazkodás a megváltozott menzurális viszonyokhoz.
- Kíséret dúr és moll, valamint domináns-szeptim akkordokkal.
- A kvint transzpozíciók készség szintű megvalósítása.
- A gyors esztam és a lassú dúvó kísérettípus ismerete.
- A tanult akkordmenetek felismerése kottaképről, hagyományos lejegyzésről, hallás útján is.
- A ritmikailag pontos brácstambura játék megalapozása, a gyors és pontos harmóniaváltás előkészítése.
- E–dúr, e–moll, A–dúr, a–moll, D–dúr, C–dúr, Cisz–dúr, Cisz–moll, f–moll, g–moll akkordok lefogásának gyakorlása.
- F–dúr, G–dúr, B–dúr, H–dúr, h–moll, c–moll, d–moll akkordok lefogásának gyakorlása.
- Húrlefogás hüvelykujjal.
- Egyszólamú dallam kísérete dúr, moll és domináns-szeptim akkordokkal.
- Hangsúlyok, belső hangsúlyok alkalmazása dallamjáték kíséretében.

- Árnyalt dinamika, pontos ritmika.
- Szokásos akkordmenetek, kíséreti sémák memorizálása.
- A tanult akkordok biztos intonálása.
- Élénkebb tempójú hangszeres táncdallamok, ill. népdalok harmonizálása és kísérete a népzenei–, előadói gyakorlatban használatos hangnemekben.
- Pontos, gyors harmóniaváltás.
- Bourdon–kíséret brácsstamburán.
- Az akkordmenetek önálló kialakításának, felismerésének előkészítése.
- A moduláció fogalma, felismerése.
- Négyeshangzatok és fordításaik alkalmazása.
- Játék ff, f, mf, p, pp dinamikai tartományokban, tiszta intonációval.
- A tonalitás érzékének fejlesztése.
- Hosszabb játékfolyamat teljesítése E, A, C, D, G, dúr– és moll hármas és négyeshangzatok megszólaltatásával, biztos tempótartással, koncerten és tánckísérő funkcióban.
- Aszimmetrikus ritmusképletek ismerete, használata.
- Dinamikai lehetőségek stílusos kihasználása.
- Parlando– rubato dallamok kísérete folyamatos pergetéssel

23.3.7. Koboz

A koboz tárgy középfokú tanításának alapvető célja az alapfokon megszerzett tudás elmélyítése, hogy a tanuló képessé váljon középfokú zenei végzettséget igénylő munkakör ellátására a közművelődés területén, valamint felkészülhessen a felsőfokú tanulmányokra.

A koboz tárgy oktatásának további célja, hogy a növendék ismerje meg a koboz valamennyi hangolási sémáját és módját (különböző alaphang, prim- és oktávhangolású húrpárok, műanyag- és fémhúrozás); a hangszer elterjedtségét és helyét a magyar népzeneben; ismerje az interetnikus vonatkozásokat, kapcsolatát az énekes népzenevel; továbbá a kobozzene autentikus forrásanyagát, hangszeres repertoárját, előadói hagyományát, a jelentősebb adatközlők előadói stílusjegyeit. Lehetőség nyílik megismerni a hangszer múltját és jelenét; megtanulni az általános előadásbeli stílusjegyeket; tanulmányozni az eredeti népzenei gyűjtéseket – ezáltal felismerni a belső hangsúlyokat és a variálási lehetőségeket; valamint a koboz szakirodalmát is. Nyerjen betekintést a hangszeres és vokális népzene gyűjtésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretekbe (a rendelkezésre álló lehetőségek szerint terepen is), valamint ismerkedjen meg a népzenei archiválás történetével és a különböző korszakok technikai lehetőségeivel. Ismerje meg a legfontosabb népzene gyűjtői életműveket, a népzenei gyűjtéseket őrző és feldolgozó intézményeket, és az ott található legfontosabb gyűjteményi egységeket.

Tudatos gyakorlás során alakuljon ki könnyed és magabiztos hangszerkezelés, a virtuóz technika, a fejlett forma-, ritmus- és tempóérzék, biztos memória és intonáció és improvizációs készség. A tanuló képessé válik önállóan hallás után vagy kottából történő dallamtanulásra, hangfelvétel szakszerű lejegyzésére, a hagyományos játékmódok pontos megfigyelésére, szóló- és kísérő funkció ellátására különböző összetételű hangszeres együttesekben, az előadói hagyományra épülő rögtönzőkészségekre, a dallamok díszítésére a stílus adta kereteken belül. Képes továbbá – a népzene és a műzene stílusjegyeinek pontos ismeretével, valamint zeneesztétikai szempontok bevonásával – koncertprogram, színpadi tánczenei kíséretének összeállítására és előadására.

A növendék a program végén rendelkezék biztos zenei és általános memóriával, megfelelő népzenei repertoárral (~200 énekes és hangszeres dallam), játéktechnikai- és stílusismerettel; kidolgozott zenei összeállításokkal; tánckíséreti tapasztalattal; színpadi rutinnal (szóló és kamarazenei formációkban egyaránt) és műsorvezetői készséggel; valamint a népzenei forrásanyag áttekintéséhez szükséges alapvető ismeretekkel és technikákkal. Fordítson figyelmet a társas muzsikálásra, rendszeres gyakorlásra, valamint a kitartó, céltudatos munkára.

Technikai fejlesztés

A technikai fejlesztés célja, hogy kialakuljon és tudatossá váljon a megfelelő testtartás, a helyes pengetőfogás, valamint a jobb és bal kéz teljes szinkronja. A növendék képes legyen a különböző ritmusok és hangsúlyok határozott és pontos megvalósítására, a parlando és giusto énekelt dallamok prozódiailag helyes megszólaltatására, a vokális és instrumentális dallamok fő hangjainak és díszítéseinek értelmezésére és zenei megformálására, valamint forrásértékű népzenei anyagok stílushű újrafogalmazására a tanult játéktechnikai elemek segítségével.

Az elsajátítandó játéktechnikai elemeket ritmika, dallam- és akkordjáték szempontjából csoportosítjuk, előbbi a bal kéz, utóbbiak a jobb kéz technikai fejlesztéséhez tartoznak. A megfelelő ritmika szempontjából a legfontosabb játéktechnikai elemek a következők: ritmusaprózás, pergetés, triolás pengetés, cimbalomszerű játékmód, arpeggio, aszimmetrikus ritmizálás, szinkópa ritmus, páratlan nyolcadú ritmusok, valamint a moldvai tánc típusok ritmuskísérete. A stílusos dallamjátékhoz az alábbi technikai elemek ismerete szükséges: előkék és utókák, tizenhatodos dallamdíszítések, trillaszerű díszítés, biztos intonáció, hangsorok, játék fekvésben, fekvésváltás. Emellett a növendék ismerje az akkordok lefogásának különböző variációit, összekapcsolásuk szabályszerűségeit a népzenei gyakorlatban legtöbbször előforduló hangnemekben. Legyen képes az akkordfűzések sematikus vázát (fokokban kifejezve) megalkotni, ezáltal más hangnembe transzponálva is megszólaltatni.

További technikai követelmény, hogy a tanuló megfelelően tudja alkalmazni a dallamformálás elemeit parlando és giusto dallamok esetében egyaránt; ismerje és skálaszerűen gyakorolja a kobzon használt hangsorokat; valamint képes legyen a dallamjáték és az akkordjáték ötvözésére, a dallamok fontos hangsúlyainak és dallamalkotó jellegzetességeinek kiemelésére megfelelő kettős-, hármas- és

négyeshangzatokkal. Ismerje a legfontosabb moldvai táncdallamok kíséretét (ritmika és harmónia), gyakorolja – saját vagy más – énekének kíséretét.

Anyagismeret

A koboz az európai gyakorlatban tovább élő, rövid nyakú lantfajta. Népi hangszerként ma Romániában és Moldáviában, a románok és a moldvai magyarok körében található meg, de egyre nagyobb népszerűségnek örvend revival körökben is. Tényként kell kezelnünk azonban, hogy a hagyományos kobozjáték forrásanyaga igen szűkös. A legjobban adatolt terület Moldva, Bukovinából és Barcaságból azonban csak szórványos adatokkal rendelkezünk. A közelmúlt kutatásainak köszönhetően egyre többet tudunk ez utóbbi területek kobozjátékáról is. Az eddig gyűjtött anyag túlnyomó része énekelt vagy hangszerrel (elsősorban hegedűvel) játszott parlando vagy giusto dallamok kíséretére szorítkozik.

A tananyag elosztása – a kobozt szélesebb népzenei és zenetörténeti kontextusba helyezve – négy témacsoport meghatározásával történik. Az első két témacsoport a hagyományos kobozjáték elemzésével, reprodukálásával és alkotó interpretációjával foglalkozik. A harmadik és a negyedik témacsoportot összefoglalóan – a szűkös forrásanyagot kiegészítendő – repertoár bővítésnek nevezzük. E témacsoportok az eredetileg nem kobozon játszott dallamok megszólaltatásának lehetőségével, kobzos szempontú, értő kiválogatásával foglalkoznak. Alkalmasként lehetnek – a tehetség gondozás eszközeként és a kamarazenei foglalkozások további anyagaként – zenei kitekintésre. A témacsoportokon belül funkció szerint elkülöníthető (vagy ötvözhető) a táncdallam játéka szólóban, táncdallam kobozkísérettel, illetve ének kobozkísérettel.

1. témacsoport: egy adatközlő repertoárjának és játéktechnikájának ismerete, elemző feldolgozása, hiteles előadása, valamint moldvai magyar énekek és táncdallamok kobzos parafrázisa e stílusjegyek alapján. Zenei összeállítás készítésekor a kisebb repertoárral rendelkező előadó vagy kevesebb gyűjtött anyag esetén több adatközlő játékának hasonló szellemű feldolgozása javasolt. Az értékelésnél fontos szempont a stílushűség, az adatközlő több ismert variánsának improvizatív kombinálása, a kiválasztott adatközlő repertoárjához leginkább kapcsolható dallamtípusok kiválasztása. Az anyag kiválasztásánál kiemelt figyelmet érdemel Gyöngyös György, Paun Vasile és Antim Ioan játéka.

2. témacsoport: olyan területek népzenejének feldolgozása, ahol a 20. században már nem volt fellelhető a koboz, de feljegyzések bizonyítják egykori használatát. E területek énekes és hangszeres dallamanyagának feldolgozása, kobzos átiratok készítése, hangszerátvitel és szólójáték rekonstruálása. Az értékelésnél fontos szempont az egyéni munka mértéke, az igényes dallamválogatás és az ötletes, mai előadóművészi szempontokat is figyelembe vevő összeállítások készítése. A feldolgozható területek közül kiemelt figyelmet érdemel Bukovina, Máramaros és Barcaság.

3. témacsoport: más népek népzeneje. A kobozt legtovább – egészen a 20. század végéig – használó moldvai magyarok és románok népzeneje mellett ajánlott a szomszéd népek, valamint a távolabbi, balkáni népek zenéjének tanulmányozása is, különös figyelemmel Constantin Negel és Ion Strîmbeanu román kobzosok játékára.

4. témacsoport: a koboz, mint történeti hangszer. A régmúltban gyökerező hangszertörténeti kapcsolatok – és az ebből levezethető játéktechnikai következtetések – gazdag repertoárbővítési lehetőséget nyújtanak. Az egykori keleti és nyugati zenei gyakorlatok egy része jól adaptálható a kobozra. Az arab világ máig elterjedt pengetős hangszere, az ud repertoárja mellett fontos kitekinteni a hangszertípus európai tradíciójára, történeti kapcsolataira is. Hitelesen megszólaltatható a középkori és kora reneszánsz Európa instrumentális zenéje, énekkíséretei, ide értve a korabeli magyar forrásokat is

23.3.8. Népi cimbalom

A népi cimbalom főtárgy tanításának célja, hogy a növendék – a zeneiskolában szerzett hangszeres felkészültségére és zenei ismereteire alapozva – olyan szakmai tudást és általános zenei műveltséget sajátítson el, amely alkalmassá teszi őt elsődlegesen a szakirányú felsőoktatásban való tanulmányok folytatására, illetve a közművelődés területén középfokú zenei, kiemelten népzenei felkészültséget igénylő munkakör ellátására.

A Népi cimbalom tárgy célja, hogy alakítsa ki az önálló gondolkodás, szellemi irányítás képességét, az állandó önművelés igényét.

Ismertesse meg továbbá a tanulóval

- a népzene főbb stílusrétegeit, az egyes tájegységek zeneileg jellemző vonásait, a cimbalomjáték főbb stílusjegyeit, játéktechnikai módjait,
- a hangszer kezeléshez, a magasrendű zenei kifejezéshez vezető mozgásformákat, azok kapcsolatait a zenei elképzelés megvalósításához,
- a népzene és műzene közötti hasonlóságokat és különbségeket,
- a lejegyzési módokat,
- a különböző stílusrétegeket, a stílusokon belüli népdalokat és táncdallamokat, a táncok kísérőzenei szerkezetét, felépítését, stílushű előadásmódját.

Nyújtson gazdag zeneirodalmi ismeretanyagot

- a cimbalomra írt művekből (kortárs zene is),
- a népzeneből és a népzenei ihletésű műzenéből,
- a zeneirodalom minden korszakának cimbalmon előadható irodalmából.

Tanítsa meg a növendéket a népzeneen belül az értékes és kevésbé értékes között különbséget tenni.

Tegye fogékonnyá más hangszerek és az énekes népzene, más zenei műfajok és más népek zenéje, valamint a kultúra egyéb területei iránt.

Fejlessze a zene nyelvének kifejezési eszközeivel összefüggő tudását:

- hallását, ritmusérzékét, zenei érzékenységét,
- előadói formálóképességét, képzelőerejét,
- emlékezetét, koncentrációképességét,
- technikai biztonságérzetét, a dinamikailag árnyalt, kifejező erejű hangzás érdekében,
- alkotóképességét, improvizációs képességét,
- zenei ízlését, stílusérzékét,
- építő kritikai, önkritikai érzékét,
- igényét a társas zenélésre.

Segítse az ismeretanyag elsajátítását sokoldalú készségfejlesztő gyakorlatokkal:

- skála-, akkord-, kadencia-játék,
- népdalkíséret rögtönzése,
- hallás utáni játék,
- lapról olvasás,
- transzponálás, szekvenciajáték.

Szoktassa a tanulót rendszeres, céltudatos munkára, gyakorlásra, ösztönözze rendszeres hangverseny-látogatásra, a Rádió és Televízió népzenei műsorainak hallgatására, a zenei élet eseményei iránti érdeklődésre.

Ösztönözze az élő népzenei hagyomány ápolására, értékeinek megőrzésére, azok felkutatására és feltárására.

Érje el, hogy érzelmi szükségletté váljon a napi zenélés, tudásával minél több közönséget inspiráljon együttzenélésre; így válhat a népzene osztársadalmi személyiség- és jellemformáló erővé, emelkedhet morális rangra, válhat nemzeti közkinccsé.

A növendék ismerje meg hangszerének történetét, tudja, hogy a hangszer mai formájában speciálisan magyar, legyen ismerete arról is, hogy ez a forma mindenütt a világban Magyarországról terjedt el.

Tanulja meg hangszerének működési elvét, felépítését, tudjon apróbb javításokat elvégezni (verőalakítás, húrfeltevés, pedáljavítás), és tudjon hangolni.

A növendék magas szinten ismerje meg a magyar népzenei kultúrát, legyen általánosan tájékozott más nemzetek népzenei kultúrájában, legyen klasszikus zenei műveltsége.

Ismerje meg tanulmányai alatt:

- hangszerének múltját, jelenét, helyét a magyar néphagyományban, a népzeneben, a klasszikus és kortárs zenében,
- hangszerének népzenei irodalmát, jelentősebb előadóművészeit,
- hangszerének felépítését, típusait, készítőit, hangolását, a verők készítését,

- a különböző stílusok, illetve népdaltípusok zenei sajátosságait (hangsor, sorvégző hangok, ritmus, metrum, szótagszám, forma, szerkezet, ambitus stb. szempontjából),
- legyen ismerete a cimbalom néphagyományban betöltött szerepéről, és használatáról a különböző tájegységeken (kísérési mód, hangszerösszeállítás), valamint korszakokban és társadalmi rétegek szerint (pl. szólista paraszttzenész cimbalmosok, cigányzenekari játékosok).

Technikai fejlesztés

Skálák biztos ismerete, játszása (dúr, moll, 7 #, 7 b előjegyzésig, modális skálák, pentaton hangsorok), hármas- és négyeshangzatok, futamok, hangközmenetes skálák, kromatikus skálák.

Virtuóz skála- és akkordjáték.

Rugalmas ütéstechnika (ejtegetés, tremolo, pergetés).

Dallami formulák improvizálása (például átkötő részek, zárlatok stb.).

Az improvizatív készség fejlesztése.

A lapról olvasás fejlesztése.

Hallás utáni játék, transzponálás.

A növendék tudjon önállóan harmonizálni népdalokat, hangszerére alkalmazni más hangszeren játszott dallamokat.

Tudjon önállóan variációkat készíteni.

Anyagismeret

A népi cimbalom tantárgy tanításába be kell beépíteni minden olyan klasszikus zenéből vett elemet, amely a biztos hangszerkezelést, jó technikát fejleszti, valamint megismerteti a népzene műzenei felhasználásával.

Ezért minden évfolyam tananyagánál a klasszikus zenében használt etűdfüzetek használatát, illetve előadási darabok megtanulását javasoljuk, majd ezeket kövesse a népzenei anyag.

Népzenei anyag 1.

Ismerkedés a Dunántúli hangszeres népzenejével.

Dudanóták, ugrós, lassú és friss csárdás, valamint a bogyaizlói banda repertoárjából: hallgató, verbunk, ugrós, csárdás, friss.

Népzenei anyag 2.

Ismerkedés Erdélyi hangszeres népzenejével.

Székelyföld

Sóvidék: forgató, szöktető, verbunk.

Kőrispatak: csárdás, friss, verbunk, forgató.

Népzenei anyag 3.

A bartóki IV. népzenei dialektusterület (Erdély) zenei ismeretanyagának elmélyítése: Székelyföld, Kalotaszeg, Mezőség. Szilágyság, hétfalusi csángók.

Mivel a cimbalom használata a Székelyföld egyes területein mind a mai napig igen eleven (pl. Maros-mente), a népzenei anyag főleg az itteni cimbalom-játékstíluson alapul: Vajdaszentivány, Magyarpéterlaka. Verbunk, Forgató, Lassú és Friss csárdás.

A népzenei ihletésű műzenei darabokon keresztül a növendék már itt ismerkedik egyéb tájegységek dallamanyagával.

Ismerkedés az írott verbunkos-hagyomány anyagával a 19. század első felének anyagán keresztül.

Népzenei anyag 4.

Ismerkedés a II. és III. népzenei dialektusterület zenéjével, valamint a Dunántúl és Erdély ismeretanyagának bővítése.

A legdélibb Palócvidek, a Galga-mente tánczenéje: Bag, Kartal. Csárdások, frissek, verbunk.

Észak-Dunántúl: Rábaköz tánczenéje. Dus, verbunk, csárdás, friss.

A Mezőség hangszeres tánczenéje: Magyarország, Magyarpalatka, Keménytelke. A táncrendek dallamai.

Az Alföld és Erdély találkozási pontja: Kárpátaljai népdalok tanulása.

Követelmények a zenei anyag elsajátításával kapcsolatban:

Hangzathárak, akkord- és kadenciajáték.

Hangközláncok.

A repetíció tempónövelése (egy kézzel, két kézzel, párosan).

A belső hallás elmélyítése (hallás utáni játék, hallás utáni lejegyzés).

Társas zenélés, együttesben való játék.

A tanult dalok szövegeinek ismerete.

A zenei anyaggal összefüggő néprajzi ismeretek.

Népzenei anyag 4.

A vonós hangszeres együttesek cimbalom közreműködésével játszott zenei anyaga következő falvak, illetve földrajzi területek zenei anyagából: Bonchida, Péterlaka, Vajdaszentiván, Dél-Alföld, Csíkszentdomonkos, valamint az északi népzenei dialektusterület.

Követelmények a zenei anyag elsajátításával kapcsolatban:

Az eddig tanult skálázási módok minden hangnemben.

Improvizálás, változatok készítése a különböző stílusokon belül.

A növendék tudjon zenekart irányítani, illetve alkalmazkodni a primás vezetéséhez a szóló-tutti váltakozásnál, tempóváltásnál.

Tudja egy tájegység jellegzetes táncdallamsorrendjét (ismerje a táncban soron következő darabokat, azok neveit és dallamait).

Népzenei anyag 5.

A bartóki II. és a IV. dialektusterület ismeretanyagának bővítése, bevezetés az V. népzenei dialektusterület (Moldva) zenéjébe, kitekintéssel a szlovák és a román népzeneire is.

Az északi területek: a Palócvidek folytatása (beleértve a gömöri részeket is), valamint a Csallóköz, és a szlovákiai magyarlakta területek távolabbi részei, Rozsnyótól Kassa irányába keletre.

Népzenei anyag 6.

A szájhagyományos kultúrában fennmaradt klasszikus verbunkosok elsősorban északon, a verbunkos hazájában élnek ma is elevenen. Külön nyomatékot kell adnunk a tanításban e területnek, a cimbalom a klasszikus cigányzenekarban témakör tekintetében. Balassagyarmati, felsőtárkányi, pásztói, kürti, alsókálocai zenekar, rimaszombati zenekar, alsószinai zenekar stb.

Népzenei anyag 7.

Erdély: Gyimesvölgy.

Az V. dialektusterület: Moldva táncdallamai. Gyimesben ugyan nem használnak cimbalmot, ám az ottani zenei anyagot célszerű e hangszeren is megtanulni. Ez érvényes Moldva zenéjére is, ahonnan korábbról a kis cimbalom használatára is van adatunk.

Népzenei anyag 8.

Amennyiben feldolgozás, illetve eredeti hangfelvétel alapján mód van rá, a tanár lehetőleg vezesse be növendékét a környező népek zenéjébe, ismertesse meg Európa és más kontinensek zenéjével (Amerika, Afrika stb.)

23.3.9. Népzenei összeállítások alkotása (minden vonós/húros főtárgy esetében)

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

23.3.10. Színpadi gyakorlat (minden vonós/húros főtárgy esetében)

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi bemutatása, illetve táncművészeti előadása.

24. Hangszerismeret tantárgy

24.1. A tantárgy tanításának célja

A tárgy tanításának célja, hogy a növendék a gyakorlatban is megtapasztalja a Népzeneelmélet és - történet tantárgy keretében a népi hangszerekről megtanult elméleti ismereteket. Megismerje a népi hangszerek készítésének formáit, módszereit és lehetőségeit. Célja továbbá, hogy a növendék saját hangszerének magabiztos kezeléséhez hozzájáruljon ismeretanyagával.

24.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Hangszerismeret a hangszeres Főtárgy, a Társhangszer/ének és a Kamarazene, valamint az elméleti tárgyak ismeretanyagával együtt tudja megismertetni komplexitásában a magyar népi hangszerek és hangszeres zene világát.

24.3. Témakörök

24.3.1. *A hangszerek anatómiája*

A népi hangszertípusok és fejlődésük

Anyag- és szerkezet összefüggései, a hangszerek felépítése. Hangszertervezés

Felépítés és megszólaltatás összefüggései

Hangszerakusztikai alapvetés

24.3.2. *A népi hangszerek készítésének alapjai*

A népi hangszerek készítésében használható anyagok, segédanyagok

A népi hangszerkészítés szerszámai

Egyes népi hangszerek készítésének folyamata, módjai, fortélyai

A népi hangszerek díszítése. Hangszeresztétika

24.3.3. *A népi hangszerek karbantartása és javítása*

A hangolás, intonálás, szabályozás kérdései

A hangszerkezelés alapjai

A mindennapi hangszer karbantartás

A hangszerek hibáinak felismerése, a hangszerjavítás lehetőségei
Restaurálás, újjáépítés lehetősége a népi hangszereknél
Munkavédelmi szabályok

25. Kamara tantárgy

25.1. A tantárgy tanításának célja

A Kamarazene tárgy feladata, hogy alkalmat teremtsen a népi hangszeres zenélés egyik alapvető formájának gyakorlásához, a közös muzsikáláshoz, amely fontos közösségformáló erő.

A hangszerének megfelelő összetételű, autentikus hangszeres, hangszeres-énekes kamarazene órákon a növendék megtanulhatja, illetve gyakorolhatja a népzenei dialektusok jellegzetes hangszeres darabjait. Ez a tevékenység kialakíthatja és fejlesztheti a társas zenélés készségét és ösztönözheti a kiemelkedő egyéni teljesítmények létrejöttét.

25.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a népzenehez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népzenenek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

25.3. Témakörök

25.3.1. Népzenei repertoár

A népi hangszeres Főtárgyak kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendékből álló kamaracsoportok összetételének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített fejlesztési terv alapján a Kamara tanár határozza meg az elvégzendő tananyagot.

25.3.2. Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása

A tanult zenei anyagból a növendékek egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

25.3.3. Népi énekesek hangszeres kísérete

Az énekszó kísérésének technikai, harmonizálási, előadásmódbeli sajátosságainak megismerése, saját gyakorlatban történő kimunkálása.

25.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja.

26. Társhangszer/ének tantárgy

26.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi népzenei tanulmányok fontos célja, hogy a növendék felkészüljön a felsőfokú népzeneész előadóművész és népzene-tanár képzésre.

Ehhez – a kétszakos képzés előfeltételeként – nélkülözhetetlen egy Társhangszer/ének kiválasztása, melyet a felsőfokú felvételi követelményekben meghatározott szinten kell elsajátítani.

A szakgimnáziumba érkező növendék gyakran nem rendelkezik Társhangszeres/énekes előtanulmányokkal. Ebben az esetben az egyéni alkatnak, készségeknek, képességeknek megfelelő Társhangszer/ének kiválasztásában a főtárgytanár és hangszeres tanárok véleményének kikérése is szükséges. A továbbiakban a választott Társhangszer/ének tanulásában a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat az érintett tanár számára.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felméréssel készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

26.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A hangszerek tanulásánál fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felméréssel készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

26.3. Témakörök

26.3.1. Technikai fejlesztés

Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében

26.3.2. Népzenei repertoár

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében.

26.3.3. Népzenei összeállítások alkotása

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

26.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja vagy táncművészeti bemutatása.

27. Kötelező zongora tantárgy

27.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen a legalább alapfokú zongorajáték, hiszen a zenei elméleti tárgyak mindegyikénél rendszeresen szükség van rá az órákon, az egyéni felkészülésnél. A fix hangolású billentyűk a szolfézssórai hallásfejlesztéshez-, az akkordikus megszólaltatás lehetősége pedig a zeneelméletben nyújt segítséget. Ahhoz, hogy ezekre az oktatásban betöltött szerepekre használni tudja a zongorát, megfelelő manuális készségek birtokába kell juttatni a növendékeket. Az előtanulmányaik, illetve választott szakuk igényei szerint igen változó tudásszinttel érkeznek a tanulók, ezért a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat a tanár számára.

27.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

Mint minden hangszer esetében, a zongora kötelező tanulásánál is fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A témakörök mindegyikében foglalt zenei anyag szabadon bővíthető a növendék tudásszintjének megfelelő bármely művel.

27.3. Témakörök

27.3.1. Technikai gyakorlatok, etűdök

C. Czerny: könnyű technikai gyakorlatai (pl. 160 rövid gyakorlat)

C. Czerny: A kézügyesség iskolája I. kötet

J. B. Cramer: Etűdők

27.3.2. Barokk zeneművek

J. S. Bach: Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach

J. S. Bach: 18 kis prelűdium

J. S. Bach: Szvit-tételek (pl. francia szvit)

J. S. Bach: Kétszólamú invenciók

J. S. Bach: Háromszólamú invenciók

27.3.3. Elűadási darabok

Bartók B.: Mikrokozmosz

Bartók B.: Gyermekeknek

R. Schumann: Jugendalbum

P. Csajkovszkij: Jugendalbum

Kodály Z.: Gyermektáncok

A. Diabelli: Négykezesek

Mező I.: Négykezes zongoradarabok

Kurtág Gy.: Átiratok Machautól J. S. Bach-ig (négykezes, kézzongorás)

W. A. Mozart: Hat bécsi szonatina

F. Schubert: Táncok

F. Mendelssohn: Lieder ohne Worte

Mosonyi M.: Magyar gyermekvilág

J. Haydn: Szonáták (Wiener Urtext 1a, 1b)

F. Schubert: Táncok

28. Néptánc tantárgy

28.1. A tantárgy tanításának célja

A Néptánc tárgy tanulásának az a célja, hogy a népzeneét tanuló növendékek megismerjék, elsajátítsák és használják a magyar néptánc kultúra elemeit, megértsék és mozgáskultúrájukba építsék a Kárpát-medence táncainak formanyelvét, adottságaiknak megfelelően és szituatív módon

tudják használni, illetve továbbfejleszteni táncos anyanyelvünket, ismerjék a népi műveltség és a néptánc egységét, illetve kölcsönös meghatározottságait, és használni tudják a dallam, a ritmus és a mozgás harmóniájának-diszharmóniájának hatásait.

A Néptánc képességfejlesztő és attitűdalakítási potenciálja – a dallam-ritmus-mozgás egységéből, a táncnak a személyiség „egészét” mozgósító (ének, mozgáskoordináció, kooperáció) szerepéből adódóan – rendkívül nagy. Felkínálható tevékenységei, közvetített ismeretei, attitűdkialakítási-befolyásolási szándékai révén a néptánc közösségfejlesztő hatása révén képes oldani a népzene-sz-néptáncos elkülönülést.

Mind az énekes, mind a hangszeres tanulók számára lehetőséget biztosíthat a Néptánc arra, hogy funkcióban használják választott zenei főtárgyukat: egymás táncát kísérik, így megtapasztalják a táncos-zene-sz-énekes együttműködést.

Az önálló, szabad, alkotó mozgás élményének megtapasztalása a kreativitás fejlesztését eredményezi.

A közös munka eredményének, sikerének megélése, a fokozott koncentráció és kooperáció elérése, a művészi kifejezőképesség továbbfejlesztésében segít.

28.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Néptánc tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a néprajz ismeretanyagához.

A közismereti kerettantervek adta lehetőséggel élve a testnevelés óraszámába heti két órában beépítve 9-12. osztályban néptáncot segíti a testnevelés a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

28.3. Témakörök

28.3.1. Fejlesztési feladatok

A 9-12. osztályban tanultak alapján elkészített fejlesztési tervben a néptánc pedagógus az alábbi fejlesztési területekre tervezze meg a tevékenységet:

- testtartás
- mozgáskoordináció
- ritmusgyakorlatok
- mozdulatelemek összefűzése
- ének- tánc koordináció

28.3.2. Néptánc repertoár

A néptánc dialektusok megismerése, elsajátítása:

I. Nyugati vagy dunai táncdialektus:

Rábaköz;

Dél-Dunántúl (Somogy)
Kelet-Dunántúl (Sárvíz)
II. Középső, vagy tiszai táncdialektus:
Felső-Tisza-vidék (Szatmár)
Keleti palócok
III. Keleti, vagy erdélyi táncdialektus
Kalotaszeg
Mezőség
Moldvai csángók

28.3.3. Színpadi adaptáció

A Néptánc tanulásának nem közvetlen célja koreográfiák létrehozása, de későbbi munkavállalásuk során az énekes és hangszeres tanulók zenei feladataik között elkérést kaphatnak koreográfiák zenéjének összeállítására.

Ennek figyelembevételével a koreográfia szerkesztése, megtanulása során a néptáncot oktató pedagógus rávilágíthat a hagyományos táncalkalmak táncrendjének és azok színpadra alkalmazásának összefüggésére. A színpadi adaptáció egyes problémáit a koreográfia alkotása közben érzékeltetheti önálló részfeladatok kiadásával és értékelésével.

A témakör kereteiben ismerkedjen meg a színpadi adaptáció alapfogalmaival: koreográfia, koreográfus, rendező, szerep, szereposztás, csoport, szólamok, szólista, kar, próba, főpróba, színpadbejárás.

A fentiek mellett a koreográfia megtanulása és bemutatása a művészeti nevelés, képességfejlesztés egyik eszköze lehet.

A koreográfia a csoport képességeihez igazodjon, így a bemutatás a kívánatos sikerélményt jelentheti a tanulók számára, erősíti a csoport, az iskola közösségi összetartozását.

28.3.4. Táncfolklorisztika

A Néprajz tantárgyban tanult táncfolklorisztikai ismeretek bővítése, finomítása az alábbi témakörökben:

A magyar néptánc kutatás korszakai, egyéniségei, főbb kézikönyvei

Archív néptánc felvételek értelmezése

A néptánc gyűjtése ma: néptánc és hangszeres zene összefüggése

Kárpát-medencei interetnikus kapcsolatok a néptáncban

A magyar néptánc történeti fejlődése

Táncalkalmak a magyar paraszti hagyományban

A táncdivatok hatása az egyes néptáncdialektusok repertoárjára

Néptánc terminológia

Az
Általános zenei ismeretek
megnevezésű
programkövetelmény - modul
tantárgyai, témakörei

Az Általános zenei ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Szolfézs	Zeneelmélet	Zenetörténet
FELADATOK			
Egy-, illetve két szólamban hallás után dallamokat lejegyez	x		
Lapról olvas	x		
Ügyel a helyes tempóra, ritmusra, dinamikára és a tiszta intonációra	x		
Pontosan értelmezi a zenei műszavakat, előadási jeleket, utasításokat	x	x	
Felismeri a funkciós zene harmóniáit		x	
Tisztában van a klasszikus összhangzattan alapvető szabályaival és a gyakorlatban is tudja alkalmazni		x	
Diktálás után egyszerűbb akkordfűzési gyakorlatot játszik, lejegyez		x	
Az akkordok jelöléseit helyesen alkalmazza		x	
Tájékozódik a zenetörténeti korszakokban, a különböző stílusokban, műfajokban			x
Felvétel alapján zeneművet egy-egy jellegzetes részletéről felismer			x
SZAKMAI ISMERETEK			
Hangsorok és hangközök	x	x	
Ritmusok, ritmusképletek		x	
Az összhangzattan, a harmonizálás alapja	x	x	
Az alapvető zenei szakkifejezések	x	x	x
A zenetörténet korszakaira jellemző stílusjegyek, műfaji sajátosságok		x	x
A legjelentősebb zeneszerzők életműve			x
Műelemzés	x	x	x
Zenefelismerés			x

29. Szolfézs tantárgy

29.1. A tantárgy tanításának célja

A szolfézs tárgy tanításának célja, hogy segítse az általános zenei műveltség megalapozását és ismertesse meg e különleges kifejezési móddal - a zenével - a tanulókat. A zeneiskolában szerzett zenei ismeretekre és elkezdett készségek fejlesztésére alapozva fejlessze tovább a növendék tudását és képességeit. Egészítse ki a tanuló tudását a szakgimnáziumban folytatandó hangszeres, zeneelméleti és zenetörténeti tanulmányokban. Fejlessze a majdani aktív zenéléshez szükséges képességeket és készségeket. A lehető leghamarabb vonjon párhuzamot és találja meg az összefüggéseket, kapcsolódási pontokat a készségek fejlesztése és az aktív zenei tevékenységformák között. Járuljon hozzá a széleskörű szakmai tudás megszerzéséhez, amely alkalmassá teszi a növendéket a szakirányú felsőoktatásban folytatandó tanulmányok, illetve a középfokú végzettséget igénylő munkakörök ellátására.

29.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A szolfézs tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, szöveges mű esetén az irodalom tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgyval. Az idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen a szöveges zeneművek teljes megismeréséhez és tanulmányozásához.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, hiszen a szolfézs a zene teljesebb megértését szolgálja.

29.3. Témakörök

29.3.1. Készségfejlesztés hallás után

A hallás utáni készségfejlesztés a szolfézs tárgy egyik legfontosabb eleme, mely sokban épül a zeneiskolai alapokra. A tanulók számára nagyon fontos, hogy mind jobban, készség szinten felismerjék az európai műzene évszázadok során folyamatosan cizellálódó elemeit.

Fejleszteni kell:

- A hangközök felismerését
- A hármas- és négyeshangzatok felismerését
- Tipikus dallami fordulatok felismerését
- A különböző ritmusképletek biztos beazonosítását
- A különböző metrumérzetek gyors beazonosítását
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíuselemeinek felismerését
- A különböző zenei formák elkülönítését
- A zenei memóriát

- A többszólamú hallás kifejlődését

29.3.2. Készségfejlesztés éneklés útján

Az éneklés útján történő készségfejlesztés azért nagyon fontos, mert ez az egyetlen eszköz, amivel a tanuló saját biológiai organizmusán keresztül szűri a zene legkisebb elemeit is. Ahhoz, hogy saját hangszerén egy nagyobb ívet elő tudjon adni, szükséges, hogy apró elemeire bontva is értelmezni tudja őket. Ezeket pedig csak énekelve tudja igazán magáévá tenni. Az éneklés segít neki a hallás- és írási készségfejlesztésben is, hiszen ez az egyetlen biztos, önellenőrzésre is alkalmas eszköze, amibe a zenei elemeket be tudja illeszteni. A kamaraének rendkívül komplexen, már egészen kezdő szinten is nagyon segíti a későbbi aktív zenésztevékenység gyakorlását.

Fejleszteni kell:

- A tiszta intonációt
- A hangközök és hangzatok biztos éneklésének és felépítésének készségét
- Az alkalmazkodási képességet a többszólamú éneklés hangzás-egyensúlyának kialakításában
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíluselemeinek alkalmazását
- Az improvizációs készséget és zenei fantáziát
- Az előadási készséget
- A memóriát és a koncentráló képességet
- A stílusos előadási és formálási készséget
- A dinamika és hangszín, valamint a zenei karakterek és dramaturgia megvalósítása iránti érzékenységet
- A zenei ízlést és differenciáló-képességet

A stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása témakörben felsorolt műzenei példák nagy része a megfelelő módszerekkel felhasználható az éneklési készségek fejlesztésére is.

29.3.3. Készségfejlesztés írásban

Az írásbeli készségfejlesztés kapcsolja össze a hallás- és éneklés készségfejlesztését. Rendkívül komplex feladat, két különböző agyi tevékenység egyidejű koordinálása.

Fejleszteni kell:

- Hangközök, hangzatok felépítésének készségét
- Tipikus dallami fordulatok felismerését és alkalmazását
- A különböző ritmusképletek felismerését és alkalmazását
- A különböző metrumérzetek gyors felismerését és alkalmazását
- A dallam-, metrum- és ritmustényezők összekapcsolásának képességét
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíluselemeinek felismerését

- A belső hallást, a kottakép elképzelését, értelmezését
- A többszólamú hallást (polifon, homofon)
- A zenei formák áttekintésének képességét
- Az elemzés képességét; a rész és egész viszonyának áttekintését

29.3.4. Stílus- és zenetörténeti ismeretek elsajátítása

Nagyon fontos, hogy a készségfejlesztési céllal megszólaltatott zeneművek a szolfézs tantárgy keretében híven tükrözzék a tanuló általános ismereteit a zenetörténeti korszakok stílusairól is. Előfordulhat, hogy olyan zenei korszakokkal találkozik egy tanuló a tantárgy keretében, amellyel hangszerén soha (pl. gregorián, reneszánsz), ám stílusuk ismeretére szüksége van, hiszen nem válhat belőle kiművelt zenész fő, ha bizonyos zenei korszakok stílusjegyeivel egyáltalán nem kerül kapcsolatba. A saját hangszerén egy zenemű muzikális megformálását nagyon sokban elősegíti, ha a szolfézs tárgy keretében kisebb példákon gyakorolja a zenei formák összefogását, előadását. Ezáltal kialakul benne egy olyan stílusismeret, melyre az aktív zenei tevékenységformákban is állandóan szüksége lesz, illetve saját hangszerén is kamatoztathatja majd tudását.

A zenei anyag kiválasztásában a tanár vegye figyelembe az adott osztály összetételét és képességeit: a tananyag mennyisége és nehézségi szintje a tanulócsoporthoz igazodjon. Itt csupán javaslatok szerepelnek, hogy mely zeneszerzőktől érdemes műveket keresnünk:

- A középkor egyszólamú egyházi és világi zenéje (gregorián, trubadúr-, trouvère- és Minnesang költészet)
- A középkor többszólamú zenéje (ars antiqua, ars nova, trecento – Leoninus, Perotinus, Machaut, Landini)
- A korai reneszánsz (Dunstable, Dufay, Binchois, Ockeghem, Josquin, Agricola, Obrecht, Isaac, de la Rue)
- Az érett reneszánsz (Gombert, Willaert, Clemens non Papa, Arcadelt, Cipriano de Rore, Lassus, A. Gabrieli, Palestrina, Vecchi, Marenzio, G. Gabrieli, Gastoldi, Croce, Gesualdo, Viadana, Banchieri, Jannequin, Sermisy, Goudimel, Passereau, Certon, le Jeune, Senfl, Othmayr, Gallus, Praetorius, Hassler, Friderici, Tallis, Byrd, Morley, Bull, Farnaby, Dowland, Weelkes, Gibbons, Victoria)
- A korabarokk (Monteverdi, Schütz, Buxtehude, Lully, Purcell)
- A nagy barokk zeneszerzői (Händel, Bach, Telemann, Scarlatti, Vivaldi, Rameau)
- A bécsi klasszika (Mozart, Haydn, Beethoven)
- A romantika (Mendelssohn, Weber, Schubert, Schumann, Brahms, Berlioz, Liszt, Verdi, Muszorgszkij, Saint-Saëns, Bruckner)
- Az utóromantika (Wolf, Mahler, R. Strauss, Mascagni, Leoncavallo, Puccini, Rachmaninov, Massenet, Fauré)
- A XX. század zenéjének főbb irányzatai (impresszionizmus, expresszionizmus, folklorizmus, neoklasszicizmus, új bécsi iskola - Debussy, Ravel, Stravinsky, Schönberg, Webern, Berg, Honegger, Prokofjev, Sosztakovics, Hindemith, Orff, Britten, Bartók, Kodály)
- A második világháború utáni szerzők (Messiaen, Boulez, Stockhausen, Varèse, Ligeti, Dallapiccola, Nono, Lutoslawsky, Penderecki, Eben)

- A második világháború utáni magyar szerzők (Bárdos, Sugár, Ránki, Farkas, Kósa, Kadosa, Maros, Petrovics, Szokolay, Lendvay, Balassa, Kurtág, Bozay, Durkó, Szöllősy, Hidas, Kocsár, Csemitzky, Orbán, Vajda)

30. Zeneelmélet tantárgy

30.1. A tantárgy tanításának célja

A zeneelmélet tárgy tanításának célja, hogy a zeneművek legbelsőbb titkaiba is betekintést nyerjenek a zenét tanuló tanulók. A zeneelmélet tantárgy által elsajátított készségek segítségével újabb érzékek nyílnak meg a tanulók számára, hogy egy adott zeneművet még alaposabban megismerjenek, így a zenei nyelv sokoldalú megismerése révén tájékozódni tudnak a zeneművek harmónia- és formavilágában. Elsőként a barokk és a bécsi klasszika zeneszerzőinek szólamvezetési szabályával ismerkednek meg (ezt a részt nevezzük összhangzattannak), majd egy zenemű nagyobb összefüggéseibe is betekintést engedő formai kérdések kerülnek előtérbe, melynek segítségével a nagy arányokat érthetjük meg (ez a formatani rész). Hogy a tudás ne legyen meddő és kizárólag elméleti, az erre legalkalmasabb hangszereken, a zongorán modellezzük egy-egy zenemű harmóniai szerkezetét. Ennek a kezdő formája, amikor egy növendék fokszámok alapján, szólamvezetési alapelveket betartva harmóniakat rögtönöz a zongoránál. Továbbfejlesztett formája pedig az ún. continuo-játék, mely elsősorban a barokk zene mindennapi gyakorlatát felelevenítve, a közös zenélés öröméhez juttatja a tanulót a harmóniafűzési szabályok készségszintre emelkedése után és "zenévé gyúrja" a tanulóban fokozatosan összeálló zeneelméleti ismereteket.

30.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zeneelmélet nevű tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgygal. A matematika tárgy által elsajátítható többféle logikai rendszer segít megérteni a zenei folyamatok legfelső szintjeit is és konkrét segítséget nyújt a különböző akkordok megnevezésének, felépítésének meghatározásakor. Egyben a hallás utáni rögzítéskor (diktandó) jó hasznát veszi a logikai képességeknek, melyek a szólamvezetés szabályainak törvényszerűségei miatt a hallásban megmutatkozó hiányokat jól pótolják. A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műremek lehetséges zenei eszközeit, formáit. A szolfézs, zeneelmélet, zenetörténet tárgyak között természetesen szoros kapcsolat áll fenn, hiszen mindegyikben szükség van bizonyos ritmikai, hallási készségekre, elméleti ismeretekre, zeneirodalmi tájékozottságra.

30.3. Témakörök

30.3.1. Összhangzattan

Elsőként a zeneművek legelemibb sejtjeinek viselkedésével kell megismerkedni, a benne található legkisebb hangzó egységek, a szólamok pontos viselkedésformáinak elsajátításával. Műzenei példák egy-egy odaillo részletének sokaságaival tanítható ezek megismerése: célszerű minden alkalommal a megfelelő zeneműrészletek meghallgatásával, bemutatásával, elemzésével kezdeni, amit azután a művek alapján készíthető harmóniai vázlatok, mintapéldák, akkordfűzési és egyéb gyakorlatok követhetnek. Fontos, hogy a kisebb részletek elemzése is komplex legyen, tehát nem csak a megtanulandó akkordokra terjedjen ki, hanem a ritmikára, melodikára, formára is. A harmóniai menetek hangzásának, a zenei szerkesztés logikájának, a szép szólamvezetés törvényszerűségeinek felismerése és elsajátítása érdekében nem mellőzhetjük akkordfűzések rendszeres gyakorlását. Erre szükség van

- hallás útján (diktandó)
- írásban (kidolgozási példák)
- zongoránál (kézbe diktandó).

A barokk és bécsi klasszikus alapelvek megismerése:

- alapszabályok elsajátítása
- a mollban feltűnő vezetőhang miatti anomáliák tisztázása
- a hármashangzat fordítások általános és kivételes esetei
- a négyeshangzatok felépítése, fordításainak megtanulása
- az alterált akkordok felismerése, felépítése
- esetleg kitekintés a romantikus korszak harmóniáira is
- esetleg kitekintés a reneszánsz korszak harmóniáira is

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Keszler Lőrinc: Összhangzattan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai A témakör részletes kifejtése

30.3.2. *Formatan*

A formatan témakör betekintést enged nyújtani a zeneművek struktúrájába. Fokozatosan megismeri általa a tanuló a zeneszerzők szerkesztési elveit, korszakokra, műfajokra lebontva. Ismertessen meg a bécsi klasszika formáival:

- periódus
- zenei mondat
- két- és háromtagú forma és annak variánsai (külső- vagy belső bővítés, coda)
- szonátaforma
- rondóforma

- szonátarondó
 - Haydn-rondó
 - variációs forma
 - kidolgozás nélküli szonátaforma
- A barokk kor fontosabb formáival is:

- bar forma
- barokk kétrészes táncforma
- Couperin-rondó
- fúga, esetleg kettősfúga
- chaconne
- passacaglia

Képezze a formatani elemzések szerves részét a harmóniai elemzés is, mely csak akkor lehetséges, ha az összhangzattan témakörben a tanuló tudása már előrehaladottabb állapotban van. Sok esetben a formai határokat a harmóniai elemzés eredménye határozza meg (pl. félzárlat, álzárlat).

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Gárdonyi: Elemző formatan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai

31. Zenetörténet tantárgy

31.1. A tantárgy tanításának célja

A zenetörténet tárgy tanítása az európai zene történetének összefüggéseire, valamint a zene koronként változó kulturális beágyazottságára irányítja a tanulók figyelmét. Tanulmányaik során megismerik a különböző kultúrtörténeti korszakok kapcsolódását, képet kapnak arról, hogy egy-egy zeneszerző milyen stílusirányzatok közepette alkotott. Tágas zenetörténeti ismeretek birtokában képes lesz elhelyezni saját hangszerének repertoárját egy szélesebb zenei és művészeti kontextusban, ami zenei tevékenységét nyitottabbá, összetettebb, együttműködésre alapuló feladatok elvégzésére alkalmasabbá teheti. A zenetörténeti ismeretek ugyanannyira elengedhetetlenek egy zenét tanuló tanuló számára, mint egy átlagos tanuló számára a közismereten tanult történelem vagy irodalom. A zenetörténettel való foglalkozás igen alkalmas a különböző

ismeretek (történelem, irodalom, művészettörténet) integrálására is, valamint arra, hogy olyan irányokba nyissa a tanuló zenei érdeklődését, melyre a hangszeres órákon nem adódik lehetőség.

31.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zenetörténet tárgy különösen szoros kapcsolatot ápol olyan közismereti tantárgyakkal, mint a művészettörténet, történelem és irodalom; egy-egy zenei korstílus vagy zeneszerzői életpálya megértése ezek ismerete nélkül nem lehetne teljes, hiszen az európai kulturális centrumokban a művészeti ágak mindig együttesen voltak jelen, így megértésük is csak egymás kölcsönös figyelembevételével lehetséges.

Fontos célunk, hogy a tanuló - a korszakot jellemző stílusjegyek és történelmi események tükrében - meglássa az összefüggéseket a különböző tantárgyak között, és minél nagyobb rálátással szemlélje az elemzett zeneművet. Mivel az órákon a zeneművek elemzése áll a középpontban, a hangszeres foglalkozás célját is segítik, hiszen az elemzett művek sok esetben részét képezik a tanulók hangszeres repertoárjának. A zenetörténet tárgy elengedhetetlen része a szakmai nyelv és a zenei szakszavak használata; ismeretének elsajátítása pedig olyan zenei tantárgyak esetében is alapvető elvárás, mint a szolfézs és zeneelmélet.

31.3. Témakörök

31.3.1. Zenetörténeti ismeretek

A történelem tantárgyhoz hasonlóan egészen a kezdetektől napjainkig ismerteti korszakról korszakra haladva a zeneművek keletkezéseinek, percepcióinak legfontosabb történeteit, eseményeit. Ez magában foglalja egy-egy zeneszerző élettörténetét is, amely soha nem választható el az adott környezettől, korszaktól. Átfogóan bemutatja egy mű kulturális jelentőségét, benyomását a kortársakra, illetve megmutatja akár a saját korunkig is elérő hatásait. Zeneműveket összefüggésükben is bemutat.

A tanítandó tananyag szempontjából előnyt élvez a késő-reneszánsz/kora-barokk és a klasszikus modern (Bartók és kortársai) közötti négy évszázad zenéje. Ezek zenetörténetének kiemelkedő életművei köré csoportosított tematika főbb vonalakban:

- A késő-reneszánsz zenéje: Palestrina, Lassus, Victoria, Dowland, Gesualdo, G. Gabrieli
- Az itáliai barokk zene: Monteverdi, Corelli, Scarlatti, Vivaldi
- A francia barokk: Lully, Rameau
- A német barokk: Schütz, Bach, Telemann
- Az angol barokk: Purcell, Händel
- A rokokó és az átmeneti korszak: C. Ph. E. Bach, Mannheimi Iskola, Quantz, Gluck
- A bécsi klasszika: Haydn, Mozart, Beethoven és Schubert
- Romantika: Berlioz, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Brahms, Bruckner, Csajkovszkij, Chopin, Paganini
- Romantikus német opera: Weber, Wagner
- Romantikus olasz opera: Rossini, Donizetti, Verdi
- Nemzeti stílusok: Erkel, Muszorgszkij, Grieg, Smetana,

- Századforduló: Richard Strauss, Gustav Mahler
- Francia századelő: Debussy, Ravel, Satie
- Modernizmus: Schönberg, Berg, Webern, Stravinsky, Bartók, Kodály, Sosztakovics
- Új irányok: Messiaen, Stockhausen, Ligeti, Reich, Cage, Kurtág

31.3.2. *Műelemzés*

A zenetörténet rengetegéből egy-egy példaértékűnek ítélt zenemű kiemeléseként sor kerül annak közelebbi megismerésére. Ez magában foglalhatja a zenemű keletkezésének körülményeitől, zeneszerzőjének életrajzától, a közönség első fogadtatásától elkezdve a legaprólékosabb harmóniai és formai elemzését is. Nagyon fontos, hogy a kiválasztott zenemű jól beilleszkedjen a tananyag egyéb részeibe, ezáltal a bemutatni kívánt stíluskorszakok még közelebbi megvilágításba kerüljenek a tanuló számára. A megfelelően kiválasztott tananyagnak része lehet olyan zenemű is, melyet bármely tanuló a főtárgy óráján is tanulhat, ezáltal képezve hidat a tantárgyak között.

Az alábbiakban olvasható egy-két javasolt szemelvény, de ezen a területen kell a leginkább az iskola és egy adott osztály adottságaihoz igazítani a tananyagot:

- Lassus: Matona mia cara
- Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
- Corelli: Karácsonyi Concerto Grosso
- Vivaldi: A Négy Évszak
- Lully: Atys
- Schütz: Musikalische Exequien
- Purcell: Dido és Aeneas
- Händel: Messiás
- J. S. Bach: Máté-passió
- J. S. Bach: c-moll passacaglia és fuga
- Haydn: fisz-moll „Búcsú” szimfónia (no. 45)
- Mozart: Don Giovanni
- Beethoven: Coriolan – nyitány
- Beethoven: C-dúr „Waldstein” zongoraszonáta (op. 53)
- Beethoven: 9. szimfónia
- Schubert: Erlkönig
- Schubert: Winterreise
- Schumann: Karnevál
- Brahms: Ein deutsches Requiem

- Chopin: Etűdök
- Liszt: Haláltánc
- Verdi: Traviata
- Wagner: Trisztán és Izolda (előjáték és szerelmi halál)
- Mahler: I. szimfónia
- Richard Strauss: Imigyen szóla Zarathustra
- Bartók: A kékszakállú herceg vára
- Bartók: Concerto
- Berg: Wozzeck
- John Cage: 4'33"

31.3.3. Zenehallgatás

A zenehallgatás a tantárgy talán legfontosabb része. Ennek a tanulási formának a folytatásakor sajátítja el a tanuló a történelmi korokra jellemző hangzáskultúra élményvilágát. Ennek segítségével tud tájékozódni a később megismerendő zeneművek sűrűjében és ennek segítségével tudja majd saját hangszerén az előadandó zeneművet stílusosan eljátszani. Zenehallgatás nélkül a műelemzések sem lehetnek mélyrehatóak. Feladata, hogy kinyisson egy teljesen új világot a tanulók ízlésében, amellyel gazdagíthatják érzelmvilágukat. Hivatástudatot ébreszt leendő zenekari zenészekben.

Javasolt zenehallgatási szemelvények:

- Palestrina: Missa Papae Marcelli
- Gesualdo: Moro lasso
- Purcell: Dido és Aeneas
- Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
- Corelli: Concerto Grossók
- Rameau: Hyppolite és Aricia
- Bach: János-passió
- Máté-passió
- Magnificat
- h-moll mise (Kyrie, Credo, Sanctus)
- Brandenburgi versenyek
- h-moll szvit
- Musikalisches Opfer
- 12., 21., 46., 56., 65., 105., 106., 179. kantáta

Goldberg-változatok
A fuga művészete
Vivaldi: Versenyművek
Gloria
A négy évszak
Händel: Messiás
Alcina
Julius Caesar Egyiptomban
Gluck: Orfeusz és Euridiké
Haydn: Napszak-szimfóniák
A megváltó hét szava
A teremtés
Szimfóniák, No. 45., 88., 90., 102., 103., 104.
C-dúr „Kaiser” vonósnégyes
Mozart: Szöktetés a szerájból
Figaro házassága
Don Giovanni
A varázsfuvola
„Jupiter” C-dúr szimfónia
„Nagy” g-moll szimfónia
d-moll zongoraverseny
A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
a-moll zongoraszonáta (K. 330)
C-dúr „Dissonanzen” vonósnégyes
c-moll mise
Requiem
Beethoven: 3., 5., 6., 7., 9. szimfónia
Zongoraszonáták:
c-moll „Pathétique” (op. 13)
cisz-moll „Holdfény” (op. 27 no.2)
d-moll „Vihar” (op. 31 no. 2)
C-dúr „Waldstein” (op. 53)

f-moll „Appassionata” (op.57)
B-dúr „Hammerklavier” (op.106)
c-moll (op. 111)
Hegedűverseny
c-moll zongoraverseny
Fidelio
Nyitányok: Egmont és Coriolan
a-moll vonósnégyes (op. 132)
B-dúr vonósnégyes („Nagy Fúga”)
Schubert: dalok
- Erlkönig
- Gretchen am Spinnrade
- Heine-dalok
- Der Tod und das Mädchen
Winterreise
Die Schöne Müllerin
d-moll „A halál és a lányka” vonósnégyes
Pisztráng-zongoraötös
C-dúr vonósötös
„Nagy” C-dúr szimfónia
h-moll „Befejezetlen” szimfónia
Weber: A bűvös vadász
Mendelssohn: „Olasz” szimfónia
„Skót” szimfónia
Szentivánéji-álom kísérezene
Éliás oratórium
e-moll hegedűverseny
Schumann: Carnaval
a-moll zongoraverseny
A költő szerelme – dalciklus
Asszonyszerelme, asszonysors – dalciklus
Berlioz: Fantasztikus szimfónia

Chopin: Ballada (g), Mazurkák, Prelúdók
Brahms: I. és IV. szimfónia
A végzet dala
d-moll és B-dúr zongoraverseny
Hegedűverseny
f-moll zongoraötös (op. 34)
Német Requiem
Liszt: Zarándokévek
Haláltánc, Esz-dúr zongoraverseny
Faust-szimfónia
Rapszódia
Szimfonikus költemények (Les préludes, Mazeppa, Tasso)
Szürke felhők
Csajkovszkij: Anyegin, Pikk dáma
Wagner: Tannhäuser
A Nibelung Gyűrűje
Mesterdalnokok
Verdi Don Carlos
Trubadúr
Rigoletto
Aida
Otello
Muszorgszkij Borisz Godunov
Egy kiállítás képei
Mahler: 1., 2., 3. szimfónia
R. Strauss: Zarathustra
Salome
Rózsalovag
4 utolsó ének
Rahmanyinov: Holtak szigete
Prelúdók
Szimfonikus táncok

Debussy: Prelúdók
Egy faun délutánja
A tenger
Bartók: Kossuth-szimf.
Színpadi művek (összes)
Táncszvit
Szabadban
Zongoraversenyek
Concerto
Cantata profana
Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára
Kodály: Psalmus Hungaricus
Háry János
Galántai táncok
Stravinsky Tűzmadár
Le Sacre du Printemps
A katona története
Zsoltárszimfónia
Oidipus
The Rake's progress
In memoriam DT
Schönberg: Pierrot lunaire
Varsói túlélő
Berg: Hegedűverseny
Wozzeck
Sosztakovics: 5. 7. 9. 11. szimfónia
2. zongoraverseny
Messiaen: 4 ritmikus etűd
Kvartett az idők végezetére
Turangalila

A

**Népzenei elméleti ismeretek
megnevezésű**

programkövetelmény-modul

tantárgyai, témakörei

A Népzenei elméleti ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Népzeneelmélet- és történet	Néprajz	Népzenei lejegyzés
FELADATOK			
Autentikus népzenei anyagot tanulmányoz a helyszínen és autentikus népzenei felvételtől	x	x	x
Autentikus felvételeket hallás utáni lejegyez, memorizál	x		x
Az elméleti ismereteket alkalmazza a gyűjtött népzenei anyag feldolgozása során: népzenei dallam- és szöveglejegyzés, elemzés, rendszerezés, archiválás	x	x	x
A népzenei szakirodalom vonatkozó részeit folyamatosan feldolgozza	x	x	x
SZAKMAI ISMERETEK			
Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, éprajz, folklór, etnográfia, etnológia) helyes használata		x	
A tájegységek sajátos zenei nyelvezete létrejöttének néprajzi tényezői (történeti földrajz, életmód, etnikai, felekezeti viszonyok stb.)		x	
A néphagyomány, benne a népzene hagyományos gyakorlatának törvényszerűségei	x	x	
A néptánc, hangszeres és vokális népzene összefüggései, egymásra hatása	x	x	
A magyar vokális népzene legjellemzőbb hangsorai, azok szerepe a népdalstílusokban	x		x
A magyar népzene stílusai, stílusrétegei	x		
Népzenei rendszerezések, népdaltípusok és zenei jellemzőik	x		x
Az öt magyar népzenei dialektus és kistájak földrajzi, stílusrétegekhez kapcsolódó zenei és szövegműfaji jellegzetességei	x	x	x

(dallam, intonáció, ritmika, metrum, tempó, díszítés, stílusrétegek, műfajok, hangszeres zene, előadásmód, zenehasználat stb)			
A változatképződés szerepe, tényezői és törvényszerűségei	x	x	
A népzeneire jellemző variációs gyakorlat törvényszerűségei a dallam, a ritmika, a díszítés, a szöveg tekintetében	x	x	x
A magyar népi hangszerek története, osztályozása, típusai, földrajzi elterjedése, hangszertársulások	x	x	
A magyar népzene jeles énekes és hangszeres egyéniségeinek, együtteseinek repertoárja, használati- és előadásmódja	x	x	
A tánc típusok zenei kíséret módjai, a harmonizálás típusai a népzenei gyakorlatban	x		x
A népzene és műzene kapcsolata, egymásra hatása	x	x	
A népzenei szakirodalom áttekintő ismerete	x	x	

32. Népzenei és néprajzi ismeretek tantárgy

32.1. A tantárgy tanításának célja

A népzenei elméleti tantárgy tanításának általános célja, hogy a növendék átfogó és összefüggő ismeretekre tegyen szert a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyagában, dallamstílusában, néprajzi-népéleti kapcsolataiban, az énekes és hangszeres előadásmód kérdéseiben és a népzene földrajzi jellegzetességeiben.

A népi hangszer, hangszeres népzene tekintetében célja: a népi hangszerek történetével, a hangszeres zenének a vokális zenétől eltérő vonásaival való megismerkedés. Továbbá betekintés nyújt a hangszeres magyar népzenei stílusokba, megismerteti a hangszeres zenei repertoár fő jellemzőit, a különbözőterületeken és etnikumok körében használt népi hangszereket.

Fontos célja, hogy kiindulópontot nyújtson a Kárpát-medencében együtt élő népek hagyományos zenei kultúrájának megismeréséhez.

A néprajz tanításának általános célja, hogy minden növendék ismerje meg hazánk, népünk, kulturális örökségünk leginkább jellemző sajátosságait.

Összefüggésében lássa a magyar népzene létrehozó magyar paraszti kultúra jelenségeit földrajzi, történeti, társadalmi vonatkozásban egyaránt.

Célja továbbá, hogy

- sajátíttassa el azokat az ismereteket, gyakoroltassa azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld jobb megismeréséhez, a haza és népei megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek;

- ismertesse fel a növendékkel, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- tudatosítsa a növendékben, hogy mindenkinek először a saját hagyományait, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy azután másokét is;
- alapozza meg és mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet;
- ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, hogy a múlt tisztelete, a szülőföld szeretete, a hozzávaló kötődés erősödjék a növendékekben.

32.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei és néprajzi ismeretek tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a magyar és világirodalom, a klasszikus zene (zeneirodalom és zenetörténet), valamint a művészettörténet ismeretanyagához. Ezek együttesen biztosítják a növendékek adott életkori szintjéhez igazodó kultúrtörténeti tájékozottságot.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

32.3. Témakörök

32.3.1. A népzene gyűjtése és kutatásának története

A zenei néphagyomány feltárása, gyűjtése, közlése, valamint a tudományos kutatás kialakulásának, történetének összefüggései:

- az 1815 előtti évszázadok dallamos népdalemlékei Pominóczkitól Kájonin keresztül Pálócziig;
- a napóleoni háborúk végétől a szabadságharc végéig terjedő időszak dalgyűjteményei, az MTA gyűjtési felhívása és ennek eredményei (Almási, Tóth I., Kiss Dénes stb.);
- az 1850-1890 közötti időszak eredményei, kéziratok és nyomtatott dalgyűjtemények (Szini, Füredi, Bartalus, Arany J. stb.);
- a néprajzilag és zeneileg hiteles 1905 előtti gyűjtések, a fonográf bevonása (Kiss Áron, Vikár Béla, Sebestyén Gyula, Sepródi János stb.);
- Kodály Zoltán és Bartók Béla tevékenysége
- az 1945 utáni főbb kutatási eredmények: MNT, Lajtha, Jagamas, Almási, Kallós, Szenik, Bodor, Ág, Vargyas stb. munkássága;
- korunk legfontosabb magyar népzene kutatói, kutatási területeik.

A népzene gyűjtés módszerei, technikai eszközeinek fejlődése.

A népzenei hangfelvételek archiválásának kérdései.

A népzenei anyagközlés etnomuzikológiai, etikai szempontjai.

Alapművek a Kárpát-medencei magyar népzene kutatásában (könyvek és hangzó népzenei kiadványok).

32.3.2. Magyar népzene történet és stílusösszefüggései

A népzene történet fogalma

- Történelem előtti, archaikus réteg
- Ugor kori ősréteg
- Az ugor kori ősréteg továbbfejlődése a strófikus sirató stílus
- A „nemzetek feletti ősréteg”: a pszalmodiáló stílus
- Ótörök ősréteg: kisambitusú pentaton stílus
- Ótörök ősréteg: a nagyívű, ereszkedő (pentaton) kvintváltó stílus
- A középkori népzene
- A 16-17. század népzeneje
- A 18-19. század népzeneje
- A 19-20. század népzeneje: az új stílus

A témakör feldolgozásához ajánlott: Paksa Katalin: Magyar népzene történet (Balassi Kiadó, Budapest, 1999.) című könyve és annak hangzó CD-melléklete

32.3.3. A magyar népzene rendszerezése

A összehasonlító népzenetudomány eredményei:

Zenei stílusok, rétegek, hatások:

- kötetlen szerkezetű ütempáros, recitáló és egyéb dallamok rendszerezése
- kötött vagy strófaszerkezetű dallamok rendszerezése

A „Bartóki” három fő osztály: régi stílusok, új stílus, vegyes osztály (régies népi réteg, műzenei és európai átvételek stb.)

A „Kodály-rend”

A „Járdányi-rend”

A „Dobszay-Szendrei” Típusrend

A zeneanyag földrajzi tagozódása, fő- és aldialektusok Bartók, Domokos Pál Péter szerint

A zeneanyag függőleges tagozódása egy-egy falun belül

A strófikus dallamok elemzési szempontjai (hangsor, ritmika, sorszerkezet, kadenciaképlet, ambitus, dallamvonal stb.)

Ajánlott irodalom: Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv (Hagyományok Háza, Budapest, 2010.) és hangzó CD- vagy DVD-melléklete

32.3.4. A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene

A népi hangszer fogalma

A hangszeres zene, illetve a hangszeres népzene fogalma

A hangszeres népzene funkciói – különös tekintettel a magyar néphagyományon belüli szerepükre

A nemzetközi és hazai kutatástörténeti előzmények általános vázolója (Mahillon, Curt Sachs, Erich von Hornbostel, Vikár Béla, Bartók Béla, Sárosi Bálint, Tari Lujza, Pávai István)

A hangszerek osztályozása: az idiofon hangszerek, a membranophon, hangszerek, a chordofon hangszerek, az aerofon hangszerek a magyar néphagyományban nemzetközi kitekintéssel

Hangszer-együttesek a magyar népzeneben

A tanult hangszerek kiemelkedő játékosai a néphagyományban

A tanult hangszerek, hangszer-együttesek előfordulása a magyar nyelvterületen.

A zenészek rétegzettsége: professzionisták és amatőrök; a parasztszenészek és a cigányzenészek szerepe.

Ajánlott irodalom:

Sárosi Bálint: Hangszerek a magyar néphagyományban. (Planétás Kiadó, Budapest, 1999.) és hangzó CD-melléklete

Sárosi Bálint: Hangszeres népzenei hagyomány. (Balassi Kiadó, Budapest, 2008.) és hangzó CD-melléklete

32.3.5. A vokális népzene műfajai

A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.

A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.

A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.

A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

A népdaléneklés alkalmai.

Ajánlott irodalom:

Magyar néprajz V. Foklór 1. Népköltészet (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.)

32.3.6. A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben

A magyar népzene előadásmódja kialakulásának és változásának tényezői, összetevői:

- A határozott kötődésű dallamok hordozó-alkalmai; fő csoportjai: az emberélet fordulói, a naptári ünnepek, bizonyos munkák, tevékenységek, vallási kötődésű énekek, híradás–jeladás, egyéb alkalmak (történet dallal, hangszeres elő- köz- utójáték figurák stb.)
- Alkalomhoz félig kötött dallamok: táncdarabok, utánzók, paródiák, stb.
- Kötetlen zenealkalmak; tilalom és szabadság íratlan törvényei az emberélet, az esztendő, a családi és egészségi állapot függvényében
- dallam és szöveg kapcsolata, dallam és hangszer kapcsolata
- Előadásmód, hangvétel, énekes díszítés és hangszeres cifrázás, hangszeres kíséretmód
- Változatképződés; ép és romlott változatok alakulása

Ajánlott irodalom:

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje (Planétás Kiadó, Budapest, 2006.) és hangzó CD-melléklete

32.3.7. Népzene és műzene kapcsolata

A magyar népzene szerepe a 20-21. századi európai műzenében

A magyar példa világjelentősége. A népzene Bartók Béla és Kodály Zoltán, Lajtha László, Bárdos Lajos és mások műveiben Népi hangszerek a klasszikus zenében.

A survival és revival (zenei folklorizmus) jelenségei

32.3.8. Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára

A hagyományos zenei kultúrák általános zenei jelenségeinek (hangsorok, ritmika, lüktetés, funkciók, műfajok, formai megoldások stb.) bemutatása példák segítségével.

32.3.9. Néprajzi alapvetés

Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, néprajz, folklór, etnográfia, etnológia) meghatározása

A magyar nép táji-történeti tagolódása; etnikai csoportok, néprajzi tájak, határon túli magyarok; nemzetiségek, szomszédaink.

32.3.10. Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés

A néprajztudomány vázlatos története.

A legfontosabb hazai gyűjtemények és intézmények.

A legfontosabb megjelent kézikönyvek.

32.3.11. Társadalomnéprajz

A magyar parasztság társadalmi helyének történelmi okai; a hagyományos magyar paraszti társadalomban az egyén és közösség, a közösség és a társadalom viszonya.

A hagyományos paraszti társadalom rétegei; alá- és fölérendeltségi viszonyok.

A nemek és korcsoportok szerinti szerep- és munkamegosztás a hagyományos paraszti életben.

32.3.12. Tárgyi kultúra

A gyűjtögetés, zsákmányolás szerepe a népi gazdálkodásban

Földművelés

Állattartás, pásztorélet

Népi táplálkozás

Település és népi építészet

Kézművesség és díszítőművészet

Népviseletek

32.3.13. Folklor

A népszokás fogalma, típusai, összefüggései a néphittel, népi vallásossággal.

Az emberi élet fordulóihoz, a jeles napokhoz, a gazdasági élethez kötődő népszokások.

Népköltészet:

- A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.
- A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.
- A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.
- A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

Néptánc

- A magyar néptánc történeti és stílusrétegei.
- A régi és új magyar táncstílus szemelvényeinek megismerése.
- A tánc hagyományozódása, alkalmai, a táncrend fogalma, táncszók.

32.3.14. Hon- és népismeret

Tanulmányi kirándulások: népi műemlékek, helyi gyűjtemények, tájházak, múzeumok látogatása.

Bevezetés a néprajzi gyűjtőmunkába.

A lakóhely története, a helyi hagyományok megismerése, ápolása.

Lehetőség szerint részvétel különböző honismereti, néprajzi, népzenei és néptánc táborokban, kézműves foglalkozásokon.

Folklórrendezvények látogatása és megbeszélése (pl. táncházak, táncháztalálkozó, „Mesterségek Ünnepe” stb.).

33. Népzenei lejegyzés tantárgy

33.1. A tantárgy tanításának célja

A Népzenei lejegyzés a Népzeneelmélet és történet, valamint a Főtárgy és Kamarazene legfontosabb kiegészítője. Célja, hogy a növendék a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyaga elemző lejegyzésének alapelveit, jelrendszerét, gyakorlatát elsajátítsa, ezzel is segítse énekes, hangszeres tevékenységét.

Alapja a zenei írás-olvasásban való jártasság, a zenei hallás, ritmusérzék, tempóérzék, melynek további fejlesztésében a tantárgy jelentős szerepet kap.

A Népzenei lejegyzés gyakorlatában a magyar népzene elméletének megismerése, valamint az énekes és hangszeres repertoár gyakorlása közben elemző módon kap képet a magyar népzene dallamstílusai, stílusrétegei, népdaltípusai, a magyar népzene földrajzi jellegzetességeiben valamint azok előadásmódja rögzítésének kérdéseiben.

33.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei lejegyzés tárgy szorosan kapcsolódik a Népzeneelmélet- és történet, Néprajz, Főtárgy, Kamarazene, Szolfézs, Zeneelmélet anyagához, valamint egyéb közismereti tartalmakhoz: történelem, földrajz, nyelvtan, irodalom.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

33.3. Témakörök

33.3.1. A népzenei lejegyzés története és funkciói

A dallamlejegyzés zenetörténeti előzményei

A népzenei lejegyzések kezdetei és fejlődése a vokális és hangszeres népzeneben

A népzenei lejegyzés funkciói a tudományban, az előadóművészetben és az oktatásban.

33.3.2. A népzenei lejegyzés jelrendszere

A népzenei lejegyzések elemei a vokális és hangszeres népzeneben:

- dallam,
- ritmus,
- tempójelzések,
- díszítések,
- népdalszövegek.

A parlando-rubato dallamok lejegyzésének kérdései

A táncdallamok lejegyzésének kérdései

Az előadásmódbeli utasítások jelzésének lehetőségei a vokális és különféle hangszerek repertoárjának lejegyzésében

A dallam- és szövegváltozatok lejegyzésének lehetőségei

A népzenei partitúra készítésének alapelvei, szabályai, jelrendszere

33.3.3. *Vokális népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott népdalok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

33.3.4. *Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott hangszeres dallamok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

Általános megjegyzések:

A képzés teljes ideje alatt, minden évfolyamon tanítandó tantárgyak:

- főtárgy
- kötelező zongora
- társhangszer
- szolfézs
- zeneelmélet
- zenetörténet
- kamarazene
- népzenei és néprajzi ismeretek
- népzenei lejegyzés

Ezekre épülően kezdhető meg:

- néptánc
- hangszerismeret

Az iskola a pedagógiai programjában határozza meg azokat a további tantárgyakat, amelyeket kötelezően vagy fakultatív jelleggel a képzés részének tekint. Ezek a tárgyak lehetnek: zenei munkaképesség megőrzése, hangkultúra, illetve már meglévő tantárgyak további foglalkozásai (ide értve a fejlesztési, tehetséggondozási célú órákat is) stb. Ezen tantárgyak a szakmairányon belüli szakok esetében is eltérő heti óraszámokat eredményezhetnek.

A művészeti ágazathoz kapcsolódó közismereti óraszám a szakmai tantárgyak óraszámához átcsoportosítható.

A szakmai tartalmak kiegészítésére ajánlott a mindennapos testnevelés keretében a zenei munkaképesség megőrzése, illetve a szakmai órák közül a néptánc bevonása. A néptánc, amennyiben nem a mindennapos testnevelés keretében valósul meg, évfolyamok közötti összevonással is megtartható.

A társhangszer tantárgy óraszámának terhére a 11. évfolyamtól népzeneelmélet tárgy is felvehető a népzeneelmélet tanári, illetve etnomuzikológia szakokra készülő tanulóknak.

Amennyiben a tanuló kérvényezi, a társhangszerének óraszámát az ajánlotton túl, a főtárgyának az adott évfolyamon érvényes óraszámáig meg lehet növelni a fakultációs órakeret terhére.

K E R E T T A N T E R V
NÉPZENÉSZ II.
SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

XI. A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0215 06

A szakképesítés megnevezése: Népzeneész II.

Szakirány megnevezése: Népi énekes

Tanulmányi terület: Művészet

Iskolai rendszerű képzés esetén az évfolyamok száma: 5 év, 2 év

XII. Óraszámok szakgimnáziumi képzésben 9-12 és 5/13. évfolyamra

9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	5/13. évfolyam	Összóraszám
1148 óra*				961	2109

*A megjelölt óraszámok szakmai szempontok figyelembevételével jelenjenek meg a 9-12 évfolyamokban.

XIII. Óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

1/13. évfolyam	2/14. évfolyam	Összóraszám
----------------	----------------	-------------

1116	961	2077
------	-----	------

IV. A Népzeneész II. szakképesítés moduljai, tantárgyai, témakörei

Népdaléneklés tevékenysége	
<i>Tantárgyak megnevezése</i>	<i>Témakörök</i>
Népi ének főtárgy	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Hangegészségtan	<i>A hang fizikai sajátosságai</i>
	<i>A hangképző szervek anatómiája</i>
	<i>A hangszalagok</i>
	<i>Az énekesi életforma kialakítása</i>
Beszédgyakorlat	<i>Fonetikai alapismeretek</i>
	<i>Artikulációs gyakorlatok</i>
	<i>Beszédhibák javítása</i>
	<i>Gyakorlat</i>
Kamara	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása</i>
	<i>Népi énekesek hangszeres kísérete</i>

	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Társhangszer/ének	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Kötelező zongora	<i>Technikai gyakorlatok, etűdök</i>
	<i>Barokk zeneművek</i>
	<i>Előadási darabok</i>
Néptánc	<i>Fejlesztési feladatok</i>
	<i>Néptánc repertoár</i>
	<i>Színpadi adaptáció</i>
	<i>Táncfolklorisztika</i>
Általános zenei ismeretek	
Szolfézs	<i>Készségfejlesztés hallás után</i>
	<i>Készségfejlesztés éneklés útján</i>
	<i>Készségfejlesztés írásban</i>
	<i>Stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása</i>
Zeneelmélet	<i>Összhangzattan</i>
	<i>Formatan</i>
	<i>A continuo-játék alapjai</i>
Zenetörténet	<i>Zenetörténeti ismeretek</i>
	<i>Műelemzés</i>

	<i>Zenehallgatás</i>
Népzenei elméleti ismeretek	
Népzenei és néprajzi ismeretek	<i>A népzene gyűjtése és kutatásának története</i>
	<i>Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései</i>
	<i>A magyar népzene rendszerezése</i>
	<i>A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene</i>
	<i>A vokális népzene műfajai</i>
	<i>A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben</i>
	<i>Népzene és műzene kapcsolata</i>
	<i>Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára</i>
	<i>Néprajzi alapvetés</i>
	<i>Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés</i>
	<i>Társadalomnéprajz</i>
	<i>Tárgyi kultúra</i>
	<i>Folklór</i>
	<i>Hon- és népismeret</i>
Népzenei lejegyzés	<i>A népzenei lejegyzés története és funkciói</i>
	<i>A népzenei lejegyzés jelrendszere</i>
	<i>Vokális népzenei felvételek lejegyzése</i>
	<i>Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése</i>

A

**Népdaléneklés tevékenysége
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népdaléneklés tevékenysége megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Főtárgy	Hangegészségtan	Beszédkyakorlat	Kamara	Társhangszer	Kötelező zongora	Néptánc
FELADATOK							
A vokális népzene reprezentatív, saját alkatanak, egyéniségének, beállítódásának megfelelő népzenei repertoárt alakít ki, melyet folyamatosan bővíti	x	x		x	x		
Repertoárját gyorsan memorizálja, és a teljes anyagot hosszú távon fejben tartja	x			x	x	x	
Repertoárját folyamatosan gyakorolja	x			x	x	x	x
Szólistaként autentikus népzenei együttesekben énekel, együttest vezet	x			x	x		
Népzenei előadásokat, táncházakat tervez, szervez, azokon közreműködik	x			x	x		x
A fellépéséhez szakmailag minden tekintetben felkészül	x	x	x	x	x	x	x
Az előadásra lelkileg is felkészülten érkezik, ezzel is segítve a természetes, oldott zenei kifejezés megvalósulását	x			x	x	x	
Hangfajának megfelelő terjedelemben törésmentesen énekel	x			x			
Biztos énektechnikáját az egyéniségét is kifejező, átélt, stílusos, tartalomközpontú előadás szolgálatába állítja	x	x	x	x			
Használja a vokális magyar népzene megszólaltatásának énektechnikával összefüggő elemeit: intonáció, ritmizálás, frazírozás, funkcionális, differenciált tempók, a stílusnak megfelelő díszítése	x	x	x	x			

Az előadáson helyes tempóban, zeneileg pontosan, magas technikai színvonalon szólaltatja meg a műveket	x			x	x	x	x
Az előadásra kerülő műveket stílushűen, művészileg és érzelmileg kifejezően adja elő	x		x	x	x	x	
Szükség esetén hangfajának megfelelő magasságba transzponálja az eredeti hangzó felvételekről tanult népzenei anyagot	x			x	x		
Egységes hangnemi szerkezetbe rendezi az előadott népdalokat azok hangsorának, hangterjedelmének, lehetséges hangnemi kapcsolódási módjainak ismeretében	x			x	x		
SZAKMAI ISMERETEK							
A vokális népzenei irodalom ismerete és folyamatos bővítése	x			x			
Kimunkált énektechnikai tudáson alapuló biztos előadás	x	x	x	x			
Érzelmileg átélt, hiteles előadásmód	x			x	x	x	x
A népzenei anyag stílusos, pontos, tagolt, kifejező, technikai és zenei szempontból magas színvonalú, tudatos előadás	x			x	x		

34. Népi ének főtárgy tantárgy

34.1. A tantárgy tanításának célja

A népi ének tantárgy tanításának célja, hogy megismertesse a tanulókkal

- a népdalt, népzeneét mint zenei nyelvet, a magasrendű zenei kifejezés lehetséges eszközét;
- az emberi hang sajátosságait, kifejezési lehetőségeit;
- a népdalok élményszerű, ugyanakkor autentikus megszólaltatásához szükséges természetes énekhang technikáját;
- a magyar népzene stílusrétegeit, egyes stílusok főbb népdaltípusait;
- a magyar népzenei dialektusok vokális sajátosságait;
- segítse elő a művészi kifejezőkészségek megalapozásával a dalok egyéni, önálló művészi megformálását, különböző karakterű előadásmódjának megvalósítását.

Fejlessze folyamatosan, módszeresen és sokoldalúan

- az énekhang technikai adottságait (légzés, vokális hangzók, hangterjedelem, hangsín);

- a növendék zenei képességeit: hallását, intonálási képességét, ritmusérzékét;
- a népzene rendkívül gazdag karaktervilágának megformálásához nélkülözhetetlen formaérzék, tempóbeli biztonságot;
- az egyes földrajzi területek sajátos nyelve és hangszínei iránti érzékenységet, differenciáló képességet;
- a népdalok memorizálási képességét, különös tekintettel a dallamvariánsokra, ritmus-, szöveg- és díszítésbeli eltérésekre;
- az előadói készséget (a népdalok művészi megformálása, érthető és kifejező szövegmondás, a népzene szellemének megfelelő hiteles előadásmód, készség a kontaktusteremtésre az együttmuzsikálókcal, illetve a hallgatósággal).

Szoktassa a növendéket rendszeres és céltudatos munkára, a tanulás és gyakorlás logikus folyamatának megismertetésével.

Neveljen az értékes, tartalmas zene szeretetére.

Fejlessze a tanuló esztétikai érzékenységét és ezen keresztül személyiségét.

Tegye nyitottá a kulturális különbségek megértésére és befogadására, amely elengedhetetlen feltétele az egymást tisztelő, toleráns magatartás kialakításának.

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg. Az előírt anyag mindig az elvégzendő minimumot jelenti, amelynél többet végezni kívánatos és hasznos.

A népi ének tantárgy tanításának további célja, hogy a növendékek olyan szakmai tudást és zenei műveltséget sajátítsanak el, mellyel felsőfokú tanulmányokat folytathatnak, illetve képesek lehetnek arra, hogy a közművelődés különböző területein közép fokú végzettséget igénylő munkaköröket lássanak el. Ezzel a tevékenységgel segítsék elő a hagyományos paraszti kultúra értékeinek fennmaradását, továbbélését.

34.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a népdalénekekhez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népi éneknek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társ művészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem, földrajz. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

34.3. Témakörök

34.3.1. Technikai fejlesztés

Követelmények:

A helyes testtartás, légzés kialakítása

Folyamatos légzésfejlesztés

A tiszta intonáció kialakítása, folyamatos fejlesztése

Differenciált ritmizálás fejlesztése
Érthető, kifejező szövegmondás, artikuláció fejlesztése
A tájnyelvi hallás és érzékenység kialakítása
Hangfájának megfelelő hangterjedelemben törésmentes éneklés kialakítása
Hangterjedelem bővítése
A technikai állóképesség és terhelhetőség fejlesztése
Önálló gyakorlási és előadói program kialakítása

34.3.2. Népzenei repertoár

A tananyag felépítésében fontos, hogy a népzenei dialektusterületek megismertetésére a tanulók zenei és technikai felkészültségéhez igazodva, alkatának, érdeklődésének megfelelően, a tanár által meghatározott sorrendben fokozatosan kerüljön sor.

A tanulásra kiválasztott népzenei anyag mutassa be, ismertesse meg fő vonalaiban az öt magyar népzenei dialektus vokális anyagát, a kistájak figyelembe vételével. A kialakítandó repertoár legyen reprezentatív a dialektus jellemző műfajaira, a népdalstílusokra- és típusokra, valamint előadásmódokra az alábbiak szerint.

A tananyag egyénre szabottan tartalmazzon

1. különböző témájú, tartalmú lírai dalokat,
2. balladákat,
3. népszokás dallamokat, egyházi népénekeket,
4. különböző lüktetésű és tempójú táncdallamokat.

Javasoljuk, hogy helyi változatok feltétlenül szerepeljenek a válogatásban.

A népi ének tantárgy tanítása főtárgy és társhangszer esetében tematikájában, módszerében, eszközeiben és céljaiban azonos.

Zenei anyag 1. Dunántúl

A bartóki I. dialektus jellegzetes népdaltípusainak, műfajainak, előadásmódjának megismerése és elsajátítása a kistájak vokális népzenei anyagán keresztül:

Rábaköz, Zala, Vas megye, Somogy, Sárköz, Bakony-vidék, Mezőföld, Ormánság
Szlavónia

Zenei anyag 2. Észak

A bartóki II. dialektus, Észak jellegzetes népdaltípusainak, műfajainak, előadásmódjának megismerése és elsajátítása a kistájak vokális népzenei anyagán keresztül:

Zoborvidék, Csallóköz, Mátyusföld, Palócföld

Zenei anyag 3. Alföld

A bartóki III. dialektus és kistájai jellegzetes népdaltípusainak, műfajainak, előadásmódjának megismerése és elsajátítása:
Felső-Tisza vidék, Jászság, Kunság, Dél-Alföld

Zenei anyag 4. Erdély

Erdély és kistájai jellegzetes népdaltípusainak, műfajainak, előadásmódjának megismerése és elsajátítása:
Szilágyság, Kalotaszeg, Mezőség, Küküllő-mente, Székelyföld, Bukovina

Zenei anyag 5. Moldva

A moldvai csángó magyarok hagyományos vokális népzenei anyagának áttekintő megismerése és elsajátítása

Kötelező tananyag:

Bodza Klára – Paksa Katalin – Vakler Anna: Magyar népi énekiskola I-V. Hagyományok Háza, Budapest, 2010-2012.

Ajánlott forrásanyag:

A MTA BTK Zenetudományi Intézet Népzenei archívumának Online adatbázisaiban szereplő népzenei anyag

34.3.3. Népzenei összeállítások alkotása

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

A népdal összeállításokat kísérheti hangszer. Amennyiben a társhangszere adottságai megengedik a növendék számára, használja énekének kíséretére.

34.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja.

35. Hangegészségtan tantárgy

35.1. A tantárgy tanításának célja

A tárgy tanításának célja, hogy a növendék megismerje a hangadó szervek anatómiáját; a hang fizikai és fiziológiai működését. Megtanulja az énekléssel kapcsolatos összes olyan szabályt, amelyek segítségével magas komfortérzettel, egészsége óvásával, tartósan hosszú ideig tud énekelni.

35.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A hang létrehozásához ideális viszonyokat a fizika tantárgy segítségével ismerhetjük meg. Az emberi hangképzést a biológia tárgykörében találjuk.

35.3. Témakörök

35.3.1. *A hang fizikai sajátosságai*

- A hang természete
- A hangkeltés módjai
- A rezonancia

35.3.2. *A hangképző szervek anatómiája*

- A fül
- A tüdő
- A légcső
- A gége
- A toldalékcső

35.3.3. *A hangszalagok*

- Anatómiai ismeretek
- A hangszalagok működése
- A légzés

35.3.4. *Az énekesi életforma kialakítása*

- Hangfajták
- A mutálás
- Hangegésztani tudnivalók
- Gyakorlati tanácsok az énekesi életvitelhez

36. Beszédgyakorlat tantárgy

36.1. A tantárgy tanításának célja

A tantárgy célja a kisebb beszédhibák javítása, a szövegmondás és az artikuláció fejlesztése, a színpadi beszéd- és mozgásformák alapjainak elsajátítása. Mindezen eszközök birtoklása a művészi kifejezésű énekléshez nyújt segítséget.

36.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A beszédhibák fiziológiai megértéséhez a biológia tantárgyból nyerhetünk információkat. A felhasznált szövegek az irodalom témakörébe tartoznak. A magyar nyelv speciális elemeinek vizsgálatát (hangzók, hangsúlyozás, hanglejtés, stb.) a magyar nyelvtan ismeretében végezhetjük.

36.3. Témakörök

36.3.1. *Fonetikai alapismeretek*

A magyar nyelv magán- és mássalhangzóinak ismerete
A beszélt és énekelt hangzók szótagalkotó különbözősége
A beszéd és írás kapcsolata

Ajánlott tankönyv: Kerényi Miklós György: Az éneklés művészete és pedagógiája

36.3.2. *Artikulációs gyakorlatok*

Az artikulációs gyakorlatok alapja a magyar artikulációs bázis.
A beszéd és az éneklés légzési technikája, a hangzók formálása megegyezik egymással.

Ajánlott tankönyv:

Kerényi Miklós György: Az éneklés művészete és pedagógiája
Montágh Imre: A tiszta beszéd

36.3.3. *Beszédhibák javítása*

Az énekeseknél jelentkező beszédhibák javítása, az énektechnikának a jelentkező kiejtési hibákra történő koncentrált gyakorlásával történik.

A problémás hangzók kiemelése és tudatosítása

A hibák állandó kontroll melletti gyakorlása

36.3.4. Gyakorlat

Versek, prózarészeletek

37. Kamara tantárgy

37.1. A tantárgy tanításának célja

A Kamarazene tárgy feladata, hogy alkalmat teremtsen a népi hangszeres zenélés egyik alapvető formájának gyakorlásához, a közös muzsikáláshoz, amely fontos közösségformáló erő.

A hangszerének megfelelő összetételű, autentikus hangszeres, hangszeres-énekes kamarazene órákon a növendék megtanulhatja, illetve gyakorolhatja a népzenei dialektusok jellegzetes hangszeres darabjait. Ez a tevékenység kialakíthatja és fejlesztheti a társas zenélés készségét és ösztönözheti a kiemelkedő egyéni teljesítmények létrejöttét.

37.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a népzenehez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népzenenek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zene-történet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

37.3. Témakörök

37.3.1. Népzenei repertoár

A népi hangszeres Főtárgyak kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendékből álló kamaracsoportok összetételének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített fejlesztési terv alapján a Kamara tanár határozza meg az elvégzendő tananyagot.

37.3.2. Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása

A tanult zenei anyagból a növendékek egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

37.3.3. Népi énekesek hangszeres kísérete

Az énekszó kísérésének technikai, harmonizálási, előadásmódbeli sajátosságainak megismerése, saját gyakorlatban történő kimunkálása.

37.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja.

38. Társhangszer/ének tantárgy

38.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi népzenei tanulmányok fontos célja, hogy a növendék felkészüljön a felsőfokú népzeneész előadóművész és népzene-tanár képzésre.

Ehhez – a kétszakos képzés előfeltételeként – nélkülözhetetlen egy Társhangszer/ének kiválasztása, melyet a felsőfokú felvételi követelményekben meghatározott szinten kell elsajátítani.

A szakgimnáziumba érkező növendék gyakran nem rendelkezik Társhangszeres/énekes előtanulmányokkal. Ebben az esetben az egyéni alkatnak, készségeknek, képességeknek megfelelő Társhangszer/ének kiválasztásában a főtárgytanár és hangszeres tanárok véleményének kikérése is szükséges. A továbbiakban a választott Társhangszer/ének tanulásában a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat az érintett tanár számára.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

38.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A hangszeres tanulásánál fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

38.3. Témakörök

38.3.1. Technikai fejlesztés

Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében

38.3.2. Népzenei repertoár

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében.

38.3.3. Népzenei összeállítások alkotása

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

38.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja vagy tánccházi bemutatása.

39. Kötelező zongora tantárgy

39.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen a legalább alapfokú zongorajáték, hiszen a zenei elméleti tárgyak mindegyikénél rendszeresen szükség van rá az órákon, az egyéni felkészülésnél. A fix hangolású billentyűk a szolfézsórai hallásfejlesztéshez-, az akkordikus megszólaltatás lehetősége pedig a zeneelméletben nyújt segítséget. Ahhoz, hogy ezekre az oktatásban betöltött szerepekre használni tudja a zongorát, megfelelő manuális készségek birtokába kell juttatni a növendékeket. Az előtanulmányaik, illetve választott szakuk igényei szerint igen változó tudásszinttel érkeznek a tanulók, ezért a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat a tanár számára.

39.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

Mint minden hangszer esetében, a zongora kötelező tanulásánál is fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A témakörök mindegyikében foglalt zenei anyag szabadon bővíthető a növendék tudásszintjének megfelelő bármely művel.

39.3. Témakörök

39.3.1. Technikai gyakorlatok, etűdök

C. Czerny: könnyű technikai gyakorlatai (pl. 160 rövid gyakorlat)

C. Czerny: A kézügyesség iskolája I. kötet
J. B. Cramer: Etűdök

39.3.2. Barokk zeneművek

J. S. Bach: Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach
J. S. Bach: 18 kis prelűdium
J. S. Bach: Szvit-tételek (pl. francia szvit)
J. S. Bach: Kétszólamú invenciók
J. S. Bach: Háromszólamú invenciók

39.3.3. Előadási darabok

Bartók B.: Mikrokozmosz
Bartók B.: Gyermekeknek
R. Schumann: Jugendalbum
P. Csajkovszkij: Jugendalbum
Kodály Z.: Gyermektáncok
A. Diabelli: Négykezesek
Mező I.: Négykezes zongoradarabok
Kurtág Gy.: Átiratok Machautól J. S. Bach-ig (négykezes, kézzongorás)
W. A. Mozart: Hat bécsi szonatina
F. Schubert: Táncok
F. Mendelssohn: Lieder ohne Worte
Mosonyi M.: Magyar gyermekvilág
J. Haydn: Szonáták (Wiener Urtext 1a, 1b)
F. Schubert: Táncok

40. Néptánc tantárgy

40.1. A tantárgy tanításának célja

A Néptánc tárgy tanulásának az a célja, hogy a népzeneét tanuló növendékek megismerjék, elsajátítsák és használják a magyar néptánc kultúra elemeit, megértsék és mozgáskultúrájukba építsék a Kárpát-medence táncainak formanyelvét, adottságaiknak megfelelően és szituatív módon

tudják használni, illetve továbbfejleszteni táncos anyanyelvünket, ismerjék a népi műveltség és a néptánc egységét, illetve kölcsönös meghatározottságait, és használni tudják a dallam, a ritmus és a mozgás harmóniájának-diszharmóniájának hatásait.

A Néptánc képességfejlesztő és attitűdalakítási potenciálja – a dallam-ritmus-mozgás egységéből, a táncnak a személyiség „egészét” mozgósító (ének, mozgáskoordináció, kooperáció) szerepéből adódóan – rendkívül nagy. Felkínálható tevékenységei, közvetített ismeretei, attitűdkialakítási-befolyásolási szándékai révén a néptánc közösségfejlesztő hatása révén képes oldani a népzene-sz-néptáncos elkülönülést.

Mind az énekes, mind a hangszeres tanulók számára lehetőséget biztosíthat a Néptánc arra, hogy funkcióban használják választott zenei főtárgyukat: egymás táncát kísérik, így megtapasztalják a táncos-zene-sz-énekes együttműködést.

Az önálló, szabad, alkotó mozgás élményének megtapasztalása a kreativitás fejlesztését eredményezi.

A közös munka eredményének, sikerének megélése, a fokozott koncentráció és kooperáció elérése, a művészi kifejezőképesség továbbfejlesztésében segít.

40.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Néptánc tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a néprajz ismeretanyagához.

A közismereti kerettantervek adta lehetőséggel élve a testnevelés óraszámába heti két órában beépítve 9-12. osztályban néptáncot segíti a testnevelés a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

40.3. Témakörök

40.3.1. Fejlesztési feladatok

A 9-12. osztályban tanultak alapján elkészített fejlesztési tervben a néptánc pedagógus az alábbi fejlesztési területekre tervezze meg a tevékenységet:

- testtartás
- mozgáskoordináció
- ritmusgyakorlatok
- mozdulatelemek összefűzése
- ének- tánc koordináció

40.3.2. Néptánc repertoár

A néptánc dialektusok megismerése, elsajátítása:

I. Nyugati vagy dunai táncdialektus:

Rábaköz;

Dél-Dunántúl (Somogy)
Kelet-Dunántúl (Sárvíz)
II. Középső, vagy tiszai táncdialektus:
Felső-Tisza-vidék (Szatmár)
Keleti palócok
III. Keleti, vagy erdélyi táncdialektus
Kalotaszeg
Mezőség
Moldvai csángók

40.3.3. Színpadi adaptáció

A Néptánc tanulásának nem közvetlen célja koreográfiák létrehozása, de későbbi munkavállalásuk során az énekes és hangszeres tanulók zenei feladataik között elkérést kaphatnak koreográfiák zenéjének összeállítására.

Ennek figyelembevételével a koreográfia szerkesztése, megtanulása során a néptáncot oktató pedagógus rávilágíthat a hagyományos táncalkalmak táncrendjének és azok színpadra alkalmazásának összefüggésére. A színpadi adaptáció egyes problémáit a koreográfia alkotása közben érzékeltetheti önálló részfeladatok kiadásával és értékelésével.

A témakör kereteiben ismerkedjen meg a színpadi adaptáció alapfogalmaival: koreográfia, koreográfus, rendező, szerep, szereposztás, csoport, szólamok, szólista, kar, próba, főpróba, színpadbejárás.

A fentiek mellett a koreográfia megtanulása és bemutatása a művészeti nevelés, képességfejlesztés egyik eszköze lehet.

A koreográfia a csoport képességeihez igazodjon, így a bemutatás a kívánatos sikerélményt jelentheti a tanulók számára, erősíti a csoport, az iskola közösségi összetartozását.

40.3.4. Táncfolklorisztika

A Néprajz tantárgyban tanult táncfolklorisztikai ismeretek bővítése, finomítása az alábbi témakörökben:

A magyar néptánc kutatás korszakai, egyéniségei, főbb kézikönyvei

Archív néptánc felvételek értelmezése

A néptánc gyűjtése ma: néptánc és hangszeres zene összefüggése

Kárpát-medencei interetnikus kapcsolatok a néptáncban

A magyar néptánc történeti fejlődése

Táncalkalmak a magyar paraszti hagyományban

A táncdivatok hatása az egyes néptáncdialektusok repertoárjára

Néptánc terminológia

Az
Általános zenei ismeretek
megnevezésű
programkövetelmény - modul
tantárgyai, témakörei

Az Általános zenei ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Szolfézs	Zeneelmélet	Zenetörténet
FELADATOK			
Egy-, illetve két szólamban hallás után dallamokat lejegyez	x		
Lapról olvas	x		
Ügyel a helyes tempóra, ritmusra, dinamikára és a tiszta intonációra	x		
Pontosan értelmezi a zenei műszavakat, előadási jeleket, utasításokat	x	x	
Felismeri a funkciós zene harmóniáit		x	
Tisztában van a klasszikus összhangzattan alapvető szabályaival és a gyakorlatban is tudja alkalmazni		x	
Diktálás után egyszerűbb akkordfűzési gyakorlatot játszik, lejegyez		x	
Az akkordok jelöléseit helyesen alkalmazza		x	
Tájékozódik a zenetörténeti korszakokban, a különböző stílusokban, műfajokban			x
Felvétel alapján zeneművet egy-egy jellegzetes részletéről felismer			x
SZAKMAI ISMERETEK			
Hangsorok és hangközök	x	x	
Ritmusok, ritmusképletek		x	
Az összhangzattan, a harmonizálás alapja	x	x	
Az alapvető zenei szakkifejezések	x	x	x
A zenetörténet korszakaira jellemző stílusjegyek, műfaji sajátosságok		x	x
A legjelentősebb zeneszerzők életműve			x
Műelemzés	x	x	x
Zenefelismerés			x

41. Szolfézs tantárgy

41.1. A tantárgy tanításának célja

A szolfézs tárgy tanításának célja, hogy segítse az általános zenei műveltség megalapozását és ismertesse meg e különleges kifejezési móddal - a zenével - a tanulókat. A zeneiskolában szerzett zenei ismeretekre és elkezdett készségek fejlesztésére alapozva fejlessze tovább a növendék tudását és képességeit. Egészítse ki a tanuló tudását a szagimnáziumban folytatandó hangszeres, zeneelméleti és zenetörténeti tanulmányokban. Fejlessze a majdani aktív zenéléshez szükséges képességeket és készségeket. A lehető leghamarabb vonjon párhuzamot és találja meg az összefüggéseket, kapcsolódási pontokat a készségek fejlesztése és az aktív zenei tevékenységformák között. Járuljon hozzá a széleskörű szakmai tudás megszerzéséhez, amely alkalmassá teszi a növendéket a szakirányú felsőoktatásban folytatandó tanulmányok, illetve a középfokú végzettséget igénylő munkakörök ellátására.

41.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A szolfézs tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, szöveges mű esetén az irodalom tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgyval. Az idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen a szöveges zeneművek teljes megismeréséhez és tanulmányozásához.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, hiszen a szolfézs a zene teljesebb megértését szolgálja.

41.3. Témakörök

41.3.1. Készségfejlesztés hallás után

A hallás utáni készségfejlesztés a szolfézs tárgy egyik legfontosabb eleme, mely sokban épül a zeneiskolai alapokra. A tanulók számára nagyon fontos, hogy mind jobban, készség szinten felismerjék az európai műzene évszázadok során folyamatosan cizellálódó elemeit.

Fejleszteni kell:

- A hangközök felismerését
- A hármas- és négyeshangzatok felismerését
- Tipikus dallami fordulatok felismerését
- A különböző ritmusképletek biztos beazonosítását
- A különböző metrumérzetek gyors beazonosítását
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek felismerését
- A különböző zenei formák elkülönítését
- A zenei memóriát
- A többszólamú hallás kifejlődését

41.3.2. *Készségfejlesztés éneklés útján*

Az éneklés útján történő készségfejlesztés azért nagyon fontos, mert ez az egyetlen eszköz, amivel a tanuló saját biológiai organizmusán keresztül szűri a zene legkisebb elemeit is. Ahhoz, hogy saját hangszerén egy nagyobb ívet elő tudjon adni, szükséges, hogy apró elemeire bontva is értelmezni tudja őket. Ezeket pedig csak énekelve tudja igazán magáévá tenni. Az éneklés segít neki a hallás- és írási készségfejlesztésben is, hiszen ez az egyetlen biztos, önellenőrzésre is alkalmas eszköze, amibe a zenei elemeket be tudja illeszteni. A kamaraének rendkívül komplexen, már egészen kezdő szinten is nagyon segíti a későbbi aktív zenésztevékenység gyakorlását.

Fejleszteni kell:

- A tiszta intonációt
- A hangközök és hangzatok biztos éneklésének és felépítésének készségét
- Az alkalmazkodási képességet a többszólamú éneklés hangzás-egyensúlyának kialakításában
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. század stíluselemeinek alkalmazását
- Az improvizációs készséget és zenei fantáziát
- Az előadási készséget
- A memóriát és a koncentráció képességet
- A stílusos előadási és formálási készséget
- A dinamika és hangszín, valamint a zenei karakterek és dramaturgia megvalósítása iránti érzékenységet
- A zenei ízlést és differenciáló-képességet

A stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása témakörben felsorolt műzenei példák nagy része a megfelelő módszerekkel felhasználható az éneklési készségek fejlesztésére is.

41.3.3. *Készségfejlesztés írásban*

Az írásbeli készségfejlesztés kapcsolja össze a hallás- és éneklés készségfejlesztését. Rendkívül komplex feladat, két különböző agyi tevékenység egyidejű koordinálása.

Fejleszteni kell:

- Hangközök, hangzatok felépítésének készségét
- Tipikus dallami fordulatok felismerését és alkalmazását
- A különböző ritmusképletek felismerését és alkalmazását
- A különböző metrumérzetek gyors felismerését és alkalmazását
- A dallam-, metrum- és ritmustényezők összekapcsolásának képességét
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíluselemeinek felismerését
- A belső hallást, a kottakép elképzelését, értelmezését

- A többszólamú hallást (polifon, homofon)
- A zenei formák áttekintésének képességét
- Az elemzés képességét; a rész és egész viszonyának áttekintését

41.3.4. Stílus- és zenetörténeti ismeretek elsajátítása

Nagyon fontos, hogy a készségfejlesztési céllal megszólaltatott zeneművek a szolfézs tantárgy keretében híven tükrözzék a tanuló általános ismereteit a zenetörténeti korszakok stílusairól is. Előfordulhat, hogy olyan zenei korszakokkal találkozik egy tanuló a tantárgy keretében, amellyel hangszerén soha (pl. gregorián, reneszánsz), ám stílusuk ismeretére szüksége van, hiszen nem válhat belőle kiművelt zenész fő, ha bizonyos zenei korszakok stílusjegyeivel egyáltalán nem kerül kapcsolatba. A saját hangszerén egy zenemű muzikális megformálását nagyon sokban elősegíti, ha a szolfézs tárgy keretében kisebb példákon gyakorolja a zenei formák összefogását, előadását. Ezáltal kialakul benne egy olyan stílusismeret, melyre az aktív zenei tevékenységformákban is állandóan szüksége lesz, illetve saját hangszerén is kamatoztathatja majd tudását.

A zenei anyag kiválasztásában a tanár vegye figyelembe az adott osztály összetételét és képességeit: a tananyag mennyisége és nehézségi szintje a tanulócsoporthoz igazodjon. Itt csupán javaslatok szerepelnek, hogy mely zeneszerzőktől érdemes műveket keresnünk:

- A középkor egyszólamú egyházi és világi zenéje (gregorián, trubadúr-, trouvère- és Minnesang költészet)
- A középkor többszólamú zenéje (ars antiqua, ars nova, trecento – Leoninus, Perotinus, Machaut, Landini)
- A korai reneszánsz (Dunstable, Dufay, Binchois, Ockeghem, Josquin, Agricola, Obrecht, Isaac, de la Rue)
- Az érett reneszánsz (Gombert, Willaert, Clemens non Papa, Arcadelt, Cipriano de Rore, Lassus, A. Gabrieli, Palestrina, Vecchi, Marenzio, G. Gabrieli, Gastoldi, Croce, Gesualdo, Viadana, Banchieri, Jannequin, Sermisy, Goudimel, Passereau, Certon, le Jeune, Senfl, Othmayr, Gallus, Praetorius, Hassler, Friderici, Tallis, Byrd, Morley, Bull, Farnaby, Dowland, Weelkes, Gibbons, Victoria)
- A korabarokk (Monteverdi, Schütz, Buxtehude, Lully, Purcell)
- A nagy barokk zeneszerzői (Händel, Bach, Telemann, Scarlatti, Vivaldi, Rameau)
- A bécsi klasszika (Mozart, Haydn, Beethoven)
- A romantika (Mendelssohn, Weber, Schubert, Schumann, Brahms, Berlioz, Liszt, Verdi, Muszorgszkij, Saint-Saëns, Bruckner)
- Az utóromantika (Wolf, Mahler, R. Strauss, Mascagni, Leoncavallo, Puccini, Rachmaninov, Massenet, Fauré)
- A XX. század zenéjének főbb irányzatai (impresszionizmus, expresszionizmus, folklorizmus, neoklasszicizmus, új bécsi iskola - Debussy, Ravel, Stravinsky, Schönberg, Webern, Berg, Honegger, Prokofjev, Sosztakovics, Hindemith, Orff, Britten, Bartók, Kodály)
- A második világháború utáni szerzők (Messiaen, Boulez, Stockhausen, Varèse, Ligeti, Dallapiccola, Nono, Lutoslawsky, Penderecki, Eben)

- A második világháború utáni magyar szerzők (Bárdos, Sugár, Ránki, Farkas, Kósa, Kadosa, Maros, Petrovics, Szokolay, Lendvay, Balassa, Kurtág, Bozay, Durkó, Szöllősy, Hidas, Kocsár, Csemitzky, Orbán, Vajda)

42. Zeneelmélet tantárgy

42.1. A tantárgy tanításának célja

A zeneelmélet tárgy tanításának célja, hogy a zeneművek legbelsőbb titkaiba is betekintést nyerjenek a zenét tanuló tanulók. A zeneelmélet tantárgy által elsajátított készségek segítségével újabb érzékek nyílnak meg a tanulók számára, hogy egy adott zeneművet még alaposabban megismerjenek, így a zenei nyelv sokoldalú megismerése révén tájékozódni tudnak a zeneművek harmónia- és formavilágában. Elsőként a barokk és a bécsi klasszika zeneszerzőinek szólamvezetési szabályával ismerkednek meg (ezt a részt nevezzük összhangzattannak), majd egy zenemű nagyobb összefüggéseibe is betekintést engedő formai kérdések kerülnek előtérbe, melynek segítségével a nagy arányokat érthetjük meg (ez a formatani rész). Hogy a tudás ne legyen meddő és kizárólag elméleti, az erre legalkalmasabb hangszereken, a zongorán modellezzük egy-egy zenemű harmóniai szerkezetét. Ennek a kezdő formája, amikor egy növendék fokszámok alapján, szólamvezetési alapelveket betartva harmóniakat rögtönöz a zongoránál. Továbbfejlesztett formája pedig az ún. continuo-játék, mely elsősorban a barokk zene mindennapi gyakorlatát felelevenítve, a közös zenélés öröméhez juttatja a tanulót a harmóniafüzési szabályok készsége szintre emelkedése után és "zenévé gyúrja" a tanulóban fokozatosan összeálló zeneelméleti ismereteket.

42.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zeneelmélet nevű tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgyval. A matematika tárgy által elsajátítható többféle logikai rendszer segít megérteni a zenei folyamatok legfelső szintjeit is és konkrét segítséget nyújt a különböző akkordok megnevezésének, felépítésének meghatározásakor. Egyben a hallás utáni rögzítéskor (diktandó) jó hasznát veszi a logikai képességeknek, melyek a szólamvezetés szabályainak törvényszerűségei miatt a hallásban megmutatkozó hiányokat jól pótolják. A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, formáit. A szolfézs, zeneelmélet, zenetörténet tárgyak között természetesen szoros kapcsolat áll fenn, hiszen mindegyikben szükség van bizonyos ritmikai, hallási készségekre, elméleti ismeretekre, zeneirodalmi tájékozottságra.

42.3. Témakörök

42.3.1. Összhangzattan

Elsőként a zeneművek legelemibb sejtjeinek viselkedésével kell megismerkedni, a benne található legkisebb hangzó egységek, a szólamok pontos viselkedésformáinak elsajátításával. Műzenei példák egy-egy odaillő részletének sokaságaival tanítható ezek megismerése:

célszerű minden alkalommal a megfelelő zeneműrészletek meghallgatásával, bemutatásával, elemzésével kezdeni, amit azután a művek alapján készíthető harmóniai vázlatok, mintapéldák, akkordfűzési és egyéb gyakorlatok követhetnek. Fontos, hogy a kisebb részletek elemzése is komplex legyen, tehát nem csak a megtanulandó akkordokra terjedjen ki, hanem a ritmikára, melodikára, formára is. A harmóniai menetek hangzásának, a zenei szerkesztés logikájának, a szép szólamvezetés törvényszerűségeinek felismerése és elsajátítása érdekében nem mellőzhetjük akkordfűzések rendszeres gyakorlását.

Erre szükség van

- hallás útján (diktandó)
- írásban (kidolgozási példák)
- zongoránál (kézbe diktandó).

A barokk és bécsi klasszikus alapelvek megismerése:

- alapszabályok elsajátítása
- a mollban feltűnő vezetőhang miatti anomáliák tisztázása
- a hármashangzat fordítások általános és kivételes esetei
- a négyeshangzatok felépítése, fordításainak megtanulása
- az alterált akkordok felismerése, felépítése
- esetleg kitekintés a romantikus korszak harmóniáira is
- esetleg kitekintés a reneszánsz korszak harmóniáira is

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Kesztyer Lőrinc: Összhangzattan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai A témakör részletes kifejtése

42.3.2. Formatan

A formatan témakör betekintést enged nyújtani a zeneművek struktúrájába. Fokozatosan megismeri általa a tanuló a zeneszerzők szerkesztési elveit, korszakokra, műfajokra lebontva. Ismertessen meg a bécsi klasszika formáival:

- periódus
- zenei mondat
- két- és háromtagú forma és annak variánsai (külső- vagy belső bővítés, coda)
- szonátaforma
- rondóforma
- szonátarondó

- Haydn-rondó
- variációs forma
- kidolgozás nélküli szonátaforma
- A barokk kor fontosabb formáival is:
- bar forma
- barokk kétrészes táncforma
- Couperin-rondó
- fuga, esetleg kettősfuga
- chaconne
- passacaglia

Képezze a formatani elemzések szerves részét a harmóniai elemzés is, mely csak akkor lehetséges, ha az összhangzattan témakörben a tanuló tudása már előrehaladottabb állapotban van. Sok esetben a formai határokat a harmóniai elemzés eredménye határozza meg (pl. félzárlat, álzárlat).

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Gárdonyi: Elemző formatan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai

43. Zenetörténet tantárgy

43.1. A tantárgy tanításának célja

A zenetörténet tárgy tanítása az európai zene történetének összefüggéseire, valamint a zene koronként változó kulturális beágyazottságára irányítja a tanulók figyelmét. Tanulmányaik során megismerik a különböző kultúrtörténeti korszakok kapcsolódását, képet kapnak arról, hogy egy-egy zeneszerző milyen stílusirányzatok közepette alkotott. Tágas zenetörténeti ismeretek birtokában képes lesz elhelyezni saját hangszerének repertoárját egy szélesebb zenei és művészeti kontextusban, ami zenei tevékenységét nyitottabbá, összetettebb, együttműködésre alapuló feladatok elvégzésére alkalmasabbá teheti. A zenetörténeti ismeretek ugyanannyira elengedhetetlenek egy zenét tanuló tanuló számára, mint egy átlagos tanuló számára a közismereten tanult történelem vagy irodalom. A zenetörténettel való foglalkozás igen alkalmas a különböző ismeretek (történelem, irodalom, művészettörténet) integrálására is, valamint arra, hogy olyan irányokba nyissa a tanuló zenei érdeklődését, melyre a hangszeres órákon nem adódik lehetőség.

43.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zenetörténet tárgy különösen szoros kapcsolatot ápol olyan közismereti tantárgyakkal, mint a művészettörténet, történelem és irodalom; egy-egy zenei korstílus vagy zeneszerzői életpálya megértése ezek ismerete nélkül nem lehetne teljes, hiszen az európai kulturális centrumokban a művészeti ágak mindig együttesen voltak jelen, így megértésük is csak egymás kölcsönös figyelembevételével lehetséges.

Fontos célunk, hogy a tanuló - a korszakot jellemző stílusjegyek és a történelmi események tükrében - meglássa az összefüggéseket a különböző tantárgyak között, és minél nagyobb rálátással szemlélje az elemzett zeneművet. Mivel az órákon a zeneművek elemzése áll a középpontban, a hangszeres foglalkozás célját is segítik, hiszen az elemzett művek sok esetben részét képezik a tanulók hangszeres repertoárjának. A zenetörténet tárgy elengedhetetlen része a szakmai nyelv és a zenei szakszavak használata; ismeretének elsajátítása pedig olyan zenei tantárgyak esetében is alapvető elvárás, mint a szolfézs és zeneelmélet.

43.3. Témakörök

43.3.1. Zenetörténeti ismeretek

A történelem tantárgyhoz hasonlóan egészen a kezdetektől napjainkig ismerteti korszakról korszakra haladva a zeneművek keletkezéseinek, percepcióinak legfontosabb történeteit, eseményeit. Ez magában foglalja egy-egy zeneszerző élettörténetét is, amely soha nem választható el az adott környezettől, korszaktól. Átfogóan bemutatja egy mű kulturális jelentőségét, benyomását a kortársakra, illetve megmutatja akár a saját korunkig is elérő hatásait. Zeneműveket összefüggésükben is bemutat.

A tanítandó tananyag szempontjából előnyt élvez a késő-reneszánsz/kora-barokk és a klasszikus modern (Bartók és kortársai) közötti négy évszázad zenéje. Ezek zenetörténetének kiemelkedő életművei köré csoportosított tematika főbb vonalakban:

- A késő-reneszánsz zenéje: Palestrina, Lassus, Victoria, Dowland, Gesualdo, G. Gabrieli
- Az itáliai barokk zene: Monteverdi, Corelli, Scarlatti, Vivaldi
- A francia barokk: Lully, Rameau
- A német barokk: Schütz, Bach, Telemann
- Az angol barokk: Purcell, Händel
- A rokokó és az átmeneti korszak: C. Ph. E. Bach, Mannheimi Iskola, Quantz, Gluck
- A bécsi klasszika: Haydn, Mozart, Beethoven és Schubert
- Romantika: Berlioz, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Brahms, Bruckner, Csajkovszkij, Chopin, Paganini
- Romantikus német opera: Weber, Wagner
- Romantikus olasz opera: Rossini, Donizetti, Verdi
- Nemzeti stílusok: Erkel, Muszorgszkij, Grieg, Smetana,
- Századforduló: Richard Strauss, Gustav Mahler

- Francia századelő: Debussy, Ravel, Satie
- Modernizmus: Schönberg, Berg, Webern, Stravinsky, Bartók, Kodály, Sosztakovics
- Új irányok: Messiaen, Stockhausen, Ligeti, Reich, Cage, Kurtág

43.3.2. *Műelemzés*

A zenetörténet rengetegéből egy-egy példaértékűnek ítélt zenemű kiemeléseként sor kerül annak közelebbi megismerésére. Ez magában foglalhatja a zenemű keletkezésének körülményeitől, zeneszerzőjének életrajzától, a közönség első fogadtatásától elkezdve a legaprólékosabb harmóniai és formai elemzését is. Nagyon fontos, hogy a kiválasztott zenemű jól beilleszkedjen a tananyag egyéb részeibe, ezáltal a bemutatni kívánt stíluskorszakok még közelebbi megvilágításba kerüljenek a tanuló számára. A megfelelően kiválasztott tananyagnak része lehet olyan zenemű is, melyet bármely tanuló a főtárgy óráján is tanulhat, ezáltal képezve hidat a tantárgyak között.

Az alábbiakban olvasható egy-két javasolt szemelvény, de ezen a területen kell a leginkább az iskola és egy adott osztály adottságaihoz igazítani a tananyagot:

- Lassus: Matona mia cara
- Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
- Corelli: Karácsonyi Concerto Grosso
- Vivaldi: A Négy Évszak
- Lully: Atys
- Schütz: Musikalische Exequien
- Purcell: Dido és Aeneas
- Händel: Messiás
- J. S. Bach: Máté-passió
- J. S. Bach: c-moll passacaglia és fuga
- Haydn: fisz-moll „Búcsú” szimfónia (no. 45)
- Mozart: Don Giovanni
- Beethoven: Coriolan – nyitány
- Beethoven: C-dúr „Waldstein” zongoraszonáta (op. 53)
- Beethoven: 9. szimfónia
- Schubert: Erlikönig
- Schubert: Winterreise
- Schumann: Karnevál
- Brahms: Ein deutsches Requiem
- Chopin: Etűdök

- Liszt: Haláltánc
- Verdi: Traviata
- Wagner: Trisztán és Izolda (előjáték és szerelmi halál)
- Mahler: I. szimfónia
- Richard Strauss: Imigyen szóla Zarathustra
- Bartók: A kékszakállú herceg vára
- Bartók: Concerto
- Berg: Wozzeck
- John Cage: 4'33''

43.3.3. Zenehallgatás

A zenehallgatás a tantárgy talán legfontosabb része. Ennek a tanulási formának a folytatásakor sajátítja el a tanuló a történelmi korokra jellemző hangzáskultúra élményvilágát. Ennek segítségével tud tájékozódni a később megismerendő zeneművek sűrűjében és ennek segítségével tudja majd saját hangszerén az előadandó zeneművet stílusosan eljátszani. Zenehallgatás nélkül a műelemzések sem lehetnek mélyrehatóak. Feladata, hogy kinyisson egy teljesen új világot a tanulók ízlésében, amellyel gazdagíthatják érzélemvilágukat. Hivatástudatot ébreszt leendő zenekari zenészekben.

Javasolt zenehallgatási szemelvények:

Palestrina: Missa Papae Marcelli

Gesualdo: Moro lasso

Purcell: Dido és Aeneas

Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása

Corelli: Concerto Grossók

Rameau: Hyppolite és Aricia

Bach: János-passió

Máté-passió

Magnificat

h-moll mise (Kyrie, Credo, Sanctus)

Brandenburgi versenyek

h-moll szvit

Musikalisches Opfer

12., 21., 46., 56., 65., 105., 106., 179. kantáta

Goldberg-változatok

A fuga művészete

Vivaldi: Versenyművek

Gloria

A négy évszak

Händel: Messiás

Alcina

Julius Caesar Egyiptomban

Gluck: Orfeusz és Euridiké

Haydn: Napszak-szimfóniák

A megváltó hét szava

A teremtés

Szimfóniák, No. 45., 88., 90., 102., 103., 104.

C-dúr „Kaiser” vonósnégyes

Mozart: Szöktetés a szerájból

Figaro házassága

Don Giovanni

A varázsfuvola

„Jupiter” C-dúr szimfónia

„Nagy” g-moll szimfónia

d-moll zongoraverseny

A-dúr zongoraszonáta (K. 331)

a-moll zongoraszonáta (K. 330)

C-dúr „Dissonanzen” vonósnégyes

c-moll mise

Requiem

Beethoven: 3., 5., 6., 7., 9. szimfónia

Zongoraszonáták:

c-moll „Pathétique” (op. 13)

cisz-moll „Holdfény” (op. 27 no.2)

d-moll „Vihar” (op. 31 no. 2)

C-dúr „Waldstein” (op. 53)

f-moll „Appassionata” (op.57)

B-dúr „Hammerklavier” (op.106)
c-moll (op. 111)
Hegedűverseny
c-moll zongoraverseny
Fidelio
Nyitányok: Egmont és Coriolan
a-moll vonósnégyes (op. 132)
B-dúr vonósnégyes („Nagy Fúga”)
Schubert: dalok
- Erlkönig
- Gretchen am Spinnrade
- Heine-dalok
- Der Tod und das Mädchen
Winterreise
Die Schöne Müllerin
d-moll „A halál és a lányka” vonósnégyes
Pisztráng-zongoraötös
C-dúr vonósötös
„Nagy” C-dúr szimfónia
h-moll „Befejezetlen” szimfónia
Weber: A bűvös vadász
Mendelssohn: „Olasz” szimfónia
„Skót” szimfónia
Szentivánéji-álom kísérőzene
Éliás oratórium
e-moll hegedűverseny
Schumann: Carnaval
a-moll zongoraverseny
A költő szerelme – dalciklus
Asszonyszerelme, asszonysors – dalciklus
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Chopin: Ballada (g), Mazurkák, Prelűdök

Brahms: I. és IV. szimfónia

A végzet dala

d-moll és B-dúr zongoraverseny

Hegedűverseny

f-moll zongoraötös (op. 34)

Német Requiem

Liszt: Zarándokévek

Haláltánc, Esz-dúr zongoraverseny

Faust-szimfónia

Rapszódia

Szimfonikus költemények (Les préludes, Mazeppa, Tasso)

Szürke felhők

Csajkovszkij: Anyegin, Pikk dáma

Wagner: Tannhäuser

A Nibelung Gyűrűje

Mesterdalnokok

Verdi : Don Carlos

Trubadúr

Rigoletto

Aida

Otello

Muszorgszkij: Borisz Godunov

Egy kiállítás képei

Mahler: 1., 2., 3. szimfónia

R. Strauss: Zarathustra

Salome

Rózsalovag

4 utolsó ének

Rahmanyinov: Holtak szigete

Prelűdök

Szimfonikus táncok

Debussy: Prelűdök

Egy faun délutánja
A tenger
Bartók: Kossuth-szimf.
Színpadi művek (összes)
Táncszvit
Szabadban
Zongoraversenyek
Concerto
Cantata profana
Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára
Kodály: Psalmus Hungaricus
Háry János
Galántai táncok
Stravinsky: Tűzmadár
Le Sacre du Printemps
A katona története
Zsoltárszimfónia
Oidipus
The Rake's progress
In memoriam DT
Schönberg: Pierrot lunaire
Varsói túlélő
Berg: Hegedűverseny
Wozzeck
Sosztakovics: 5. 7. 9. 11. szimfónia
2. zongoraverseny
Messiaen: 4 ritmikus etűd
Kvartett az idők végezetére
Turangalila

A

**Népzenei elméleti ismeretek
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népzenei elméleti ismeretek megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Népzeneelmélet- és történet	Néprajz	Népzenei lejegyzés
FELADATOK			
Autentikus népzenei anyagot tanulmányoz a helyszínen és autentikus népzenei felvételtől	x	x	x
Autentikus felvételeket hallás utáni lejegyez, memorizál	x		x
Az elméleti ismereteket alkalmazza a gyűjtött népzenei anyag feldolgozása során: népzenei dallam- és szöveglejegyzés, elemzés, rendszerezés, archiválás	x	x	x
A népzenei szakirodalom vonatkozó részeit folyamatosan feldolgozza	x	x	x
SZAKMAI ISMERETEK			
Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, éprajz, folklór, etnográfia, etnológia) helyes használata		x	
A tájegységek sajátos zenei nyelvezete létrejöttének néprajzi tényezői (történeti földrajz, életmód, etnikai, felekezeti viszonyok stb.)		x	
A néphagyomány, benne a népzene hagyományos gyakorlatának törvényszerűségei	x	x	
A néptánc, hangszeres és vokális népzene összefüggései, egymásra hatása	x	x	
A magyar vokális népzene legjellemzőbb hangsorai, azok szerepe a népdalstílusokban	x		x
A magyar népzene stílusai, stílusrétegei	x		
Népzenei rendszerezések, népdaltípusok és zenei jellemzőik	x		x
Az öt magyar népzenei dialektus és kistájaiak földrajzi, stílusrétegekhez kapcsolódó zenei és szövegműfaji jellegzetességei (dallam, intonáció, ritmika, metrum, tempó, díszítés, stílusrétegek, műfajok, hangszeres zene, előadásmód, zenehasználat stb)	x	x	x
A változatképződés szerepe, tényezői és törvényszerűségei	x	x	

A népzeneire jellemző variációs gyakorlat törvényszerűségei a dallam, a ritmika, a díszítés, a szöveg tekintetében	x	x	x
A magyar népi hangszerek története, osztályozása, típusai, földrajzi elterjedése, hangszertársulások	x	x	
A magyar népzene jeles énekes és hangszeres egyéniségeinek, együtteseinek repertoárja, használati- és előadásmódja	x	x	
A tánc típusok zenei kíséret módjai, a harmonizálás típusai a népzenei gyakorlatban	x		x
A népzene és műzene kapcsolata, egymásra hatása	x	x	
A népzenei szakirodalom áttekintő ismerete	x	x	

44. Népzenei és néprajzi ismeretek tantárgy

44.1. A tantárgy tanításának célja

A népzenei elméleti tantárgy tanításának általános célja, hogy a növendék átfogó és összefüggő ismeretekre tegyen szert a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyagában, dallamstílusában, néprajzi-népéleti kapcsolataiban, az énekes és hangszeres előadásmód kérdéseiben és a népzene földrajzi jellegzetességeiben.

A népi hangszer, hangszeres népzene tekintetében célja: a népi hangszerek történetével, a hangszeres zenének a vokális zenétől eltérő vonásaival való megismerkedés. Továbbá betekintés nyújt a hangszeres magyar népzenei stílusokba, megismerteti a hangszeres zenei repertoár fő jellemzőit, a különbözőterületeken és etnikumok körében használt népi hangszereket.

Fontos célja, hogy kiindulópontot nyújtson a Kárpát-medencében együtt élő népek hagyományos zenei kultúrájának megismeréséhez.

A néprajz tanításának általános célja, hogy minden növendék ismerje meg hazánk, népünk, kulturális örökségünk leginkább jellemző sajátosságait.

Összefüggésében lássa a magyar népzene létrehozó magyar paraszti kultúra jelenségeit földrajzi, történeti, társadalmi vonatkozásban egyaránt. Célja továbbá, hogy

- sajátíttassa el azokat az ismereteket, gyakoroltassa azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld jobb megismeréséhez, a haza és népei megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek;
- ismertesse fel a növendékekkel, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- tudatosítsa a növendékekben, hogy mindenkinek először a saját hagyományait, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy azután másokét is;
- alapozza meg és mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet;

- ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, hogy a múlt tisztelete, a szülőföld szeretete, a hozzávaló kötődés erősödjék a növendékekben.

44.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei és néprajzi ismeretek tárgya kapcsolódik a történelem, a földrajz, a magyar és világirodalom, a klasszikus zene (zeneirodalom és zenetörténet), valamint a művészettörténet ismeretanyagához. Ezek együttesen biztosítják a növendékek adott életkori szintjéhez igazodó kultúrtörténeti tájékozottságot.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

44.3. Témakörök

44.3.1. A népzene gyűjtése és kutatásának története

A zenei néphagyomány feltárása, gyűjtése, közlése, valamint a tudományos kutatás kialakulásának, történetének összefüggései:

- az 1815 előtti évszázadok dallamos népdalemlékei Pominóczkitól Kájonin keresztül Pálócziig;
- a napóleoni háborúk végétől a szabadságharc végéig terjedő időszak dalgyűjteményei, az MTA gyűjtési felhívása és ennek eredményei (Almási, Tóth I., Kiss Dénes stb.);
- az 1850-1890 közötti időszak eredményei, kéziratok és nyomtatott dalgyűjtemények (Szini, Füredi, Bartalus, Arany J. stb.);
- a néprajzilag és zeneileg hiteles 1905 előtti gyűjtések, a fonográf bevonása (Kiss Áron, Vikár Béla, Sebestyén Gyula, Seprődi János stb.);
- Kodály Zoltán és Bartók Béla tevékenysége
- az 1945 utáni főbb kutatási eredmények: MNT, Lajtha, Jagamas, Almási, Kallós, Szenik, Bodor, Ág, Vargyas stb. munkássága;
- korunk legfontosabb magyar népzene-kutatói, kutatási területeik.

A népzene-gyűjtés módszerei, technikai eszközeinek fejlődése.

A népzenei hangfelvételek archiválásának kérdései.

A népzenei anyagközlés etnomuzikológiai, etikai szempontjai.

Alapművek a Kárpát-medencei magyar népzene-kutatásban (könyvek és hangzó népzenei kiadványok).

44.3.2. Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései

A népzene-történet fogalma

- Történelem előtti, archaikus réteg
- Ugor kori ősréteg
- Az ugor kori ősréteg továbbfejlődése a strófikus sirató stílus
- A „nemzetek feletti ősréteg”: a pszalmodiáló stílus
- Ótörök ősréteg: kisambitusú pentaton stílus
- Ótörök ősréteg: a nagyívű, ereszkedő (pentaton) kvintváltó stílus
- A középkori népzene
- A 16-17. század népzeneje
- A 18-19. század népzeneje
- A 19-20. század népzeneje: az új stílus

A témakör feldolgozásához ajánlott: Paksa Katalin: Magyar népzene-történet (Balassi Kiadó, Budapest, 1999.) című könyve és annak hangzó CD-melléklete

44.3.3. A magyar népzene rendszerezése

A összehasonlító népzene-tudomány eredményei:

Zenei stílusok, rétegek, hatások:

- kötetlen szerkezetű ütempáros, recitáló és egyéb dallamok rendszerezése
- kötött vagy strófaszerkezetű dallamok rendszerezése

A „Bartóki” három fő osztály: régi stílusok, új stílus, vegyes osztály (régies népi réteg, műzenei és európai átvételek stb.)

A „Kodály-rend”

A „Járdányi-rend”

A „Dobszay-Szendrei” Típusrend

A zeneanyag földrajzi tagozódása, fő- és aldialektusok Bartók, Domokos Pál Péter szerint

A zeneanyag függőleges tagozódása egy-egy falun belül

A strófikus dallamok elemzési szempontjai (hangsor, ritmika, sorszerkezet, kadenciaképlet, ambitus, dallamvonal stb.)

Ajánlott irodalom: Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv (Hagyományok Háza, Budapest, 2010.) és hangzó CD- vagy DVD-melléklete

44.3.4. A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene

A népi hangszer fogalma

A hangszeres zene, illetve a hangszeres népzene fogalma

A hangszeres népzene funkciói – különös tekintettel a magyar néphagyományon belüli szerepükre

A nemzetközi és hazai kutatástörténeti előzmények általános vázolója (Mahillon, Curt Sachs, Erich von Hornbostel, Vikár Béla, Bartók Béla, Sárosi Bálint, Tari Lujza, Pávai István)

A hangszeres osztályozása: az idiofon hangszeres, a membranophon, hangszeres, a chordofon hangszeres, az aerofon hangszeres a magyar néphagyományban nemzetközi kitekintéssel

Hangszer-együttesek a magyar népzeneben

A tanult hangszeres kiemelkedő játékosai a néphagyományban

A tanult hangszeres, hangszer-együttesek előfordulása a magyar nyelvterületen.

A zenészek rétegzettsége: professzionisták és amatőrök; a parasztszenészek és a cigányzenészek szerepe.

Ajánlott irodalom:

Sárosi Bálint: Hangszeres a magyar néphagyományban. (Planétás Kiadó, Budapest, 1999.) és hangzó CD-melléklete

Sárosi Bálint: Hangszeres népzenei hagyomány. (Balassi Kiadó, Budapest, 2008.) és hangzó CD-melléklete

44.3.5. A vokális népzene műfajai

A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.

A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.

A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.

A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

A népdaléneklés alkalmi.

Ajánlott irodalom:

Magyar néprajz V. Foklór 1. Népköltészet (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.)

44.3.6. A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben

A magyar népzene előadásmódja kialakulásának és változásának tényezői, összetevői:

- A határozott kötődésű dallamok hordozó-alkalmi; fő csoportjai: az emberélet fordulói, a naptári ünnepek, bizonyos munkák, tevékenységek, vallási kötődésű énekek, híradás–jeladás, egyéb alkalmak (történet dallal, hangszeres elő- köz- utójáték figurák stb.)
- Alkalmhoz félig kötött dallamok: táncdarabok, utánzók, paródiák, stb.
- Kötetlen zenealkalmak; tilalom és szabadság íratlan törvényei az emberélet, az esztendő, a családi és egészségi állapot függvényében

- dallam és szöveg kapcsolata, dallam és hangszer kapcsolata
- Előadásmód, hangvétel, énekes díszítés és hangszeres cifrázás, hangszeres kíséretmód
- Változatképződés; ép és romlott változatok alakulása

Ajánlott irodalom:

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje (Planétás Kiadó, Budapest, 2006.) és hangzó CD-melléklete

44.3.7. Népzene és műzene kapcsolata

A magyar népzene szerepe a 20-21. századi európai műzenében

A magyar példa világjelentősége. A népzene Bartók Béla és Kodály Zoltán, Lajtha László, Bárdos Lajos és mások műveiben

Népi hangszerek a klasszikus zenében.

A survival és revival (zenei folklorizmus) jelenségei

44.3.8. Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára

A hagyományos zenei kultúrák általános zenei jelenségeinek (hangsorok, ritmika, lüktetés, funkciók, műfajok, formai megoldások stb.) bemutatása példák segítségével.

44.3.9. Néprajzi alapvetés

Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, néprajz, folklór, etnográfia, etnológia) meghatározása

A magyar nép táji-történeti tagolódása; etnikai csoportok, néprajzi tájak, határon túli magyarok; nemzetiségek, szomszédaink.

44.3.10. Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés

A néprajztudomány vázlatos története.

A legfontosabb hazai gyűjtemények és intézmények.

A legfontosabb megjelent kézikönyvek.

44.3.11. Társadalomnéprajz

A magyar parasztság társadalmi helyének történelmi okai; a hagyományos magyar paraszti társadalomban az egyén és közösség, a közösség és a társadalom viszonya.

A hagyományos paraszti társadalom rétegei; alá- és fölérendeltségi viszonyok.

A nemek és korcsoportok szerinti szerep- és munkamegosztás a hagyományos paraszti életben.

44.3.12. Tárgyi kultúra

A gyűjtögetés, zsákmányolás szerepe a népi gazdálkodásban

Földművelés

Állattartás, pásztorélet

Népi táplálkozás

Település és népi építészet

Kézművesség és díszítőművészet

Népviseletek

44.3.13. Folklor

A népszokás fogalma, típusai, összefüggései a néphittel, népi vallásossággal.

Az emberi élet fordulóihoz, a jeles napokhoz, a gazdasági élethez kötődő népszokások.

Népköltészet:

- A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.
- A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.
- A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.
- A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

Néptánc

- A magyar néptánc történeti és stílusrétegei.
- A régi és új magyar táncstílus szemelvényeinek megismerése.
- A tánc hagyományozódása, alkalmai, a táncrend fogalma, táncszók.

44.3.14. Hon- és népismeret

Tanulmányi kirándulások: népi műemlékek, helyi gyűjtemények, tájházak, múzeumok látogatása.

Bevezetés a néprajzi gyűjtőmunkába.

A lakóhely története, a helyi hagyományok megismerése, ápolása.

Lehetőség szerint részvétel különböző honismereti, néprajzi, népzenei és néptánc táborokban, kézműves foglalkozásokon.

Folklorrendezvények látogatása és megbeszélése (pl. táncházak, táncházatalálkozó,

„Mesterségek Ünnepe” stb.).

45. Népzenei lejegyzés tantárgy

45.1. A tantárgy tanításának célja

A Népzenei lejegyzés a Népzeneelmélet és történet, valamint a Főtárgy és Kamarazene legfontosabb kiegészítője. Célja, hogy a növendék a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyaga elemző lejegyzésének alapelveit, jelrendszerét, gyakorlatát elsajátítsa, ezzel is segítse énekes, hangszeres tevékenységét.

Alapja a zenei írás-olvasásban való jártasság, a zenei hallás, ritmusérzék, tempóérzék, melynek további fejlesztésében a tantárgy jelentős szerepet kap.

A Népzenei lejegyzés gyakorlatában a magyar népzene elméletének megismerése, valamint az énekes és hangszeres repertoár gyakorlása közben elemző módon kap képet a magyar népzene dallamstílusai, stílusrétegei, népdaltípusai, a magyar népzene földrajzi jellegzetességeiben valamint azok előadásmódja rögzítésének kérdéseiben.

45.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei lejegyzés tárgy szorosan kapcsolódik a Népzeneelmélet- és történet, Néprajz, Főtárgy, Kamarazene, Szolfézs, Zeneelmélet anyagához, valamint egyéb közismereti tartalmakhoz: történelem, földrajz, nyelvtan, irodalom.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

45.3. Témakörök

45.3.1. A népzenei lejegyzés története és funkciói

A dallamlejegyzés zenetörténeti előzményei

A népzenei lejegyzések kezdetei és fejlődése a vokális és hangszeres népzeneben

A népzenei lejegyzés funkciói a tudományban, az előadóművészetben és az oktatásban.

45.3.2. A népzenei lejegyzés jelrendszere

A népzenei lejegyzések elemei a vokális és hangszeres népzeneben:

- dallam,
- ritmus,
- tempójelzések,
- díszítések,
- népdalszövegek.

A parlando-rubato dallamok lejegyzésének kérdései

A táncdallamok lejegyzésének kérdései

Az előadásmódbeli utasítások jelzésének lehetőségei a vokális és különféle hangszerek repertoárjának lejegyzésében

A dallam- és szövegváltozatok lejegyzésének lehetőségei

A népzenei partitúra készítésének alapelvei, szabályai, jelrendszere

45.3.3. *Vokális népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott népdalok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

45.3.4. *Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott hangszeres dallamok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

Általános megjegyzések:

A képzés teljes ideje alatt, minden évfolyamon tanítandó tantárgyak:

- főtárgy
- kötelező zongora
- társhangszer
- szolfézs
- zeneelmélet
- zenetörténet
- kamarazene
- népzenei és néprajzi ismeretek
- népzenei lejegyzés

Ezekre épülően kezdhető meg:

- néptánc
- hangszerismeret

Az iskola a **pedagógiai programjában határozza meg** azokat a **további tantárgyakat**, amelyeket kötelezően vagy fakultatív jelleggel a képzés részének tekint. Ezek a tárgyak lehetnek: **zenei munkaképesség megőrzése**, *hangkultúra*, *illetve már meglévő tantárgyak további foglalkozásai (ide értve a fejlesztési, tehetséggondozási célú órákat is)* stb. Ezen tantárgyak a szakmairányok esetében is eltérő heti óraszámokat eredményezhetnek.

A művészeti ágazathoz kapcsolódó közismereti óraszám a szakmai tantárgyak óraszámához átcsoportosítható.

A szakmai tartalmak kiegészítésére ajánlott a mindennapos testnevelés keretében a zenei munkaképesség megőrzése, illetve a szakmai órák közül a néptánc bevonása. A néptánc, amennyiben nem a mindennapos testnevelés keretében valósul meg, évfolyamok közötti összevonással is megtartható.

A társhangszer tantárgy óraszámának terhére a 11. évfolyamtól népzeneelmélet tárgy is felvehető a népzeneelmélet tanári, illetve etnomuzikológia szakokra készülő tanulóknak.

Amennyiben a **tanuló kérvényezi, a társhangszerének óraszámát az ajánlotton túl, a főtárgyának az adott évfolyamon érvényes óraszámáig meg lehet növelni a fakultációs órakeret terhére.**

K E R E T T A N T E R V
NÉPZENÉSZ II.
SZAKKÉPESÍTÉSHEZ

XIV. A szakképesítés alapadatai

A szakképesítés azonosító száma: 4 0215 06

A szakképesítés megnevezése: Népzeneész II.

Szakirány megnevezése: Népzeneész (ütős)

Tanulmányi terület: Művészet

Iskolai rendszerű képzés esetében az évfolyamok száma: 5 év, 2 év

XV. Óraszámok szakgimnáziumi képzésben 9-12 és 5/13. évfolyamra

9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam	5/13. évfolyam	Összóraszám
1148 óra*				961	2109

**A megjelölt óraszámok szakmai szempontok figyelembevételével jelenjenek meg a 9-12 évfolyamokban.*

XVI. Óraszámok két évfolyamos szakgimnáziumi képzésben 1/13-2/14. évfolyamra

1/13. évfolyam	2/14. évfolyam	Összóraszám
----------------	----------------	-------------

1116	961	2077
------	-----	------

IV. A Népzeneész II. szakképesítés moduljai, tantárgyai, témakörei

Népi hangszeres zenélés	
<i>Tantárgyak megnevezése</i>	<i>Témakörök</i>
Népi ritmushangszerek főtárgy	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Anyagismeret</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Hangszerismeret	<i>A hangszerek anatómiája</i>
	<i>A népi hangszerek készítésének alapjai</i>
	<i>A népi hangszerek karbantartása és javítása</i>
Kamara	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása</i>
	<i>Népi énekesek hangszeres kísérete</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>
Társhangszer/ének	<i>Technikai fejlesztés</i>
	<i>Népzenei repertoár</i>
	<i>Népzenei összeállítások alkotása</i>
	<i>Színpadi gyakorlat</i>

Kötelező zongora	<i>Technikai gyakorlatok, etűdök</i>
	<i>Barokk zeneművek</i>
	<i>Előadási darabok</i>
Néptánc	<i>Fejlesztési feladatok</i>
	<i>Néptánc repertoár</i>
	<i>Színpadi adaptáció</i>
	<i>Táncfolklorisztika</i>
Általános zenei ismeretek	
Szolfézs	<i>Készségfejlesztés hallás után</i>
	<i>Készségfejlesztés éneklés útján</i>
	<i>Készségfejlesztés írásban</i>
	<i>Stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása</i>
Zeneelmélet	<i>Összhangzattan</i>
	<i>Formatan</i>
	<i>A continuo-játék alapjai</i>
Zenetörténet	<i>Zenetörténeti ismeretek</i>
	<i>Műelemzés</i>
	<i>Zenehallgatás</i>
Népzenei elméleti ismeretek	
Népzenei és néprajzi ismeretek	<i>A népzene gyűjtése és kutatásának története</i>
	<i>Magyar népzene-történet és stílusösszefüggései</i>
	<i>A magyar népzene rendszerezése</i>

	<i>A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene</i>
	<i>A vokális népzene műfajai</i>
	<i>A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben</i>
	<i>Népzene és műzene kapcsolata</i>
	<i>Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára</i>
	<i>Néprajzi alapvetés</i>
	<i>Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés</i>
	<i>Társadalomnéprajz</i>
	<i>Tárgyi kultúra</i>
	<i>Folklór</i>
	<i>Hon- és népismeret</i>
Népzenei lejegyzés	<i>A népzenei lejegyzés története és funkciói</i>
	<i>A népzenei lejegyzés jelrendszere</i>
	<i>Vokális népzenei felvételek lejegyzése</i>
	<i>Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése</i>

A

**Népi hangszeres zenélés
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A népi hangszeres zenélés megnevezésű programkövetelmény-modulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Főtárgy	Hangszerismeret	Kamarazene	Tárhangszer/ének	Kötelező zongora	Néptánc
FELADATOK						
A saját hangszere szempontjából földrajzilag, műfajilag és előadásmódban reprezentatív, alkátának, egyéniségének, beállítódásának is megfelelő népzenei repertoárt alakít ki, melyet folyamatosan bővít	x		x	x		
Repertoárját memorizálja, és az anyagot hosszú távon fejben tartja	x		x	x	x	
Repertoárját folyamatosan gyakorolja	x		x	x	x	x
Hangszerét, hangszereit karbantartja	x	x		x		
Szólistaként és hangszerének megfelelő autentikus népzenei együttesekben muzsikál, együttest vezet	x		x	x		
Népzenei előadásokat, táncjátékokat, szervez, azokban közreműködik	x	x	x	x		x
A fellépéséhez szakmailag minden tekintetben felkészül	x	x	x	x	x	x
Hangszerét természetesen, oldottan kezeli, a zenét kifejező, egyéni, stílusos hangon szólaltatja meg	x		x	x		
Az előadáson helyes tempóban, zeneileg pontosan, megfelelő technikai színvonalon szólaltatja meg a repertoárját	x		x	x	x	x
Az előadásra kerülő autentikus vagy feldolgozott népzenei anyagot stílushűen, művésziileg és érzelmileg kifejezően adja elő	x		x	x	x	
SZAKMAI ISMERETEK						

Saját hangszere népzenei irodalmának ismerete és folyamatos bővítése	x	x	x	x		
Kimunkált hangszerteknikai tudáson alapuló biztonságérzet és előadói készség	x		x	x	x	
Érzelmileg átélt, hiteles előadásmód	x		x	x	x	x
A népzenei anyag stílusos, pontos, tagolt, kifejező, technikai és zenei szempontból magas színvonalú, tudatos előadás	x		x	x		
Az elméletben tanultak alkalmazása saját hangszerén	x	x	x	x		

46. Népi ritmushangszerek főtárgy tantárgy

46.1. A tantárgy tanításának célja

A népi ritmushangszerek tantárgy tanításának célja, hogy a növendékek olyan szakmai tudást és zenei műveltséget sajátítsanak el, mellyel felsőfokú tanulmányokat folytathatnak, illetve képesek lehetnek arra, hogy a közművelődés különböző területein közép fokú végzettséget igénylő munkaköröket lássanak el. Ezzel a tevékenységgel segítsék elő a hagyományos paraszti kultúra értékeinek fennmaradását, továbbélését.

A tanuló ismerje

- a népi ritmushangszerek felépítését, részeit,
- a népzeneinkben használatos népi ritmushangszerek megszólaltatási módjait,
- a népzene előadásmódjának a népi ritmushangszerekre vonatkozó jellegzetességeit, ezen belül részletesen a hangképzés, hangsúlyozás, ritmus és dinamika jellemző módjait, valamint a zenei improvizációnak népzeneinkre jellemző módjait,
- magyar népzene nyelvjárás-területeit és ezek stílusbeli jellemzőit,
- a hangszeres zene szerepét a magyar népzenei hagyományban,
- a tanult hangszeres dallamok formai sajátosságait,
- a különböző tájegységekre jellemző hagyományos népi hangszereket, hangszer-együtteseket,
- a népi ritmushangszerek múltját, elterjedését a magyar népzeneben, népszokásokban,
- a különböző népzenei tájegységek (dialektusok) jellemző tánc típusait, táncait, az ezekhez kapcsolódó dallamanyagot és hangszeres zenét.

A tanuló legyen képes

- természetes, hosszú időtávon is oldott hangszerkezelésre, biztos és dinamikus játékmódra,
- az egyszerű, illetve összetett ritmuskíséret alkalmazására,
- a jobb és bal kéz technikájának összehangolására,

- az adott tánczenére jellemző hangsúlyozás, dinamika tudatos alkalmazására,
- hangszeres népzenei darabok önálló megtanulására, kíséretére,
- tudásáról számot adni zenekari produkcióként illetve táncot kísérve,
- teljes tánczenei folyamatok kíséretére a primás játékát (tempóváltásait, tánctípus-váltásait stb.) követve, az egyéb kísérőhangszerekkel ritmikailag és harmóniailag együttműködve,
- énekes dallamok kíséretének megformálására az adott dialektus stílusának megfelelően,
- önálló zenekari produkciók összeállítására.
- zenésztársaival zenei kapcsolatteremtésre.

Rendelkezzék

- biztos tempótartással, ritmusérzéssel,
- periódusérzéssel,
- lapról olvasási készséggel
- biztos zenei memóriával, fejlett hallással, kontrolláló képességgel.

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg. Az előírt anyag mindig az elvégzendő minimumot jelenti, amelynél többet végezni kívánatos és hasznos.

46.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a harmonikához szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a harmonikának a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társ művészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

46.3. Témakörök

46.3.1. Technikai fejlesztés

Alakítson ki

- természetes hangszerkezelést, összehangolt jobb- és balkéz mozgást,
- a hagyományokhoz igazodó, ugyanakkor saját adottságainak is megfelelő, helyes és hatékony test-, hangszer- és kéztartást,
- a vele együtt muzsikáló hangszerekre is figyelemmel bíró rögtönzési készséget.

Fordítson figyelmet a biztos technikán alapuló állóképesség fejlesztésére

- céltudatos egyéni gyakorlási módszerének kialakításával,
- a lapról olvasási készség mellett a memorizáló képesség, valamint a rögtönzőképesség fejlesztésével,

– a rendszeres zenekari muzsikálással.

A tanuló sajátítsa el

- a hangszer helyes tartását ülő és álló helyzetben,
- a pálca vagy ütő megfelelő tartását, indítását,
- a balkéz és a jobbkez helyes tartását,
- a szép zenei hang megformálásához szükséges ütéstechnikát,
- a dob behangolását.

Legyen képes a tanuló

- a bal és jobb kéz ritmikai függetlenítésére,
- tempóváltásokat megvalósítani hosszabb zenei folyamatban,
- hangszerjátékát énekkel színesíteni, énekét hangszerrel kíséreni,
- hangszerét behangolni a tanár által megadott alaphangra (hegedűhöz, furulyához),
- a hangsúlyok és belső (sorok közötti) hangsúlyok dallamalkotó szerepének felismerésére és alkalmazására,
- a dallam értelmezésére, egyszerű ritmus variációkra,
- a dob és az ütőgardon teljes játszófelületén való tájékozódásra,
- a zenei periódus felismerésére,
- a sorzáró „ti–ti ti–ti ti–ti tá szün”, vagy a „ti–ti ti–ti ti–ti ti–ti ti–ti ti–ti tá szün” formula következetes alkalmazására csárdásokban,
- hosszabb tánczenei folyamatot megfelelő tempóváltással előadni.
- a Gyimes-völgyi és moldvai zenére jellemző díszítéstechnikákat, ritmusképleteket szabadon alkalmazni,
- az aszimmetria megvalósítására,
- a sorkezdő nyolcad és tizenhatod felütés ritmusokat alkalmazni,
- 3/4-es és 6/8-os dallamokat helyesen hangsúlyozni,
- tisztán intonálni,
- az esztam hangsúlyú ritmizálást megvalósítani,
- stílusos improvizálásra, a dallami díszítések válogatására,
- az ütőgardon alapritmusokat stílusosan variálni, illetve a moldvai tánczene alapritmusait alkalmazni, dobon elsajátítani,
- a sorzáró ritmusformulák alkalmazására, az ütőgardon alapritmusainak stílusos elsajátítására (a hagyománynak megfelelően variálni), a tanult táncrendek megfelelő kísérésére,
- felismerni a moldvai, csíki és a gyimesi ritmizálás hasonlóságait illetve különbözőségeit,
- az aszimmetrikus kíséretre ütőgardonon
- a szinkópás ritmusok lekövetésére ütőgardonon (ettős jártatója és sírülője)
- zenekari darabok összeállítására, hangszerelésre.

Tudjon hegedűvel vagy furulyával együtt muzsikálni, éneket, valamint néptáncot kísérni, és különbséget tenni a népzene és a régizene (írott zenei hagyomány) előadásmódja között.

46.3.2. *Anyagismeret*

– Gyimes-völgyi lassú csárdások, kerekes, medvés, hétlépés, régi héjsza, verbunk, lassú és sebes magyaros és csárdás, héjsza, alunelu, Rákóczi mars, lakodalmi mars, sánta németes, sormagyar, medvés, öreges héjsza, korobjászka, kerekes, tisztí héjsza, legényes, csúfos, ruszka, féloláhos–héjsza, hosszúhavasi, háromsírülős, egytoppantós, háromtoppantós, hétlépés, balánkai, sánta németes és csoszogtatós, talján porka és a sebese, moldvai és a porkája, zsidós, gólya.

– Moldvai népzene: magyaros, öves, kezes, gergelytánc, erdélyes, virágtánc, bolgáros, oroszos, stica, polka, sirba, ruca, sirba studencilor, drumui dracului, kecskés, festeres, kettős, gergelytánc, magyaros, öves, kezes, virágtánc, bolgáros, oroszos, stica, polka, sirba, ruca

– Magyar történeti zene, szokásdallamok

– Csík megyei lassú csárdás, verbunk, magyarországi, cepper, féloláhos, kezes, zsuka, orosz zsuka, medvés, héjsza, verbunk, lakodalmi mars

A tanuló tudja és ismerje a különböző tánc típusokat és azok neveit.

Ismerje és alkalmazza néhány adatközlő egyéni játékmódját.

46.3.3. *Népzenei összeállítások alkotása*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

46.3.4. *Színpadí gyakorlat*

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadí bemutatása, illetve tánc házi előadása.

47. Hangszerismeret tantárgy

47.1. A tantárgy tanításának célja

A tárgy tanításának célja, hogy a növendék a gyakorlatban is megtapasztalja a Népzeneelmélet és - történet tantárgy keretében a népi hangszerekről megtanult elméleti ismereteket. Megismerje a népi hangszerek készítésének formáit, módszereit és lehetőségeit. Célja továbbá, hogy a növendék saját hangszerének magabiztos kezeléséhez hozzájáruljon ismeretanyagával.

47.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Hangszerismeret a hangszeres Főtárgy, a Társhangszer/ének és a Kamarazene, valamint az elméleti tárgyak ismeretanyagával együtt tudja megismertetni komplexitásában a magyar népi hangszerek és hangszeres zene világát.

47.3. Témakörök

47.3.1. *A hangszerek anatómiája*

A népi hangszertípusok és fejlődésük

Anyag- és szerkezet összefüggései, a hangszerek felépítése. Hangszertervezés

Felépítés és megszólaltatás összefüggései

Hangszerakusztikai alapvetés

47.3.2. *A népi hangszerek készítésének alapjai*

A népi hangszerek készítésében használható anyagok, segédanyagok

A népi hangszerkészítés szerszámai

Egyes népi hangszerek készítésének folyamata, módjai, fortélyai

A népi hangszerek díszítése. Hangszeresztétika

47.3.3. *A népi hangszerek karbantartása és javítása*

A hangolás, intonálás, szabályozás kérdései

A hangszerkezelés alapjai

A mindennapi hangszer karbantartás

A hangszerek hibáinak felismerése, a hangszerjavítás lehetőségei

Restaurálás, újjáépítés lehetősége a népi hangszereknél

Munkavédelmi szabályok

48. Kamara tantárgy

48.1. A tantárgy tanításának célja

A Kamarazene tárgy feladata, hogy alkalmat teremtsen a népi hangszeres zenélés egyik alapvető formájának gyakorlásához, a közös muzsikáláshoz, amely fontos közösségformáló erő.

A hangszerének megfelelő összetételű, autentikus hangszeres, hangszeres-énekes kamarazene órákon a növendék megtanulhatja, illetve gyakorolhatja a népzenei dialektusok jellegzetes hangszeres darabjait. Ez a tevékenység kialakíthatja és fejlesztheti a társas zenélés készségét és ösztönözheti a kiemelkedő egyéni teljesítmények létrejöttét.

48.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

Ezek részben a népzenehez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népzenenek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zene-történet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

48.3. Témakörök

48.3.1. Népzenei repertoár

A népi hangszeres Főtárgyak kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendékből álló kamaracsoportok összetételének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített fejlesztési terv alapján a Kamara tanár határozza meg az elvégzendő tananyagot.

48.3.2. Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása

A tanult zenei anyagból a növendékek egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

48.3.3. Népi énekesek hangszeres kísérete

Az énekszó kísérésének technikai, harmonizálási, előadásmódbeli sajátosságainak megismerése, saját gyakorlatban történő kimunkálása.

48.3.4. Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja.

49. Társhangszer/ének tantárgy

49.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi népzenei tanulmányok fontos célja, hogy a növendék felkészüljön a felsőfokú népzeneész előadóművész és népzene-tanár képzésre.

Ehhez – a kétszakos képzés előfeltételeként – nélkülözhetetlen egy Társhangszer/ének kiválasztása, melyet a felsőfokú felvételi követelményekben meghatározott szinten kell elsajátítani.

A szakgimnáziumba érkező növendék gyakran nem rendelkezik Társhangszeres/énekes előtanulmányokkal. Ebben az esetben az egyéni alkatnak, készségeknek, képességeknek megfelelő Társhangszer/ének kiválasztásában a főtárgytanár és hangszeres tanárok véleményének kikérése is szükséges. A továbbiakban a választott Társhangszer/ének tanulásában a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat az érintett tanár számára.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

49.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A hangszerek tanulásánál fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A választott Társhangszer/ének kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendék előképzettségének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felmérésével készített egyéni fejlesztési terv alapján az alábbi témakörök meghatározásával.

49.3. Témakörök

49.3.1. *Technikai fejlesztés*

Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében

49.3.2. *Népzenei repertoár*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése Lásd a választott Társhangszer/ének kerettantervében.

49.3.3. *Népzenei összeállítások alkotása*

A tanult zenei anyagból a növendék egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

49.3.4. *Színpadi gyakorlat*

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja vagy tánccházi bemutatása.

50. Kötelező zongora tantárgy

50.1. A tantárgy tanításának célja

A szakgimnáziumi tanulmányokhoz nélkülözhetetlen a legalább alapfokú zongorajáték, hiszen a zenei elméleti tárgyak mindegyikénél rendszeresen szükség van rá az órákon, az egyéni felkészülésnél. A fix hangolású billentyűk a szolfézsórai hallásfejlesztéshez-, az akkordikus megszólaltatás lehetősége pedig a zeneelméletben nyújt segítséget. Ahhoz, hogy ezekre az oktatásban betöltött szerepekre használni tudja a zongorát, megfelelő manuális készségek birtokába kell juttatni a növendékeket. Az előtanulmányaik, illetve választott szakuk igényei szerint igen változó tudásszinttel érkeznek a tanulók, ezért a megfelelő anyag és a haladás tervezése különösen fontos feladat a tanár számára.

50.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

Mint minden hangszer esetében, a zongora kötelező tanulásánál is fontos a hangszer működésével kapcsolatos alapvető ismeretek elsajátítása, melyhez a fizika nyújt információkat. A magyar nyelv és irodalom, a történelem valamint a művészettörténet tantárgyak ismeretanyaga nyújt kitekintést a művészetekkel kapcsolatos egyéb területekre. A rendszeres testnevelés elősegíti a fizikai erőnlét fejlesztését, valamint elkerülhetővé teszi a foglalkozási ártalmak kialakulását.

A témakörök mindegyikében foglalt zenei anyag szabadon bővíthető a növendék tudásszintjének megfelelő bármely művel.

50.3. Témakörök

50.3.1. *Technikai gyakorlatok, etűdök*

- C. Czerny: könnyű technikai gyakorlatai (pl. 160 rövid gyakorlat)
- C. Czerny: A kézügyesség iskolája I. kötet
- J. B. Cramer: Etűdök

50.3.2. *Barokk zeneművek*

- J. S. Bach: Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach
- J. S. Bach: 18 kis prelúdium
- J. S. Bach: Szvit-tételek (pl. francia szvit)
- J. S. Bach: Kétszólamú invenciók
- J. S. Bach: Háromszólamú invenciók

50.3.3. Előadási darabok

Bartók B.: Mikrokozmosz
Bartók B.: Gyermekeknek
R. Schumann: Jugendalbum
P. Csajkovszkij: Jugendalbum
Kodály Z.: Gyermektáncok
A. Diabelli: Négykezesek
Mező I.: Négykezes zongoradarabok
Kurtág Gy.: Átiratok Machautól J. S. Bach-ig (négykezes, kézzongorás)
W. A. Mozart: Hat bécsi szonatina
F. Schubert: Táncok
F. Mendelssohn: Lieder ohne Worte
Mosonyi M.: Magyar gyermekvilág
J. Haydn: Szonáták (Wiener Urtext 1a, 1b)
F. Schubert: Táncok

51. Néptánc tantárgy

51.1. A tantárgy tanításának célja

A Néptánc tárgy tanulásának az a célja, hogy a népzene tanuló növendékek megismerjék, elsajátítsák és használják a magyar néptánc kultúra elemeit, megértsék és mozgáskultúrájukba építsék a Kárpát-medence táncainak formanyelvét, adottságaiknak megfelelően és szituatív módon tudják használni, illetve továbbfejleszteni táncos anyanyelvünket, ismerjék a népi műveltség és a néptánc egységét, illetve kölcsönös meghatározottságait, és használni tudják a dallam, a ritmus és a mozgás harmóniájának-diszharmóniájának hatásait.

A Néptánc képességfejlesztő és attitűdalakítási potenciálja – a dallam-ritmus-mozgás egységéből, a táncnak a személyiség „egészét” mozgósító (ének, mozgáskoordináció, kooperáció) szerepéből adódóan – rendkívül nagy. Felkínálható tevékenységei, közvetített ismeretei, attitűdkialakítási-befolyásolási szándékai révén a néptánc közösségfejlesztő hatása révén képes oldani a népzene-sz-néptáncos elkülönülést.

Mind az énekes, mind a hangszeres tanulók számára lehetőséget biztosíthat a Néptánc arra, hogy funkcióban használják választott zenei főtárgyukat: egymás táncát kísérik, így megtapasztalják a táncos-zene-sz-énekes együttműködést.

Az önálló, szabad, alkotó mozgás élményének megtapasztalása a kreativitás fejlesztését eredményezi.

A közös munka eredményének, sikerének megélése, a fokozott koncentráció és kooperáció elérése, a művészi kifejezőképesség továbbfejlesztésében segít.

51.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Néptánc tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a néprajz ismeretanyagához.

A közismereti kerettantervek adta lehetőséggel élve a testnevelés óraszámába heti két órában beépítve 9-12. osztályban néptáncot segíti a testnevelés a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

51.3. Témakörök

51.3.1. Fejlesztési feladatok

A 9-12. osztályban tanultak alapján elkészített fejlesztési tervben a néptánc pedagógus az alábbi fejlesztési területekre tervezze meg a tevékenységet:

- testtartás
- mozgáskoordináció
- ritmusgyakorlatok
- mozdulatelemek összefűzése
- ének- tánc koordináció

51.3.2. Néptánc repertoár

A néptánc dialektusok megismerése, elsajátítása:

I. Nyugati vagy dunai táncdialektus:

Rábaköz;

Dél-Dunántúl (Somogy)

Kelet-Dunántúl (Sárköz)

II. Középső, vagy tiszai táncdialektus:

Felső-Tisza-vidék (Szatmár)

Keleti palócok

III. Keleti, vagy erdélyi táncdialektus

Kalotaszeg

Mezőség

Moldvai csángók

51.3.3. Színpadi adaptáció

A Néptánc tanulásának nem közvetlen célja koreográfiák létrehozása, de későbbi munkavállalásuk során az énekes és hangszeres tanulók zenei feladataik között elkérést kaphatnak koreográfiák zenéjének összeállítására.

Ennek figyelembevételével a koreográfia szerkesztése, megtanulása során a néptáncot oktató pedagógus rávilágíthat a hagyományos táncalkalmak táncrendjének és azok színpadra alkalmazásának összefüggésére. A színpadi adaptáció egyes problémáit a koreográfia alkotása közben érzékeltetheti önálló részfeladatok kiadásával és értékelésével.

A témakör kereteiben ismerkedjen meg a színpadi adaptáció alapfogalmaival: koreográfia, koreográfus, rendező, szerep, szereposztás, csoport, szólamok, szólista, kar, próba, főpróba, színpadbejárás.

A fentiek mellett a koreográfia megtanulása és bemutatása a művészeti nevelés, képességfejlesztés egyik eszköze lehet.

A koreográfia a csoport képességeihez igazodjon, így a bemutatás a kívánatos sikerélményt jelentheti a tanulók számára, erősíti a csoport, az iskola közösségi összetartozását.

51.3.4. Táncfolklorisztika

A Néprajz tantárgyban tanult táncfolklorisztikai ismeretek bővítése, finomítása az alábbi témakörökben:

A magyar néptánc kutatás korszakai, egyéniségei, főbb kézikönyvei

Archív néptánc felvételek értelmezése

A néptánc gyűjtése ma: néptánc és hangszeres zene összefüggése

Kárpát-medencei interetnikus kapcsolatok a néptáncban

A magyar néptánc történeti fejlődése

Táncalkalmak a magyar paraszti hagyományban

A táncdivatok hatása az egyes néptáncdialektusok repertoárjára

Néptánc terminológia

Az
Általános zenei ismeretek
megnevezésű
programkövetelmény - modul
tantárgyai, témakörei

Az Általános zenei ismeretek megnevezésű szakmai követelménymodulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Szolfézs	Zeneelmélet	Zenetörténet
FELADATOK			
Egy-, illetve két szólamban hallás után dallamokat lejegyez	x		
Lapról olvas	x		

Ügyel a helyes tempóra, ritmusra, dinamikára és a tiszta intonációra	x		
Pontosan értelmezi a zenei műszavakat, előadási jeleket, utasításokat	x	x	
Felismeri a funkciós zene harmóniáit		x	
Tisztában van a klasszikus összhangzattan alapvető szabályaival és a gyakorlatban is tudja alkalmazni		x	
Diktálás után egyszerűbb akkordfűzési gyakorlatot játszik, lejegyez		x	
Az akkordok jelöléseit helyesen alkalmazza		x	
Tájékozódik a zenetörténeti korszakokban, a különböző stílusokban, műfajokban			x
Felvétel alapján zeneművet egy-egy jellegzetes részletéről felismer			x
SZAKMAI ISMERETEK			
Hangsorok és hangközök	x	x	
Ritmusok, ritmusképletek		x	
Az összhangzattan, a harmonizálás alapja	x	x	
Az alapvető zenei szakkifejezések	x	x	x
A zenetörténet korszakaira jellemző stílusjegyek, műfaji sajátosságok		x	x
A legjelentősebb zeneszerzők életműve			x
Műelemzés	x	x	x
Zenefelismerés			x

52. Szolfézs tantárgy

52.1. A tantárgy tanításának célja

A szolfézs tárgy tanításának célja, hogy segítse az általános zenei műveltség megalapozását és ismertesse meg e különleges kifejezési móddal - a zenével - a tanulókat. A zeneiskolában szerzett zenei ismeretekre és elkezdett készségek fejlesztésére alapozva fejlessze tovább a növendék tudását és képességeit. Egészítse ki a tanuló tudását a szakgimnáziumban folytatandó hangszeres, zeneelméleti és zenetörténeti tanulmányokban. Fejlessze a majdani aktív zenéléshez szükséges képességeket és készségeket. A lehető leghamarabb vonjon párhuzamot és találja meg az összefüggéseket, kapcsolódási pontokat a készségek fejlesztése és az aktív zenei tevékenységformák között. Járuljon hozzá a széleskörű szakmai tudás megszerzéséhez, amely alkalmassá teszi a növendéket a szakirányú felsőoktatásban folytatandó tanulmányok, illetve a középfokú végzettséget igénylő munkakörök ellátására.

52.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A szolfézs tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, szöveges mű esetén az irodalom tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgyval. Az idegen nyelvek ismerete elengedhetetlen a szöveges zeneművek teljes megismeréséhez és tanulmányozásához.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műrelemek lehetséges zenei eszközeit, hiszen a szolfézs a zene teljesebb megértését szolgálja.

52.3. Témakörök

52.3.1. *Készségfejlesztés hallás után*

A hallás utáni készségfejlesztés a szolfézs tárgy egyik legfontosabb eleme, mely sokban épül a zeneiskolai alapokra. A tanulók számára nagyon fontos, hogy mind jobban, készség szinten felismerjék az európai műzene évszázadok során folyamatosan cizellálódó elemeit.

Fejleszteni kell:

- A hangközök felismerését
- A hármas- és négyeshangzatok felismerését
- Tipikus dallami fordulatok felismerését
- A különböző ritmusképletek biztos beazonosítását
- A különböző metrumérzetek gyors beazonosítását
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíluselemeinek felismerését
- A különböző zenei formák elkülönítését
- A zenei memóriát
- A többszólamú hallás kifejlődését

52.3.2. *Készségfejlesztés éneklés útján*

Az éneklés útján történő készségfejlesztés azért nagyon fontos, mert ez az egyetlen eszköz, amivel a tanuló saját biológiai organizmusán keresztül szűri a zene legkisebb elemeit is. Ahhoz, hogy saját hangszerén egy nagyobb ívet elő tudjon adni, szükséges, hogy apró elemeire bontva is értelmezni tudja őket. Ezeket pedig csak énekelve tudja igazán magáévá tenni. Az éneklés segít neki a hallás- és írási készségfejlesztésben is, hiszen ez az egyetlen biztos, önellenőrzésre is alkalmas eszköze, amibe a zenei elemeket be tudja illeszteni. A kamaraének rendkívül komplexen, már egészen kezdő szinten is nagyon segíti a későbbi aktív zenésztevékenység gyakorlását.

Fejleszteni kell:

- A tiszta intonációt
- A hangközök és hangzatok biztos éneklésének és felépítésének készségét
- Az alkalmazkodási képességet a többszólamú éneklés hangzás-egyensúlyának kialakításában

- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíluselemeinek alkalmazását
- Az improvizációs készséget és zenei fantáziát
- Az előadási készséget
- A memóriát és a koncentráló képességet
- A stílusos előadási és formálási készséget
- A dinamika és hangszín, valamint a zenei karakterek és dramaturgia megvalósítása iránti érzékenységet
- A zenei ízlést és differenciáló-képességet

A stílus és zenetörténeti ismeretek elsajátítása témakörben felsorolt műzenei példák nagy része a megfelelő módszerekkel felhasználható az éneklési készségek fejlesztésére is.

52.3.3. *Készségfejlesztés írásban*

Az írásbeli készségfejlesztés kapcsolja össze a hallás- és éneklés készségfejlesztését. Rendkívül komplex feladat, két különböző agyi tevékenység egyidejű koordinálása.

Fejleszteni kell:

- Hangközök, hangzatok felépítésének készségét
- Tipikus dallami fordulatok felismerését és alkalmazását
- A különböző ritmusképletek felismerését és alkalmazását
- A különböző metrumérzetek gyors felismerését és alkalmazását
- A dallam-, metrum- és ritmustényezők összekapcsolásának képességét
- A reneszánsz, a barokk és a bécsi klasszikus zene, a romantika és a 20. Század stíluselemeinek felismerését
- A belső hallást, a kottakép elképzelését, értelmezését
- A többszólamú hallást (polifon, homofon)
- A zenei formák áttekintésének képességét
- Az elemzés képességét; a rész és egész viszonyának áttekintését

52.3.4. *Stílus- és zenetörténeti ismeretek elsajátítása*

Nagyon fontos, hogy a készségfejlesztési céllal megszólaltatott zeneművek a szolfézs tantárgy keretében híven tükrözzék a tanuló általános ismereteit a zenetörténeti korszakok stílusairól is. Előfordulhat, hogy olyan zenei korszakokkal találkozik egy tanuló a tantárgy keretében, amellyel hangszerén soha (pl. gregorián, reneszánsz), ám stílusuk ismeretére szüksége van, hiszen nem válhat belőle kiművelt zenész fő, ha bizonyos zenei korszakok stílusjegyeivel egyáltalán nem kerül kapcsolatba. A saját hangszerén egy zenemű muzikális megformálását nagyon sokban elősegíti, ha a szolfézs tárgy keretében kisebb példákon gyakorolja a zenei formák összefogását, előadását. Ezáltal kialakul

benne egy olyan stílusismeret, melyre az aktív zenei tevékenységformákban is állandóan szüksége lesz, illetve saját hangszerén is kamatoztathatja majd tudását.

A zenei anyag kiválasztásában a tanár vegye figyelembe az adott osztály összetételét és képességeit: a tananyag mennyisége és nehézségi szintje a tanulócsoporthoz igazodjon. Itt csupán javaslatok szerepelnek, hogy mely zeneszerzőktől érdemes műveket keresnünk:

- A középkor egyszólamú egyházi és világi zenéje (gregorián, trubadúr-, trouvère- és Minnesang költészet)
- A középkor többszólamú zenéje (ars antiqua, ars nova, trecento – Leoninus, Perotinus, Machaut, Landini)
- A korai reneszánsz (Dunstable, Dufay, Binchois, Ockeghem, Josquin, Agricola, Obrecht, Isaac, de la Rue)
- Az érett reneszánsz (Gombert, Willaert, Clemens non Papa, Arcadelt, Cipriano de Rore, Lassus, A. Gabrieli, Palestrina, Vecchi, Marenzio, G. Gabrieli, Gastoldi, Croce, Gesualdo, Viadana, Banchieri, Jannequin, Sermisy, Goudimel, Passereau, Certon, le Jeune, Senfl, Othmayr, Gallus, Praetorius, Hassler, Friderici, Tallis, Byrd, Morley, Bull, Farnaby, Dowland, Weelkes, Gibbons, Victoria)
- A korabaro (Monteverdi, Schütz, Buxtehude, Lully, Purcell)
- A nagy barokk zeneszerzői (Händel, Bach, Telemann, Scarlatti, Vivaldi, Rameau)
- A bécsi klasszika (Mozart, Haydn, Beethoven)
- A romantika (Mendelssohn, Weber, Schubert, Schumann, Brahms, Berlioz, Liszt, Verdi, Muszorgszkij, Saint-Saëns, Bruckner)
- Az utóromantika (Wolf, Mahler, R. Strauss, Mascagni, Leoncavallo, Puccini, Rachmaninov, Massenet, Fauré)
- A XX. század zenéjének főbb irányzatai (impresszionizmus, expresszionizmus, folklorizmus, neoklasszicizmus, új bécsi iskola - Debussy, Ravel, Stravinsky, Schönberg, Webern, Berg, Honegger, Prokofjev, Sosztakovics, Hindemith, Orff, Britten, Bartók, Kodály)
- A második világháború utáni szerzők (Messiaen, Boulez, Stockhausen, Varèse, Ligeti, Dallapiccola, Nono, Lutoslawsky, Penderecki, Eben)
- A második világháború utáni magyar szerzők (Bárdos, Sugár, Ránki, Farkas, Kósa, Kadosa, Maros, Petrovics, Szokolay, Lendvay, Balassa, Kurtág, Bozay, Durkó, Szöllősy, Hidas, Kocsár, Csemitzky, Orbán, Vajda)

53. Zeneelmélet tantárgy

53.1. A tantárgy tanításának célja

A zeneelmélet tárgy tanításának célja, hogy a zeneművek legbelsőbb titkaiba is betekintést nyerjenek a zenét tanuló tanulók. A zeneelmélet tantárgy által elsajátított készségek segítségével újabb érzékek nyílnak meg a tanulók számára, hogy egy adott zeneművet még alaposabban megismerjenek, így a zenei nyelv sokoldalú megismerése révén tájékozódni tudnak a zeneművek harmónia- és formavilágában. Elsőként a

barokk és a bécsi klasszika zeneszerzőinek szólamvezetési szabályával ismerkednek meg (ezt a részt nevezzük összhangzattannak), majd egy zenemű nagyobb összefüggéseibe is betekintést engedő formai kérdések kerülnek előtérbe, melynek segítségével a nagy arányokat érthetjük meg (ez a formatani rész). Hogy a tudás ne legyen meddő és kizárólag elméleti, az erre legalkalmasabb hangszeren, a zongorán modellezzük egy-egy zenemű harmóniai szerkezetét. Ennek a kezdő formája, amikor egy növendék fokszámok alapján, szólamvezetési alapelveket betartva harmóniakat rögtönöz a zongoránál. Továbbfejlesztett formája pedig az ún. continuo-játék, mely elsősorban a barokk zene mindennapi gyakorlatát felelevenítve, a közös zenélés öröméhez juttatja a tanulót a harmóniafüzési szabályok készségszintre emelkedése után és "zenévé gyúrja" a tanulóban fokozatosan összeálló zeneelméleti ismereteket.

53.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zeneelmélet nevű tárgy során tanulmányozott művek a tanulók saját érzékeikkel való megismerése által párhuzamot találhatnak a művek időbeli beillesztése során a történelem tantárggyal, esztétikai szempontból pedig összehasonlítási alap nyílik a művészettörténet tárgygyal. A matematika tárgy által elsajátítható többféle logikai rendszer segít megérteni a zenei folyamatok legfelső szintjeit is és konkrét segítséget nyújt a különböző akkordok megnevezésének, felépítésének meghatározásakor. Egyben a hallás utáni rögzítéskor (diktandó) jó hasznát veszi a logikai képességeknek, melyek a szólamvezetés szabályainak törvényszerűségei miatt a hallásban megmutatkozó hiányokat jól pótolják.

A tárgy ezen felül szoros kapcsolatot ápol minden hangszeres tanulmánnyal, hiszen e tárgy keretében tanulják meg felismerni és elkülöníteni egy-egy műremek lehetséges zenei eszközeit, formáit. A szolfézs, zeneelmélet, zenetörténet tárgyak között természetesen szoros kapcsolat áll fenn, hiszen mindegyikben szükség van bizonyos ritmikai, hallási készségre, elméleti ismeretekre, zeneirodalmi tájékozottságra.

53.3. Témakörök

53.3.1. Összhangzattan

Elsőként a zeneművek legelemibb sejtjeinek viselkedésével kell megismerkedni, a benne található legkisebb hangzó egységek, a szólamok pontos viselkedésformáinak elsajátításával. Műzenei példák egy-egy odaillő részletének sokaságaival tanítható ezek megismerése: célszerű minden alkalommal a megfelelő zeneműrészletek meghallgatásával, bemutatásával, elemzésével kezdeni, amit azután a művek alapján készíthető harmóniai vázlatok, mintapéldák, akkordfüzési és egyéb gyakorlatok követhetnek. Fontos, hogy a kisebb részletek elemzése is komplex legyen, tehát nem csak a megtanulandó akkordokra terjedjen ki, hanem a ritmikára, melodikára, formára is. A harmóniai menetek hangzásának, a zenei szerkesztés logikájának, a szép szólamvezetés törvényszerűségeinek felismerése és elsajátítása érdekében nem mellőzhetjük akkordfüzések rendszeres gyakorlását. Erre szükség van

- hallás útján (diktandó)
- írásban (kidolgozási példák)
- zongoránál (kézbe diktandó).

A barokk és bécsi klasszikus alapelvek megismerése:

- alapszabályok elsajátítása

- a mollban feltűnő vezetőhang miatti anomáliák tisztázása
- a hármashangzat fordítások általános és kivételes esetei
- a négyeshangzatok felépítése, fordításainak megtanulása
- az alterált akkordok felismerése, felépítése
- esetleg kitekintés a romantikus korszak harmóniáira is
- esetleg kitekintés a reneszánsz korszak harmóniáira is

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Keszler Lőrinc: Összhangzattan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai A témakör részletes kifejtése

53.3.2. *Formatan*

A formatan témakör betekintést enged nyújtani a zeneművek struktúrájába. Fokozatosan megismeri általa a tanuló a zeneszerzők szerkesztési elveit, korszakokra, műfajokra lebontva. Ismertessen meg a bécsi klasszika formáival:

- periódus
- zenei mondat
- két- és háromtagú forma és annak variánsai (külső- vagy belső bővítés, coda)
- szonátaforma
- rondóforma
- szonátarondó
- Haydn-rondó
- variációs forma
- kidolgozás nélküli szonátaforma

A barokk kor fontosabb formáival is:

- bar forma
- barokk kétrészes táncforma
- Couperin-rondó
- fúga, esetleg kettősfúga
- chaconne
- passacaglia

Képezze a formatani elemzések szerves részét a harmóniai elemzés is, mely csak akkor lehetséges, ha az összhangzattan témakörben a tanuló tudása már előrehaladottabb állapotban van. Sok esetben a formai határokat a harmóniai elemzés eredménye határozza meg (pl. félzárlat, álzárlat).

Javasolt irodalom, melyeket akár tankönyvként is használhatunk, vagy csupán a műzenei példákat, akkordfűzési gyakorlatokat belőlük:

Gárdonyi: Elemző formatan

Frank Oszkár: Hangzó Zeneelmélet

Győrffy, Beischer-Matyó, Keresztes: Összhangzattan

Arnold Schönberg: A zeneszerzés alapjai

54. Zenetörténet tantárgy

54.1. A tantárgy tanításának célja

A zenetörténet tárgy tanítása az európai zene történetének összefüggéseire, valamint a zene koronként változó kulturális beágyazottságára irányítja a tanulók figyelmét. Tanulmányaik során megismerik a különböző kultúrtörténeti korszakok kapcsolódását, képet kapnak arról, hogy egy-egy zeneszerző milyen stílusirányzatok közepette alkotott. Tágas zenetörténeti ismeretek birtokában képes lesz elhelyezni saját hangszerének repertoárját egy szélesebb zenei és művészeti kontextusban, ami zenei tevékenységét nyitottabbá, összetettebb, együttműködésre alapuló feladatok elvégzésére alkalmasabbá teheti. A zenetörténeti ismeretek ugyanannyira elengedhetetlenek egy zenét tanuló tanuló számára, mint egy átlagos tanuló számára a közismereten tanult történelem vagy irodalom. A zenetörténettel való foglalkozás igen alkalmas a különböző ismeretek (történelem, irodalom, művészettörténet) integrálására is, valamint arra, hogy olyan irányokba nyissa a tanuló zenei érdeklődését, melyre a hangszeres órákon nem adódik lehetőség.

54.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A zenetörténet tárgy különösen szoros kapcsolatot ápol olyan közismereti tantárgyakkal, mint a művészettörténet, történelem és irodalom; egy-egy zenei korstílus vagy zeneszerzői életpálya megértése ezek ismerete nélkül nem lehetne teljes, hiszen az európai kulturális centrumokban a művészeti ágak mindig együttesen voltak jelen, így megértésük is csak egymás kölcsönös figyelembevételével lehetséges. Fontos célunk, hogy a tanuló - a korszakot jellemző stílusjegyek és a történelmi események tükrében - meglássa az összefüggéseket a különböző tantárgyak között, és minél nagyobb rálátással szemlélje az elemzett zeneművet. Mivel az órákon a zeneművek elemzése áll a középpontban, a hangszeres foglalkozás célját is segítik, hiszen az elemzett művek sok esetben részét képezik a tanulók hangszeres

repertoárjának. A zenetörténet tárgy elengedhetetlen része a szakmai nyelv és a zenei szakszavak használata; ismeretének elsajátítása pedig olyan zenei tantárgyak esetében is alapvető elvárás, mint a szolfézs és zeneelmélet.

54.3. Témakörök

54.3.1. Zenetörténeti ismeretek

A történelem tantárgyhoz hasonlóan egészen a kezdetektől napjainkig ismerteti korszakról korszakra haladva a zeneművek keletkezéseinek, percepcióinak legfontosabb történeteit, eseményeit. Ez magában foglalja egy-egy zeneszerző élettörténetét is, amely soha nem választható el az adott környezettől, korszaktól. Átfogóan bemutatja egy mű kulturális jelentőségét, benyomását a kortársakra, illetve megmutatja akár a saját korunkig is elérő hatásait. Zeneműveket összefüggésükben is bemutat.

A tanítandó tananyag szempontjából előnyt élvez a késő-reneszánsz/kora-barokk és a klasszikus modern (Bartók és kortársai) közötti négy évszázad zenéje. Ezek zenetörténetének kiemelkedő életművei köré csoportosított tematika főbb vonalakban:

- A késő-reneszánsz zenéje: Palestrina, Lassus, Victoria, Dowland, Gesualdo, G. Gabrieli
- Az itáliai barokk zene: Monteverdi, Corelli, Scarlatti, Vivaldi
- A francia barokk: Lully, Rameau
- A német barokk: Schütz, Bach, Telemann
- Az angol barokk: Purcell, Händel
- A rokokó és az átmeneti korszak: C. Ph. E. Bach, Mannheimi Iskola, Quantz, Gluck
- A bécsi klasszika: Haydn, Mozart, Beethoven és Schubert
- Romantika: Berlioz, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Brahms, Bruckner, Csajkovszkij, Chopin, Paganini
- Romantikus német opera: Weber, Wagner
- Romantikus olasz opera: Rossini, Donizetti, Verdi
- Nemzeti stílusok: Erkel, Muszorgszkij, Grieg, Smetana,
- Századforduló: Richard Strauss, Gustav Mahler
- Francia századelő: Debussy, Ravel, Satie
- Modernizmus: Schönberg, Berg, Webern, Stravinsky, Bartók, Kodály, Sosztakovics
- Új irányok: Messiaen, Stockhausen, Ligeti, Reich, Cage, Kurtág

54.3.2. Műelemzés

A zenetörténet rengetegéből egy-egy példaértékűnek ítélt zenemű kiemeléseként sor kerül annak közelebbi megismerésére. Ez magában foglalhatja a zenemű keletkezésének körülményeitől, zeneszerzőjének életrajzától, a közönség első fogadtatásától elkezdve a legaprólékosabb harmóniai és formai elemzését is. Nagyon fontos, hogy a kiválasztott zenemű jól beilleszkedjen a tananyag egyéb

részeibe, ezáltal a bemutatni kívánt stíluskorszakok még közelebbi megvilágításba kerüljenek a tanuló számára. A megfelelően kiválasztott tananyagnak része lehet olyan zenemű is, melyet bármely tanuló a főtárgy óráján is tanulhat, ezáltal képezve hidat a tantárgyak között. Az alábbiakban olvasható egy-két javasolt szemelvény, de ezen a területen kell a leginkább az iskola és egy adott osztály adottságaihoz igazítani a tananyagot:

- Lassus: Matona mia cara
- Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
- Corelli: Karácsonyi Concerto Grosso
- Vivaldi: A Négy Évszak
- Lully: Atys
- Schütz: Musikalische Exequien
- Purcell: Dido és Aeneas
- Händel: Messiás
- J. S. Bach: Máté-passió
- J. S. Bach: c-moll passacaglia és fuga
- Haydn: fisz-moll „Búcsú” szimfónia (no. 45)
- Mozart: Don Giovanni
- Beethoven: Coriolan – nyitány
- Beethoven: C-dúr „Waldstein” zongoraszonáta (op. 53)
- Beethoven: 9. szimfónia
- Schubert: Erbkönig
- Schubert: Winterreise
- Schumann: Karnevál
- Brahms: Ein deutsches Requiem
- Chopin: Etűdök
- Liszt: Haláltánc
- Verdi: Traviata
- Wagner: Trisztán és Izolda (előjáték és szerelmi halál)
- Mahler: I. szimfónia
- Richard Strauss: Imigyen szólá Zarathustra
- Bartók: A kékszakállú herceg vára
- Bartók: Concerto
- Berg: Wozzeck

- John Cage: 4'33''

54.3.3. Zenehallgatás

A zenehallgatás a tantárgy talán legfontosabb része. Ennek a tanulási formának a folytatásakor sajátítja el a tanuló a történelmi korokra jellemző hangzáskultúra élményvilágát. Ennek segítségével tud tájékozódni a később megismerendő zeneművek sűrűjében és ennek segítségével tudja majd saját hangszerén az előadandó zeneművet stílusosan eljátszani. Zenehallgatás nélkül a műelemzések sem lehetnek mélyrehatóak. Feladata, hogy kinyisson egy teljesen új világot a tanulók ízlésében, amellyel gazdagíthatják érzélemvilágukat. Hivatástudatot ébreszt leendő zenekari zenészekben.

Javasolt zenehallgatási szemelvények:

Palestrina: Missa Papae Marcelli
Gesualdo: Moro lasso
Purcell: Dido és Aeneas
Monteverdi: L'Orfeo, Poppea megkoronázása
Corelli: Concerto Grossók
Rameau: Hyppolite és Aricia
Bach: János-passió
Máté-passió
Magnificat
h-moll mise (Kyrie, Credo, Sanctus)
Brandenburgi versenyek
h-moll szvit
Musikalisches Opfer
12., 21., 46., 56., 65., 105., 106., 179. kantáta
Goldberg-változatok
A fuga művészete
Vivaldi: Versenyművek
Gloria
A négy évszak
Händel: Messiás
Alcina
Julius Caesar Egyiptomban
Gluck: Orfeusz és Euridiké

Haydn: Napszak-szimfóniák
A megváltó hét szava
A teremtés
Szimfóniák, No. 45., 88., 90., 102., 103., 104.
C-dúr „Kaiser” vonósnégyes
Mozart: Szöktetés a szerájból
Figaro házassága
Don Giovanni
A varázsfuvola
„Jupiter” C-dúr szimfónia
„Nagy” g-moll szimfónia
d-moll zongoraverseny
A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
a-moll zongoraszonáta (K. 330)
C-dúr „Dissonanzen” vonósnégyes
c-moll mise
Requiem
Beethoven: 3., 5., 6., 7., 9. szimfónia
Zongoraszonáták:
c-moll „Pathétique” (op. 13)
cisz-moll „Holdfény” (op. 27 no.2)
d-moll „Vihar” (op. 31 no. 2)
C-dúr „Waldstein” (op. 53)
f-moll „Appassionata” (op.57)
B-dúr „Hammerklavier” (op.106)
c-moll (op. 111)
Hegedűverseny
c-moll zongoraverseny
Fidelio
Nyitányok: Egmont és Coriolan
a-moll vonósnégyes (op. 132)
B-dúr vonósnégyes („Nagy Fúga”)

Schubert: dalok
- Erlkönig
- Gretchen am Spinnrade
- Heine-dalok
- Der Tod und das Mädchen
Winterreise
Die Schöne Müllerin
d-moll „A halál és a lányka” vonósnégyes
Pisztráng-zongoraötös
C-dúr vonósötös
„Nagy” C-dúr szimfónia
h-moll „Befejezetlen” szimfónia
Weber: A bűvös vadász
Mendelssohn: „Olasz” szimfónia
„Skót” szimfónia
Szentivánéji-álom kísérezene
Éliás oratórium
e-moll hegedűverseny
Schumann: Carnaval
a-moll zongoraverseny
A költő szerelme – dalciklus
Asszonyszerelme, asszonysors – dalciklus
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Chopin: Ballada (g), Mazurkák, Prelűdök
Brahms: I. és IV. szimfónia
A végzet dala
d-moll és B-dúr zongoraverseny
Hegedűverseny
f-moll zongoraötös (op. 34)
Német Requiem
Liszt: Zarándokévek
Haláltánc, Esz-dúr zongoraverseny

Faust-szimfónia
Rapszódia
Szimfonikus költemények (Les préludes, Mazeppa, Tasso)
Szürke felhők
Csajkovszkij: Anyegin, Pikk dáma
Wagner: Tannhäuser
A Nibelung Gyűrűje
Mesterdalnokok
Verdi Don Carlos
Trubadúr

Rigoletto
Aida

Otello
Muszorgszkij Borisz Godunov
Egy kiállítás képei
Mahler: 1., 2., 3. szimfónia
R. Strauss: Zarathustra
Salome
Rózsalovag
4 utolsó ének
Rahmanyinov: Holtak szigete
Prelűdök
Szimfonikus táncok
Debussy: Prelűdök
Egy faun délutánja
A tenger
Bartók: Kossuth-szimf.
Színpad művek (összes)
Táncszvit
Szabadban
Zongoraversenyek
Concerto

Cantata profana

Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára

Kodály: Psalmus Hungaricus

Háry János

Galántai táncok

Stravinsky Tűzmadár

Le Sacre du Printemps

A katona története

Zsoltárszimfónia

Oidipus

The Rake's progress

In memoriam DT

Schönberg: Pierrot lunaire

Varsói túlélő

Berg: Hegedűverseny

Wozzeck

Sosztakovics: 5. 7. 9. 11. szimfónia

2. zongoraverseny

Messiaen: 4 ritmikus etűd

Kvartett az idők végezetére

Turangalila

A

**Népzenei elméleti ismeretek
megnevezésű**

programkövetelmény - modul

tantárgyai, témakörei

A Népzenei elméleti ismeretek megnevezésű szakmai követelménymodulhoz tartozó tantárgyak és témakörök oktatása során fejlesztendő kompetenciák:

	Népzeneelmélet- és történet	Néprajz	Népzenei lejegyzés
FELADATOK			
Autentikus népzenei anyagot tanulmányoz a helyszínen és autentikus népzenei felvételtől	x	x	x
Autentikus felvételeket hallás utáni lejegyez, memorizál	x		x
Az elméleti ismereteket alkalmazza a gyűjtött népzenei anyag feldolgozása során: népzenei dallam- és szövegjegyzés, elemzés, rendszerezés, archiválás	x	x	x
A népzenei szakirodalom vonatkozó részeit folyamatosan feldolgozza	x	x	x
SZAKMAI ISMERETEK			
Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, éprajz, folklór, etnográfia, etnológia) helyes használata		x	
A tájegységek sajátos zenei nyelvezete létrejöttének néprajzi tényezői (történeti földrajz, életmód, etnikai, felekezeti viszonyok stb.)		x	
A néphagyomány, benne a népzene hagyományos gyakorlatának törvényszerűségei	x	x	
A néptánc, hangszeres és vokális népzene összefüggései, egymásra hatása	x	x	
A magyar vokális népzene legjellemzőbb hangsorai, azok szerepe a népdalstílusokban	x		x
A magyar népzene stílusai, stílusrétegei	x		
Népzenei rendszerezések, népdaltípusok és zenei jellemzőik	x		x
Az öt magyar népzenei dialektus és kistájai földrajzi, stílusrétegekhez kapcsolódó zenei és szövegműfaji jellegzetességei (dallam, intonáció, ritmika, metrum, tempó, díszítés, stílusrétegek, műfajok, hangszeres zene, előadásmód, zenehasználat stb)	x	x	x
A változatképződés szerepe, tényezői és törvényszerűségei	x	x	
A népzeneire jellemző variációs gyakorlat törvényszerűségei a dallam, a ritmika, a díszítés, a szöveg tekintetében	x	x	x

A magyar népi hangszerek története, osztályozása, típusai, földrajzi elterjedése, hangszertársulások	x	x	
A magyar népzene jeles énekes és hangszeres egyéniségeinek, együtteseinek repertoárja, használati- és előadásmódja	x	x	
A tánc típusok zenei kíséret módjai, a harmonizálás típusai a népzenei gyakorlatban	x		x
A népzene és műzene kapcsolata, egymásra hatása	x	x	
A népzenei szakirodalom áttekintő ismerete	x	x	

55. Népzenei és néprajzi ismeretek tantárgy

55.1. A tantárgy tanításának célja

A népzenei elméleti tantárgy tanításának általános célja, hogy a növendék átfogó és összefüggő ismeretekre tegyen szert a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyagában, dallamstílusában, néprajzi-népéleti kapcsolataiban, az énekes és hangszeres előadásmód kérdéseiben és a népzene földrajzi jellegzetességeiben.

A népi hangszer, hangszeres népzene tekintetében célja: a népi hangszerek történetével, a hangszeres zenének a vokális zenétől eltérő vonásaival való megismerkedés. Továbbá betekintés nyújt a hangszeres magyar népzenei stílusokba, megismerteti a hangszeres zenei repertoár fő jellemzőit, a különbözőterületeken és etnikumok körében használt népi hangszereket.

Fontos célja, hogy kiindulópontot nyújtson a Kárpát-medencében együtt élő népek hagyományos zenei kultúrájának megismeréséhez.

A néprajz tanításának általános célja, hogy minden növendék ismerje meg hazánk, népünk, kulturális örökségünk leginkább jellemző sajátosságait.

Összefüggésében lássa a magyar népzene létrehozó magyar paraszti kultúra jelenségeit földrajzi, történeti, társadalmi vonatkozásban egyaránt. Célja továbbá, hogy

- sajátíttassa el azokat az ismereteket, gyakoroltassa azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld jobb megismeréséhez, a haza és népei megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek;
- ismertesse fel a növendékekkel, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges;
- tudatosítsa a növendékekben, hogy mindenkinek először a saját hagyományait, nemzeti értékeit kell megismernie, elsajátítania, hogy azután másokét is;
- alapozza meg és mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet;
- ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet hagyományainak és történelmi emlékeinek felfedezésére, hogy a múlt tisztelete, a szülőföld szeretete, a hozzávaló kötődés erősödjék a növendékekben.

55.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei és néprajzi ismeretek tárgya kapcsolódik a történelem, a földrajz, a magyar és világirodalom, a klasszikus zene (zeneirodalom és zenetörténet), valamint a művészettörténet ismeretanyagához. Ezek együttesen biztosítják a növendékek adott életkori szintjéhez igazodó kultúrtörténeti tájékozottságot.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

55.3. Témakörök

55.3.1. *A népzene gyűjtése és kutatásának története*

A zenei néphagyomány feltárása, gyűjtése, közlése, valamint a tudományos kutatás kialakulásának, történetének összefüggései:

- az 1815 előtti évszázadok dallamos népdalemlékei Pominóczkitól Kájonin keresztül Pálócziig;
- a napóleoni háborúk végétől a szabadságharc végéig terjedő időszak dalgyűjteményei, az MTA gyűjtési felhívása és ennek eredményei (Almási, Tóth I., Kiss Dénes stb.);
- az 1850-1890 közötti időszak eredményei, kéziratok és nyomtatott dalgyűjtemények (Szini, Füredi, Bartalus, Arany J. stb.);
- a néprajzilag és zeneileg hiteles 1905 előtti gyűjtések, a fonográf bevonása (Kiss Áron, Vikár Béla, Sebestyén Gyula, Seprődi János stb.);
- Kodály Zoltán és Bartók Béla tevékenysége
- az 1945 utáni főbb kutatási eredmények: MNT, Lajtha, Jagamas, Almási, Kallós, Szenik, Bodor, Ág, Vargyas stb. munkássága;
- korunk legfontosabb magyar népzene kutatói, kutatási területeik.

A népzene gyűjtés módszerei, technikai eszközeinek fejlődése.

A népzenei hangfelvételek archiválásának kérdései.

A népzenei anyagközlés etnomuzikológiai, etikai szempontjai.

Alapművek a Kárpát-medencei magyar népzene kutatásban (könyvek és hangzó népzenei kiadványok).

55.3.2. *Magyar népzene történet és stílusösszefüggései*

A népzene történet fogalma

- Történelem előtti, archaikus réteg
- Ugor kori ősréteg
- Az ugor kori ősréteg továbbfejlődése a strófikus sirató stílus
- A „nemzetek feletti ősréteg”: a pszalmodiáló stílus
- Ótörök ősréteg: kisambitusú pentaton stílus
- Ótörök ősréteg: a nagyívű, ereszkedő (pentaton) kvintváltó stílus
- A középkori népzene
- A 16-17. század népzeneje
- A 18-19. század népzeneje
- A 19-20. század népzeneje: az új stílus

A témakör feldolgozásához ajánlott: Paksa Katalin: Magyar népzene-történet (Balassi Kiadó, Budapest, 1999.) című könyve és annak hangzó CD-melléklete

55.3.3. A magyar népzene rendszerezése

A összehasonlító népzene-tudomány eredményei:

Zenei stílusok, rétegek, hatások:

- kötetlen szerkezetű ütempáros, recitáló és egyéb dallamok rendszerezése
- kötött vagy strófaszerkezetű dallamok rendszerezése

A „Bartóki” három fő osztály: régi stílusok, új stílus, vegyes osztály (régies népi réteg, műzenei és európai átvételek stb.)

A „Kodály-rend”

A „Járdányi-rend”

A „Dobszay-Szendrei” Típusrend

A zeneanyag földrajzi tagozódása, fő- és aldialektusok Bartók, Domokos Pál Péter szerint

A zeneanyag függőleges tagozódása egy-egy falun belül

A strófikus dallamok elemzési szempontjai (hangsor, ritmika, sorszerkezet, kadenciaképlet, ambitus, dallamvonal stb.)

Ajánlott irodalom: Sebő Ferenc: Népzenei olvasókönyv (Hagyományok Háza, Budapest, 2010.) és hangzó CD- vagy DVD-melléklete

55.3.4. A magyar népi hangszerek és hangszeres népzene

A népi hangszer fogalma

A hangszeres zene, illetve a hangszeres népzene fogalma

A hangszeres népzene funkciói – különös tekintettel a magyar néphagyományon belüli szerepükre

A nemzetközi és hazai kutatástörténeti előzmények általános vázolója (Mahillon, Curt Sachs, Erich von Hornbostel, Vikár Béla, Bartók Béla, Sárosi Bálint, Tari Lujza, Pávai István)

A hangszerek osztályozása: az idiofon hangszerek, a membranophon, hangszerek, a chordofon hangszerek, az aerofon hangszerek a magyar néphagyományban nemzetközi kitekintéssel

Hangszer-együttesek a magyar népzeneben

A tanult hangszerek kiemelkedő játékosai a néphagyományban

A tanult hangszerek, hangszer-együttesek előfordulása a magyar nyelvterületen.

A zenészek rétegzettsége: professzionisták és amatőrök; a parasztszenészek és a cigányzenészek szerepe.

Ajánlott irodalom:

Sárosi Bálint: Hangszerek a magyar néphagyományban. (Planétás Kiadó, Budapest, 1999.) és hangzó CD-melléklete

Sárosi Bálint: Hangszeres népzenei hagyomány. (Balassi Kiadó, Budapest, 2008.) és hangzó CD-melléklete

55.3.5. A vokális népzene műfajai

A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.

A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.

A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.

A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

A népdaléneklés alkalmai.

Ajánlott irodalom:

Magyar néprajz V. Foklór 1. Népköltészet (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.)

55.3.6. A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben

A magyar népzene előadásmódja kialakulásának és változásának tényezői, összetevői:

- A határozott kötődésű dallamok hordozó-alkalmai; fő csoportjai: az emberélet fordulói, a naptári ünnepek, bizonyos munkák, tevékenységek, vallási kötődésű énekek, híradás–jeladás, egyéb alkalmak (történet dallal, hangszeres elő- köz- utójáték figurák stb.)
- Alkalmhoz félig kötött dallamok: táncdarabok, utánzók, paródiák, stb.
- Kötetlen zenealkalmak; tilalom és szabadság íratlan törvényei az emberélet, az esztendő, a családi és egészségi állapot függvényében
- dallam és szöveg kapcsolata, dallam és hangszer kapcsolata
- Előadásmód, hangvétel, énekes díszítés és hangszeres cifrázás, hangszeres kíséretmód

– Változatképződés; ép és romlott változatok alakulása

Ajánlott irodalom:

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje (Planétás Kiadó, Budapest, 2006.) és hangzó CD-melléklete

55.3.7. Népzene és műzene kapcsolata

A magyar népzene szerepe a 20-21. századi európai műzenében

A magyar példa világjelentősége. A népzene Bartók Béla és Kodály Zoltán, Lajtha László, Bárdos Lajos és mások műveiben

Népi hangszerek a klasszikus zenében.

A survival és revival (zenei folklorizmus) jelenségei

55.3.8. Kitekintés a Kárpát-medencében élő népek hagyományos zenei kultúrájára

A hagyományos zenei kultúrák általános zenei jelenségeinek (hangsorok, ritmika, lüktetés, funkciók, műfajok, formai megoldások stb.) bemutatása példák segítségével.

55.3.9. Néprajzi alapvetés

Néprajzi alapfogalmak (nép, nemzet, nemzetiség, etnikai csoportok, hagyomány, kultúra, közösségi hagyományozódás, variálódás, szóbeliség, néprajz, folklór, etnográfia, etnológia) meghatározása

A magyar nép táji-történeti tagolódása; etnikai csoportok, néprajzi tájak, határon túli magyarok; nemzetiségek, szomszédaink.

55.3.10. Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés

A néprajztudomány vázlatos története.

A legfontosabb hazai gyűjtemények és intézmények.

A legfontosabb megjelent kézikönyvek.

55.3.11. Társadalomnéprajz

A magyar parasztság társadalmi helyének történelmi okai; a hagyományos magyar paraszti társadalomban az egyén és közösség, a közösség és a társadalom viszonya.

A hagyományos paraszti társadalom rétegei; alá- és fölérendeltségi viszonyok.

A nemek és korcsoportok szerinti szerep- és munkamegosztás a hagyományos paraszti életben.

55.3.12. Tárgyi kultúra

A gyűjtögetés, zsákmányolás szerepe a népi gazdálkodásban

Földművelés
Állattartás, pásztorélet
Népi táplálkozás
Település és népi építészet
Kézművesség és díszítőművészet
Népviseletek

55.3.13. *Folklór*

A népszokás fogalma, típusai, összefüggései a néphittel, népi vallásossággal.

Az emberi élet fordulóihoz, a jeles napokhoz, a gazdasági élethez kötődő népszokások.

Népköltészet:

- A népi líra, történeti rétegei, a népdal fogalma, jellegzetességei.
- A népi epika fogalma, történeti rétegei, műfajai.
- A dramatikus népköltészet fogalma, jellemzői, főbb megnyilvánulási formái.
- A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatása, a népköltészet stílusváltásai; félnépi alkotások; folklorizmus, folklorizáció.

Néptánc

- A magyar néptánc történeti és stílusrétegei.
- A régi és új magyar táncstílus szemelvényeinek megismerése.
- A tánc hagyományozódása, alkalmai, a táncrend fogalma, táncszók.

55.3.14. *Hon- és népismeret*

Tanulmányi kirándulások: népi műemlékek, helyi gyűjtemények, tájházak, múzeumok látogatása.

Bevezetés a néprajzi gyűjtőmunkába.

A lakóhely története, a helyi hagyományok megismerése, ápolása.

Lehetőség szerint részvétel különböző honismereti, néprajzi, népzenei és néptánc táborokban, kézműves foglalkozásokon.

Folklórrendezvények látogatása és megbeszélése (pl. táncházak, táncháztalálkozó, „Mesterségek Ünnepe” stb.).

56. Népzenei lejegyzés tantárgy

56.1. A tantárgy tanításának célja

A Népzenei lejegyzés a Népzeneelmélet és történet, valamint a Főtárgy és Kamarazene legfontosabb kiegészítője. Célja, hogy a növendék a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyaga elemző lejegyzésének alapelveit, jelrendszerét, gyakorlatát elsajátítsa, ezzel is segítse énekes, hangszeres tevékenységét.

Alapja a zenei írás-olvasásban való jártasság, a zenei hallás, ritmusérzék, tempóérzék, melynek további fejlesztésében a tantárgy jelentős szerepet kap.

A Népzenei lejegyzés gyakorlatában a magyar népzene elméletének megismerése, valamint az énekes és hangszeres repertoár gyakorlása közben elemző módon kap képet a magyar népzene dallamstílusai, stílusrétegei, népdaltípusai, a magyar népzene földrajzi jellegzetességeiben valamint azok előadásmódja rögzítésének kérdéseiben.

56.2. Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei lejegyzés tárgy szorosan kapcsolódik a Népzeneelmélet- és történet, Néprajz, Főtárgy, Kamarazene, Szolfézs, Zeneelmélet anyagához, valamint egyéb közismereti tartalmakhoz: történelem, földrajz, nyelvtan, irodalom.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

56.3. Témakörök

56.3.1. A népzenei lejegyzés története és funkciói

A dallamlejegyzés zenetörténeti előzményei

A népzenei lejegyzések kezdetei és fejlődése a vokális és hangszeres népzeneben

A népzenei lejegyzés funkciói a tudományban, az előadóművészetben és az oktatásban.

56.3.2. A népzenei lejegyzés jelrendszere

A népzenei lejegyzések elemei a vokális és hangszeres népzeneben:

- dallam,
- ritmus,
- tempójelzések,
- díszítések,
- népdalszövegek.

A parlando-rubato dallamok lejegyzésének kérdései

A táncdallamok lejegyzésének kérdései

Az előadásmódbeli utasítások jelzésének lehetőségei a vokális és különféle hangszerek repertoárjának lejegyzésében
A dallam- és szövegváltozatok lejegyzésének lehetőségei
A népzenei partitúra készítésének alapelvei, szabályai, jelrendszere

56.3.3. *Vokális népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott népdalok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

56.3.4. *Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése*

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott hangszeres dallamok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

Általános megjegyzések:

A képzés teljes ideje alatt, minden évfolyamon tanítandó tantárgyak:

- főtárgy
- kötelező zongora
- társhangszer
- szolfézs
- zeneelmélet
- zenetörténet
- kamarazene
- népzenei és néprajzi ismeretek
- népzenei lejegyzés

Ezekre épülően kezdhető meg:

- néptánc
- hangszerismeret

Az iskola a pedagógiai programjában határozza meg azokat a további tantárgyakat, amelyeket kötelezően vagy fakultatív jelleggel a képzés részének tekint. Ezek a tárgyak lehetnek: zenei munkaképesség megőrzése, hangkultúra, illetve már meglévő tantárgyak további foglalkozásai (ide értve a fejlesztési, tehetséggondozási célú órákat is) stb. Ezen tantárgyak a szakmairányok esetében is eltérő heti

óraszámokat eredményezhetnek.

A művészeti ágazathoz kapcsolódó közismereti óraszám a szakmai tantárgyak óraszámához átcsoportosítható.

A szakmai tartalmak kiegészítésére ajánlott a mindennapos testnevelés keretében a zenei munkaképesség megőrzése, illetve a szakmai órák közül a néptánc bevonása. A néptánc, amennyiben nem a mindennapos testnevelés keretében valósul meg, évfolyamok közötti összevonással is megtartható.

A társhangszer tantárgy óraszámának terhére a 11. évfolyamtól népzeneelmélet tárgy is felvehető a népzeneelmélet tanári, illetve etnomuzikológia szakokra készülő tanulóknak.

Amennyiben a tanuló kérvényezi, a társhangszerének óraszámát az ajánlotton túl, a főtárgyának az adott évfolyamon érvényes óraszámáig meg lehet növelni a fakultációs órakeret terhére.